

Akademie múzických umění v Praze
Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Praze

Filmové, televizní a fotografické umění a nová média
Dokumentární tvorba

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**ZOBRAZOVÁNÍ ROMŮ A PRÁCE SE STEREOTYPY
V DOKUMENTÁRNÍM FILMU**

Jan Šolc

Vedoucí práce: Mgr. Petr Kubica
Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, srpen 2023

**The Academy of Performing Arts in Prague
Film and TV School**

Film, Television, Photography, and New Media
Documentary Film

BACHELOR'S THESIS

**REPRESENTATION OF ROMA PEOPLE AND DEALING WITH
STEREOTYPES IN DOCUMENTARY FILM**

Jan Šolc

Thesis supervisor: Mgr. Petr Kubica

Awarded academic title: BcA.

Prague, 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem

Zobrazování Romů a práce se stereotypy v dokumentárním filmu

Vypracoval samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím pouze uvedené literatury a pramenů a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna v souladu se zákonem a vnitřními předpisy AMU.

Praha, dne

.....

[Jméno Příjmení, podpis]

Poděkování

Nejvíce chci poděkovat své přítelkyni Kristýně za výraznou podporu a trpělivost. Dále musím poděkovat své mámě za pomoc při opravování pravopisných chyb. Rovněž děkuji spolužačce Kateřině Dudové za morální vzpruhu ve správný čas. Svě nadřizené v práci Alici vděčím za to, že má pochopení pro studenty zaměstnance. Nakonec pak Petru Kubicovi za jeho podnětné vedení při tvorbě této práce.

Abstrakt

Tato práce usiluje o to popsat a zmapovat, jak správně eticky pracovat v dokumentárním filmu s romskými postavami, aby výsledné dílo nevytvářelo negativní dopady na romskou komunitu a rozpouštělo etnické stereotypy. Tuto otázku se práce snaží vyřešit skrze pochopení toho, co stereotyp obecně je, následně popisuje konkrétní stereotypy Romů podle výzkumu. V dalších kapitolách si práce vytyčuje množinu režisérů, kteří v čase posledních tří let o Romech natáčeli dokumentární film a vyzpovídá se jich na toto téma formou polostrukturovaného rozhovoru. Nakonec práce přináší analýzu odpovědí, vyvozuje závěry a na konci dochází ke konkrétní poznatkům a radám. Rozhovory v plném znění jsou přílohou této práce.

Klíčová slova

Stereotypy, menšiny, dokumentární film, etika

Abstract

The aim of this thesis is to describe and outline how to work ethically with Roma characters in documentary film so that the resulting work does not have a negative impact on the Roma community, and to break down ethnic stereotypes. The thesis attempts to address this issue through understanding what a stereotype is in general, and then describes specific stereotypes of Roma according to the research. In the following chapters, the thesis presents a number of directors who have made a documentary film about Roma in the last three years and asks them about this issue in the form of a semi-structured interview. Finally, the thesis presents an analysis of the responses, draws conclusions, and concludes with concrete findings and recommendations. The full interviews are attached to this thesis.

Keywords

Stereotypes, minorities, documentary film, ethics

Obsah

Úvod	1
1 Stereotyp	5
2 Stereotyp a Romové	6
3 Moje výzkumná otázka	8
3.1 Hledání výzkumné otázky	8
3.2 Výsledná výzkumná otázka	8
4 Vytyčení filmů, které postihují romskou tematiku.....	9
5 Otázky na polostrukturovaný rozhovor	10
6 Popis vybraných filmů a můj kritický náhled	12
6.1 Pongo Calling	12
6.2 More Miko.....	12
6.3 Miri fajta.....	12
6.4 Povolení k pobytu	13
6.5 Jak jsem se stala partyzánkou	13
7 Co jsem se dozvěděl z rozhovorů	14
7.1 Motivace	14
7.1.1 Mira Erdevički	14
7.1.2 Robin Kvapil	14
7.1.3 Vera Lacková.....	15
7.1.4 Tomáš Kratochvíl.....	15
7.1.5 Martin Chlup a Petr Kačírek.....	15
7.1.6 Shrnutí mého náhledu na tuto otázku	15
7.2 Přístup ke stereotypům a etický přístup	16
7.2.1 Vera Lacková.....	16
7.2.2 Mira Erdevički	17
7.2.3 Tomáš Kratochvíl.....	18
7.2.4 Robin Kvapil	18
7.2.5 Martin Chlup a Petr Kačírek.....	19
7.2.6 Můj závěr.....	20

7.3	Negativní stereotyp.....	20
7.4	Pozitivní stereotyp	22
7.5	Sebepercepce Romů	23
8	Shrnutí rozhovorů a návrat k vytyčeným otázkám.....	25
8.1	Shrnutí.....	25
8.2	Moje praktické poznatky	25
8.2.1	Pozvolné rozpouštění stereotypů.....	25
8.2.2	Vysvětlovat sociální vyloučení	26
8.2.3	Neakcentovat romantické stereotypy	26
9	Vyjádření mého postoje	27
	Závěr	28
	Seznam použitých zdrojů.....	29

Úvod

Je to přes rok, co pracuji jako sociální pracovník v nízkoprahovém klubu v Nuslích. Zde se snažíme pomáhat dětem z převážně vyloučených a nefunkčních rodin. Klub je nízkoprahový, což znamená, že se zde nemusí platit žádný poplatek, aby do něj mohl kdokoliv docházet. Stačí, že spadá do věkové kategorie od jedenácti do devatenácti let. Náš klub navštěvuje převážně romská mládež.

Klienti a klientky klubu nemají většinou ve svém životě žádné bezpečné místo, kde by se mohli svěřit se svými problémy. Postrádají ve svém okolí někoho kompetentního, kdo by jim poradil, řešil s nimi, co prožívají a jaká témata je trápí. Jako sociální pracovníci s klienty dlouhodobě budujeme vztah, aby mohl vzniknout onen potřebný důvěrný prostor. S dětmi řešíme všemožné problémy, od praktických, jako je doučování, hledání zaměstnání, přes citlivější vnitřní problémy, které se týkají psychického zdraví, identity a sebepojetí. Díky této práci mám příležitost nahlédnout do široké škály témat, která by mi jinak zůstala nepřístupná. Na klubu zažívám mnoho emočně náročných situací, když zjišťuji, čemu klienti ve svém každodenním životě čelí. Jednoho dne jsem proto pocítil záchránu nutnosti o tom, co se mladým Romům děje a co prožívají, natočit dokumentární film. Začalo mi připadat důležité takové téma dokumentárně ztvárnit a přiblížit širšímu publiku.

Intuitivně jsem cítil, že by bylo přínosné zachytit příběh takové typické skupiny mladých Romů, která k nám na klub dochází. Klientům v jedné takovém partě je kolem čtrnácti až patnácti let. Lze v ní pozorovat, jak dětští klienti dospívají, vyrůstají z dětské naivity a uvědomují si svojí pozici ve světě, zažívají situace, které jsou pro člověka ze střední třídy naprosto vzdálené, nepochopitelné. Parta Romů musí držet při sobě, protože jsou na svět sami. Jejich rodiče jsou v některých praktických ohledech nekompetentní, rodiny jsou často funkční jen z části. Jeden z klientů chodí do segregované školy, jiný zas navštěvuje školu bílou, ve které ale zažívá rasismus, a to jak ze strany učitele, tak ze strany spolužáků. Chce proto být raději se svou partou na speciální škole. Pravidelně se ve své škole ptá, zdali nemůže přestoupit. Ve škole mu to ale nemožné, protože je podle školního psychologa příliš inteligentní na speciální školu a přeložit ho proto nelze.

Kluci z této party spolu sdílí jeden sen, odjet do USA a stát se "gangstery", ač ani jeden neumí anglicky. Jsou až romanticky okouzlení představou, že by byli jako "američtí gangsteři z filmů a videoher". Zbožňují afroamerickou kulturu, volejbal a rapovou hudbu. Protože se většinu času pohybují na ulici, postupně se ve svém životě setkávají s drogami, které k takovému životnímu stylu bohužel svým způsobem patří. Začal jsem se sám sebe ptát, jak by dokumentární film mohl zobrazovat každodenní život a přání mladých Romů v České republice

žijících pouliční život ve velkoměstě. Jaké mají sny, jak prožívají období dospívání. Ukázat, jak čelí předsudkům a rasismu ze strany většinové společnosti, která je vylučuje, odsouvá do segregovaných speciálních škol, které často pohřbí jejich potenciál.

S námětem na takový dokument jsem se obrátil na svého nadřízeného. Jako sociální pracovník zodpovídám kodexu o sociální práci a takové natáčení by eticky muselo být pečlivě ošetřeno. Odpověděl mi, že se mu nápad líbí a připadalo mu to jako dobrá příležitost ukázat problematický svět, ve kterém romské děti v Praze žijí. Shodli jsme se, že takový film má potenciál otevřít společenskou otázku nad diskriminací mladé romské generace. Nadřízený na mě nakonec kladl požadavek, že je nutné, aby se výsledný film vyvaroval reprodukování etnických stereotypů, které by měl naopak bořit. S tím jsem souhlasil, nicméně jsem se sám sebe začal ptát, co to konkrétně do důsledku znamená?

Ve své tvorbě, coby student a začínající dokumentární filmař, jsem se do té doby nesetkal s natáčením o menšinách, jako jsou Romové. Došel jsem k závěru, že existuje potenciálně mnoho momentů, ve kterých by takový film mohl být neetický a problematický. Toto uvědomění mě nutí se zamyslet a je mojí hlavní motivací pro napsání této práce.

Forem, kterými můžeme ovlivňovat sociální percepci jedinců či skupin existuje mnoho a sociální dokumentární film jednoznačně patří mezi jednu z nich. Otevírá komplikované společenské otázky a vynáší světlo na místa, která jsou v naší společnosti problematická či opomíjená. Tím se vytváří prostor pro dialog a diskusi o jejich řešení.

Vycházím tak z vlastní zkušenosti, kdy mně, jako divákovi, film dokázal proměnit pohled na některé společenské otázky, které jsem ve vlastním životě řešil a považoval za důležité. Například díky filmu *Život a smrt v Tanvaldu*, který natočil Vít Klusák a Filip Remunda, jsem si uvědomil, jak vypadá latentní rasismus v praxi. Uvědomil jsem si vlastní chybné uvažování a měl schopnost ho následně i měnit. Proto si myslím, že je sociální dokument dobrým nástrojem, jak přispět k harmonizaci vztahů ve společnosti.

Romové, coby etnická menšina žijící v České republice, by měli rovněž být důstojně reprezentováni v naší kultuře. V České republice je každý čtyřicátý občan etnický Rom, přičemž na Slovensku je to dokonce každý desátý. Oficiálně zde sice žije pouze 21 691 občanů, kteří se hlásí k romské etnicitě. Podle kvalifikovaných odhadů v České republice ale žije etnických Romů kolem 250 000¹. Romové jsou proto největší českou menšinou. Ač jsou oficiálně největší menšinou v České republice Slováci (162 578), Romové se často ke své

¹ <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/romska-narodnostni-mensina-16149/>

národnosti veřejně nehlásí, což je následkem strachu z možné diskriminace a negativní sociální stigmatizace².

Pokud uvážíme, jak malé zastoupení ve veřejné sféře a kultuře nejpočetnější minorita v České republice má, pak nám nezbyvá nic jiného, než hodnotit aktuální stav jako tragický. Romové jsou minorita vyčleňovaná na periferii společnosti, často trpí chudobou a celé situaci není věnována dostatečná pozornost.

Jsem názoru, že obecným nastavením, které má naše společnost vůči Romům, se připravujeme o potenciál, který Romové nabízejí a který tak zůstává nevyužitý. Rovněž si myslím, že tím přehlízíme problém, který se sám o sobě nevyřeší, naopak, bude kynout a až na sebe upozorní příště, situace bude komplikovanější než doposud. Jak v současnosti můžeme vidět s příchodem uprchlých Ukrajinců, situace má tendenci se spíše zhoršovat. Romy je zapotřebí integrovat, protože, jak se domnívám, tímto stavem trpí nejen minorita samotná, ale nakonec i majoritní společnost.

V českém mediálním prostoru se téma Romů hojně řešilo v letech 2009–2013, a to hlavně kvůli extrémistickým neonacistickým pochodům do vyloučených lokalit v severních Čechách. Poté téma Romů zastínily krize, jako například uprchlická či ekonomická. Po ní přišly další události, jako strach z terorismu, pandemie Covid-19 a válka na Ukrajině. Nyní se ale téma Romů opět v českém prostředí otevírá. Romové jsou opět více vidět ve veřejném prostoru, naposledy kvůli potyčkám s ukrajinskými uprchlíky³, v souvislosti se šířením dezinformací, nebo nedávným vyjádřením na sociální síti Twitter ministra sociálních věcí Mariana Jurečky⁴, kde spojuje zneužívání sociálních dávek s obrázkem Roma s pivem v ruce.

Tady mi chybí nějaký oslí můstek – např. Domnívám se proto, že problematika, kterou se tato práce zabývá, může dobře přispět i do současných veřejných debat.

Přitom se budu držet následujícího postupu.

V kapitole Stereotyp tento termín vymezím a stručně představím jeho funkce. Na tuto kapitolu navazují částí Stereotyp a Romové, kde se zaměřím na to, jaké atributy stereotypu Roma má a představím typické stereotypy Roma v českém veřejném diskurzu. V další kapitole se zamyslím nad tím, jaké je mé dilema a pokládám svojí vědeckou otázku, která je základem pro vytvoření struktury rozhovoru s režiséry. V následující kapitole představím režiséry aktuálně tvořící na toto téma, se kterými jsem se rozhodl rozhovory pořídit. Později také filmy

²<https://romea.cz/cz/domaci/hlasit-se-k-romske-narodnosti-nehlasit-a-proc>

³https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/proc-romove-protestuji-proti-ukrajincum-mensiny-rasismus-pomoc_2307311615_kac?_ga=2.103149376.136264438.1691432764-2011879809.1691432764

⁴https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ministr-prace-a-socialnich-veci-marian-jurecka-prispevek-na-socialni-siti.A230802_122549_domaci_vank

čtenáři představuji, k popisu přidávám svůj kritický pohled. V další části se věnuji analýze provedených rozhovorů. Shrnuji zde to, co jsem se dověděl a vracím se k prvotním otázkám. V poslední části dávám prostor své vlastní reflexi co by autora a shrnuji závěry celé této práce.

1 Stereotyp

Weinerová (2014) vymezuje stereotyp od často zaměňovaných termínů jako určitou představu, zatímco předsudek chápe jako konkrétní postoj jedince vůči příslušníkům dané skupiny. Rovinu chování, která se na stereotyp a předsudek váže, chápe jako diskriminaci.

Co se týče funkce stereotypů, má se zato, že nám pomáhají zjednodušovat a vyznat se v našem sociálním světě. Ve své podstatě jsou nutné pro produktivní myšlení (Schneider). Můžeme je tak připodobnit k heuristikám. Nicméně stejně ale jako u heuristik, které fungují jako mentální zkratky, výsledek takové mentální operace zdaleka ne vždy musí být přesný a správný (Weinerová, 2014).

Ukazuje se, že v mezilidských vztazích preferujeme podobnost (M. McPherson, 2001) a dáváme přednost členům našich skupin před lidmi ze skupin, do kterých nepatříme (H. Tajfel, J. C. Turner, 1979). Lidé zřejmě přistupují k členům jiných skupin s nejistotou a ostražitostí, což je pro tuto práci poměrně významný mechanismus (W. S. Stephan, C. W. Stephan, 2013).

Stereotyp má mnoho definic a nemá jednoduše identifikovatelné hlavní centrální atributy, jelikož, jak poznamenává ve své knize Schneider, ne ve všem se různé definice dokážou shodnout, a to zejména ve třech otázkách. Zaprvé, jak moc jsou stereotypy přesné či nepřesné. Druhý spor se týká toho, jestli jsou stereotypy špatné nejen ve svém důsledku, ale i v procesu uvažování, který za nimi stojí. Třetí neshodou je, jestli stereotyp může být přesvědčením pouze jedné osoby, a to bez toho, aniž by ho sdíleli další lidé.

Nicméně Schneider argumentuje, že ani jedna z neshod by neměla být esencí definice a nabízí tuto základní definici: *“Stereotypy jsou kvality vnímané jako spojené s určitými skupinami nebo kategoriemi lidí.”* (Strana 24) Těto definice se ve své práci přidržím.

2 Stereotyp a Romové

Jak už jsem uvedl, v této práci se specificky věnuji etnickému stereotypu Romů v České republice. Tato část je obecným zamyšlením nad stereotypem Romů v našem prostředí. (Nyní se tedy obecně zamyslím nad stereotypem Roma v našem prostředí.)

Existuje více druhů stereotypů, které v našem prostředí můžeme pozorovat. Mohli bychom je klasifikovat jako pozitivní či negativní. Jak si ale později vysvětlíme, stereotypy nejsou čistě dichotomickou proměnnou. Toto zachytila ve své výzkumné práci Weinerová (2014). Ve svém výzkumu se participantů ptali na otázku: "Co se vám prvního vybaví, když se řekne romská kultura?" Odpovědi respondentů se dají na první pohled rozdělit do dvou kategorií, na pozitivní a negativní:

Anticikánské stereotypy:

příživnictví; nepřizpůsobivost; bordel; absence hodnot; negramotnost; vandalismus; sociální podpory; hluk, špína, nepořádek, gangy; kultura chudoby; hodně lidí na malém prostoru; zbořený dům, rozpadlé auto; profesionální parazitování na státu; Kam jsem dala peněženku?; Pozor! Opatrně; zloději, krádeže, nepřizpůsobivý životní styl; diskriminace naruby: vlašný vztah k práci; hladové děti; hodně dětí; spousta dětí; bordel v Chánově; rvačky; prasečí jazyk a opičí tance; tanec a řev na sídlišti; zlodějna – železo a kapsářství; vybírají popelnice a skladují věci; sociální dávky; využívání sociálních dávek; vyhrožování; kriminalita; nezaměstnanost; kravál; hluk, drogy; nevzdělanost; drzost; prostituce; nezávazný životní styl; nezodpovědnost; pověřivost; věčné stěhování; nepracující národ, konflikty; dříve kočovník - teď zloděj; smrad, vulgarita; kočovný národ – jsou to vulgární a ukřičení lidé; přelétaví kriminálníci; incesty atd.

V těchto anticikánských stereotypech je romská kultura spojovaná s kulturou chudoby a prvky asociálního jednání.

Mezi pozitivní neboli romantizující stereotypy pak řadíme tyto přesvědčení:

romské písně; cikánská hudba; kroje, housle; kytary, zpěv, tance a písničky; muzikálnost; kočování; karavany; maringotky; povozy, volnost a nezávislost; ženy s šátky - penízky kolem pasu; tančící cikánky se sukněmi a šátky; barevné šaty, třásně a zlato; ohně, kočovný tábor; cestování, kůň, specifický tanec a hudba; bujaré tance; divoké tance; veselí; halekavý zpěv a tanec; temperament, halasnost; vřetivé melodie písní; tklivé písně; zpěvák Gipsy.cz; kotlík, kočovnický způsob života; folklór; tančit a bavit se; čardáš; rodinná soudržnost, lidé co si žijí po svém; velká cikánská rodina; velká rodina s dětmi; soudržnost; hodně dětí; sezení kolem ohně.

Při bližším zkoumání tzv. pozitivních stereotypů, které Romskou kulturu romantizují, vidíme, že se nejedná o čistě kladná přesvědčení. Jsou totiž založená na pouhé redukci a romantizaci života, který Romové, jak poukazuje autorka, vzhledem k zákonu z roku 1956 o zákazu kočování, již dávno nežijí. Je tedy falešný a redukující.

3 Moje výzkumná otázka

3.1 Hledání výzkumné otázky

Jak jsem již uvedl, před samotným natáčením mého námětu o nuselské skupině mladých Romů je zapotřebí, se seznámit s tímto tématem a problémy, které se k takovému natáčení pojí. Do jaké míry mohu, či nemohu natáčet a prezentovat Romy (a teď pomejme etickou rovinu natáčení s dětmi), aby moje vyobrazování Romů bylo etické, nezpůsobilo negativní dopad na to, jak vnímá majorita romskou komunitu, která má již v současnosti špatnou pověst v české společnosti, což následně v praxi vytváří sociální vyloučení?

Jakým způsobem s takovou situací nakládat? Jak dokumentární film správně uchopit, abych jako filmař nevytvořil dílo, které bude negativně prohlubovat stereotypy. Zároveň ale, abych ukazoval svět, takový, jaký doopravdy je, nebo alespoň takový, jak ho autenticky vnímám.

Jedním z přístupů k vyobrazování Romů může být až pohádkově pozitivní pohled. Takové zobrazování považuji za problematické, protože není v reálném světě pravdivé, i když například rozumím snaze vyvažovat vychýlený obraz. Nerad bych tvořil dílo, které ukazuje více přesvědčení nežli to, co doopravdy vnímám.

Rovněž vnímám i to, že to, co prožívá Nuselská parta, je součástí širšího fenoménu, který není unikátní. Nicméně je skutečně dokumentárním film nejlepším způsobem řešení? Není lepší občas něco neukazovat?

V neposlední řadě se zamýšlím nad svou vlastní motivací. Co mě k takovému námětu vede? Proč bych chtěl mluvit o Romech, když jím sám nejsem? Intuitivně možná cítím, že mě tohle téma zajímá, nicméně být si co nejvíce vědom svých vnitřních motivací nám dává lepší prostor v práci s nimi.

3.2 Výsledná výzkumná otázka

Pro potřeby této práce jsem se rozhodl položit si tuto hlavní otázku, a jejích několik podotázek, které ji rozvíjí:

Jak správně eticky točit o Romech, abych neprohluboval stereotypy?

Pokud ano, je na to nějaký klíč?

Jaké jsou motivace ostatních autorů, a pomůžou mi pochopit mé vlastní?

4 Vytyčení filmů, které postihují romskou tematiku

Vybral jsem si množinu dokumentárních filmů podle několika kritérií. Jako první a nejdůležitější kritérium jsem si zvolil lokalizaci v Česku a na Slovensku, jelikož stereotypy jsou v principu lokální záležitostí a dle regionu se mohou výrazně kvalitativně lišit. Druhým důležitým kritériem je časovost. Společenské prostředí se v čase dynamicky proměňuje a je pro mě důležité se bavit s režiséry, kteří tvoří v současnosti nebo tvořili v nedávné minulosti. Pro toto období jsem si stanovil hranici maximálně pět let, tedy rok 2018.

Co se počtu rozhovorů týká, vycházel jsem zejména z limitů této práce, zejména času, který jsem sběrem materiálů mohl strávit. Po rešerši jsem se rozhodl pro pět režisérů, se kterými provedu polostrukturovaný rozhovor. Nyní představím jejich jména a dosavadní tvorbu na téma, kterému se tato bakalářská práce věnuje.

Zvolil jsem si režisérku Veru Lackovou a její film *Jak jsem se stala partyzánkou*. Tvorba Very Lackové je velmi cenným přínosem pro tuto práci, a to nejen svou prací, ale i svojí jedinečnou perspektivou, protože je etnická Romka. V České republice totiž romské téma většinou zpracovávají lidé z majoritní společnosti, proto si pohledu zevnitř vážím. Jako další režiséry jsem oslovil Robina Kvapila s filmem *More Miko* a Tomáše Kratochvíla s filmem *Pongo Calling*, oba s podobným námětem o řidiči kamionu, který se snaží politicky a aktivisticky angažovat. Přináší tak pohled na Roma, který se nejen vymezuje vůči stereotypům, ale aktivně proti nim bojuje. Fakt, že dva režiséři natočili film s tolik podobným námětem, by mohlo vést k zajímavým poznatkům.

Čtvrtou režisérkou je Mira Erdevički s filmem *Povolení k pobytu*, sledující české a slovenské Romy, kteří žijí ve Velké Británii. Takový pohled může sloužit jako srovnání českého a zahraničního prostředí. Zároveň si myslím, že film Miry Erdevički se vymyká svým přístupem ostatním vybraným filmům, zná standardy z jiných zemí a přináší tak další příležitost k analýze.

Jako poslední jsem si vybral duo Petr Kačírek a Martin Chlup s filmem *Miri fajta*. Autoři se odlišují od ostatních vybraných tvůrců tím, že nejsou profesionálními filmaři. Rovněž i jejich film je počín, ve kterém jsou autoři, stejně jako Romové, amatéry a tvoří autentickou kulturu.

5 Otázky na polostrukturovaný rozhovor

Pro polostrukturovaný rozhovor jsem vytvořil skladbu témat, která by měl každý rozhovor obsáhnout. Poté jsem pro každé téma zvolil sérii konkrétních otázek, které nicméně byly upravovány dle potřeby pro každý individuální rozhovor. Některá témata mapují více praktické a faktické informace, jiná se týkají více latentních motivací, přístupu a zažitých stereotypů.

Motivace

- 1.Co bylo vaší motivací k natočení tohoto filmu?
- 2.Chtěli jste tímto filmem na něco poukázat, něčeho dosáhnout?
- 3.Myslíte si, že je důležité točit film o Romech? Proč ano? Proč ne?

Stereotyp

Jak si myslíte, že většinová společnost uvažuje o Romech?
Změnila se nějak vaše představa o Romech v průběhu natáčení?
Jak si myslíte, že je dobré Romy zobrazovat ve filmu?

Příprava

Do jaké míry jste při přípravě počítali s většinovými stereotypy?
Jak jste přistupovali k výběru protagonistů? Přihlíželi jste k tomu, jestli vaše postavy naplňují, či nenaplňují většinový stereotyp?

Natáčení

Jsou situace, kterým jste se při natáčení snažili vyhnout?
Jsou situace, které jste nechtěli točit, abyste nešířili stereotypy?
Dělali sami sociální herci něco pro to, aby se vyhnuli vlastní stereotypizaci?
Je něco, co byste mi, jako mladému nezkušenému režisérovi doporučili, abych dělal, či nedělal, pokud by chtěl natočit film o Romech?

Střih

Pracovali jste ve střihu s možným stereotypním prezentováním Romů.
Romská tematika je v českém prostředí citlivé téma, přemýšleli jste nad společenskou reakcí na váš film?

Post

Změnilo nějak vaše protagonisty natáčení filmu? Jak na něj reagovali?
Změnil se nějak váš postoj k stereotypům ohledně Romů po natáčení filmu?
Změnil se nějak Váš přístup (vztah) k této skupině?

Naplnil celý proces natáčení očekávání, která jste měli vůči Romům?

V prepisech rozhovorů jsem se rozhodl nechat jazyk tak, jak se režiséři vyjadřují a mluví, a nesnažit se ho upravovat do spisovné podoby, protože si myslím, že je i forma vyjadřování důležitá, snažím skrze text ukázat i způsob, jakým se režiséři odpovídají a na dané téma reagují.)

6 Popis vybraných filmů a můj kritický náhled

6.1 Pongo Calling

Film *Pongo Calling* sleduje, co se stane v jedné Romské rodině, když se její otec a protagonista filmu, Štefan Pongo, rozhodne aktivisticky bojovat proti výroku prezidenta Miloše Zemana, že Romové nepracují. Štefan začne aktivizovat ostatní Romy, organizuje akce v online prostoru i reálném fyzickém světě, aby vybojoval to, že se k jeho dětem, ale i jiným Romům, nebude přistupovat tak, jak se přistupovalo k němu, když byl mladý a vyrůstal v České republice Československu, totiž aby Romové nezažívali šikanu a rasismus ze strany bílé většiny. Film citlivě sleduje, jaký dopad má jeho aktivismus na jeho osobní a rodinný život. Film je za mě hodnotný v tom, že citlivě a autenticky sleduje život romské rodiny. Považuji jej za příjemný.

6.2 More Miko

Film *More Miko* je dokumentární film, který observační metodou sleduje zajímavého člověka, polovičního Roma, aktivistu Jaroslava Mika, který usiluje o to, aby čeští politici přijmuli dětské uprchlíky z řeckých utečeneckých táborů. Film sleduje, jaké překážky Mikovi v jeho úsilí brání, jak s ním čeští politici jednájí a zacházejí, čímž vlastně sonduje i českou politickou kulturu. Rovněž sledujeme, co dělá Mikovo snažení s jeho rodinnými vazbami. Film *More Miko* je zábavný v tom, že postava pana Mika je velice charismatická. Film zobrazuje autentické a zajímavé situace z romského života, kdy například romská manželka Mika povídá přes okénko v autě o jiných Romech, že „to jsou degešáci“ (romská nadávka pro sociální případ).

6.3 Miri fajta

Miri fajta je dokumentární film, který observační metodou sleduje snahu a cestu nadějného filmového amatéra natočit v Česku první romský sitcom. Film ukazuje osobní příběh Robina Strii, adoptovaného Roma, který vyrostl u českých pěstounů a který se pokusí uměleckou tvorbou povznést sebeuvědomění romské minority. Společně se svým adoptivním bratrem Davidem a dalšími Romy různého věku a sociálního zázemí, vytvoří divadelní inscenaci *Miri fajta*, v překladu *Naše rodina*, která ukazuje komické situace z rodinného romského života. Po úspěšné divadelní premiéře se Robin snaží natočit i filmovou seriálovou verzi příběhu, kterou prezentuje jako první romský sitcom. Natočí tedy dva pilotní díly, které se snaží prodat internetovým televizím, aby mohli zafinancovat i pokračování seriálu, což se mu ale nedaří. Dokumentární film *Miri fajta* je mozaikou osobních příběhů Romů, kteří našli sílu vystoupit z komfortní zóny a začali vytvářet autentickou současnou romskou kulturu. Film podle mého názoru nese silný příběh. Linka Robina ukazuje, jak se snaží zrežírovat sitcom ve sklepním divadle ve vyloučené lokalitě. Je vidět, jak veliké úsilí do toho dává, přestože se se mu to

nedaří. Filmu bych vytknul to, že je poněkud odstředivý a snaží se zachycovat osobní linky všech herců, což podle mě příběhu příliš neprospívá.

6.4 Povolení k pobytu

Příběh filmu *Povolení k pobytu* je jistý druh success story. Film observační a časosběrnou metodou sleduje tři úspěšné Romy, kteří se narodili na Slovensku a v Česku, ale emigrovali do Velké Británie, kde našli lepší příležitosti k práci a vzdělání. Jistý zlom příběhu filmu nastává s příchodem Brexitu a pandemie covid-19, kdy protagonisté kvůli karanténě sami zachycují, jak se vyrovnávají s dopady této krize, která jim ztěžuje situaci v cizí zemi. Film je hodně zajímavý hlavně v tom, že zde vidíme Romy v diametrálně odlišných prostředích, než jsme zvyklí. Film na mě působí bohužel chladně, a to díky způsobu vyprávění, kdy postavy říkají velikou část nad obrazem ve voiceoveru. Proto je pro mě těžké se k nim emocionálně přiblížit a napojit se na ně.

6.5 Jak jsem se stala partyzánkou

Jak jsem se stala partyzánkou je dokumentární film Very Lackové, který vypráví o jejím osobním pátrání po romských účastnících odboje za druhé světové války. Film je zároveň mapováním romské identity a konfrontací s předsudky, kterým čelí Romové v současné společnosti. Film je inspirován příběhem režisérčiny babičky, dcery romského partyzána, která přežila nacistický teror a vychovala Veru v duchu hrdosti na jejich rodinnou historii. Vera se vydává po stopách svého pradědečka a hledá další romské odbojáře, navštěvuje místa jejich působení, setkává se s pamětníky i potomky, nakonec organizuje výstavu o romském odboji, kterou navštíví i prezidentka Čaputová. Režisérka při své pouti zároveň reflektuje svou vlastní identitu a postavení v dnešní společnosti. Film je zajímavým a emotivním svědectvím o zapomenuté kapitole československé historie a o aktuálních problémech Romů v Evropě. Film na mě nejsilněji zapůsobil tím, že je doopravdy plíživě strašidelný. Trefně zobrazuje latentní rasismus, na radnicích cítíme, jak úředníci nesouhlasí s požadavkem na to, aby se udělala pieta za romské partyzány.

7 Co jsem se dozvěděl z rozhovorů

V textu se teď budu věnovat odpovědím na otázky, které jsem si kladl. Budu je prolínat citacemi z rozhovorů s pěticí autorů, nicméně moje otázky stojí mimo kontext celých rozhovorů. Ty jsou v plné podobě k nalezení v příloze této bakalářské práce.

Rovněž chci upozornit, že odpovědi dvojice Martina Chlupa a Petra Kačírka předkládám jako odpovědi jedné osoby, tvůrci při rozhovoru často mluvili dohromady, když jeden odpovídal na otázku, druhý k tomu souhlasně přikyvoval, což z textu často nelze vyčíst.

V této kapitole přiblížím několik zajímavých momentů, které jsem napříč rozhovory zachytil. Jedná se o tematické klastry, které odpovídají na mé výzkumné otázky.

Určité odpovědi uvádím pouze proto, abych ukázal, že romské téma přitahuje širokou paletu motivací.

7.1 Motivace

V této kapitole se pokusím popsat esenci motivací jednotlivých autorů, protože ta stojí na začátku každého z děl a zásadně určuje jejich povahu. Druhým důvodem pro zastavení se nad motivací je i fakt, že díky tomu více rozumím vlastní motivaci, a tudíž jak s ní mohu lépe pracovat. Motivace byla u každého jiná a některá mě i osobně překvapila.

7.1.1 Mira Erdevički

Mira Erdevički se snaží prostřednictvím filmu tvořit modernější, lepší společnost. Klade důraz na dodržování základních lidských práv, mezi které řadí i právo na vzdělání. To se stalo centrálním tématem jejího filmu. Romy umělecky zpracovává přes dvacet let.

7.1.2 Robin Kvapil

Robin Kvapil k romskému tématu přišel náhodou, Roma se snaží vyobrazit poprvé. Prvně sledoval jiné, politické téma, přes které se setkal se svým protagonistou Mikou. Robin Kvapil v rozhovoru říká, že si dokáže emocionálně představit, jak vypadá rasismus v praxi. Tvrdí proto, že bychom měli Romům pomáhat, protože jim to dlužíme:

“Já jsem si představoval jaký to je být cigoš? Vlastně co všechno člověk nezažije, když není...víš co? Když seš bílej kluk tady v Praze, tak na tebe nikdo nekouká nějak apriori přes prsty, neřekne to slovo cigoš, co já jsem řekl, nějaké hanlivé označení nějakého etnika, vlastně

nic takovýho, všechno tohle odpadá. Až když se nad tím člověk zamyslí, tak si řekne, ty vole, co všechno ty lidi musí vlastně zažít. Víš?”

“Takže tohle všechno podle mě nějakým způsobem my jim trošku dlužíme. Takže proto si myslím, že o tom točit je důležitý.” (Rozhovor s Robinem Kvapilem, strana 4)

7.1.3 Vera Lacková

Vera Lacková se snaží měnit obraz Romů ve společnosti. Obraz je podle ní vychýlený díky médiím a dlouho budovaném negativním obraze Romů. Vnímá takový problém již od mala, kdy ji babička vyprávěla pohádky, kde byly stereotypní postavy Romů. Když zjistila, že její dědeček byl v aktivním odboji, snažila se ukázat slovenské společnosti, že Romové nebyli jenom oběťmi druhé světové války, ale jsou i aktivními činiteli v protinacistickém odboji, což jde proti stereotypu, že jsou Romové zbabělí.

7.1.4 Tomáš Kratochvíl

Tomáš Kratochvíl mluví o tom, že na sobě shledává určité nedostatky. Rád by měl určité vlastnosti, které mají Romové a tak se to od nich učí. Cení si na nich například přímosti a schopnosti projevovat emoce. Kratochvíl natáčením bojuje i proti rasismu:

“Dívej, já mám pocit, že už jsem ti tohle hodně řekl předtím, ale možná jsem neřekl jednu věc, a ona dost možná bude ta nejdůležitější. Mně totiž připadá, že mi něco chybí, co ty Romové mají, a já se to od nich můžu učit, nebo to nějak nasávat, přejímat to od nich. A přijde mi to prospěšný, pro mě osobně, s nimi být v kontaktu, a baví mě to. Je to zábavný a zároveň si tím i můžu vydělat peníze, takže to je super. To je možná ta hlavní moje vnitřní motivace.” (Rozhovor s Tomášem Kratochvílem, strana 22)

7.1.5 Martin Chlup a Petr Kačírek

Nakonec duo Martin Chlup a Petr Kačírek mluví o tom, že je fascinovalo jak dokáží Romové žít, když mají tak “špatně rozdané karty”. Rovněž se snaží skrze tvorbu nějakým způsobem s tímto tématem vypořádat. Dvojice vnímá jistou propast mezi brněnskými Romy a bílou majoritou, snaží se Romům pomoci z chudoby, integrovat je do naší společnosti a naučit je fungovat v našem systému. Zároveň kladou velký důraz na prožívání.

7.1.6 Shrnutí mého názoru na tuto otázku

Zjistil jsem, že autoři, kteří se snaží ztvárnit téma Romů, mají rozdílné cesty, jak k tématu dochází. Kvapil se tématem začal zabývat vlastně náhodou, Kratochvíl a Erdevički se tématu dlouhodobě věnují. Lacková téma řeší, protože ji samotnou bezprostředně zasahuje již od

dětství, Martin Chlup a Petr Kačírek se zase potřebují vyrovnat s realitou, že někdo vedle nich trpí.

Nejvíce mnou zarezonovala odpověď Petra Kačírka a Martina Chlupa, do této doby jsem vlastně nechápal, že i já sám se musím s podobnými pocity vyrovnávat. Zároveň naprosto rozumím motivacím Tomáše Kratochvíla, který má prostě Romy a jejich způsob komunikace rád, což ve svém životě pociťuji taky.

7.2 Přístup ke stereotypům a etický přístup

Zde se nejprve pokusím shrnout obsah rozhovorů co se týče zacházení se stereotypy při celém procesu výroby filmu. Do jaké míry si režiséři kladou mojí otázku a považují stereotypizace za nějaký problém?

7.2.1 Vera Lacková

Režisérka Vera Lacková v našem rozhovoru vícekrát vymezovala vůči mediálnímu obrazu Romů, který budují dlouhodobě média. Podle ní je nebezpečně překroucený a škodlivý. Média se nesnaží nacházet příčiny problémů, celé téma bulvarizují a hledají senzaci, z čehož vzniká negativní a stigmatizující obraz Romů.

„No, veľa vecí sú podsúvané médiami, ale, že je to o hľadání nejakého spoločného nepriateľa a ja neviem, že či to mám vnímať ako trend alebo neviem, že v každých správach jednoducho vždy zaznamenám jednu reportáž o Rómoch, ktorá je negatívne.“ (Rozhovor s Verou Lackovou, strana 5)

Sama si všímá negativních dopadů budování obrazu Romů na osobní úrovni, jelikož je sama Romkou. Často vnímá latentní rasismus ve svém blízkém okolí. Její původní motivací točit filmy bylo napravovat obraz Romů. Zároveň zná bezprostředně negativní dopady nezodpovědného budování obrazu. Etické otázky jsou pro ni důležité, a snaží se o zodpovědný přístup.

Pokud jde o to, jestli a jak Romy ztvárňovat, odpovídá, že je důležité, aby autor splňoval alespoň nějaká z určitých kritérií. Akcentuje důležitost být připravený na takové téma, dělat si rešerše a s Romy se poznávat. Rovněž mluví o nutné dávce empatie, technické zkušenosti a racionálního uvažování.

Když s ní mluvím o svém dilematu, zda a jak točit romskou mládež, tak ho Lacková hodnotí jako potenciálně velmi problematický, protože by diváka naopak ve stereotypch mohl utvrzovat, jelikož by se jednalo o postavy, které se pohybují na okraji společnosti. Divák by si

mohl špatně vyložit obsah filmu. Navrhuje mi, abych se tématu držel, zkusil si ale najít jiné protagonisty.

„Hej, toto chápem, ale neviem, že či voľba protagonistov, ktorí proste berú drogy, či bude tá vhodná cesta na to, aby to vlastne ľudia pochopili, možno keď si to pozrú, tak potom vlastne si povedia, že no tak je to, čo by sa dalo očakávať a sa ten stereotyp prehlúbí, že možno by bolo fajn akože zostať pri tej téme, ale nájsť si iných protagonistov, ktorí by mohli reprezentovať tiež takýto, to vlastne, čo chcete povedať...“ (Rozhovor s Verou Lackovou, strana 8)

7.2.2 Mira Erdevički

Rozhovor s Mirou Erdevički byl neobvyklý tím, že se mnou o mém tématu částečně nechce diskutovat. Stereotypy odmítá, usuzuje, že vytvářejí sociální stigmatizaci. Dále hovoří o tom, že k Romům přistupuje naprosto individuálně, nezažila s nimi za dvacet let natáčení jedinou nepříjemnou zkušenost, protože k nim přistupuje jako rovná k rovným. Z jejich vyloučení viní český vzdělávací systém a českou společnost obecně, která uvažuje ve stereotypech.

Z toho nicméně usuzuji, že pro Miru Erdevički jsou stereotypy důležitým tématem, snaží se maximálně vyhnout nějakému negativnímu zobrazení Romů, a to proto, aby odstranila negativní stigmatizaci. Ve své tvorbě volí strategii ukazování pozitivních a inspirujících příběhů Romů, kteří jsou díky britskému vzdělávacímu systému úspěšní a snaží se odstranit stigma. Své postavy si vybírala z množiny 88 lidí a pracuje na základě svého výzkumu.

Na otázku, zda natáčení nějakým způsobem změnilo její náhled na Romy jako skupinu, mi odpověděla, že: *„Ale já nekoukám na tu skupinu... opravdu takhle nekoukám na svět a ani se nechystám, se tak na svět koukat, protože to je akorát další start pro další negativní stigma.“ (Erdevički, strana 7)*

Zároveň ale nad stereotypy dle mého dojmu z celého rozhovoru uvažovat musí, jelikož tvrdí, že: *„Moje postavy bourají české stereotypy“ (Rozhovor s Mirou Erdevički, strana 12)*

„Jako já opravdu bych nešla točit film do vězení. Netočila bych téma... Prostě to není téma, které by mě zajímalo. A to i kdybych to měla točit, protože já měla sama možnost něco takového točit, nebo bylo mi nabízeno točit tady prostě z teenagerama a prostě potom jako další... ale mě to prostě přijde jako něco co mě neláká.“ (Rozhovor s Mirou Erdevički, strana 13)

Dále se Mira Erdevički vyjadřuje k mému námětu o dětech z Nízkoprahového klubu, že by na film nešla, protože právě přenáší negativní stigmatizaci.

7.2.3 Tomáš Kratochvíl

Tomáš Kratochvíl si moji otázku, jak Romy vyobrazovat, aby výsledný obraz neprohluboval stereotypy, při tvorbě příliš neklade. Podle jeho slov je vyobrazování Romů vždy kontroverzní, ať režisér natočí jakoukoli situaci, což ve výsledku považuje za pozitivní, protože to otevírá nějakou diskuzi. Zároveň je toho názoru, že pokud člověk vezme jakoukoliv postavu, která ho k sobě pustí, dokáže ji správně pochopit a navázat s ní blízký vztah, tak není možné, aby prohluboval stereotypy o Romech. Pokud zachytí něco negativního, což dává na příkladu filmu *Gadžo*, který natočil v minulosti, připadá mu efekt pozitivní, protože může problematizovat danou negativní věc.

Jeho metoda hledání postav, o kterých chce točit, spočívá v tom, že se s postavami snaží navázat co nejbližší vztah, napojit se na ně emocionálně, a potom je dokumentárně sledovat. A tato metoda má limity právě v tom, s kým si tvůrce rozumí na osobní úrovni. Výběr se omezuje typem potenciálních protagonistů, kteří si autora k sobě pustí blíž. V jeho případě eliminuje postavy, které by mohly ukazovat negativní stereotypy. To dokládá příklad, kdy se v přípravě svého filmu snažil v Anglii natáčet s Romy, kteří jsou, dle jeho slov „průseráři“, což by byly daleko více stereotypní postavy. Ti ho k sobě ale nepustili, a tak si vybral rodinu Pongových.

„Nemám tu trpělivost, nebo takový štěstí na postavy, nebo nejdu po tom, jak ta Třeštíková, prostě že by zobrazovala ty lidi, víš, jak je ona má v takovejch jako fakt sračkách, tak já si prostě apriori vybírám do filmu lidi, o kterých vím, že mi s nima bude dobře“ (Rozhovor s Tomášem Kratochvílem, strana 16)

„Takže tudíž se mi pak takovýhle dilemata zas až tolik nedějou, a já řeším naopak problém, abych ty postavy trošku jako by sundal z piedestalu, aby ten film nebyl nudnej tím, že jsou jako prostě moc skvělý.“ (Rozhovor s Tomášem Kratochvílem, strana 16)

Často ho k sobě pouští postavy, které by se daly považovat za pozitivní příklad. Kratochvíl se tedy nebojí toho, že výsledný obraz Roma by mohl působit negativně a prohlubovat stereotyp. Ve svých filmech se snaží nacházet i negativní vlastnosti postav, to mu ale díky výběru dělá problém. Naopak jako problematický vidí pohled většinové české společnosti, která ve stereotypch uvažuje, čímž následně vytváří negativní stigmatizaci.

7.2.4 Robin Kvapil

Robin Kvapil na moji otázku, jak správně vyobrazovat Romy, odpovídá, že žádné dilema, které se týká natáčení stereotypů, neřešil. To, že bude točit o Romovi je totiž náhoda, jedná se o bonus, který rád využije, protože mu jde primárně o politické téma syrských sirotků, více nad

tím nepřemýšlel. Dále mi radí, že když člověk ví, proč a co chce natočit, tak dilema stereotypů není potřeba více řešit.

„Já si myslím, že bohatě stačí je zobrazovat takový, jaký jsou, případně si vybrat ten režijní akcent na to, proč to vlastně chceš dělat? Protože ta úvaha na začátku, proč vlastně ten film chceš natáčet? To znamená, z mého pohledu je dobrý ukazovat je tak, že jsou dobří, ve smyslu normální součást, prostě všeho toho, co žijeme jakoby jo...“

Nějak dál bych jako nad tím nepřemejšlel. Prostě jo, jako myslím si, že to je téma, jako každý jiný. To znamená, pokud už ho mám dělat, pokud se tím mám zabývat, tak to musím mít nějaký smysl a přesah pro ten film. A tak asi bych jakoby k tomu přistupoval já.“ (Rozhovor s Robinem Kvapilem, strana 7)

Před natáčením o vyobrazování Romů vědomě jednoduše nepřemýšlel. Zároveň ale tvrdí, že nechce točit filmy o lidech, kteří jsou podle něj nositelé špatných stanovisek, protože jim nechce dopřávat amplifikační efekt. Jako příklad autor uvádí neonacistu, tudíž předpokládám, že tím myslí spíš politická stanoviska, než že by myslel stereotypní obraz marginalizované skupiny. Zároveň jde autorovi o to, aby dával prostor politickým názorům, které mu připadají správné.

7.2.5 Martin Chlup a Petr Kačírek

Martin Chlup a Petr Kačírek se snaží ukazovat čistě to, jak situaci s Romy sami vnímají. Nechtějí se zamýšlet nad stereotypní reprezentací nebo jejími dopady. Sami takovou snahu označují za politický nános, kterého je třeba se vyvarovat, aby dle jejich rady mohl režisér téma dobře uchopit, jít k tématu bez předem vytvořeného názoru a natáčet to, co vidí. Snahu určitým způsobem tvorbu kurátorovat, zamýšlet se nad tím, jaký má jimi prezentovaný příběh vliv na přístup ke stereotypům, vnímají negativně.

„No, většinová společnost asi vnímá Romy, normálně jsou nepřizpůsobiví, no. Že jsou nepoužitelný pro ten normální život takhle s náma, a je to pravda. No ty bud' to můžeš se to snažit, jako v tom filmu, to vyvrátit. A je směšný, a to je fakt směšný dělat nějakou propagandu jako ty pozitivní diskriminace. A, což je přesně to, co my jsme vůbec nikdy dělat nechtěli. Jo a ten náš film má bejt právě pokus o to žádnou ani pozitivní, ani negativní diskriminaci nedělat. Pokažd' si myslíš, že nepřizpůsobivý, že to není pravda, tak vem toho jednoho člověka, jak říkal Petr a přizpůsoboval, jo hele, to je fakt hrozný to říct, přizpůsob ho, ale prostě udělej mu ten kus té cesty po jeho způsobu, ale jo, to nemůžeš ho nějak nabílit, že?“ (Rozhovor s Tomášem Chlup a Petrem Kačírkem, strana 14)

Zároveň negativní stereotypy o Romech vnímají jako do velké míry platné, a proto pravdivé. Ukazování Romů způsobem takovým, aby se stereotyp vyvracel, považují za propagandu.

Jejich strategie je snažit se integrovat Romy do naší společnosti skrze možnost něco společně tvořit, a to na osobní úrovni. Tento proces nazývají *osobní integrací*. Jejich primární cílem, kterého se snaží skrze natáčení dosáhnout, je posunout Romy obrazně “dál”, ve smyslu zlepšování jejich schopnosti fungovat ve systému většinové společnosti. Prezenci Romů ve výsledném filmu berou jako nepodstatnou.

7.2.6 Můj závěr

Rozhodl jsem se na základě celých rozhovorů rozdělit režiséry do dvou kategorií, a to podle jejich přístupu k nakládání se stereotypy v jejich tvorbě.

První skupina režisérů ukazuje pozitivní příběhy a tím bojuje proti stereotypům. Mira Erdevičky odmítá mluvit o stereotypch, protože v takových rovinách neuvažuje, mluví ale o snaze odstranit sociální stigmatizaci. Proto ukazuje pozitivní příklady, postavy si pečlivě vybírá z velkého vzorku.

Vera Lacková přemýšlí nad obrazem Romů a usiluje ho zlepšovat. Netvrdí, že negativní stereotypy jsou vždy neplatné, na druhou stranu ale říká, že je romský obraz ve veřejném mínění vychýlený a je třeba ho vyvažovat bohatší reprezentací Romů.

“A taktiež ja sama netvrdím, že rómska komunita nemá svoje problémy, samozrejme má takisto ako aj iné komunity alebo kultúry, akurát je dobré byť si toho vedomá a zároveň snažiť sa narovnávať ten obraz, ktorý je tak strašne pokrývaný.” (Rozhovor s Verou Lackovou, strana 13)

Do druhé skupiny řadím Tomáše Kratochvíla a Robina Kvapila. Oba režiséři si stereotypy uvědomují, neberou je tak, že jsou všechny platné, nebo neplatné. Podle nich by režisér měl točit to, co ho zajímá, a pokud to udělá dobře, nevznikne z toho žádný problém. Rovněž sem spadá i Martin Chlup a Petr Kačírek, ti se však vymykají svým specifickým přístupem, kdy věří, že určité negativní stereotypy jsou bohužel platné. Domnívají se záměrné zobrazování či nezobrazování stereotypů je škodlivé. V dokumentárním filmu chtějí ukazovat vše, co se stane, a je to pro ně nedílnou součástí díla. Jednoduše se dá říct, že s negativní reakcí si nelámou hlavu.

7.3 Negativní stereotyp

Režisérka Vera Lacková reagovala na můj rozpracovaný námět doporučením si zvolit jiné protagonisty. Diváci by záměr nemuseli pochopit a zobrazení by je mohlo utvrdit v negativním

stereotypu. To mě jistým způsobem zarazilo a zneklidnilo, předtím jsem se nad tím takto nezamýšlel. Zvažoval jsem, jestli chci na takovém námětu nadále pracovat.

Nicméně jsem po dalších rozhovorech a jejich analýze pochopil, že chci natáčet příběh neúspěchu. Většina režisérů, se kterými jsem se bavil, zde natáčí příběhy úspěchu, ve kterých jsou postavy pozitivními příklady (More Miko, Pongo Calling, Leaving to Remain). V očích norem majoritní společnosti jsou úspěšné – Miko je snaživým, pořádá předvolební akce, Miko pomáhá vyhrát volby.

Riziko příběhu, ve kterém romská postava naprosto vybočuje z jakýchkoliv stereotypních vlastností, které s Romy divák má spojené, je, že se film může stát nedůvěryhodným a jeho příběh tak bagatelizovat.

V příběhu neúspěchu postavy prohrávají, jsou v očích norem okolního světa neúspěšné. Romské děti jsou segregované a vyloučené, nedochází do žádných volnočasových kroužků, kde by se mohly zdravě rozvíjet, a tak začnou experimentovat s návykovými látkami. Takovému příběhu není tak těžké uvěřit, protože neúspěch je jedním z romských stereotypů. Nicméně je tento narativ problematický zase v tom, že když se špatně podá, může negativně prohlubovat stereotypy. Jak ho tedy podat správně?

V rozhovoru s Tomášem Kratochvílem jsme se bavili o tom, že je u Romů občas obtížné rozpoznat, co pramení z jejich etnicity, a co je důsledkem sociálního vyloučení:

“Hele, tak jasně, do určitý míry, když seš v komunitě, která je vyloučená a chudá, a chudoba a vyloučení se tam replikují už desítky generací, a mladý nemají vzory a tak, tak jasně, že je tam větší výskyt drog, jasně, že jsou tam promrhaný talenty, jasně, že jsou tam lidi, kteří nejsou schopni se uchytit v práci, a i když dostanou třeba někdy příležitost, tak ji promrhají. Jasně, že děti mluví jako dobytci... Když přijdeš na místo, který je fakt chudý, tak na jednu stranu tě může šokovat, jak se to tam potvrzuje a jak je to opravdu hnusný, hrozný místo, na druhou stranu se ti zase rozjasní v tom, že chudoba se nesmí romantizovat. Že když je někdo chudej tak to neznamená, že je jako nějaký lepší, nebo čistší osobnost než zkaženej bohatej, to vůbec. Prostě když jsou lidi ve sračkách, tak se chovají hrozně, protože je to prostě třeba, ne třeba, ale je to prostě často lepší strategie pro přežití. A na druhou stranu tam zas najdeš kletoty, no nejdeš tam prostě perly.” (Rozhovor s Tomášem Kratochvílem, strana 21)

“Vždyť to je základní, taková poučka, nebo fakt, že přijdeš do chudýho nějakýho slamu kdekoli na světě, a vždycky tam budou více početné rodiny, ve kterých bude domácí násilí, ve kterých budou velkou roli hrát asi nějaký jako drogy, závislosti, a který budou mít strategie k přežití na

hraně, nebo za hranou zákona. To je úplně jasný, kdyby ses tam narodil ty, tak nebudeš jinej.”
(Rozhovor s Tomášem Kratochvíl, strana 21)

Díky rozhovoru s Tomášem Kratochvílem jsem pochopil, že je potřeba v uvažování při tvorbě dokumentárního filmu o Romech dávat pozor nejen na to, že je postava etnický Rom, ale i zda není ze sociálně vyloučeného prostředí. Vyloučení má své projevy, ty nejvýraznější je potřeba od romské etnicity oddělovat, a tuto intersekcionalitu následně divákovi dovysvětlovat. Pokud bych tedy natáčel Romy, kteří jsou ze sociálně vyloučeného prostředí, jako režisér bych kladl důraz na to, abych divákovi ukázal mechanismy, jak lidé v takovém prostředí fungují a pečlivě vysvětloval důvody. Nešlo by tedy jen o nabízení východisek a možných řešení, jak situaci zlepšit. Jak jsem psal již výše v kapitole o romských stereotypech, negativní stereotypy se právě týkají tématu vyloučení. Tímto způsobem lze tedy tyto stereotypy rozpouštět.

7.4 Pozitivní stereotyp

Vera Lacková v rozhovoru popisuje, které zásahy v postprodukcii udělala. Odstraňovala zvuk Romských houslí, protože nechce ukazovat to, co již bylo vícekrát ukázáno. Toto chci dát do kontrastu s vyjádřením Robina Kvapila.

“Mala som tam dokonca na začiatku v tom prologu filmu vo zvuku použitý, použité húsle, také akože rómske a to sme nakoniec dali preč, nechali sme tam iba jeden tón, aby sme nezdôrazňovali a nereplikovali nejaký ten nereprodukovali znova nejaký ten stereotyp a vlastne aj pri rôznych tých scénach, keď tam trebárs sme, teta tancuje so stárkou alebo keď som mala oslavu, tak sme tú hudbu naopak stíšili a nahradili sme ju vlastne skôr takou ambientnou hudbou, aby sme vlastne neukazovali to, čo už bolo milionkrát ukázané v iných filmoch.” (Rozhovor s Verou Lackovou, strana 11)

“Ono vlastne veľakrát je otázne, čo je ešte stereotyp a čo je súčasťou kultúry, lebo samozrejme tá hudba je súčasťou kultúry, ale tým, že veľakrát je prezentované, že Rómovia sú hlavne tanec a hudba, že sú tým známi, tak z toho dôvodu, pretože to bol vlastne, pretože som chcela ukázať tým filmom, že naša kultúra nielen o tanci a hudbe, ale že dokážeme aj niečo iné a aj v rámci histórie sme urobili toho veľa, len proste sme vynechávajú z tej histórie..” (Rozhovor s Verou Lackovou, strana 12)

Jde mi o to, že Vera Lacková jako etnická Romka zde potvrzuje přesně to, co jsme psal v kapitole Stereotypy a Romové, neboli, že je nerada, když se zobrazují Romové a ve zvuku je slyšet romská hudba. Protože pak je její etnická skupina redukována čistě jenom na určitý prvek romantizace. Zapomíná se tak na důležitější věci, v jejím případě na to, že Romové byli partyzáni.

“To si myslím, že je docela dobrý a taky myslím, že docela hezky dovedou tvořit ty tradiční rodiny, o který mi se tady tak snažíme úpěnlivě, a zaklínáme se tím, jo, že oni vlastně, že to je pro ně, že jsou to pro ně hodnoty, které jsou pro ně mnohem důležitější, pro tu komunitu, než vlastně pro tu bílou majoritu. Jo, a to si myslím, že je třeba pěkný, to bysme se od nich mohli učit jako zase zpátky.” (Rozhovor s Robinem Kvapilem, strana 6)

Zde je vidět rozdíl v uvažování Robina Kvapila, který na rozdíl od Very není Rom, jak si váží tradičních hodnoty rodiny u Romů. Jedná se o pozitivní romantický stereotyp, který může být rovněž škodlivý. Myslím si, že Vera v rozhovoru dobře ilustruje nebezpečí pozitivních stereotypů, rovněž volí dobrou metaforickou strategii, jak se s pozitivními romantickými stereotypy vypořádávat – není nutné je odstranit, ale je dobré je ztišit, aby vyznělo to, co je doopravdy důležité.

7.5 Sebepercepce Romů

Vera Lacková v rozhovoru popisuje dilema, zda je dobré nechávat ve filmu linku své tety, která před svým partnerem tají, že je Romka. Když jsem se o tom dozvěděl, byl jsem velice překvapený, protože jsem tetinu linku považoval za velice hodnotnou tím, že popisuje fenomén, který jsem ještě takto ztvárněný ve filmu neviděl. Do té doby mě totiž nenapadlo, že to, co pozitivně bere majorita, může minorita považovat za negativní a ohrožující.

“No ono je to tým, že ma teta je taká prirodzená a autentická, tak ja som vlastne, ona bola postava, s ktorou sa dobre pracovalo a potom bolo na mojom rozhodnutí, že či tie scény použijem alebo nie, pretože od majority môžu byť čítané pozitívne alebo nemusia mať s tým problém, ale naopak, u Rómov to môže vyvolávať nejaké pobúrenie, že ako to je možné, že nejaká Rómka tu povie o sebe, že nie je Rómka. A vzápätí sa hrá so zlatými prsteňami, čo jasne vypovedá o tom, že samozrejme je to súčasť jej a že to rómstvo je u nej silne prítomné, ale vlastne ja som sa rozhodla, nakoniec si myslím, že to bolo celkom odvážne rozhodnutie a z mojej strany, ale aj z jej strany, že vlastne sme s týmto takto išli von, pretože to bolo pre mňa dôležité poukázať na to, že aj vnútri rómske komunity sú takéto problémy, že aj oni sami majú problém so svojou identitou práve kvôli tomu, že sú zle prezentovaní vlastne v médiách. Že to teda je podsúvané médiami. Politikmi. A potom oni sami nesúhlasia s tým obrazom Rómov, ktorí akože žijú v osadách a sú kriminálnici.” (Rozhovor s Verou Lackovou, strana 13)

Důležitým poznatkem z našeho rozhovoru pro mě tak zůstává skutečnost, že při natáčení s Romy není správné myslet jen na to, jaký obraz konstruujeme pro majoritní diváky a vyhýbat se tím se spoluparticipaci na vytváření stigmatizace. Další důležitá věc, na kterou by měl dát

dokumentarista pozor, je, že Romové taky sami sebe nějakým způsobem vnímají. Je dobré mít to na vědomí a zacházet s tím zodpovědně.

Další věc, která mě k tématu zaujala, je co se přihodilo Martinovi Chlupovi a Petrovi Kačírkovi. Autoři chtěli zachytit osobní linku Nicka, který je nejlepším přítelem Robina. Nick ve filmu vystupuje, ovšem objevuje se zde jenom jako vedlejší postava, odmítl totiž natáčení osobní linky. Nick totiž pochází z velice komplikovaného prostředí, za které se stydí.

“On o tom odmítal vlastně točit, jo? A odmítal o tom točit z tohohle důvodu, že nechtěl dělat tuhle romskou freakshow.” (Rozhovor s Tomášem Chlupem a Petrem Kačírkem, strana 18)

Tyto příklady poukazují na fakt, že se Romové za svůj obraz mohou stydět. Je třeba na to brát zřetel a nesoustředit se pouze na výsledný efekt, který snímek může mít na většinovou společnost.

8 Shrnutí rozhovorů a návrat k vytyčeným otázkám

8.1 Shrnutí

V analýze jsem se soustředil na pět důležitých témat, která mi připadala podstatná pro moji práci. První téma se jako jediné netýkalo stereotypů, ale samotné motivace točit takové téma. Uvědomil jsem si, že nejsem sám, díky ostatním režisérům jsem pochopil více sám sebe a poznal, že existuje mnoho různých výchozích bodů a možností, které romské téma nabízí.

V další bodě jsem zmapoval přemýšlení vybraných režisérů nad stereotypy. To mi pomohlo si vytvořit jistý náhled na to, jak uvažují zkušenější kolegové. Ujistilo mě to v přístupu, že není nutné, aby autor všem otázkám dopodrobna rozuměl, pokud chce nějaké téma zpracovat.

V následujících dvou otázkách jsem na konkrétních příkladech demonstroval stereotypní uvažování. Rovněž jsem si díky tomu mohl odpovědět, jak lze rozpouštět negativní a pozitivní stereotypy.

Nakonec jsem si na textech rozhovorů uvědomil zásadní věc, a to, jak konkrétně může vypadat riziko plynoucí z rozdílné pozice režiséra, který je příslušníkem majority a natáčeného, který pochází z minority. Spočívá v tom, že nemáme stejné životní zkušenosti a perspektivy. Je proto důležité své postavy vnímat, respektovat a držet se toho, co je pro ně ve filmu o nich důležité.

8.2 Moje praktické poznatky

8.2.1 Pozvolné rozpouštění stereotypů

Můj první poznatek je, že divácky na mě více zapůsobily filmy, ve kterých hlavní postava vykazovala částečně stereotypní chování, částečně však stereotypy narušovala. Velice mě zaujal film *Robina Kvapila* a jeho hlavní postava, která se chová něčím velice lidsky a přirozeně, umí dobře projevovat emoce, a hlavně projevuje znaky romské etnicity. Když toto tvrdím, tak nejsem schopný přesně určit, zdali moje představa o projevech chování romské etnicity není jenom moje stereotypní představa o tom, jací jsou Romové. Nicméně jako argument proti tomu mohu namítnout, že taková představa (ač může být třeba částečně stereotypní) odpovídá mé zkušenosti z nuselské komunity Romů, se kterou se znám delší dobu.

Myslím si, že stereotypy by se měly rozpouštět pozvolna, protože když budu ukazovat Roma, který se bude příliš vzdalovat od představy, kterou jako divák mám, začnu být k takovému obrazu nedůvěřivý, protože se rozchází s mojí osobní zkušeností.

Na filmu *Robina Kvapila* chci navíc ocenit i to, že je dobře srozumitelný a zábavný, což jsou podle mě důležité atributy pro film, který by měl bořit stereotypy, protože takový film je vstřícný

pro většinového diváka. Proti stereotypům lze bojovat i mezi diváky festivalů, nicméně pro mě osobně je důležitější divák většinový, protože si myslím, že měnit v tomto ohledu filmem většinového diváka může být jak pro Romy, tak i pro českou majoritou více prospěšné.

8.2.2 Vysvětlovat sociální vyloučení

Můj druhý důležitý poznatek je ten, že pokud chci natáčet příběh s Romem, který bude vyprávět o jistém druhu neúspěchu a vyloučení, což byl můj původní plán s chlapci z Nuslí, je potřeba dobře popisovat kontext a projevy sociálního vyloučení a snažit se je oddělovat od projevů romské etnicity. Pokud je postava v mém filmu Rom a pochází ze sociálně vyloučeného prostředí, je důležité dobře popisovat mechanismy, které vytvářejí vyloučení a vysvětlovat jimi asociální chování. Díky rozhovorům jsem si uvědomil a lépe pochopil svojí motivaci o takovém tématu natáčet.

8.2.3 Neakcentovat romantické stereotypy

Můj třetí poznatek je, že je potřeba dát si pozor na takzvané romantické stereotypy, které jsou popsány v kapitole Stereotypy Romů. Nemyslím si, že je nutné se jim při natáčení vyhýbat, nicméně je třeba, aby je autor neakcentoval jako hlavní těžiště postav, nebo na nich své dílo dokonce nestavěl. Je dobré uvádět tyto fenomény na pravou míru tím, že například ukáže jejich negativní aspekt.

9 Vyjádření mého postoje

Je obtížné dospět k nějakým všeobecně platným závěrům, nicméně díky této práci jsem měl šanci ujasnit si svůj přístup. Psaní práce pro mě nebylo snadné, protože jsem neměl zkušenosti s tím, jak správně dělat polostrukturované rozhovory, nicméně jsem se toho díky práci hodně naučil.

Mé závěry mi připadají validní pro moji práci. I když každý autor uvažuje svým způsobem originálně, jsem rád, že se mi jejich názory podařilo do určité míry zobecnit a dojít k závěrům, které mi mohou pomoci v praktické tvorbě.

Závěr

V této práci jsem se zabýval tím, jak natáčet správně marginalizovanou a stereotypizovanou skupinu, jako jsou Romové, abych ji neškodil prohlubováním stereotypů.

Moje původní motivace vycházela z toho, že delší dobu zvažuji námět, který by ale v tomto ohledu mohl být problematický. Díky této práci jsem dostal příležitost srovnat si lépe myšlenky, nyní se kompetentněji mohu rozhodnout, jakou metodu zvolím a hlavně způsob, jak se vyvaruji stereotypizaci, pokud bych námět začal natáčet.

Díky této práci jsem si odpověděl a všechny mnou položené otázky, a to i přes obtížnou situaci s délkou udělaných rozhovorů. Mám ze závěrů upřímně radost, chvílemi jsem si totiž připadal v textech ztracený.

Rovněž jsem spokojený i s tím, co jsem se dozvěděl z rozhovorů i mimo rámec svých otázek. Myslím, že mé závěry jsou platné i pro jiné menšiny, pokud si budu schopný dobře zjistit, jaké stereotypy se k menšině vážou.

Případný následný výzkum by se mohl věnovat problematikou ztvárnění sociálního vyloučení a dobře vysledovat jeho příčiny a projevy.

Nakonec bych rád připojil jednu poznámku, kterou považuji za důležitou. Dva protagonisté zmíněných filmů, Štefan Pongo z *Pongo Calling* a Robin Stria z *Miri fajta* jsou již po smrti. Romové vykazují podprůměrné hodnoty zdravotních ukazatelů a obecně umírají ve výrazně nižším věku než majoritní obyvatelstvo⁵. Myslím si, že i proto bychom se měli snažit přispět k řešení této situace.

⁵Nesvadbová, Libuše - Šandera, Jiří - Haberlová, Vera (2009): Romská populace a zdraví. Česká republika - Národní zpráva 2009. Fundación Secretariado Gitano (ed.), (strana 9)

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

- WEINEROVÁ, Renata. Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2632-1.
- NESVADBOVÁ, Libuše, Jiří ŠANDERA a Věra HABERLOVÁ. Romská populace a zdraví: Česká republika - Národní zpráva 2009. Madrid: FSG, 2009, 84 s. ISBN 978-84-692-5535-3.
- SCHNEIDER, David J a Maykel VERKUYTEN. THE PSYCHOLOGY OF STEREOTYPING. Ethnic and Racial Studies [online]. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2005, 28(5), 963-964 [cit. 2023-08-11]. ISSN 0141-9870.
- STEPHAN, W. S., STEPHAN, C. W. "An Integrated Threat Theory of Prejudice" in Reducing Prejudice and Discrimination, Psychology Press, 2013, pp. 33–56. ISBN 9781410605634
- TAJFEL, H. TURNER, J. C. "An integrative theory of inter-group conflict" in The Social Psychology of Inter-group Relations, W. G. Austin, S. Worchel, Eds. (Brooks/Cole, Monterey, CA, 1979), pp. 33–47.
- MCPHERSON, M. SMITH-LOVIN L. COOK J. M. Birds of a feather: Homophily in social networks. Annu. Rev. Sociol. 27, 415–444 (2001).

Internetové odkazy

- https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/proc-romove-protestuji-proti-ukrajincum-mensiny-rasismus-pomoc_2307311615_kac?_ga=2.103149376.136264438.1691432764-2011879809.1691432764
- https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ministr-prace-a-socialnich-veci-marian-jurecka-prispevek-na-socialni-siti.A230802_122549_domaci_vank
- <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/romska-narodnostni-mensina-16149/>

Prameny

- <https://romea.cz/cz/domaci/hlasit-se-k-romske-narodnosti-nehlasit-a-proc>

Příloha 1: Rozhovor s Verou Lackovou

31. 7. 2023 online, Praha/Vídeň

Jan Šolc

Dobře, co vlastně bylo Vaší motivací k natočení tohoto filmu?

Věra Lacková

Osobná motivácia tam bola určite, lebo od malička som počúvala rôzne príbehy a rozprávky od mojej stary. A jedna z nich bola vlastne o mojom pradedovi, ktorý sa volal Ján Lacko a zúčastnil sa Slovenského národného povstania, keď som začala rozmýšľať viacej nad tou témou, vlastne pátrať po nejakých dokumentoch v archíve, tak som zistila, že vlastne ten praded nebol jediným rómsky partizánom, ale že ich bolo omnoho viacej. Akurát sa o tom vôbec nevie z nejakých nepochopiteľných dôvodov, aj keď si nemyslím, že to bolo zámerne, ale z nejakých dôvodov proste historici vynechávali a išlo mi o to, aby som narovnala tú kolektívnu pamäť a celkovo vlastne asi by som chcela aj narovnať nejakým spôsobom ten obraz Rómov, čo ste vlastne už zmieňovali, lebo sú prezentovaný veľmi jednostranne a myslím si, že to, čo ste zmienili je vlastne to, že je asi aj na tom autorovi, že akým spôsobom sa rozhodne tých Rómov prezentovať, že vlastne akým spôsobom s tým protagonistami pracuje, lebo samozrejme možno je to premnohých lákavé téma, že je to možno niečo zaujímavé alebo exotické, ale to práve exotické je niečo aj troška nebezpečné.

Jan Šolc

Ešte kdyby jste mi to dovysvětlila, abych to správně pochopil, tady s tím.

Věra Lacková

Tak veľakrát, neveravím, že je to váš, vaša, akože tato, ako by som to vysvetlila, že neverím, že to je váš prípad, ale myslím si, že veľakrát si to asi autori ani sami neuvedomujú, že keď točia o Rómoch, tak vlastne sklúzajú do tých stereotypov a je to veľakrát viditeľné najmä u hraných vecí, ale aj celkovo vlastne v tom obraze, aký nám poskytuje nielen film, ale aj médiá o Rómoch a už si myslím, že je troška načase, aby sa to trošku, aby sa to nabúrало, aby to bolo nějak...Pretože ja úplne mi tam chýba jednoducho taký normálny každodenný život Rómov, lebo to, ako je to prezentované v médiách, tak to ani zďaleka neni vlastne pravda, ako žijú.

Jan Šolc

A teď myslíte média jakoby prostě normálně...publicistiku?

Věra Lacková

Ja momentálne nazývam médium nielen akože v rámci filmu, ale aj médiá vlastne akože celkovo aj to, čo dennodenne počúvame v správach a to, čo nám je podsúvané médiami. Celkovo.

Jan Šolc

Rozumím, rozumím. Super, super.

No a teda jestli to správně, já to zkusím zopakovat, vy ste říkala, že tou vaší motivací bylo to, že se snažíte změnit obraz Romů.

Věra Lacková □

(?)

Jan Šolc

Tak super.

Věra Lacková

Ale ak sa pýtame, lebo ak sa pýtame konkrétne na ten film, tak je to vlastne najväčšia motivácia. Bola tam moja starká, ale že to, že som chcela vlastne poukázať na vytrhnúť kapitolu našich dejín, že vlastne Rómovia sú prezentovaní ako obeť v tých dejinách v rámci druhej svetovej vojny, ale vôbec sa nevie, že by boli aj nejakí hrdinovia. Tak to bola najväčšia motivácia. Ale keby že sa bavíme akože celkovo aj o tom, že vlastne prečo som sa rozhodla začať robiť filmy alebo tvoriť filmy o Rómoch, tak je to z toho dôvodu, že si myslím, že proste sú veľmi negatívne prezentovaní a je potrebné už trochu to narušiť vlastne pohľadom zvnútra, že úplne chýba to, že by sme informovali zvnútra, ale vlastne problémom je aj to, že je strašne málo rómskych filmárov.

Jan Šolc

No to já bych vylezl z té struktury ven, ale právě, že to jsem chtěl říct, že ono není moc těch romských filmařů, jakože vy jich znáte víc? Asi jo.

Věra Lacková

No v rámci Európy ich poznám veľmi málo, mohla by som ich spočítať na prste tak jednej ruky, pretože sme začali alebo možno že sa pomaličky rozrastáme, ale vlastne s tými, ktorých poznám v rámci Európy a s ktorými spolupracujem, tak je ich dosť málo a myslím si, že je potrebné, aby ich bolo viac. A potom vlastne sú tu filmári, ktorí natáčajú o Rómoch. Ale potom by tam mala byť aj zodpovednosť, že akým spôsobom k tomu pristupujú.

Jan Šolc

No to já souhlasím a to je pořád mimo tu strukturu. Ale mě by to hodně zajímalo. A vy si teda třeba všímáte nějakého špatného režiséřského...jako jestli máte nějaké konkrétní příklady, jestli se to dá nějak říkat, co vám připadá, že vnímáte, že ti režiséři...

Věra Lacková

No tak keď si vezmeme už len Walt Disney, hej? A prezentácia Rómov v rozprávkach, tak vidíme, že Rómovia sú vždycky vlastne v roli takých, ktorí sú na okraji spoločnosti,

kriminálnici, zloději a celkovo tú prezentáciu asi poznáte aj sami, že ako to je, ja to poznám vlastne aj z toho uhlu pohľadu, že poznám rómskych hercov jednak v Čechách alebo aj na Slovensku, ktorí by ich chceli dostať vlastne nejakú rolu v rámci filmu, ale režiséri im povedia, že dobre, ty nemôžeš dostať rolu sestričky, pretože ľudia nie sú zvyknutí na to, aby Rómovia, aby nejaká Rómka hrala sestričku, to neni proste obraz, ktorý ľudia chcú vidieť, oni chcú vidieť, že Rómka je buď veštica alebo tanečnica alebo hudobníčka alebo niečo také.

Jan Šolc

Jasně, že Romové většinou hrajou Romy, to znamená, že Romové většinou hrajou to, co si lidé představují, že jsou Romové, chápu. No supr a to bych byl docela rád, kdybychom se na to...počkat, tak já zkusím dát další otázku a my se k tomu dostaneme.

Jo, na co jste chtěla tímhle filmem poukázat nebo čeho jste se snažila dosáhnout? Myslím, že už jsme to z části řekli.

Věra Lacková

To sme vlastne povedali, že som sa rozhodla ísť vlastne na takú..na také pátranie po príbehoch rómskych partizánov a postupne vlastne som objavovala ich príbehy a na tých príbehoch vlastne bolo vidieť, že veľakrát to bolo opomínané historikmi alebo vlastne sa stalo, že aj za toho komunizmu to bolo potláčané, lebo vtedy bolo moderné skôr, aby Rómovia boli prezentovaní.....Vlastne vtedy mi nezáležalo, že či budú prezentovaní ako hrdinovia lebo im skôr išlo o tú asimiláciu Rómov a nehovorilo sa vlastne ani o rómskom holokauste, ak Rómovia o tom začali čo i len rozprávať, tak ich brali vlastne ako klamárov a vôbec nikto k tomu neprisudzoval nejakú dôležitosť a ďalším problémom bolo, že trebárs v päťdesiatych, šesťdesiatych rokoch vôbec nebolo bežné, že by historici sa venovali nejakým orálnym svedectvám, aj vlastne ten historik Tesař, ktorý písal tú knihu o Jozefovi Serenkovi, Česká cikánská rapsodie, tak on mi vlastne v rozhovore povedal, že jemu sa vysmievali ostatní historici, že ako to je možné, že zapisuje príbeh nejakého Cigáňa, že to je vlastne niečo, že prečo sa s tým vlastne zaoberá, že to nemá žiadnu váhu pre nich.

Jan Šolc

Rozumím, rozumím.

Věra Lacková

Ale aj v tých samotných rodinách som sa stretla s tým, že to bolo vytesňované, že to bolo tam z nejakých dôvodov, napríklad aj u mňa v rodine som si všimla to, že trebárs ti starší ľudia hovorili, že pradědo o to moc nerozprával, lebo mal z toho depresiu celý život, lebo prišiel vlastne o všetkých takých najdôležitejších členov rodiny a zomrel mu tam aj čtyry deti a najmenšie mal trebárs dva mesiace alebo potom ďalšie dva roky. A potom zase na príklade Antona Facunu to bolo tak, že jeho rodina o tom nehovorila lebo vlastne on bol súčasťou amerického odboja, ale to vlastne nebolo zase počas komunizmu úplne

prijateľné lebo, tak boli to Rusi a nemali radi vlastne ten americký odboj a on mal kvôli tomu počas života veľa problémov. A jeho rodina tým trpela.

Jan Šolc

Rozumím. Chápu, to znamená, jestli to, já to zopakuju, jestli tomu správně rozumím. Vy mluvíte o tom, tu jsou nějaké historické postavy, nějakým způsobem doložený, kteří jsou Romové, ale...jak to bylo v tom filmu, že vlastně nějakým způsobem se snaží nevěnovat tomu tu pozornost a nebrat si to vážně. Tak vy se snažíte tím filmem vlastně udělat, aby se to nějakým způsobem bralo vážně, nebo..

Věra Lacková

Áno, že je veľmi dôležité ukázať aj to, že aj tú druhú stranu, že neboli len obeť, ale že boli aj partizánmi a že vôbec boli ...Že tí ľudia proste sa postavili za svoju krajinu a za jeho hodnoty a není to niečo, na čo by boli vlastne ľudia úplne bežne zvyknutí, že to vyvracia vlastne ten zaužívaný stereotyp, že Rómovia nie sú ničoho schopní.

Jan Šolc

Jo super, děkuji Vám moc. Tak já zkusím jít na další otázku. Myslíte si, že je důležité točit filmy o Romech?

Věra Lacková

Myslím si, že je to určite dôležité.

Jan Šolc

A proč je to teda důležité?

Věra Lacková

Z mnohých dôvodov. Ale vlastne to je ten rozdiel, že točiť filmy vlastne o Rómoch, ale skôr ako keby z pohľadu tých Rómov alebo prípadne o skutočnom živote vlastne, ktorí žijú, si myslím, že je dôležité, aby sa vlastne narúšal ten stereotyp, o ktorom, ktorý som už veľakrát zmienila. Myslím si, že strašne veľa vecí ešte treba, aby vlastne sa trocha v spoločnosti zmenil názor na Rómov a na to spolužitie, že vlastne, keď si tak vezmete, tak Rómovia sú jedna z najväčších alebo vôbec najväčšia minorita v Európe, ale stále nemajú rovnaký prístup ku vzdelávaniu, ku pracovným príležitostiam, ku bývaniu.

Jan Šolc

Ja tomu, tomu rozumím, já s tím souhlasím. No, já se Vám omlouvám, jestli ty otázky jsou občas takové nahloupilé, ale je to tak i proto, že to pokládám i jiným lidem, tak všem musím pokládat ty samý otázky. Jo, právě to je další otázka, na kterou jsem se Vás chtěl zeptat, ale mně to přijde vlastně docela důležitý, tady je: Jak si myslíte, že uvažuje většinová společnost o Romech? A to je právě to, co Vy se snažíte, o čem vy jste předtím mluvila a já bych byl rád, kdybychom jsme se na to víc zaměřili. Jak Vy vnímáte, že vypadají ty

romský stereotypy? Protože třeba některý lidi z té majority nejsou schopní rozpoznat a na to se Vás ptám vlastně.

Věra Lacková

No, tak veľa vecí, vlastne to, čo som zmieňovala, že veľa vecí sú podsúvané médiami, ale, že je to proste o hľadani nejakého spoločného nepriateľa a ja neviem, že či je to akože už, či to mám vnímať ako trend alebo neviem, že popri....V každých správach jednoducho vždy zaznamenám jednu reportáž o Rómoch, ktorá je negatívne. Ja neviem, z akého dôvodu alebo viem, z akého dôvodu, pretože vlastne tí redaktori alebo tých šéfovia tých redaktorov, teraz ma nenapadne ak se to vola vyslovene povedia, aby hľadali problémy v tej rómskej osade alebo tak, tak mi jednoducho idú a hľadajú problémy.

Ale tá rómska osada, aj to, že vôbec existuje rómska osada, tak má nejaký historický kontext a neexistujú len tak z nejakého dôvodu. Ja vám potom môžem poslať jedno video, kde to jedna učiteľka histórie vlastne vysvetľuje.

Věra Lacková

A ono to vlastne vzniklo tak, že už nejak po druhej svetovej vojny, vojne alebo už pred druhou svetovou vojnou vlastne Rómovia nemohli žiť v mestách, ale boli vytlačaní na okraj miest a tak rôzne a tie osady začali vznikať a vlastne odvtedy sa s tými ľuďmi vlastne ani nič moc nerobilo a tie osoby sú tam do dneska a nebolo to úplne tak, že vznikli nelegálnym spôsobom, oni tam boli vytlačení, tí ľudia. No a vlastne dostať se z tej generačnej chudoby a vôbec osoby je veľmi ťažké a keď je to iba vlastne malé percento Rómov, ktorí takto žijú, omnoho väčšie percento Rómov žije normálne integrovane v spoločnosti, ale takýchto Rómov vidíme, či už vo filme alebo v tých zmieňovaných reportážach strašne málo čiže veľmi málo sa stáva, že by som videla nejaký príklad teda v tých denných správach, že Rómovia urobili niečo dobré alebo že nejako tak normálne vec a tiež neviem, že prečo, z akého dôvodu sa vždycky zdôrazňujú aj etnicita u Rómov, že nikdy nevidím, že by sa povedalo, že Čech zabil alebo Čech kradl, ale keď náhodou sa niečo také stane v rómskej komunite, tak hneď sa to vlastne zdôrazňuje.

Jan Šolc

Rozumím, rozumím, no.To s Vámi právě souhlasím, že mi přijde, že když...já pracuju v tom nízkoprahovém klubu, tak se setkávám docela teď s Romy, předtím jsem se s nima tolik neseťkával a nemám ve svém okolí moc Romů. Ale teď mi právě připadá, že je to docela zajímavý, že jsem měl tu představu jinou o těch Romech než tu, co teďka zažívám.

Věra Lacková

Väčšina ľudí, stretávam vlastne aj ja, akože ja som rada, že v tom...že v tej, musím povedať, že vlastne vo filmovom priemysle alebo toľko, keď som na nejakých dokumentaristických platformách, takí ľudia tomu rozumejú, trebárs tých skúsení producenti alebo režiséri, ktorí sú tam ako mentori, tak tomu chápú a nie sú vôbec

uzatvoreni alebo že....Proste mám pocit, že je to podporujúce prostredie, ale stáva sa mi napríklad,že niekedy, aj keď mám štát, tak aj ten samotný vnútri toho štábu vlastne sa stáva, že tí ľudia nemajú s tým skúsenosti a majú aj sami v sebe nejaké stereotypy a potom veľakrát sa to stáva, že počas tej práce so mnou zmenia názor.

Jan Šolc

Rozumím, rozumím. Pretože se o tom vlastně moc, nebo já nevím, já teď mluvím o českém prostředí a nevím, jestli mluvíte o českém, slovenském prostředí..no ale že mi přijde, že o tom moc věcí není nebo filmů nebo tak jako, který by o tom vlastně mluvil.

Věra Lacková

Ano.

Jan Šolc

Tak já mám další otázku: Myslíte si, že se Romové od většinové společnosti nějak liší?

Věra Lacková

To je těžká otázka, lebo ja myslím, že každý jeden človek sa líši niečím jeden od druhého. Samozrejme, rómska kultúra má svoje špecifiká, tak isto ako je slovenská alebo aj česká kultúra má svoje špecifiká. V niečom sa to prelína, v niečom je to odlišné. Pre niekoho možno také veci ako život vonku alebo mám na mysli skôr to, že Rómovia strašne radi, to som si napríklad všimla nielen v meste, kde ja žijem, ale aj v Brne, že radi postavajú na ulici a rozprávajú sa a tak ďalej a naopak, majoritu to strašne vyrušuje.

Že vlastne v tom verejnom priestore napríklad fungujú inakším spôsobom, ale keď prídete do Španielska alebo niekde proste do južnej krajiny, tak je to také podobné, mám taký pocit, že majú taký podobný temperament tí ľudia.

Jan Šolc

Rozumím, rozumím. Tak, tady mám další otázku, tady mi to přijde vlastně zbytečná, já se omlouvám, já mám ty otázky mám napsaný právě pro ty, prostě režiséry bílé, co vlastně točí o Romech, takže.

Myslíte si, že je dobré...jak je dobré zobrazovat Romů ve filmu? Mluvíme o dokumentárních filmech. Jestli si myslíte, že na to máte nějaký klíč?

Věra Lacková

Ako to myslíte?

Jan Šolc

No, jestli si myslíte, že existuje nějaký návod na to, jak zobrazovat Romy ve filmech? V dokumentárních...vy jste třeba mluvila o každodennosti, tak jestli vás nenapadá víc takových věcí?

Věra Lacková

Ja si myslím asi, že pristupovať k tým postavám rovnako ako aj k iným postavám.

Lebo ja si myslím, že aj Rómovia, že to sa nedá povedať, že nejaký návod alebo tak. Myslím si, že tiež sa tam nachádza veľmi široká škála vlastne rôznych charakterov, rôznych pováh ľudí. Každý sa nejakým spôsobom vlastne vyjadruje, alebo má iné črty osobnosti, takže jednotný návod asi neexistuje, ale možno uvažovať z nejakého... Že každý asi človek musí mať v sebe, ktorý sa rozhodne natáčať nejakú tú mieru racionálneho uvažovania alebo aj etického uvažovania, že keď zobrazuje tých ľudí, aby uvažoval nad tým, čo vlastne ten obraz, ktorý natočí, čo vypovedá, že z akého možno aj uhlu to natočí alebo ako zvolí kompozíciu.

Jan Šolc

Jo, rozumím, že filmař by měl mít nějaký schopnosti, jestli tomu rozumím.

Věra Lacková

Empatičnost k sebe, nejaký kompas na to, aby to vlastne vedel zvládnuť.

Jan Šolc

To rozumím, já to spíš myslím na tu otázku vlastně toho jakoby v nějakým obraze Romů, jak jsme si předtím povídali, třeba, že ty média nějakým způsobem pořád konstruují nějaký obraz Romů a ten většinová společnost se na to dívá a říká si "Ti Romové jsou takoví, že jo."

Věra Lacková

Že, no tak nereprodukovat' to, čo som vlastne povedala, by som zahrnula do tej odpovede, ale tiež proste mať na mysli to, že nereprodukovat' ten obraz, ktorý vlastne má tých mass médií. Že akým spôsobom rozmýšľať, že akým spôsobom zaznamenám tú komunitu a možno určite vlastne by to malo točiť niekto, kto má k tomu nejakým spôsobom vzťah, že poznať tú komunitu, urobí si k tomu rešerše a rôzne také veci. Že ja neviem, akože veľakrát som sa stretla s tým, že ľudia, ktorí o tom nemali páru, tak sa venovali tej téme a nielen akože režiséri alebo z filmového oboru ale trebárs, že neviem príklad, ktorý som počula, poviem, hej, že nejaký antropológ z Fínska, ktorý v živote nestretol Róma, písal prácu vedecku o Rómoch tak, ako ju môže písať, keď v živote sa s Rómom nestretol. Myslím si, že sa to dá aplikovať asi aj na ten film.

Jan Šolc

Rozumím, takže by měl mít člověk nějakou zkušenost osobní. No mně jde totiž o to...

Věra Lacková

Aj snahu se s ním zoznámiť. Proste sa s ním zoznámiť rovnako, keď sa zoznamujete s inými témami, poznáte to, študujete to, určite ste už točili nejaké svoje veci, tak vždycky si musíte urobiť nejakú rešerš a nejaký ako točiť o tej téme.

Jan Šolc

Rozumím. Mně jde totiž o to, že já si vlastně docela zabývám jako tématem nějaké vyčlenění a nějaký jakoby chudoby docela často a teď nějakým způsobem i proto dělám sociální práci, protože mi to připadá důležitý a teď vlastně nějakým způsobem mě napadlo natáčet o romských teenagerech žijících v Praze, ale je tam problém ten, že vlastně oni se chovají nějakým způsobem proti pravidlům. Já nevím, že přesně, protože jsou nějakým způsobem frustrovaní, tak občas někoho napadnou a teď vlastně, když takovejhle obraz bych pouštěl lidem, kteří mají předsudky, tak ty lidi, který maj předsudky by mohli by si říct přesně jako "To je jen potvrzení, že Romové jsou prostě jako budižkničemu nebo tak. Rozumíte, co říkám?"

Věra Lacková

No, tak akože rozumiem, rozumiem, ale ale zároveň nerozumiem, že čo sa ma pýtate, lebo keď napríklad, čo tým filmom chcete povedať potom ale, že keď to natočíte?

Jan Šolc

No já ještě nevím, co tím filmem chci přesně povídat, ale ta moje původní motivace dělat tu bakalářskou práci, ale já bych vlastně rád chtěl ukázat, co tím chci říct tím filmem...Chci ukázat, že v Česku funguje nějakým způsobem špatně školství, že nějakým způsobem děti už od malička jsou segregované jako Romové a vlastně nějakým způsobem se drží ve svých partách a je vlastně těžký, aby si nějakým způsobem ta většinová společnost s téma Romama nějakým způsobem jako komunikovala. Protože vlastně už od malička jsou nějakým způsobem vyčlenění, protože je Češi nedávaj do oficiálních škol.

Věra Lacková

Hej, toto chápem, ale neviem, že či voľba protagonistov, ktorí proste berú drogy, či bude tá vhodná cesta na to, aby to vlastne ľudia pochopili, možno keď si to pozrú, tak potom vlastne si povedia, že no tak je to, čo by sa dalo očakávať a sa ten stereotyp prehlúbí, že možno by bolo fajn akože zostať pri tej téme, ale nájsť si iných protagonistov, ktorí by mohli reprezentovať tiež takýto, to vlastne, čo chcete povedať, lebo neviem teda, že či je vašim cieľom povedať to, že tie deti sú segregované a tým pádom berú drogy alebo že či chcete povedať, že tie vlastne segregácia spôsobuje vlastne ďalšie sociálne problémy a napríklad že tam je nerovný prístup k vzdelávaniu a tak ďalej, čo vlastne je tiež pravda a dať by sa hľadať tým pádom možno inakší protagonisti, ktorý...

Jan Šolc

Rozumím Vám.

Věra Lacková

Ktorý by tomu obrazu až tak nepoškodili. Nevravím, že sa to nedeje, ale takisto medzi bielymi sú rovnako deti, ktoré vlastne majú tieto problémy a nielen deti, ale.

Jan Šolc

Já Vám rozumím. Právě proto se nad tím nějakým způsobem zamýšlím i tady tou prací a to bych od Vás rád slyšel, to je přesně jedna z odpovědí, která je pro mě dobrá. Že vy si myslíte, že udělat takovýto film by mohlo bejt špatný, že by vytvářel ten negativní obraz ohledně Romů, no?

Věra Lacková

Tak asi áno, keď to počujem, tak jedno dvoma vetami. Nevidela som vlastne texty alebo materiály k tomu filmu, ale zatiaľ to k tomu vedie.

Jan Šolc

To rozumim no.

Věra Lacková

Ale ja si myslím, že určite akože nezahadzovať nápad, keď chcete vlastne točiť o rómskej komunite, ale možno naozaj si vybrať niečo, čo by mohlo vlastne tej komunite prospieť alebo asi poukázať na tie skutočné problémy?

Jan Šolc

To by mě právě zajímalo jako od Vás, která má vlastně vhlad do těch věcí, tak co si myslíte, že jsou taková témata, která by byla pro tu komunitu prospěšná jako zobrazovat ve filmech?

Věra Lacková

Tak určitě je strašne veľa, či už to existuje milióntém stopercentne a tak určite najdôležitejšie, jedna z najdôležitejších je vzdelávanie, aby mali vlastne všetky deti vlastne rovnaké práva a šance na to, aby sa mohli vzdelávať. História alebo nejaké zaujímavé portréty nejakých rómskych osobností, tých tém je veľmi veľa.

Jan Šolc

Jo..

Věra Lacková

V rámci sociálne vylúčených vlastne ľudí. Určite by ste našli množstvo tém a množstvo ľudí, ktorí možno napriek ťažkým podmienkam sa snažia a nejakým spôsobom si snažia vyšliapať cestu alebo možno sa im to dá, možno nedarí a poukázať na trebárs príbehu

jedného človeka, že ako funguje ten systém a kde to zlyháva a kde naopak funguje a
□podobne.

Jan Šolc

No tak super, já budu pokračovat na další otázku.

Do jaké míry jste počítala s většinovými stereotypy, jakou hráli roli v případě Vašeho filmu?

Věra Lacková

Tak, už len vlastne v tom filme je vidieť, že na tej mojej ceste sa stretávam s rôznymi prekážkami a diskrimináciou nielen zo strany inštitúcií a rôznych vlastne ľudí zvonka, ale aj vlastne z môjho okolia, trebárs aj u mojich kamarátov, ktorí sympatizujú s neonacistickou stranou, ktorú máme na Slovensku, ktorá sa nedávno rozpadla, vznikla nová. Takže hej, na tomto je vidno vlastne ako funguje spoločnosť ako taká voči tej rómskej majorite. Alebo trebárs aj na tom pietnom akte to bolo vidno, že keď som to chcela zorganizovať v dedine, pietny akt za obeť vlastne ľudí, ktorí zahynuli pri potlačení Slovenského národného povstania a medzi nimi vlastne aj rodina môjho pradedu, tak s tým mali obrovský problém dedinčania.

A ono to nebolo akože priamo pomenované, ale bolo to podvádateľné z tej situácie celkovej a z rozhovorov a z takých situácií, ktoré tam vyplynuli.

Jan Šolc

No tam je to hodně cejtít no, že to tak všechno je takový, že všichni říkaj, že jo a zároveň jsou všichni takový, že vlastně ne.

Věra Lacková

Alebo aj v Letech u Písku, to je dost' vidieť, že vlastne postoj tej českej spoločnosti voči rómskemu holokaustu, čiže tam vlastne na mieste, kde bol koncentračný tábor bola vybudovaná prasacia farma, nakoniec po nátlaku aktivistov to bolo odkúpené od vlády a teraz si tam aj budovať pamätník, ale dedinčania stále s tým majú problém, radšej by boli, keby tam mali prasaciu farmu, lebo mali z toho zisk. Aj napriek tomu, že tam boli nájdené masové hroby nedávno.

Jan Šolc

Jo, já vím o Letech. Mě jde totiž o to, že většinová společnost nějakým způsobem vnímá Romy a jak jsem Vám říkal třeba o těch dětech, které nějakým způsobem prostě berou drogy, protože jsou vyloučené, tak...já bych asi šel k další otázce, já jsem dneska už trochu jetej, se omlouvám, mně to nějak nejde.

Jsou nějaké situace, kterým jste se pokoušela při natáčení vyhnout, abyste nereplikovala stereotypy při natáčení?

Věra Lacková

Cielene asi nie, keďže som natáčala vlastne o mojej rodine a o sebe najmä, tak to bolo vlastne, vychádzalo to z nejakého proste bežného života, ktorý žijeme. Skôr situácie, s ktorými sa stretávam ja v bežnom živote je to, čo som vlastne už zodpovedala z predchádzajúcej otázky, že sa bežne stretávam na dennodennej base vlastne s tými rasistickými názormi, ale aj u obyčajných ľudí, ktorí sú naozaj milí a ktorí sú moji kamaráti. Tak je to na tom smutné, že vlastne sa tam prejavuje ten latentný rasizmus, že je to brané ako niečo úplne normálne a prijateľné. Tak asi.

Jan Šolc

Jo, já tím myslím jako kdybyste něco natáčela, jestli jste si třeba říkala "Tohle natáčet nebudu, protože tohle by přesně mohlo nějakým způsobem budovat ten obraz Romů jakoby pokřiveně nebo tak, jak vlastně to třeba dělají ty média..

Věra Lacková

Popravde som sa s tým nestretla vlastne vo svojej domácnosti, že by tam... Akože otázne bolo pre mňa potom už keď som mala natočený materiál, že či tam budem zobrazovať tanec a hudbu. Mala som tam dokonca na začiatku v tom prologu filmu vo zvuku použitý, použité húsle, také akože rómske a to sme nakoniec dali preč, nechali sme tam iba jeden tón, aby sme nezdôrazňovali a nereplikovali nejaký ten.. nereprodukovali znova nejaký ten stereotyp a vlastne aj pri rôznych tých scénach, keď tam trebárs sme, teta tancuje so stárkou alebo keď som mala oslavu, tak sme tú hudbu naopak stíšili a nahradili sme ju vlastne skôr takou ambientnou hudbou, aby sme vlastne neukazovali to, čo už bolo milionkrát ukázané v iných filmoch.

Jan Šolc

No, to jsou vlastně věci, na který mířím, tyhle ty detaily, třeba vy jste se rozhodli naschvál, proto, abyste nepodporoval, jak jste říkala, že je to v jiných filmech. To znamená, že už existuje nějaký obraz toho, jak vypadá něco, co je romské, i když to třeba není pravdivé, tak vlastně jakým způsobem přistupovat při výrobě Vašeho filmu?

Jan Šolc

Super. Tak já dám další otázku.

Věra Lacková

Ono vlastne veľakrát je otázne, čo je ešte stereotyp a čo je súčasťou kultúry, lebo samozrejme tá hudba je súčasťou kultúry, ale tým, že veľakrát je prezentované, že Rómovia sú hlavne tanec a hudba, že sú tým známi, tak z toho dôvodu, pretože to bol vlastne, pretože som chcela ukázať tým filmom, že naša kultúra nielen o tanci a hudbe, ale že dokážeme aj niečo iné a aj v rámci histórie sme urobili toho veľa, len proste sme vynechávajú z tej histórie. Neni to len o partizánoch, ale Rómovia boli aj pri iných

dôležitých spoločenských udalostiach, aj historických. A..no, on sa o tom proste nehovorí. Tak z toho dôvodu sme sa rozhodli, že to vlastne nebudeme tú hudbu tam nejakým spôsobom až tak prezentovať.

Jan Šolc

No a môžem sa Vás zeptať vlastne, keď je to tak zase takovej odskok, ale jak Vy vnímáte tyhle věci á la typu Romové a hudba nebo tyhle vlastně stereotypní věci? Jestli vnímáte třeba víc, jakoby tohle byl jeden příklad, docela dobrej.

Věra Lacková

Ono je to je to, čo som povedala, že je to súčasť samozrejme, kultúry, ale není to jedna jediná vec, ktorá charakterizuje kultúru. Že je tam toho proste omnoho viacej.

Jan Šolc

Rozumím.

Věra Lacková

Aj tiež. Nemám rada, že keď sa ma ľudia pýtajú na rómsku identitu, že čo je vaša identita, tak neznášam túto otázku, lebo ja mám pocit, že není som vlastne jedna vec, že tu identitu takisto tvorí proste strašne veľa iných vecí.

Jan Šolc

Jo, no, to asi jo. Děkuju moc.

Dělali něco sami sociální herci ve Vašem filmu proto, aby se vyhnuli stereotypizaci, bavili jste se s nimi o tom, vyzorovala jste něco takového?

Věra Lacková

Nie. Už sme vôbec nierešili takéto témy.

Jan Šolc

Při natáčení?

Věra Lacková

Nie.

Jan Šolc

No Vy tam třeba máte tu tetu, jestli si to správně pamatuju, která se vlastně snaží skrýt to, že je Romka..

Věra Lacková

No ono je to tým, že ma teta je taká prirodzená a autentická, tak ja som vlastne, ona bola postava, s ktorou sa dobre pracovalo a potom bolo na mojom rozhodnutí, že či tie scény použijem alebo nie, pretože od majority môžu byť čítané pozitívne alebo nemusia mať s tým problém, ale naopak, u Rómov to môže vyvolávať nejaké pobúrenie, že ako to je možné, že nejaká Rómka tu povie o sebe, že nie je Rómka. A vzápätí sa hrá so zlatými prsteňami, čo jasne vypovedá o tom, že samozrejme je to súčasť jej a že to rómstvo je u nej silne prítomné, ale vlastne ja som sa rozhodla, nakoniec si myslím, že to bolo celkom odvážne rozhodnutie a z mojej strany, ale aj z jej strany, že vlastne sme s týmto takto išli von, pretože to bolo pre mňa dôležité poukázať na to, že aj vnútri rómske komunity sú takéto problémy, že aj oni sami majú problém so svojou identitou práve kvôli tomu, že sú zle prezentovaní vlastne v médiách. Že to teda je podsúvané médiami. Politikmi. A potom oni sami nesúhlasia s tým obrazom Rómov, ktorí akože žijú v osadách a sú kriminálnici. Tak nie je.

Jan Šolc

No, to je strašne zaujímavé, čo jste řekla, že prvně Romové jsou si hodně vědomi toho obrazu, který budou ty média, ale ještě předtím jste říkala, že to vlastně jste měla dilema, jestli tam dát tu tetu, protože by se na to Romové dívali špatně, kdyby ona ukazovala, že vlastně se snaží tu svoji identitu skrýt.

Věra Lacková

Ano. A taktiež ja sama netvrdím, že rómska komunita nemá svoje problémy, samozrejme má takisto ako aj iné komunity alebo kultúry, akurát je dobré byť si toho vedomá a zároveň snažiť sa narovnávať ten obraz, ktorý je tak strašne pokrývaný.

Jan Šolc

No já tomu rozumím. A mohla byste mi říct ještě něco k tomuhle třeba právě například jakože Vy jste si třeba vybírala, co do filmu dáte nebo naopak nedáte kvůli, s ohledem na tu romskou komunitu? Protože já celou dobu přemýšlím nad tou většinou komunitou mě vlastně napadlo.

Věra Lacková

Mám už len 3 % baterky, tak neviem, či sa to nevypne. Koľko máte ešte otázok?

Jan Šolc

Eště asi 10.

Neznámy rečník 3

Tak to je dost'. No. Bude musieť ísť dovnútra a dať si ho na nabíjačku, takže pošlete mi link, druhý.

Jan Šolc

Já vám pošlu druhý link a chcete si zavolat nějak za chvíli nebo jak byste to nejradši teď udělala?

Věra Lacková

Za 5 minut.

Jan Šolc

Super, tak ja vám pošlu link a zavolám vám a zavolejte mi za 5 minut, já tady budu.

Věra Lacková

Dobre. A otázka bola, že či som ešte niečo rozmýšľala, také, čo tam.

Jan Šolc

To bylo ohledně té tety, ohledně té romské komunity, zda jste měla nějaký rozhodnutí, když jste přemýšlela, že tam něco dáte nebo nedáte třeba u té tety s ohledem nejenom na tu většinovou společnost nebo prostě na Čechy nebo Slováky, ale i s ohledem na tu romskou komunitu. Jestli jste přemýšlela, jestli tam tu tetu dáte nebo nedáte, protože Vám to připadalo blbý, že by ji to mohlo třeba nějakým způsobem v té komunitě shodit. Tak jestli máte víc takovýchle věcí...

Věra Lacková

Nemám, asi skôr.

Jan Šolc

Tak tak si zavoláme za těch 5 minut.

Věra Lacková

Dobre, tak zatiaľ.

Jan Šolc

Tak za chvíli.

Věra Lacková

Asi ďalšie veci ma k tomu už nenapadnú, ale tak to je dosť zásadné, keď som odhalila vlastne niečo také osobné, aj vlastne to, čo sme hovorili, no že to mohlo poškodiť tú moju tetu a tiež veľakrát to populo(?), ako môže nejaká Rómka, aj také niečo podobné.

Jan Šolc

Počkat, teď jsem Vám nerozuměl, teď se omlouvám. Můžete to říct ještě jednou?

Věra Lacková

Po druhé, ich to, že prečo niečo také povedala.

Jan Šolc

Jo jasný. Tak jo. Tak já budu pokračovat dál. Je něco, co byste mi doporučila mně jako mladému nezkušenému režisérovi, co bych měl dělat, nebo čemu bych se měl vyvarovat, když natáčím o Romech?

Věra Lacková

Ja som vlastne vám už asi po čiastočne odpovedala, keď som rozprávala o tom prístupe, že ako postupovať, ale tiež možno by som si asi nevyberala teda tých, ktorí sú úplne na úplne akože tie zlé príklady by som si nevyberala ľudí, na ktorých by som prezentovala □tú rómsku kultúru.

Jan Šolc

Jo, no to je právě asi zajímavý hodně no, protože mě připadá, že když...

Věra Lacková

Keď to poviete asi tým, ktorí točia o rómskej komunite, tak majú milion dôvodov, prečo by to točili, nie?

Jan Šolc

Počkejte, ještě jednou?

Věra Lacková

Že majú asi dôvody, že prečo by to točili alebo vás ukludnia v tom, že veď prečo nie? Veď je to v pohode, ale či nie? Keď ste sa bavili s niekým druhým, čo vám na to povedali?

Jan Šolc

Co mi povídali na ten můj nápad to...no teď myslíte jiné Romy nebo jako...?

Věra Lacková

Nie, režiséri.

Jan Šolc

No ti mi vlastně říkali, že ať se ničeho nebojím a tak, tak proto je to..ale tak oni taky nějakým způsobem do toho nemají takový vhléd jako Vy nebo Vy máte jinou pozici, jakým způsobem do toho koukáte, tak vlastně Vy mi to jako první..já jsem si vybral pět režisérů, to Vám ještě řeknu a Vy jste jedna z nich a potom jsou tam kluci, kteří dělají Mary Fajta (?) ty prej znáte a potom je tam Kvapil, kterej točil More Miko, potom je tam Kratochvíl, který dělá Pongo Calling a potom je tam paní Erdevicki, která natáčí o Romech v Anglii Leaving to Remain. A vlastně když jsem se o tom bavil, tak mi to vlastně nikdo nevymlouval, Vy jste první a to je právě pro mě ta komplikovaná otázka, že Vy to nějakým způsobem vidíte, což já třeba do toho nemám ten vhléd a proto se Vás na to ptám, že mně by to vlastně připadalo dobrý, protože když chci ukázat nějakým způsobem, že ta

segregace, která je jakoby od základky, od školy, kdy ty děti vlastně choděj na základky třeba bílé a často jsou tam šikanované , takže vlastně chtějí jít všichni na speciální školu a potom mají ale moc nějakého volného času, nemají žádné stimuly, tak začnou zkoušet drogy a to vlastně pozoruju jakoby na té romské komunitě tady v Praze v jedné čtvrti vlastně docela hodně no. A to je vlastně ta věc, že kdybych takovouhle věc natočil, tak to přesně může replikovat nějaký tyhleto negativní pohledy na Romy, který v tý společnosti jsou, tak proto se Vás právě ptám na to, co Vy si o tom myslíte, protože Vy máte jinou zkušenost než já.

Věra Lacková

No, tak hádam nebudete mě za to nesnášet.

Jan Šolc

Ne vůbec to normálně mluvíte, co si myslíte. Já samozřejmě to ještě natočím a můžu to ještě převymyslet a všechno.

Věra Lacková

Vlastne, asi k tomu moc nemám čo povedať, nebudem, lebo ako som povedala, ja som, nemám vhlad do toho, že čo trebárs máte natočené alebo čo ste k tomu napísali, že akým spôsobom vlastne pristupujete k tej téme, ale tá, tí protagonisti ako taký alebo ta téma ako taká, si myslím, že nakoniec nepríspeje vlastne k tej komunite, k niečomu dobrému, možno, že proste to natočíte dobre a bude to mať peknú kameru a dobrý strih alebo neviem čo, ale vlastne v konečnom dôsledku to vlastne pre tú komunitu možno nebude až tak dobre.

Jan Šolc

No a to znamená?

Věra Lacková

Že je to samozrejme téma, ktorá, nehovorím, že to není pravda, že sa to nedeje, ale to sa deje aj deťom, ktoré, aj iným deťom, ktoré nemajú vlastne nejaké záujmy.

Jan Šolc

Rozumím, to znamená, že Vy říkáte, že když se tam dějou prostě ty lidi jsou nějakým způsobem vyloučení, tak Vy říkáte, že pokud to vlastně není nějakým způsobem důležitý, že to jsou Romové, tak bych to tam neměl dávat vůbec? Nebo..

Věra Lacková

Tak to bude asi znateľné, že sú Rómovia z toho, že to vidno na ich vizajne.

Jan Šolc

Já tomu rozumím, že kdybych chtěl natáčet takovejhle film, tak Vám připadá dobrý, aby tam si ti Romové nebyli a byly to normálně bílá děcka třeba, aby to vlastně nějakým způsobem.. ?

Věra Lacková

No trebárs, no ako náhle sú to Rómovia, tak je to vlastne zaujímavejšie, lebo z tej komunity. Je to a možno je to atraktívnejšie pre majoritu, že je to také potvrdenie ich názoru. Ale, ale chápem, že v tom je to iné, že tie deti sú vytlačené veľakrát do tých špeciálnych škôl zaraďované nesprávne, to napríklad viem, že to tak je na východe Slovenska.

Jan Šolc

No tady v Praze, v Česku je to taky tak. Jakože vlastně děti, který jsou chytrý, tak normálně chtějí jít do tý vyloučený školy, protože všechny kamarády, co má, tak jsou v tý vyloučený škole prostě. Takže vlastně ty děti jako dřív nebo pozdějc na tý základce jako odcházej, ještě s pubertou samozřejmě se často nechťej učit, protože všichni děti v pubertě chtěj dělat něco jiného než chodit do školy, tak nějakým způsobem to často dopadá tak, že ty děti, který jsou talentovaní chytří, tak často končej na těch speciálních školách, protože za á v těch školách zažívaj rasismus, od učitelůa za bé kvůli tomu, že vlastně si chtějí být i s tou svojí partou, která je už často z části na tý vyloučený škole, tak tam třeba skončí všichni. A po tom ty děti nemaj vlastně moc kam směřovat dál v budoucnosti, protože z těch speciálních škol se dostanou asi jenom na tři obory, takže jako to studium pro ně už nemá moc cenu. Nicméně to jsem se Vás chtěl zeptat na tuhle věc, jak by se Romové měli prezentovat podle Vás, nebo přesně co by se mělo na těch Romech ukazovat? Tak vy jste říkala, že je špatné natáčet někoho, kdo je nějakým způsobem z toho vyčleněnýho sociálního prostředí a že Vám teda připadá dobrý třeba natáčet ty pozitivní příklady nebo?

Věra Lacková

To, že je niekto zo sociálne vylúčeného prostredia, neznamená, že je to niečo zlé. Ja som tiež bola zo sociálne vylúčeného prostredia, nemôžem povedať, že sme žili, neviem ako, ale skôr by som...akože by som.. Mám obavu z toho vlastne ukazovať nejaké také kriminálne živly alebo veci, ktoré potvrdzujú vlastne...Lebo tie drogy mi už prídu vlastne také, že to je už taká, že je to spojené s tou kriminalitou. Ale vravím, je to, tento názor je odo mňa kvôli tomu, že som z toho prostredia, že som Rómka, je to vlastne môj veľmi subjektívny názor. Ja vám nemôžem hovoriť, že netočte ten film.

Jan Šolc

Ne, jasně to samozřejmě já Vás taky nemusím poslouchat. Ale ten Váš názor vlastně třeba pro mě může být velice hodnotný, protože do toho nemám takový náhled jako Vy, tak právě proto se Vás i ptám. Že když mi zkusíte třeba nějak popsat víc tady to, tady ten způsob přemýšlení, jak Vy byste třeba vybírala téma, který Vám připadá dobrý natáčet o

Romech a co Vám dobrý nepřipadá, protože všichni ti bílí režiséři, který s tím nemaj takovouhle bezprostřední zkušenost jako Vy, tak vlastně s tím byli v pohodě nějakým způsobem.

Věra Lacková

Ja som to už asi aj hovorila, nie, že je strašne veľa vecí, ktoré sa týkajú trebárs aj tých sociálne vylúčených alebo aj z histórie, aj vo vzdelávaní aj rómskych žien, rôzne témy sú, ktoré sa dajú točiť. Sa teraz asi ma hneď takto nenapadne, ja som z celého dňa unavená, tak neviem, niečím prídem. Ale tých tém je hrozne veľa.

Jan Šolc

A to jsou teda témata nějakýho úspěchu nebo něčeho...

Věra Lacková

Nemusí to být len uspech, akože nemyslím, že teraz pomôže tej rómskej komunite, keď budeme prezentovať úspešné rómske osobnosti. Ja si myslím, že je to niečo, čo by malo vlastne mať ľudský rozmer, že by si s tým ľudia vedeli identifikovať a vedeli by pochopiť, že tí ľudia možnože čelia rovnakým problémom, ako aj oni a že práve to by možno že vedeli zintenzívniť tie pocity tých ľudí, tých filmov. To, že to je podané ľudskou, po ľudskej stránke a že vlastne riešia tí Rómovia rovnaké veci, ako rieši trebárs aj majorita a možno že aby pochopili, že tie problémy, ktoré vlastne riešia sú veľakrát aj neprávom. Lebo pre bieleho, to je ťažko pochopiť. Ja neviem. Trebárs aj to bývanie, hej, že keď chcú... Čo už i len nájsť nejaké bývanie Rómovia a predstavia sa s rómskym menom, tak nemajú šancu alebo prídu a povedia, že ten byt neni voľný. To isté sa týka aj práce v rôznych oblastiach vlastne narážajú na to, že to je problematické.

Jan Šolc

No to znamená, že..

Věra Lacková

Z niečo z niečoho takého je hrozne ťažké a na to, aby vlastne preto mohol mať človek pochopenie, ja neviem, že či preto biely človek len tak nájde nejaké pochopenie. Podľa mňa som si neni ani vedomý týchto základných vecí, s ktorými vlastne sa Rómovia musia vysporiadavať, že majú tu latku oveľa ďalej ako bežnú ľudia.

Jan Šolc

Tak já osobně třeba právě, že nějakým způsobem nevím, mě to přijde jakoby nějakým způsobem hodně jako nespravedlivý nebo jakoby pitomý a že právě, kdybych zobrazoval ve filmu, tak by to mohlo být hodnotný a spíš mi připadá, že to většina lidí neví, že co mi tak připadá, že většina lidí neví to, že když se Romové hlásí o nějaký bydlení, tak je prostě odmítají prostě no. A tady v Praze to často bývá tak, že Romy odmítají a nakonec ti Romové bydlí u nějakých chytráků, jak se tomu říká, no u nějakých podvodníků, co jim dají strašně

vysoký nájem. A to mi připadá, že lidi v mém okolí dost často tyhle věci nevědí. Ale když se bavíme o to, jak ty Romy vyobrazovat, tak jestli Vám tohle připadá dobrý ukazovat tyhle každodenní problémy, který ty Romové mohou mít nebo...

Věra Lacková

No, trebárs alebo aj bežné veci, ktoré by si normálne ľudia nepredstavili, že aj oni riešia tieto bežné veci, čo sa vedia s tým identifikovať.

Jan Šolc

Jo, tak to je dobrý. Tak jo, tak zkusíme jít na další otázku.

No, v další otázka je podobná, jaké byly ty předtím a to je:

Pracovala jste nějak ve střihu s různými stereotypy nebo prezentováním stereotypního prezentování Romů u toho filmu Vašeho? Prostě systém měl nějaký příklady nebo nějaký dilemata, který jste tam měli ohledně stereotypů nebo prezentování Romů?

Věra Lacková

Teraz mi to sekalo, takže neviem, že čo ste sa pýtali.

Jan Šolc

No já jsem se ptal, jestli jste při střihu měli nějaký rozhodování s tím, jak tam ukazovat nebo prezentovat tam Romy nebo jak jste nad tím uvažovali ve střihu s tou prezentací, když jde o prezentaci Romů..?

Věra Lacková

To je spojené, vlastne to je to rovnaké s tou mojou tetou. Tak toto sme rozmýšľali, že či niektoré scény tam necháme a nenecháme. Rovnako. To bolo vlastne s tou hudbou. Či najskôr s to mi tam mala a potom sme sa rozhodli, že mala by som to potlačiť, aby to nebolo až tak stereotypne.

Jan Šolc

Aby to nebylo tak stereotypní?

Věra Lacková

Ja aby som nepodsúvala nejaký ten stereotypný obraz, niereprodukované.

Jan Šolc

A dokážete mi popsat jak?

Věra Lacková

Asi viac nie, lebo vlastne som to už hovorila predtým. Počka, nechajú.

Ešte stále nespí. Asi viac ma už nenapadne, že ako by som vám to ešte inými slovami povedala. Ale tak hádam niečo z toho zoberiete, čo som už povedala predtým.

Jan Šolc

Jo já jsem to asi nepochopil nějak přesně, vy jste mluvila o té tetě, že jste přemýšleli nad tím, jaký ji jakoby prezentovat, aby nebyla třeba moc stereotypní?

Věra Lacková

Nie nie nie nie. Ja som to myslela tak, že to tam vlastne pomenováva to, že ona sama má problém s rómskou identitou, keď trebárs povie, že nie je Romka. Ale vzápätí tam vlastne sa hrá s tými prsteňmi, čo vlastne jasne vypovedá o tom rómstve a o tom, že vlastne je taká, že sa pohybuje na hrane, že je taká ambivalentná. Že alebo povie, že vlastne nemá rada Rómov, ale ona myslí, ona to hovorí preto, lebo vlastne má problém s tým, ako sú Rómovia prezentovaní v médiách, že to je taká, že nesúhlasí vlastne s tým obrazom. Vždy vidíme Rómov v osadách, ktorí sú kriminálnici a tak podobne. A ja som rozmýšľala, že či to tam nechať alebo nenechať kvôli tomu, že ako bude vlastne vnímaná tou rómskou komunitou.

Ale na druhej strane aj rómsky, ja som to tam nechala vlastne hlavne z toho dôvodu, že samotná rómska komunita má s týmto problém, že sa hanbia za tú svoju identitu, že sú tak prezentovaný. Že to neni teraz tam je ta výjimka.

Jan Šolc

A teď myslíte prezentaci hraní si s prstenama?

Věra Lacková

Nie. Skôr to, že povedia, no dobre, ale ja nie som taký ako tí ostatní Rómovia, ja nie som taký ako oni, lebo proste nie sú stotožnení s tým, že ja som ten, ktorý poberá dávky a žije proste niekde na okraji spoločnosti a nič nerobí.

Jan Šolc

Rozumím, že s tým nechtějí být spojovaní. Že nechce, aby se na ní dívalo jako na Romku, ale tím obrazem, který je vybudovaný těma médii. Jo, tak jo.

Věra Lacková

Však vy mi ešte potom pošlete ten prepsaný rozhovor, že. Dobre.

Jan Šolc

Jo já vám ho...ale teda asi z, já nevím, tak v nejbližších dnech, třech.

Jo, tak tady mám další otázku: Romská tematika je v českém prostředí je citlivé téma - to můžeme stáhnout i na Slovensko. Přemýšleli jste nad společenskou reakcí na Váš film?

Věra Lacková

Tak, ohlasy byly celkovo boli dobré na ten film, ale ako celkovo som dostala veľa dobrých ohlasov a mi strašne veľa ľudí napísalo potom, ako bol odvysielaný v RTVS. Že trebárs

napísali mi jednak z majority ľudia alebo aj Rómovia, ktorí, ktorých rodiny trebárs boli partizáni, ale z majority trebárs, že zmenili názor alebo že vlastne sa vedeli s tým príbehom identifikovať.

S tým mojím osobným, ale stalo sa mi napríklad, že ľudia, ktorí ten film vôbec nevideli, že iba videli, že to je vlastne o rómskych partizánoch, tak ich to strašne naštvalo a boli to väčšinou ľudia, ktorí práve sú z tých radov tej neonacistickej politickej skupiny, že treba, že to volia tú stranu a chceli zanadávať.

Jan Šolc

Jasný jasný. No a to jsem se Vás vlastně chtěl zeptat, když máte na Slovensku tuhletu stranu, tak jak vlastně nad tím uvažujete, když něco...no to je komplikovaný říct tu otázku, No nic já půjdu na další otázku. Ať Vás nezdržuju:

Změnilo se nějakým způsobem protagonisty Vašeho filmu natáčení? Co se týká vlastně vnímání sebe sama a stereotypů.

Věra Lacková

Tak ja si myslím, že čiastočne tá moja teta Marcela pochopila, že vlastne sa nemusí hanbiť za svoju identitu tým, že vlastne spoznala príbeh toho pradeda a že vlastne to bol možno nejaký transformačný proces aj pre ňu. A ostatných protagonistov to tiež zmenilo v pozitívnom zmysle slova, že napríklad potomkovia Antona Facunu, oni predtým vôbec nehovorili o príbehu svojho predka, lebo to bolo v ich rodine tabu z toho dôvodu, že bol súčasťou amerického odboja, ale aj kvôli tomu, že on bojoval za Rómov a za ich práva, počas komunizmu a to nebolo vtedy prijateľné.

Tak začali sa o tú tému viacej zaujímať, začali o tom vôbec hovoriť a spomínať na to, lebo dovtedy o tom nehovorili vôbec. Na začiatku to bolo pre mňa aj vôbec ťažké ich prehovoriť na to, aby som ich mohla natáčať a potom na konci mi ďakovali, najskôr to nechápali, že čo vlastne chcem robiť.

Jan Šolc

No a vysvětlíte mi to, proč Vás odmítali?

Věra Lacková

Bolo pre nich tabu a mysleli si, že vlastne na čo je potrebné natočiť takýto film.

Jan Šolc

No.

Věra Lacková

Čo vlastne tým chcem povedať? Ale potom, keď videli, že sa snažím niečo aj meniť v rámci tej spoločnosti, že som napríklad urobila tú výstavu, ktorá nakoniec mala celkom veľký

mediálny dosah kvôli tomu, že tam prišla aj prezidentka a že to aj ona vlastne zmenila v rámci tých osláv, že Rómovia tiež sa zúčastnili odboja, tak videli vlastne tam nejakú pozitívnu zmenu v tom, že sa o tom začalo hovoriť, o tých príbehoch.

Jan Šolc

No a môžem sa Vás zeptat, čeho se oni báli alebo čo si mysleli na začiatku o tom natáčení? Jestli jste se o tom bavili s nimi, že Vás odmítali.

Věra Lacková

Tak určite sa báli vlastne sa niekomu otvárať, lebo nemusí to byť každému príjemné byť pred kamerou. Všetci s tým v živote nemali skúsenosť a asi bežne za nimi niekto nepríde, že sa vlastne rýpať v ich minulosti alebo v rodinnej histórii.

Jan Šolc

No, rozumím. Ale že vlastne treba tady, že prece je to jakoby úctyhodný nebo když někdo říká, že přesně předci byli partizáni, to je prece nějakým způsobem úctyhodný, ale že oni to teda měli vlastně jak, že to pro ně bylo jako nepříjemný?

Věra Lacková

Bolo, lebo oni mali počas komunizmu kvôli tomu problémy, že bol v americkom odboji.

Jan Šolc

Jo, že byl v americkém odboji.

Věra Lacková

Aj kvôli, že bojoval za rómske práva, on strašne sa za to, bol hrozne zapálený, proste založil organizáciu zväz Cigánov a Rómov na Slovensku, ale komunisti mu tú organizáciu zrušili, že proste oni chceli, aby Rómovia boli súčasťou tej spoločnosti. Nie aby sa nejakým spôsobom vyhraňovali, ako emancipovali ako národ.

Jan Šolc

Jo, rozumím. No a to znamená...

Věra Lacková

Taktiež som sa stretla s tým, že som objavila napríklad rómskeho partizána žijúceho, ale jeho rodina si neželala, aby som ho ukazovala a aby som, aby proste som ho natáčala, pretože to považovali za nepotrebné, že načo to je dobré, aj tak. Proste s tým nič nedokážem.

Jan Šolc

A to znamená, že oni to brali jako nepotřebný nebo se balí?

Věra Lacková

Nepotrebné.

Jan Šolc

A tomu..

Věra Lacková

Pretože robíme akože kvôli tomu, že vlastne. že čo tomu pomôžu oni tým, že tam bude ten ich otec. Že čím tomu pomôže on alebo že čo vlastne ja spravím s tým filmom, keď to natočím, keď vlastne aj tak je všetko jedno, lebo na Slovensku je situácia taká, aká je. S Rómami.

Jan Šolc

Jo, to znamená, že oni se třeba od Vás, protože máte nějaký nadšení to dělat, tak oni se od Vás slyší tím, že vlastně jsou rezignovaní na tu situaci, která je...Chápu nebo chápu jako to je blbý no. Jo dobře...

No, změnil se nějakým způsobem Váš postoj k stereotypu ohledně Romů v natočeném filmu?

Věra Lacková

Mne tá otázka asi by mohla byť položená tak, že či sa vnútri štábu či môj štáb trebárs sa nejako zmenil po tomto, tak môžem povedať, že áno, pretože možno aj oni sami netušili, že vlastne...Oni dovedy nepoznali osobne žiadnych Rómov a možno mali taký pohľad, ako väčšinová spoločnosť, mali sami sebe nejaké predsudky a to sa postupne vlastne menilo. Aj keď..no.

Jan Šolc

No a..

Věra Lacková

To by oni vedeli oni sami povedať.

Jan Šolc

A jasně, jasně, tak asi byste mi k tomu neřekla ještě něco víc z Vašeho, co jste vyzorovala?

Věra Lacková

V takých bežných situáciách, keď sme trebárs išli niekam točiť, ale to sme došli iný film. A pýtali sme sa na cestu do vlastne jednej lokality, kde žijú Rómovia, tak nás hneď varovali, aby sme tam nešli, že tam žijú cigáni, že tam je to proste hrozné. Že sa nám tak niečo stane. Tak to bola taká bežná reakcia občana, ktorého sme sa len pýtali na cestu. A v rámci toho akože tímu,. tak určite aj oni dostali milion otázok, že prečo točia o Rómoch. Alebo nepochopenie?

Jan Šolc

Jo a teda Váš pohled na vlastně na Romy jako na skupinu nějakým způsobem se nějak v průběhu natáčení nějak nezměnil nebo jste nebyla třeba nějakým způsobem překvapená, co se týká...

Věra Lacková

Nemala som byť čím, ja som skôr prekvapená, že ešte dodneska ľudia vlastne prechovávajú rovnaké názory ako pred viac ako 75 rokmi. Už neviem koľko to je presne teraz, keď bola druhá svetová vojna, tak ľudia tie názory majú do dneska a dokonca sa to dostáva do našich parlamentov nielen na Slovensku, ale aj v Čechách, v Rakúsku, kde žijem alebo aj v iných krajinách, tá spoločnosť si veľmi radikalizovaná. Tak toto ma skôr desí a prekvapuje.

Jan Šolc

Jo, to mě taky hodně překvapuje teda no. Tak dobře no. Tak jo, to byly asi ty otázky. Já bych se Vás zkusil ještě jednou zeptat na jednu otázku a už můžem asi skončit, ale mě by to jenom zajímalo, že vlastně Vy vidíte nějakým způsobem tu prezentaci Romů prostě ve filmech, v dokumentech, v médiích, ale já bych se Vás rád zeptal a to je podle mě fakt hodnotný vlastně, jakým způsobem Vy vidíte, že je to nějakým způsobem stereotypní, jestli máte nějaký příklady, protože třeba jako lidi z majority to strašně těžko vidí a co já třeba ze své osobní zkušenosti je to, že ... ono je vůbec docela těžký nějakým způsobem si to vyvrátit, protože ta společnost je docela hodně rozdělené a Romové dost často bydlí na jiných místech prostě a vlastně já v okolí moc Romů nemám, nemám moc kamarádů spolužáků Romů, tak ten můj pohled na Romy může být nějakým způsobem stereotypní, protože já se s Romy moc nepotkávám. Teď v práci v sociální práci. Ale, že Vy to můžete dost vnímat výrazně jinak, tak jsem se chtěl zeptat, jestli si třeba všímáte přesně nějakýho falešnýho obrazu, který se prezentuje nebo jakým způsobem to teď vypadá v současnosti s těma filmama, kde jsou vlastně Romové, jak to vnímáte no.

Věra Lacková

Takže chcete ako keby odo mňa konkrétne príklady negatívnych filmov?

Jan Šolc

No, co Vás napadne, mě by to zajímalo. Jakoby můžete mi říct, že si všímáte nějakých tendenci nebo že se nějaký lidé snaží Romy prezentovat, ale...

Věra Lacková

Samozrejme, že sa snažia aj nejakí ľudia prezentovať Rómov v pozitívnom zmysle slova. Ja veľmi oceňujem tvorbu napríklad Marka Šulíka, ktorý natočil dokument, tuším Zvonky šťastia alebo Robokiho, ktorý natočil film Diera v hlave o rómskom holokauste, pretože o židovskom holokauste toho je naozaj veľa, ale o rómskom sa takmer vôbec nehovorilo.

Takže sú určite alebo trebárs Tomáš Kratochvíl, ktorý vlastne ma už niekoľko filmov o Rómoch a robí to úplne iným spôsobom, ako je bežné. Takže.. Sú tam určite aj pozitíva, nevidím tam len negatíva, viac pozitív vidím skôr v dokumentaristike a vo filme akože hranom, tam sú väčšinou tie negatívne.

Jan Šolc

A máte nějaký příklad z poslední doby?

Věra Lacková

Trebárs film, seriál Most bol veľmi pozitívny, ale potom ten herec vlastne Zdeněk Kodla začal brať vlastne role, kde hrá nejaké práve stereotypy, čo není úplne okej. Teraz na Slovensku je trebárs pozitívnym príkladom seriál Iveta, kde hrá Alžbeta Ferencová. Ale no v rozprávkach to vidieť veľakrát, že hrajú negatívne role a ešte porozmýšľam nad tými negatívnymi, že čo ma napadne, teraz ma asi nič nenapadne, lebo tiež som celý deň sedela na počítače a písala som, tak som teraz taká vyflusnutá.

Jan Šolc

Chápu, chápu, já se omlouvám, že to jsou takový náročný otázky, tak já jsem vůbec rád, že to mohlo proběhnout, protože to bylo komplikovaný. Tak jsem rád, že jste si našla ten čas. Já jsem se Vás chtěl ještě zeptat na jednu věc, jestli Vám to nevadí a to na to, jak vnímáte tu snahu, že vlastně o Romech vlastně dost často točí ne-Romové, že chtějí točit nebo něco dělat.

Věra Lacková

Ja si myslím, že to je dobré, že točia a že vlastne sú dokumentaristi. Trebárs ako Marek Šulík, ktorého som spomínala alebo Tomáš Kratochvíl, ktorý naozaj vlastne tú komunitu, že sa k nej vedia priblížiť a že to zobrazujú tak naozaj akože realisticky.

A ja si myslím, že je potrebné, aby tých dokumentaristov bolo viacej, ktorí vlastne budú k tomu pristupovať nejak tak podobne ako tito, ktorí som zmenila. Takže ja v tom nevidím niečo zlé, iba to vlastne...Neviem, ako by som to ešte ukončila.

Jan Šolc

To je v pohodě, já jsem zrovna teďka dopřepsal rozhovor s Kratochvílem, takže mně to přijde vtipný, že... No tak děkuju Vám moc a omlouvám se, jestli ty otázky jsou takový krkolomný a komplikovaný, ale děkuju Vám moc za odpovědi.

Věra Lacková

V pohode, tak potom pošlite, keď tak niečo doplnim.

Jan Šolc

Jo, kdyby Vás něco napadlo, co se týká ještě jako vnímání stereotypů, budování obrazu Romů v dokumentárním filmu jako především, tak bych to ocenil, no. A děkuju.

Příloha 2: Rozhovor s Mirou Erdevički

18. 7. 2023 online, Praha/Londýn

00:00:00 Jan Šolc

Mám otázku, co bylo vaší motivací k natočení tohoto filmu? To je první otázka.

00:00:07 Mira Erdevički

Ne neslyšela jsem otázku, slyšela jsem akorát...

00:00:09 Jan Šolc

Co byla vaše motivace k natočení tohoto filmu?

00:00:15 Mira Erdevički

to není 1 jedinej film, který vypráví takový příběh. Patří do trilogie o tom, co znamená být Romem v Evropě, nspecifikovala jsem to na Českou republiku, ale protože jsem žila v Čechách, studovala jsem v Praze a prostě žila mezi Prahou a Londýnem, tak je to i neustále. V 90 letech jsem natočila první film z té trilogie, který se jmenuje Černobila barvě. Byl to první portrét romské zpěvačky, kterou by si po revoluci, po pádu komunismu, koupil story will začal. Vlastně začalo to nastolení demokratického státu, takže to bylo docela pěkný. Jako 35 minut milimetrový film na téma co to znamená, když všichni dostávají svobodu a romská menšina masivně začíná emigrovat, protože v české republice se cítí, že nemají základní právo na vzdělání. Většina rodin, které odcházejí, odchází do různých částí Evropy. Takže to byl první film. A v tom okamžiku se ta zpěvačka stala nejenom hvězdou v zahraničí, ale i český publikum ji respektovalo a uznávalo. Takže to byl docela takový pěkný vstup do lidského příběhu z pohledu netypického a nečekaného. Pohled na ženu, pohled na úspěšnou matku a pohled na její zahraniční úspěch. Ale nikdy jsem tam neřešila emigraci, protože z její rodiny nikdo neodcházel, takže to zůstalo prostě na portrétu umělce. Jmenuje se to Černobílá v barvě, tak v tom startu prostě je ten stereotyp, že černý bílý jsou 2 barvy a není nic mezi nimi. A lidé se tak ale nerozdělují podle černé a bílé. Každý člověk má svoji barvu, svoji hodnotu a svoje právo na život. A podle toho, jak se k němu chováme, jak ho respektujeme, pak navzájem máme lepší nebo horší vztahy.

Druhý byl Samebeta(?). To už jsem točila na pozvání (zahraniční jméno), což byl editor v (zahraniční jméno) to je takový prestižní slot, v který BBC si kupuje. A v té době bylo asi 20 filmů ročně. A vysílají prostě nejenom anglické filmy, ale i filmy s titulky. Tam bylo právě poprvé ukázaná Věra Bílá (film). Potom mě nabídli udělat druhý film. A ten druhý film je o tom, co to znamená být azylant. Byla to koprodukce BBC a České televize. A finská televize, myslím, že to byla. A všechny jsou to celovečerní filmy, který jdou do televize a pak jdu do kina.

No, a tento film se zabýval příběhem takový velice epický romský rodiny, která se s rozpadem Československa a zavedením nového českého zákona o občanství. Měli jsme tam 10 dětí,

některý dostaly slovenské občanství a některý dostali český a některý vůbec nemohli dostat české občanství. To byla krásná ukázka, jaký je to bordel. Jaký problém je ten zákon o občanství. V té době Klaus byl premiérem a v té době se to řešilo. Díky bohu se to nějak měnilo a prostě reformovalo. A na závěr ten zákon byl zrušen a byl udělán nějaký nový zákon podle nějakých evropských standardů. Ale co bylo zajímavý... Co to znamená, když člověk opustí svoji zem a přijede do nového státu žít a začte ten nový život? A to téma tam bylo pro mě zajímavý, protože já jsem začala dělat velký výzkum a hledala jsem charaktery nejenom v Londýně, ale i v Manchesteru. Chtěla jsem to nějak roztočit po celé Anglii, abysme měli takový různý pohledy. Každý ten člověk přijde do Londýna, tak to bude jeden příběh. V tom velkém výzkumu, co jsem dělala, jsem měla asi 80 nebo 90 rodin. Byl to široký výběr, ale všichni říkali jednu větu stejnou. Všichni byli rozličný, ale jedna věta byla stejná: Odešli, protože jejich děti neměly právo na vzdělání, že prostě nechtějí, aby se jim stalo to, co se stalo jim. Nechtěli, aby se jejich dětem stalo, že budou odloženi do zvláštní školy na základě prostě nějakého blbého psychologického posudku, který ukazuje, že oni neumí dost dobře česky a tím pádem nemůžou udělat ten test .

To neustále opakovali všichni a pro mě bylo zajímavý. Ten film se stal realitou v okamžiku. Když jsem našla tu Kovač rodinu. Matka v té rodině přijela na návštěvu s českým pasem a umřela na té návštěvě. A najednou to bylo jasné, že ten příběh těch dvou bratrů, který prostě mají za úkol tu matku pohřbít. Kde ji pohřbít? Jestli u táty v Karlových Varech, a nebo ji pohřbí ve východním Londýně, kde teď oni žijí. A ten film začíná tím, že oni jdou na hřbitov a říkají, jestli pohřbíme matku tady. Jestli se tak rozhodneme, že ji pohřbíme tady, tak se stáváme Angličanama. Stáváme se žijícíma azylanta v Anglii, a tím pádem máme a bude mít hřbitov, na kterém můžeme přijít za matkou.

Takže to byl druhý film. Když jsem dokončila ten film, tak jsem byla úplně šokovaná, jaký je to číslo, o kterým se bavíme... To byla ještě Evropská unie a nikdo nemluvil a nějakým Brexitem a odchodem z Evropské unie. Takže to furt bylo tak, že člověk měl občanský průkaz a prostě vstup do Anglie. ale ten počet těch lidí to už nebyly desítky 1000...

00:07:04 Jan Šolc

Haló teď vás neslyším.

00:07:07 Mira Erdevički

My dneska víme tady v Anglii, kolik přibližně těch lidí bylo... jako ty čísla nemůžou být nikdy přesný, protože někteří lidé se nebudou hlásit, že jsou Romy. Budou se hlásit, že jsou jenom Češi, nebo jenom Slováci. Ale některý se budou hlásit na obojí, že jsou Češi romského původu. To je naprosto v Anglii volný. A pak se anglická vláda rozhodla udělat ten soft brexit, takže v podstatě všichni lidé, kteří byli Evropané, a žili na území Velké Británie si měli požádat o ten setup(settled?) status a do dnes ten proces trvá. Těch lidí je mnohem více, než oni

předpokládali. Takže ten proces dostávání toho statusu ještě probíhá. A v tomhleto bordel
brexitském mě přišlo strašně zajímavý, podívat se po 15 letech, co se vlastně stalo s tou
generací dětí, o kterých ty rodiče mluvili, když jsem točila Někde je líp, říkali, že opravdu chtějí,
aby prostě ty děti měly možnost jít do základní školy tam, kde žijou s ostatníma. Aby to nebylo
jako v Čechách, že oni budou chodit do jedné školy a Češi do druhé.

Byla jsem velice překvapená tím množstvím, jaký profese a prostě kolik nových mladých
vzdělaných lidí jsem potkala. Už to nebylo o tom, jestli oni mají vzdělání. Už to byly počítačový
experti s PhD na umělou inteligenci. Tam prostě byla architektka, měla jsem tam inženýra,
zubaře, porodní bábu a tak dále, a tak dále. Ale když jsem dělala ten výzkum, tak se ukázalo,
že to už není jenom o tom, že jsou tou tolerantní společností, kde neexistuje institucionální
rasismus ve vzdělání. Každé dítě, které vstoupí do školy, podle toho, kde žije. Absolutně
neexistuje, že by někdo se odstrčil do jiné školy, protože nemluvil anglicky. Vlastně je to
naopak, oni vezmou kresby a začnou je učit angličtinu bez ohledu, jestli mají 10 let co přišli,
nebo je to 15 let, ale prostě je to o zapojení. Ta inkluze je podle zákona naprosto daná. No a
co se ukázalo, ohledně toho procesu inkluze... Oni si uvědomili, že strašně podstatný je ta
sociální podpora svojí komunity. Že je třeba prostě je nejenom se starat o sebe, svoje vzdělání,
ale je třeba pomoci těm ostatním. Takže já jsem vlastně na závěr vybírala ty tři charaktery,
které jsou moji hlavní protagonisté ve filmu, který se jmenuje Leaving to Remain. A už to jméno
je docela zajímavý. Jak tam je to negativní stigma, když to překládají Češi, tak to je Povolení k
pobytu. Což prostě já jsem nechala to být a bylo by docela zajímavé vidět, jak ti producenty z
Česka k tomu budou přistupovat a jak český překladatelé, což jsou všichni profesionálové. A
totéž na Slovensku ten film přeložili jako Odchádzania. Ale Leaving to Remain je daleko víc,
než odcházení nebo povolený pobyt. To je opravdu odchod do návratu, jako když bych to měla
prostě doslovně opravdu přeložit, aby to vypadalo nějak slušně. Ale shodli jsme se, že to
necháme přesně tak, jak si všechny ty tři strany myslí, že to je správný. A už na tom jménu
toho filmu je to vidět prostě. Jak vysoká je ta negativní stigma. A vy máte pro společnost, která
jako... já miluji Českou republiku. Žila jsem tam 15 let a znám spousta nádherných lidí. Ale
fakt si myslím, že je třeba posunout se a je třeba mít vzdělání, kde ty děti sedí ve stejné lavici.
Bez toho prostě není možnost dělat moderní a spravedlivou společnost. Mezitím jsou prostě
dvě společnosti, které se nesnášejí. Jedni mají všechno a druhý nemají nic. A pak my je
budeme vinit, že oni jsou chudí, protože to tak mají. Ne, je to protože my jsme to tak udělali,
protože jsme jim nedovolili mít možnost. To ten film tady prostě dodržuje. V té škole, kterou
jsem vybrala, která opravdu jedna z krásných škol, která mě úplně nadchla tím, že je to obrovská
škola, které má tisíc dvěstě dětí, které pochází ze všech možných částí světa. Devadesát
jazyky tam prostě mluvili, když jsme točili. Tento rok bylo 88 dětí z Československa, Česka a
Slovenska teď teda. Tolik jich bylo v ročníku, když jsme točili. Nebylo jediného dítěte, které by
řeklo, že se cítí, že není vítáno. Že by si někdo na ně ukazoval prstem a ptal by se, jestli je
Rom a že je nějak jiný. Ta inkluze v tom vzdělání je o tom, že máte role models, že máte

nějaký pozitivní vzor a řešíte to pozitivně a není v tom to negativní stigma. Prostě všichni jsme jenom lidé a všichni máme jiné vlastnosti, ale to nejsou škatulky jako že já bych byla bílá a oni jsou černý, to naprosto neexistuje.

00:13:31 Jan Šolc

Rozumím, rozumím, takže jestli to můžu zopakovat, jestli vám správně rozumím vy už déle, sledujete Romy, co emigrovali do Anglie? A sledujete vlastně, jak se vyvíjí jejich životy?

00:13:45 Mira Erdevički

Já nejsem antropolog, já jsem dokumentarista, protože dělám ten autorský dokument, takže jeden film trvá 2 nebo 3 roky, aby se natočil a když se točí, tak se opravdu vybírá a dělá se velká research nebo příprava, abysme vybrali ty nejlepší charaktery. Samozřejmě člověk nikdy neví, jak to dopadne. Vy jste se ptal jak jsem je vybírala. Nebylo to tak, že to je samostatný dokument, to je jenom prostě jakoby... Tím se ta trilogii uzavírá.. Jak Whitehalla, Somewhere Better a Leaving to Remain (jména těch 3 filmů)... Už ta tři jména vám říkají prostě (nerozuměla jsem konec věty)

00:14:31 Jan Šolc

A no to jsem se vás právě chtěl zeptat ještě k té 1. Otázce tak to vlastně jakoby. A co vás motivuje k tomu řešit to stigma? Proč jste si vybral zrovna tady to téma vlastně... vy mluvíte o stigmatu, tak mi připadá, že to je téma. Proč jste si...

00:14:47 Mira Erdevički

Někdo musí o to o tom mluvit. Já opravdu si myslím, že je třeba dělat moderní, lepší společnost, ve které všichni lidé budou mít stejná práva. A to základní právo, je právo na edukaci. Dokud se v Česku to nebude dít, do té doby si myslím, že je tam spousta neskutečných příběhů, který ty lidi přinášejí. A jako pro filmového režiséra si myslím, že to je velice důležité. To, můžeme něco skrze film ukázat a něco říct. Je možný takhle restartovat to myšlení a dělat to jinak. Pak ten film má svůj úkol, že?

00:15:40 Jan Šolc

Já se omlouvám, že jsem vás přerušil... a to je to znamená, že vlastně říkáte, že no proč, Proč zrovna ten film? Proč zrovna?

00:15:49 Mira Erdevički

A tenhle film je jako závěr, co se stane s generací, která má možnost mít vzdělání. Ten film ukazuje, že ten stereotyp je možný je naučit. Že je možný je učit, že je to naučený, prostě blběj stereotyp blběho systému, který prostě rasistický, dávat do zvláštní školy a tím to končí.

Že jestli chcete učit, můžete učit kohokoli. Tam byl nějaký profesor, který říkal: Můžete učit děti v Indii v na listech. Tak jak to bejvalo, nemusíte mít tužku, ale prostě musíte mít chuť. A musíte mít respekt. My všichni děláme a učíme se líp, když jsme respektovaní. A tohle je část inkluze. V Čechách když dítě přijde do školy, tak když zlobí bílý dítěte, tak ho dají do poslední lavičky vedle romského dítěte. A když prostě otec nebo matka se dozví, že to dítě sedí v lavici s nima, tak si půjdou do školy stěžovat, že jak to, že moje dítě sedí vedle romského. To je úplně úplně padlý na hlavu.

00:16:58 Jan Šolc

Jo ta já já sám souhlasím já teda mimochodem, když jsem vám říkal o tom, že já se starám o romský děti, právě tak tohleto hodně vidím, že všechny ty děti jsou v segregovaných školách, a pokud v nich nejsou, tak do nich chtěj, protože tam zažívají jakoby tak, jakoby nepříjemný momenty v těch bílejších školách, že prostě tam bejt nechtějí, protože tam zažívají tady ten rasismus. Prostě no, ale no tak, tak to to jsem jenom chtěl říct takhle za sebe, ale já jsem vlastně si vás ještě chtěl vlastně zeptat, proč třeba netočíte filmy o ničem jiným, že vám připadá, že třeba tady není nikdo jinej? Kdo by vlastně o tomhleto problému s tím vzděláním mluvil, nebo?

00:17:34 Mira Erdevički

Film je svoboda projevu a každý režisér si vybere, že je dost silný téma, které může zpracovat. Zajímavý je, že není moc mých kolegů, českých režisérů, kteří by točili na romské téma. Je jich pár. Jednou z nich je moje milovaná Drahomíra Vihanová, ta už není mezi námi ale. Teď posledních pár let nevím, jsem nekoukala... Petr Václav...a nevím, koho tam ještě vy.

00:18:10 Jan Šolc

já teď mám docela právě já tam mám teďka 5 filmů za poslední 3 roky, takže jsou jakoby teď teď natáčel kratochvíle, jestli jste slyšela.

00:18:22 Mira Erdevički

Tím pádem je to dobrý, to je super. Ale já netočím jenom v romské filmy. To je jen ta trilogie. Já točím autorské filmy, které mají úplně jiný téma. Takže bavíme se teď konkrétně o tom mém posledním, protože to je romský téma... Já nikdy netočím Romy, protože jsou Romové a že by to teď bylo zajímavý. Já je točím, protože si myslím, že ten příběh, který mi přináší, je natolik silný a prostě vyplňuje ten základ. A jak jsem už vyprávěla, abych se neopakovala. Takže tenhle ten film, jako z té český strany, tak to prostě je.... Jako když máte tři osobnosti: jedna přišla z 10. Let, druhá přišla z 18 let, a třetí přišla 20 let. Všichni mají prostě neskutečné zážitky, co ony tam zažily. Oni by strašně rádi chtěli vzít zpět to, co zažili, ale bohužel to se jim stalo, ale oni nenadávají. Oni tu svoji zem milují, ony tam prostě mají ty rodiny, za kterými se vrací.

Tu svou rodnou řeč oni svoje děti učí. A v té kultuře pokračují dál. Fakt si myslím, že klíč k těm nedorozuměním začíná ve edukaci.

00:19:48 Jan Šolc

Rozumím, takže. A jestli to dokážu správně shrnout, tak vaší motivací k natočení filmu bylo ukázat tady tu křivdu, která se týká toho špatného vzdělávání a jako odpověď je, že v Anglii to funguje jinak a funguje to dobře.

00:20:05 Mira Erdevički

Ne. Ten film má 2 roviny, má víc rovin. Mám tam Denisu, které matka- co znamená být matka, emigrantka a úspěšná právnička. Co to se sebou nese a obnáší? Jaký je ten pohled na svět z jejího úhlu? Pak máme Petra, který se zabývá opravdu neskutečnou činností a posouvá tu celou komunitu na další úroveň tím, že prostě má nadaci. A pak máme mladýho kluka, kterej na Slovensku nemá vstup do normální školy. Je odložený do zvláštní školy a přitom to byl opravdu vynikající matematik a fyzik. A ten skončí v Anglii, přijde v 10 letech, skončí střední školu s četnými jedničkama a prostě může studovat buď psychologii nebo pilotní školu. Pak přijde covid. Tím pádem se školy zavrou a letadla nelétají. A teď do toho je brexit. Takže tenhle film je taky o tom, co to znamená být v Anglii z pohledu migrantů. A to už nemusí být jenom s těmi romskými migranty. To můžou být jakýkoliv emigranti. Co to znamená mít ten status, jak ten člověk zvládá s tím homeofficem. Jak se tam sám člověk propatlavá a snaží pomoci těm lidem s tou byrokracií. Takže to mají být výpovědi toho okamžiku. A do toho ještě máme ten covid. Takže ten film nese tři roviny. Máme ten jejich zážitek, kterej přinesli a mám zpověď tří lidí, tří rozlišných charakterů. Každý je samozřejmě jiný a každý přinese svůj vlastní příběh a jakoby jinou rovinu té nespravedlivosti. To jsou úplně neskutečné věci, i když máte tu maturitu, tak tu práci nedostanete. Nedej bože, kdyby se byla spojen (nerozuměla jsem) a tak dále. Na to téma, prostě by se daly psát eseje. Realita je, že je opravdu čas, aby se ten edukační systém změnil.

00:22:38 Jan Šolc

Rozumím, rozumím, ale říkáte, že v tom posledním filmu by nebylo tak důležité, že jsou to Romové, že to jenom už tím.

00:22:45 Mira Erdevički

To je důležité, že to jsou Romové, protože to je film o nich. Je to o tom stigma, že se nedají, nedokážou učit. Já v tom filmu ukazuji, že samozřejmě, že se dají učit. Pokud mají možnost, tak dělají stejně dobře jako všichni ostatní. A to je poslední věta filmu, kterou říká Petr, když vystupuje do ty vody. A to je to, to je ta jedna z hlavních myšlenek. Je to jeho myšlenka. A všichni tři s tím psal souhlasí, a to je to nosný vlastně.

00:23:20 Jan Šolc

Dobře, dobře, tak já budu pokračovat dál, teda v té struktuře. A tady se vás zeptám na otázku to můžem odpovědět rychle, protože mi připadá, že jste mi páš části, odpověděla, jo, ale tak, myslíte si, že je důležité točit filmy o Romech? Proč ano, no?

00:23:36 Mira Erdevički

Samozřejmě že je důležitý točit filmy o všech, nejenom o Romech. Takže proč bysme jich, jako proč by oni neměli mít prostor jako všichni ostatní? Samozřejmě.

00:23:48 Jan Šolc

Takže jestli správně chápu vaši odpověď, tak vy říkáte, že je dobrý točit o všech a volnoběh se točí míň, a proto je dobrý točit i o Romech, aby to bylo nějakým způsobem vyvážený. Jestli tomu správně rozumím, jestli jsem to neřekl?

00:24:01 Mira Erdevički

Ano, ale ve vaší otázce už je negativní stigma. Takže co vám na to mám říct? Točit ty filmy, protože lidé mají svůj zajímavý příběh, který chcete sdělit, že? Ale jako otázka, jenom když to točíte, jak to udělat. Jestli oni jsou vždycky ty negativní a tím to kolektivní stigma prohlubujete. Nebo je to tak, jak v tom filmu, který jsem dělala, že to prostě opravdu bourá všechny ty stigmata. Všechny ty věci, co češi říkají, tak v tom filmu jsou opačně. Protože právě ta realita je opačná, že jo. Jestli máte možnost, tak prostě je to možný. A jestli nemáte možnost, tak to není možný, že? A pokud je někdo bez vzdělání a bez toho, že ta komunita mezi sebou funguje. To znamená, že ty děti jsou všechny si rovny a že prostě, když mají 15 let a skončí tu střední školu, (tady v Anglii je to jinak jako s tím, do kdy je základní škola) ale v podstatě, když maturují, tak je to tak, že oni už mají kamarády z různých společností. Můžou to bejt Romové, můžou to bejt češi a můžou to bejt, já nevím, teď je spousta Ukrajinců, takže vypadá, že v českých školách je více Ukrajinců než Romů.

00:25:27 Jan Šolc

No to je no. No tak já se vás zeptám dál. Jde totiž o to, že když err no, tak, že když člověk třeba točí OO skupině, jakou jsou Romové, tak ty Romové jsou vlastně nějakým způsobem se na ně už nějakým způsobem jakoby kouká většinová společnost. Takže ten autor se vlastně snaží jakoby ukazovat té společnosti, třeba že to je jinak. Tak proto tady mám další otázku a to je, jak si myslíte, že většinová společnost uvažuje o Romech? Tím myslím česká no.

00:25:57 Mira Erdevički

No a jako stydím se to vyslovit nahlas. To je moje odpověď. Ne prostě to je úplně hrozný, co si češi myslí o romech. Na tohle se musíte zeptat jich prostě. A já prostě nemůžu říkat, co si o ni o nich myslet.

00:26:30 Jan Šolc

Ale myslíte si něco, že oni si myslí?

00:26:33 Mira Erdevički

Já nemám co si myslet, já jsem to zažila, já to vidím, je to neustále zkoumám. Koukám na to od rozpadu systému do dneška. 400000 lidí žije Anglii., kteří přišli z české republiky a slovenka. Ze států, kde nebyla válka, aby děti mohly jet do školy. Tady opravdu není něco v pořádku, dost radikálně není pořádku.

00:27:08 Jan Šolc

Dobře, dobře. No tak já tady mám další otázku, změnila se nějak vaše představa o romech v průběhu natáčení?

00:27:19 Mira Erdevički

Každý ten člověk, se kterým točím je osobnost sama o sobě. Navazujeme spolu vztahy a během natáčení se ten vztah strašně prohloubí, protože se navzájem poznáváme, něco prožijeme a ta kamera to zaznamená. Takže samozřejmě, že se dozvím spoustu věcí, ale jsou to personální věci. Já jsem to netočila jako film o romech. Já jsem prostě měla charakter Petr, Denisa a Ondřej. A každý z nich byl v jednom okamžiku svého života, když jsme začali. A dostali se do nějakého okamžiku, a tam se to prolínalo. Každý přinese svůj příběh a hezky se to navzájem prolíná. Já jsem to dramaturgicky postavila tak, že všichni mají stejný plot: vzdělání v Čechách před emigrací, vzdělání v Anglii, uplatnění profesně a pomoc komunitně. A každý v tomhle takhle v těch blocích se vyvine. Od áčka do děčka a každý je samozřejmě jiný.

00:28:39 Jan Šolc

Rozumím, rozumím, ale pořád jsou to jakoby členové vlastně nějakého jako etnika, tak jestli jakoby nějakým způsobem se změnilo i ten pohled na toho etnikum. No nebo na tu skupinu.

00:28:52 Mira Erdevički

Ale já nekoukám na tu skupinu... opravdu takhle nekoukám na svět a ani se nechystám, se tak na svět koukat, protože to je akorát další strart pro další negativní stigma.

00:29:04 Jan Šolc

Teda to bych jestli můžu říct něco na obranu, to je normální, normální. Vlastně věc, že lidi přemejšlejší nějakým způsobem zjednodušují. To je psychologická věc, že prostě lidi normálně to jako přirozená věc, že lidi nějakým způsobem zjednodušují a dost často zjednodušují na základě třeba jakoby barvy kůže. Toho to prostě tak nějakým způsobem jako já neříkám, že to je správně, a to jako nestoudně neříkám, to je fakt, který se v našem světě vyskytuje. A takhle.

00:29:29 Mira Erdevički

Ale já bohužel, ale i naštěstí, takhle nevidím svět a takhle neuvažuju o světě. Opravdu mě nevadí, jestli někdo má černou nebo bílou pleť. Mně spíš vadí, jestli někdo je dobrý člověk, nebo zlej člověk. Anebo jestli mě někdo přepadne, nebo nepřepadne. Ale není to podle barvy kůže, ale podle činů. A můžu odpovídat jenom za sebe a ne za celou společnost.

00:29:56 Jan Šolc

Rozumím, rozumím. Tak to samozřejmě tak jakoby je, ale no jde o to, že prostě i máme nějaké představy, třeba o nějakých skupinách, a to neznamena, že to musí být takhle. Err jo tak já mám další otázku. Jak si myslíte, že je dobré zobrazovat v dnešní době romy ve filmu?

00:30:20 Mira Erdevički

Že prostě si vyberete dobrý charakter, dobrý příběh a ukážete ho prostě na lepším možným světě, tak prostě, jak to patří k dramaturgii. Bez ohledu na to, jestli jsou to romové nebo jsou bílí, nebo jsou, nevím jakýkoliv. My jsme jenom lidé a prostě přístup k nim má být úplně stejný jako přístup k českům, když točíte. A nemít negativní stigma.

00:30:49 Jan Šolc

Rozumím, rozumím. No ale tak mě jde. Právě tak to je třeba, když si řeknu, jakoby otázku typu ala tedka, abych to jakoby zjednodušil jo já, když si vezmu Čecha. Kterej krade a bere drogy a natočím ho. Tak s tím určitě budu uvažovat jinak, než když natočím roma, kterej bere drogy a krade už jen kvůli tomu, že ta většinová společnost je romy třeba takhle vidí. Jo, takže proto jen říkám.

00:31:20 Mira Erdevički

Já se fakt takhle tím ale nezabívám. Takhle filmy netočím a takhle neuvažuju. Tohle je problém téhle společnosti, ať si restartuje myšlení a začne fungovat jinak a posune se. Jestli ne, tak prostě bude mít prostě velký problém, protože si vyrábí neustále kriminalitu. A odstrčuje ty lidi pod úroveň bílých lidí. Jestli ve 21. století. neumíte číst, psát a pracovat na počítači, jaké budete mít šance, že budete schopný vydělat si nějaké základní peníze? Nedej bože mít nějakou dobrou práci... Žádnou.

00:32:02 Jan Šolc

Já já tomu rozumím, to já s váma souhlasím no. Já jsem se vás chtěl zeptat na další teda. Na další otázku, takže já tady mám další otázku, do jaké míry jste v přípravě počítali s většinovými stereotypy, které jsou v Česku? Ale vy jste, myslím, už z části odpověděla, že.

00:32:27 Mira Erdevički

Já se opravdu nezabývám stereotypem a já se opravdu zabývám lidmi, a když se jimi zabývám, tak se snažím být slušná a zdvořilá, a to stejným způsobem bez ohledu na barvu pleti. Takže pro mě, když se bavím s Romem a bavím se s Čechem, tak pro mě úplně není podstatný, jakou on má barvu pleti.

00:32:51 Jan Šolc

Ale to já s váma úplně naprosto souhlasím, ale tam jde o to, že když točím film, tak to je trošku jiná situace. Když točím film já znova.

00:32:58 Mira Erdevički

Já jsem natočila pár filmů s nimi, neměla jsem žádnou jinou situaci a v ničem jsem s nimi netočila jinak, než jsem točila s bílými nebo s čechami. Já nevím, jak to chcete říct. Každý člověk potřebuje nějaký čas, aby se otevřel, aby se cítil dobře před tou kamerou, vypadal přirozeně. Pak se snažíte co nejvíc natočit situace, které opravdu budou nejlépe odpovídat té realitě. Aby sehnal teprve v okamžiku, kdy nejsou upraveny umytý, všichni stáli na kameru a naopak, že žiju ten život nebo kameru a Karel se nepřijímají, a proto tam máte takový v tom filmu. Prostě to budu vypadat, že jej pohne, protože tam není ten bílý. Jako míra byly ještě režisér ta, která si tady přišla prostě ji soudit a potom ji nesli, že ne, já jsem jí, já jsem přišla prostě pozorovat, poslouchat naslouchat. A odvyprávět ten jejich příběh.

00:34:02 Jan Šolc

Rozumím, rozumím. Ne ten já já kdybych to vztáhl na sebe jo, tak já to řeknu nějakým způsobem znám znám prostě normálně jakoby romské děti, který jsou teda z tohohle blbýho systému. Já s váma souhlasím naprosto, že ten český systém jakoby segreguje romy. Je to podle mě naprosto špatně. Ale teďka, když se k tomu vrátím zpátky, když vidím tady ty třeba romské děti, který prostě třeba nějakým způsobem se chovají, vlastně tím způsobem, jak se vlastně o nich povídá. Dost často to znamená, že třeba občas někde něco ukradnou tak přece. Režisér se musí nějakým způsobem zamýšlet nad tím, do jaké míry tyhle věci ukazuje a jak s nimi nakládá, ne.

00:34:32 Mira Erdevički

Jo, ale v mém filmu nikdo nekrade.

Jan Šolc 00:34:36

Ale já tomu rozumím, to jen příklad to není, že říkám, že ve vašich filmech někdo krade, to mluvím o tom jenom o já mluvím o tom, že nějaký členové nějaké skupiny se nějakým způsobem chovají tak, do jaké míry přemejšlet nad tím, že ty lidi takhle vyobrazovat nebo ne, to je to je všechno. To není, jako to byl ten český příklad alá český stereotypy to vůbec já neříkám, že by to takovýchle názory má. Ten se vás na to ptá.

00:35:11 Mira Erdevički

Velice je to je to jednoduchý. Mělo by být víc filmů z pozitivního pohledu. Že najdete lidi, kteří něco dokázali a něco umí. A ten most komunikace a porozumění a důvěry trvá strašně dlouho, než se vybuduje. Ale jestli máte média, jaký máte, tak pak máte společnost, jakou máte a z toho, co se děje v Čechách.

00:35:39 Jan Šolc

Dobře dobře. Já s tím naprosto souhlasím, to jako mě znova říkám, když mi to přijde, ale já se bavím na to na to zobrazování, tak jakože když.

00:35:49 Mira Erdevički

No jak jsem řekla. Pro mě v mojí práci nejsou rozdíly, když je zobrazuji, zobrazuji lidi. A může to být to, že jedu na severní pól a tam se budu zabývat stejným způsobem lidmi, jak se budu zabývat lidmi, když pojedu do Francie, do Provence, nebo pojedu do Prahy na naši školu. Všude je ta filmová řeč jedna, ta kamera prostě je jedna a máte vaši schopnost dostat ten příběh jako co nejlépe možný.

00:36:24 Jan Šolc

Dobře, dobře, tak jo. Err jak jste teda přistupovala? Té další otázka, jak jste přistupoval k výběru protagonistů, je teda nějaký třeba, čeho jste se snažili vyvarovat, nebo nebo naopak jakoby? Co pro vás bylo příhodné, když se ty protagonisty vybírali? Když jste říkal, že jste měl hodně protagonistů?

00:36:44 Mira Erdevički

No, já jsem opravdu chtěla mít paletu charakterů, které se budu od sebe lišit. Že by nemohla bych ve filmu mít jenom 1 člověka, protože jde o vzdělání a jdeme do školy, která má 1200 dětí. Tento rok, když jsem vybrala tu školu, tak tam jich bylo 88. Z těch 88 jsme mohla vybrat všechny 3 a byl by to film o škole a jenom o té škole a tom vzdělání. Ale přišlo mi, že ten film může být daleko, větší a širší. Abyste byli úspěšní, tak to není jen o té škole. Kromě té školy, kde skončíte, musíte mít šanci dostat práci a potom když tu práci dostanete, tak mít tu šanci, v té práci pokračovat. A když to všechno máte, jako když jste emigrant, azylant, outsider,

menšina, jakkoliv to budete chtít nazvat, tak vy budete muset část svého času věnovat volunterskou (dobrovolnickou?) práci, pomoc jiným. Takže jsem vybrala Ondřeje jako představitele té studentský generace. On je romský jouth ambassador v Bruselu, v projektu, který se jmenuje In school. Evropský parlament si vybírá každý rok 27 škol, které jsou na tom velice bídě ve způsobu vzdělání. Nemusí to být jenom romské děti. Můžete být z jakýkoliv jiný menšiny, které se nacházejí na území Evropy. Dokonce v Anglii taky mají In school projekt. Měli jsme, teď už nemají, protože vyšli z Evropské unie a měli jsme ten blbej Brexit. Takže už ty peníze nemají a už ten program skončil. Bohužel spousta emigrantských dětí, který tady jsou, tak nebudou mít takovou kvalitu vzdělání, kterou měli předtím. A tohle je rovina Ondřeje, ale tím, že byl covid, takže najednou jeho příběh se změnit, a co jsem tady mohli točit dál té škole jsme netočili, protože škola byla zavřená. Jeho příběh byl, že pak šel na univerzitu. Během těch tří let nejenom, že skončil na univerzitě s jedničkami, ale udělal Master a oženil se a měli syna. Denisa se stala ve filmu... to má samo o sobě 2 roviny, míchaný manželství mezi angličanem. A Petr je prostě v česko anglickém manželství a celá rodina v Anglii. A Denisa je další ten emigrant. Ona je v Anglii a její rodina je zpátky.

00:39:51 Jan Šolc

Já tomu rozumím, ale mě jde o ty o ty, jakože když vy jste říkala, že máte teda paletu nějakých protagonistů, kterej si vybíráte, tak co bude ty kritéria toho, abyste si někoho vybrali?

00:40:03 Mira Erdevički

To jsou ty kritéria, že ty lidi přinesou pohled, který je unikátní a prostě je generační, takže Ondřej je tam za tu mladou generaci studentů, která je 1. Generací emigrantských dětí, která má možnost studovat a něco dokázat. Denise je už vystudovaná, extrémně talentovaná a pracovitá matka s dítětem, která začne od uklízečky a končí jako 1. romskou právničkou v Anglii. Takže to je pohled na to, jak je to možný i přesto, že tak omezený. Její příběh ukazuje možnosti i přes mnohé příkážky. A Peter, to je další 3. rovina, to je profesionál, který půlku života si prožil v zemi, kde zažil násilný útok a přišel do Anglie, a v Anglii z 0 vytvořil charitu, v který probíhá 17 různých aktivit: od vzdělání, od dospělých po mladé, přes fyzické a sportovní aktivity, přes kulturní aktivity a tak dále. Takže tohle jsou to to byly jako ty tři měřítka, podle kterých jsme byli poprvé a vybírala.

00:41:27 Jan Šolc

Třeba já, když to říkáte, tak já v tom slyším, že jsou všichni ty lidi dost úspěšný, nebo nějakým způsobem, že jsou teda.

00:41:31 Mira Erdevički

Nejsou úspěšní! To ještě nevíte, jestli budou nebo nebudou! Já jsem nevěděla, jestli Ondřej postoupí, co vybere. To si musíte nechat ten život před sebou a nepoznamenat to. Já jsem chtěla, aby byly osobnosti, a aby nesli tohleto to, co jsem nakonec natočila. Ale jestli se to stane, nebo nestane, to musíte do neznáma vstoupit, tak, kde ta kreaace začíná. Takže oni jsou úspěšní, ale ne protože jsem já chtěl, aby byli úspěšní na kameře během těch 5 let.

00:42:10 Jan Šolc

Dobře, dobře, tak to ne tak já totiž nad tím přemýšlím, jen co je společný jmenovatel tech tech vašich protagonistů.

00:42:18 Mira Erdevički

Společným jmenovatelem je téma Co vám dává edukace. Jakou můžete mít perspektivu, když jste vzdělaný. A pak, když máte tu perspektivu, ty možnosti jsou větší, a když máte ty možnosti, pak ta solidarita najednou nastupuje a tohle jsou takový společenské vlivy, které jsou dost podstatný pro vývoj a progresi společnosti.

00:42:45 Jan Šolc

Dobře, dobře, tak jo. No já jsem chtěl teda na to jenom opáčit, jestli vám to nevadí, jo, ale že vlastně ne, ne všem se tady ta věc přece povede, to jen jakoby příklad.

00:42:57 Mira Erdevički

Samozřejmě. Oni jsou pozitivními vzory, oni nejsou jako všichni. To by bylo nádherný, že by všichni byli Petry Denisa a Ondřejové. Ta škola, která měla těch 88 dětí, jim záleželo na tom, že všech těch 88, když vstoupí do té školy, tak budou šťastný, odejdu z tý školy šťastný, že se něco naučí. Někdo bude doktor a někdo prostě zedník. Ale pointa je, že prošli školou, navázali kamarádství, objevili sebe a něco prostě dokázali. A pointa je, že tu možnost měli a jak jí využijí na základě svojí práce a svých schopností a tak dále.

00:43:45 Jan Šolc

Že rozumím, tak já bych to zkusil formulovat nějak jinak tu otázku, když vy jste měla teda hodně těch protagonistů na výběr, tak jak vypadal třeba ten protagonist protagonist, který pro vás byl nepřijatelný, nebo na základě čeho jste se rozhodla, že tohohle protagonistu ne? A tohohle ano? Jako.

00:44:02 Mira Erdevički

Já jsem si tady vybrala, z nevím kolik jich bylo. Začali jsme tak, že jsme udělali 700 rozhovorů během celého roku. Z 700 jsme měli 70, a z těch 70 jsme to snížili na 20. Takže z těch 20 výběr padl na Denisu, Petra a Ondřeje v okamžiku, když začal Brexit. Takže to bylo jasný, že

je třeba udělat profil, že máme prostě ty 3, že máme takový celý jakoby lidský život: že máme ženu, matka, profesionál. Máme Petra, který jede tu organizaci a máme začínajícího budoucího profesionála, doktora psychologie. Takže takhle to prostě jsme nastavili, a rozhodně, jako mohlo se to vůbec nepovést.

00:45:00 Jan Šolc

Já to chci říct třeba jenom ten příklad takovej, jo to to a to se na mě nezlobte, ale já třeba znám hodně romů, co třeba nějakým způsobem v Anglii jakoby žili a vrátili se zpátky do Česka prostě, protože asi nějakým způsobem se to jako nevydařilo, nebo já nevím, co se stalo, to asi to asi 1, ale tak se ptám třeba jakože takovejhle člověk, kterej by vlastně třeba mířil k takovýmhle příběhu. Tak to jste tam třeba nevybrali nebo ani neměli, nebo rozumíte mi proč?

00:45:26 Mira Erdevički

Právě protože můj film nemá negativní stigma, můj film je o tom, že jako lidé mají mít právo na vzdělání, a když mají právo, tak co můžu dokázat. Takže proč bych vybírala někoho, kdo se nebude učit? A jak bych já věděla to, že se někdo nebude učit? Já jsem šla do školy a tam prostě bylo 88 dětí, které nastoupilo během 5 let a všichni ji dokončili. Tam není nikdo, že by jako nepostoupil.

00:45:49 Jan Šolc

Jo, takže vy jste viděla všechny, jenom že že že to vlastně fungovalo jako perfektně.

00:45:56 Mira Erdevički

Tady je prostě úplně jiný systém vzdělání než je v Čechách. Celý ten způsob, jak oni vylučují a a jak vedou inkluzi prostě je jiný. A to v tom filmu vidíte, oni vám to říkají.

00:46:11 Jan Šolc

Ale to já úplně naprosto s tím s tím souhlasím, mě jde o ten výběr těch lidí, že vy jste si teda vybrala ty lidi, který vám připadají, že se dobře učí, nebo tam byli všichni, co se dobře učili z těch 88?

00:46:23 Mira Erdevički

No já jsem si vybrala ty, o kterých jsem myslela, které jsem tipovala jako režisér, že prostě nesou osobní drama a že ten její příběh je dost silný. A taky jsem vybírala, aby byli v kombinaci, že mám ten mužsko-ženský pohled a potřebovala jsem i toho studenta, takže...

00:46:43 Jan Šolc

Já se omlouvám ještě, že takhle se pořád ptám, ale že třeba já, kdybych přemýšlela já, znám ho spoustu těch romů, který v tý Anglii vlastně žili a vrátili se zpátky, a to by vlastně bylo nějakým způsobem taky osobní drama. Ale vy jste tam někoho?

00:46:56 Mira Erdevički

Ale prostě my, když jsme vybírali, tak když jsme začínali ten film, tak to nešlo o to, že my budeme dělat (točit o?) deportace, protože my jsme nevěděli. My bysme jí dělali, kdyby prostě by britská vláda se rozhodla, že bude dělat tvrdý brexit, a že prostě bude nastavovat jako paličku a prostě šikanovat, no, tak půlka z vás se teď vrátí. Ne, Britská vláda akorát řekla, že všichni tady žijou a pracujou tady můžete dál pracovat a chodit do školy, ale my další nechceme. A proto je ten brexit. Rozumíte, takže jako to nebylo téma, že oni neuspěli a vrátili se zpátky. Téma bylo, že uspěli. A prostě na téma uspěli v Čechách můžete mi jmenovat 5 filmů, které by bylo na tohle téma. Ale proč mi můžem mít prostě gen, prostě elita českého národa kde je 100 portrétů. A prostě, proč nemůžeme mít 3 portréty romů, kteří jsou úspěšní. Co je na tom tak problematický?

00:48:02 Jan Šolc

No já se s vámi úplně shodnou mě jde o to, jaký co co, co si o tom myslíte vy on každý člověk si o tom myslí něco jiného. Já se bavím s někým a někdo třeba pro někoho je zajímavé téma. To, že někdo neuspěje, to to nesmíte brát tak, že.

00:48:17 Mira Erdevički

No samozřejmě! Oni mohli neuspět a já bych je taky natočila! Tak by v tom filmu bylo to, jak neuspěli. Když si vyberete 3 lidi, kteří si prostě pojedou tu cestu a je covid... tak já jsem fakt nevěděla, ani petr nevěděl ani Denisa, jestli zůstanou v Anglii a budu pokračovat dál, nebo se vrátí, ale na závěr prostě všichni 3 zůstali v Anglii a vede ji se jim dobře. Proč by z Anglie odcházeli, když se mají dobře?

00:48:46 Jan Šolc

Dobře, dobře. Tak jo. Hmm, tak já budu pokračovat dál. Vteřinku já se musím chytnout. No a ještě tady mám podotázku přišli, přihlíželi jste k tomu? Zdali vaše postavy, naplňují či nenaplňují většinový stereotyp? Roma, když jde o ty český stereotypy?

00:49:11 Mira Erdevički

No prostě moje postavy bourají česky stereotypy.

00:49:15 Jan Šolc

No to jsem právě vlastně nějakým způsobem, proto proto se s vámi o tom bavím, protože to je přece strašně zajímavá věc. Err že vy vlastně vy vlastně mi připadá, že vy ty vaše postavy jsou postavy, který bouraj ty český stereotypy.

00:49:33 Mira Erdevički

Ano.

00:49:34 Jan Šolc

A jestli to pro vás bylo, ale při tom výběru vlastně nějakým způsobem důležitý, jestli jste se dívala i na ty lidi, třeba i nějaký jako osobnostní věci? Ne to, že ty lidi to zvládnou, protože jste to nevěděla, ale přitom vybírání, jestli jste se na to takhle koukala nějakým způsobem třeba?

00:49:47 Mira Erdevički

Vůbec takhle jako vy neuvažuju, jak asi uvažuje česká společnost, takže mě zajímala edukace a co ty lidi umí a jak a kam pojedou a co dokážou. A jaký je jejich pohled, když tu edukaci mají a tohle dost velký téma na film. Do toho vstoupil brexit a lockdown, tak já jsem zůstala v realitě dokumentaristy a pečlivě jsem pozorovala a natáčela scény během těch 2 let, a z toho je ten výsledek. Já jsem si to nerezírovala, že by to dopadlo takhle nebo takhle. Ten život prostě přines to, co tam vidíte.

00:50:32 Jan Šolc

To já vám rozumím, ale tak třeba už u toho výběru, to je nějakým způsobem režijní věci se vlastně snažím doptat jenom na ty na ty parametry těch lidí. Proč vám připadá jako režijně dobře vybraný v rámci vnímání stereotypů

00:50:49 Mira Erdevički

Jako já opravdu bych nešla točit film do vezení. Netočila bych téma... Prostě to není téma, které by mě zajímalo. A to i kdybych to měla točit, protože já měla sama možnost něco takového točit, nebo bylo mi nabízeno točit tady prostě z teenagerama a prostě potom jako další... ale mě to prostě přijde jako něco co mě neláká.

00:51:21 Jan Šolc

Dobře, dobře.

00:51:22 Mira Erdevički

Já proto se snažím těmi filmy tvořit ty mosty mezi různýma kulturama, a teď se třeba bavíme o česko romských vztazích, tak ty mosty se budují a ne bourají. A že je porozumění mezi lidma a vzájemné poznávání vede k lepším vztahům, že?

00:51:47 Jan Šolc

No to já souhlasím, ale já bych třeba právě na té.

00:51:50 Mira Erdevički

A tito je kritérium, podle kterýho si já vybírám téma.

00:51:53 Jan Šolc

No a to takže vám jde o to budovat mosty? Já tomu rozumím a já třeba jestli to můžu říct já jako režisér. A tady vidím v té české společnosti, jakoby spoustu romů, které se chovají vlastně podle toho stereotypu nějakým způsobem. Ale kdybych já natáčel film, tak bych chtěl přesně ukázat ten styl typ, kterej kterej češi maj a potom ukázat ten důvod, proč to ty lidi mají, protože ty lidi se takhle chovají z nějakého důvodu, protože přesně třeba například jsou segregované, zažívají každodenní rasismus. Ale tak to už.

00:52:24 Mira Erdevički

No, já bych na ten váš film nešla, protože tenhle způsob negativní stigmaty prostě mě to...

00:52:30 Jan Šolc

Špatně chápete? To není vůbec. To není vůbec 0 negativní stigmatizace to člověk ukáže nějaký problém, popíše ho a tím nějakým způsobem ho vlastně pomůže třeba vyřešit, protože když to ty lidi, to se vám omlouvám. To mě připadá, že to vidíte hodně přímočaře, teda život tady to to se omlouvám, ale že přece to, že to, že já ukážu někoho.

00:52:49 Mira Erdevički

Ale pozor, my se tady bavíme, velice ze široka a řešíme prostě velký společenský problém. Ne, my jsme tady filmaři. Teď tady prostě máme možnost přinést příběh, a odvyprávět ho na tenhle a tenhle způsob, tak prostě je. O tom se tady bavíme. My jsme kolegové. Já točím filmy 35 let a vy jste přepokládám (teď nerozumím)...máte ten stáž... ale prostě mám určité morální etické a lidské hodnoty, který se dodržují a vždycky se snažím ten film udělat, aby ti lidé v tom opravdu vypadali tak, jací jsou. Ale taky tak, že to není jenom portrét. Že to je daleko víc než jenom portrét. Že tam ten film něco posouvá a nabízí konverzaci a restartování. A to v docela podstatných otázkách v tomhle případě, Leaving to remain jak pro Anglii, tak pro českou republiku.

00:53:51 Jan Šolc

A ty já s váma souhlasím. To já s vámi souhlasím.

00:53:55 Mira Erdevički

A můžeme dál teda.

00:53:56 Jan Šolc

Dobře, dobře tak můžeme dál. No tak jsou třeba situace, když se jedná o stereotypy, kterým jste se snažili při natáčení vyhnout.

00:54:10 Mira Erdevički

Nerozumím.

00:54:11 Jan Šolc

Jestli existují, když vy jste mi říkala, že nevnímáte, že neuvažujete, neuvažujete tím českým stereotypem? To já naprosto souhlasím. Já taky takhle neuvažuji, ale člověk si ho třeba nějakým způsobem vědomej a nesnažila jste se náhodou kvůli tomudle vědomí nějakýho st? Stereotypu vyhnout nějaké situaci přitom natáčení.

00:54:32 Mira Erdevički

Já jsem za 30 let svého života, a natočila jsem docela paletu filmů s romama, neměla nikdy nepříjemnou zkušenost s nima. Takže tohle už od začátku je moje zkušenost. Nemám negativní zkušenosti, kdybych je měla, tak vám o nich řeknu. Ale já jsem neměla, protože já od začátku, a oni mě taky, beru a chápu, že prostě já je nestigmatizuji, že já tam jdu k nim a bavím se jako rovná s rovnými.

00:55:05 Jan Šolc

Ale to mě špatně znova rozumíte to já mám třeba taky takhle. Já si takhle zrovna mám taky bavím, beru je beru je beru je taky jako. S nějakým respektem a proto oni to vycítí a baví se se mnou prostě na naprosto normálně. Ale mě jde mě jde spíš o to, že když já někoho natáčím, když já někoho ukazuju, nebo fotografuju, neudělám nějakou výstavu. Když já vlastně prezentuju nějakou vystříhnu část reality, tak ji nějakým způsobem přece buduji a mě jde o to. Že přece ne ukazuju úplně všechno, co vidím, protože kdybych to sestříhal, tak to může vypadat třeba nějakým způsobem na někoho házet nějaké světlo. Potom třeba něco budu tak, aby to házelo naopak jiný světlo, nebo to budu jen tak, jak mě připadá, že to tak bylo, tak tohle je vlastně ta věc, o který já se tady snažím bavit. A když je tady jakoby situace, která jste se snažili přispět při natáčení vyhnout, to neznamená, že situace, který jste si. Snažila vyhnout jako v ní nebejt, ale spíš jako nenatáčet.

00:56:07 Mira Erdevički

No, ale já jenom musím připomenout, jestli se bavíme o nevim Leaving to remain, to je 1 zkušenost. To je unikátní film v tom, že já jsem vyrobila první romský štáb v Anglii, který si sám sebe natočil. Prostě střih, který nejsou filmaři, takže z psychologa, z psího policajta a z právničky. Tím, že jsem jim prostě 3 měsíce na whatsapp dělala one by one kurz režie, záběrování a tak dále a tak dále. Protože jsem si uvědomila, že tím, že je covid a my nemůžeme nikam, tak můžu ten film zabalit teda do koše a nebo prostě musíme najít klíč, jak by se ten film dal dodělat. Protože my jsme začali točit a pak byl lockdown. A já jsem měla smlouvy jak s českým fondem, tak slovensky fondem, tak anglicky producentem, že ten film mám prostě do nějakýho přesně deadlinu odevzdat. Takže prostě vznikl takovej, ne moji vůli, jakože já bych si to takhle přála, ale já jsem jako dokumentaristka v té situaci zareagovala a zaimprovizovala a rozhodla jsem se, že ten jejich příběh je velice zajímavý a poučný, že by to stálo za to přesvědčit je a naučit je, aby točili. Na tom bylo úplně krásný, že všichni 3 s tím souhlasili, ačkoli vlastně nikdo z nich neměl čas. Takže s Denisou jsem dělala whatsapp diskuzi v 1 v noci, protože to byl jediný volný čas, kdy ona opravdu se může půl hodiny věnovat režii dokumentárního filmu. Ale co je na tom filmu pěkný na závěr, když se koukáte na 86 minut, to vypadalo, že jako to točil 1 člověk, protože oni všichni se naučili ten personal point of view. Ten já mám ráda, kameru z ruky, velký detail, prostě situace, kdy se fakt něco děje v realitě doma. A taky měli potřebu žít svůj příběh a měli potřebu, aby nejen česká společnost, ale i romská společnost, aby existoval film o zpovědi z jejich pohledů. A ten pohled je unikátní a tady předtím nebyl. Člověk, který by točil ze svého spacího pokoje, prostě v lockdownu, jak řeší s ministerstvem vnitra povolený pobyt, abys zůstal v Anglii. To je prostě absurdní situace, že?

00:58:43 Jan Šolc

No to jo, no to samozřejmě to s váma souhlasím.

00:58:47 Míra Erdevički

Takže tohle v tom je ten film unikátní. Samozřejmě že vždycky jako režisér máte stejný problém, že máte málo času, je to low budget, vždycky dokument musíte... předtím jsem točila filmy a měla jsem 4 procenty. A teď potřebuji mít 20 nebo 30, abych dala dohromady budget. Vždycky tam je prostě to, že každá vteřina je zlatá. Jestli máte extra den natáčení, že jo? A hlavně u takových dlouhých dokumentů, kde to není časosběr, ale trvá to. To je proces, který jako já jsem zaznamenala tady, protože z toho co měli být 3 měsíce se staly 3 roky.

00:59:35 Jan Šolc

Rozumím, rozumím. Tak já přistoupím k další otázce. Teda není teda situace, kterou jste si řekli, jakoby tuhle nebudem natáčet, protože to by třeba mohlo šířit tu sigmu. Jak vy tomu říkáte?

00:59:51 Mira Erdevički

Ne ne. Protože já nepřijímám tu stigmou, a když vybírám lidi, tak je vybírám, protože jsou zajímavý a nesou nějaký drama, které se odehrává, kterou mám zastihnout.

01:00:02 Jan Šolc

Já tomu rozumím, ale i lidi který, který, který který vlastně nějakým způsobem naplánujou nějaký obraz, kterej si češi říkají o romech? Tak můžou nést nějaký drama. To mi připadá, že se jako nevyvrací to, že ty lidi.

01:00:16 Mira Erdevički

No jasně.

01:00:18 Jan Šolc

Opravdu určitě určitě existuje na světě alespoň jeden rom, kterej doopravdy nese. Ty tu tu tu ten pohled, kterej nejsou, který se chovají tak, jak to třeba stereotypně češi viděj, ale prostě problém. To je přece tak, že češi třeba viděj všechny. No tak mi jde o to.

01:00:40 Mira Erdevički

Co na to mám říct, jako to je úplně padlý na hlavu.

01:00:44 Jan Šolc

Proč si myslíte, že to nebo? Já tomu já nevím, jestli chytáme stejný, stejný slova, ale proč vám to připadá padlý na hlavu?

01:00:54 Mira Erdevički

Protože co to znamená? Jestli vy mě něco řeknete. Já jsem tady v Anglii, tak já něco udělám, takže vy mě budete hodnotit, jako to, že já jsem představitel celé Anglie?

01:01:09 Jan Šolc

Já vás nehodnotím vůbec, to se asi nějak špatně.

01:01:12 Mira Erdevički

Práve, ale proč češi mají tyhle potřeby hodnotit stromy, proč je nenechají prostě žít a mít práva stejně jako mají oni, když se v tom státě narodili a žijí?

01:01:23 Jan Šolc

No to já s vámi naprosto souhlasím. Já to mám naprosto stejně a. To jako jo samozřejmě samozřejmě, ale tak nějakým způsobem tyhle problémy. Err jsou přece komplikovaný, ne?

01:01:40 Mira Erdevički

Jsou komplikovaný, samozřejmě. Když 30 let vyrábíte společnost, ve které je systematicky vyráběná bída a systematicky nevzdělaní lidé. Tak prostě máte spousta problémů ve všech směrech života.

01:01:53 Jan Šolc

Tak já jsem vám chtěl říct jenom jasně, ale tak, jakoby já třeba osobně nejsem česká společnost jo a.

01:02:01 Mira Erdevički

Já jsem tak ale neberu. Já vás беру jako jan šolc, který tady se mnou mluví, prostě na základě našeho rozhovoru. Já budu mít prostě nějaký prožitek, který může být pozitivní nebo negativní. A tím to končí a taktéž takhle budu postupovat, když se budu bavit s dejme tomu teď v teď napadá Ondřej Olah totéž prostě, takže takhle točím ty filmy.

01:02:30 Jan Šolc

Rozumím.

01:02:31 Mira Erdevički

Samozřejmě, že se mě může stát, že mě na ulici přejede auto, které bude řídit rom, nebo mě přejede auto, které bude řídit Angličan. To je absolutně možný, ale nebudu, když mi přejde rom, prostě celou společnost romskou odsuzovat, protože mě přejela společnost. Ne přejela mě 1 osoba.

01:02:54 Jan Šolc

Já to s rozumím, no rozumím.

01:02:59 Mira Erdevički

Tak můžeme dál, jestli máte ještě další otázky.

01:03:04 Jan Šolc

Tak já jsem se vás chtěl zeptat, jestli si vaši herci nebo sociální herci, to znamená ty protagonisty prakticky, jestli si vaši protagonisty uvědomovali nějaké stereotypy a jestli jste si třeba všimla, že by se nějakým způsobem snažili nad tím přemejšlet, nějakým způsobem se jich vyvarovat nebo přemýšlet nad tím, co vlastně od sebe ukazují.

01:03:27 Mira Erdevički

Samozřejmě, oni žijí ten stereotyp neustále. Oni jsou neustále škatulkováni a každý se s tím vypořádává na svůj způsob. Podle mě nejlépe to vystihuje Denisa. Ta říká, že opak bídy není víc peněz, ale spravedlivost. Tak to je 1 stereotyp, který ona řeší, a který jí pomohl, aby ona si vybrala profesi, kterou si vybrala.

01:04:04 Jan Šolc

Jo. To no.

01:04:09 Mira Erdevički

U Petra to je od rasově motivovaného přeapadení, že za bílýho dne v obchodním centru mu nikdo nepřijde pomoci. On dělá komunitní společnost v Anglii. Je to hub, že tam jsou různé menšiny. Můžou tam být češi, můžou tam být Slováci, Poláci. Pak nám postaví a snaží se ten most mezi těmi společnostmi napojit. A že ať si ti lidé prostě si navzájem pomáhají a žijí spolu. A podle toho, co umí, takže jestli jsem já muzikant, tak přijdu učit děti hrát na nástroj, jestli boxují, takže jdu učit děti ve volném čase zadarmo. Ale když takhle postavíte celý koncept, tak vy najednou máte komunitu, která má 400 nebo 500 lidí, kteří neustále dostávají služby, které nemusí platit. Takže najednou máte opravdu krásný vzor, jak ta společnost může fungovat bez daně.

01:05:24 Jan Šolc

Enhnm.

01:05:26 Mira Erdevički

A a Ondřeje, to mělo být to inkluzivní vzdělání. O tom jak udělat inkluzy, a jak ji uplatnit nejenom ve škole, ale i potom v profesionálním životě. A jak si vzít tu obyčejnou možnost, kterou s tím vzděláním máte a pomoci vzděláním. Ondřej to dělá tak, že je jako role model youth ambassador a obchází školy s velkýma profesionálama s expertama jak na teorii, tak na praxi v inkluzi. Jsou to různý odborníci, kteří jdou do těch 27 škol, který parlament vybral, ta komise na vzdělání. A to jsou taky samí experti, je jich tam 60, vyberou a prostě jdou a udělají. Tento rok nebo 2 roky myslím, že to je ten program a po těch 2 letech tak prostě ta škola takhle vyrobí další mladé učitele, kteří budou další role modelové. A tím pádem se se inkluzivní vzdělávání dělá dobře, prostě se rozšiřuje a zvou si sem škol je najednou v 70 a tak dál a tak dále, takže to jsou ty negativní a pozitivní stigmy, které prostě jsme řešili.

01:06:52 Jan Šolc

Dobře, dobře, ale tak já mám další otázku, je něco, co byste mladému nezkušenému režisérovi doporučila, abych dělal či nedělal, když natáčím o romech?

01:07:07 Mira Erdevički

No já bych jenom doporučila, že prostě má si vybrat téma, který si myslí, že je silný pro dokumentární příběh. A že se má připravit na to, a být trpělivý, že to bude trvat daleko víc dlouho, než očekával. Protože nazačátku nebude moct sehnat peníze na to. A potom, když to bude dostříhávat, a tak pak bude spousta verzí, dokud to nedodělá. Ozbroit se trpělivostí.

01:07:37 Jan Šolc

To je, ale mě jde o konkrétně, když jde o. No filmy o romech.

01:07:49 Mira Erdevički

Tak promě je to úplně stejný jako točit film o Češích. Takže platí úplně stejná pravidla, takže není žádný rozdíl v přístupu.

01:07:58 Jan Šolc

Dobře. Ennm. A pracovali jste další otázka, jestli můžu teda pracovala jste ve stíhu s možnými stereotypním prezentováním romů? A je nějaký materiál, který se z filmu odstranili právě kvůli možné možné možnosti, že to bude vytvářet negativní obraz o romech?

01:08:25 Mira Erdevički

Ne.

01:08:27 Jan Šolc

Dobře. A další otázka je romská tematika je v českém prostředí citlivé téma? Přemýšleli jste nad společenskou reakcí na váš film?

01:08:41 Mira Erdevički

No já si fakt myslím, že ten, že ten film přinesl a přináší nádhernou platformu pro velký dialog, který je třeba, aby v té společnosti proběhl dialog. Doufám, že z toho dialogu vyplyne, že bude reforma školství a že se zruší zvláštní školy, že to je začátek pozitivního radikálního, modernizovaného posunul kupředu.

01:09:11 Jan Šolc

Dobře. No to jsem vám právě chtěl říct, jakože třeba když jde o tady tu věc, tak my máme vlastně stejnej cíl. Pro mě to taky strašně důležitý, tady to segregované školství, aby nebylo, aby nějakým způsobem ty Romové byli. A měli stejný možnosti, jako mají češi jo. Ale každéj

asi třeba nad tím přemejšším jiným způsobem a snažíme se k tomu jít jinou cestou. Tak proto se vás právě ptám na tyhle ty otázky, protože to je strašně důležité. Když jde teda o nějakou skupinu, která je marginalizovaná. Tak jak se nad tím vlastně?

01:09:46 Mira Erdevički

Musíme začít tím, že je přestaneme marginalizovat, přestaneme se takhle chovat a že zapojujeme do společnosti a že se začneme k nim chovat lépe, a tak budeme mít lepší společnost.

01:09:56 Jan Šolc

Že tomu já rozumím, ale já nejsem společnost, já jsem režisér a já tu společnost asi můžu třeba ovlivňovat nějakým režiséřským rozhodnutím.

01:10:04 Mira Erdevički

No jasně.

01:10:05 Jan Šolc

Berem ptám na ty režiséřský rozhodnutí, který podle vás vedou k tomu, že teda a co je pro vás důležité, když natáčíte od těch romech? A který který? Vám připadají, že jsou ty správný nebo jakým zp no, tak. O tom jde celou dobu. Jestli mi rozumíte?

01:10:26 Mira Erdevički

Nojo, to je všechno hezký, ale romy neromy... jako to je o startu... jak jsem vám sama říkala, pro mě je ten člověk, kterej před mojí kamerou, tak je protagonista a já se fakt snažím udělat jeho příběh tak, aby on vypadal jako opravdu zajímavý nesoucí drama, že se stala změna a že měl vrchol ten film. Tohle je filmová řeč a filmová dramaturgie, která platí pro romy nebo neromy. S tím se řídím a vždycky se snažím nějak vybrat, podle mých představ, točit o lidech, kteří si myslím, že si ji prostě zaslouží ten prostor, aby prostě svoji idej vyprávěli.

01:11:15 Jan Šolc

Dobře. Hmm. Dobře, dobře a tak už mám poslední sérii otázek. změnilo nějak vaše protagonisté natáčení filmu? Jak na ni reagovali?

01:11:30 Mira Erdevički

No já myslím, že to pro ne byl velice příjemný zážitek, a to z prostého důvodu, že jsme všichni žili v takovém ne sociálním prostředí, ale tím, že jsme měli ten způsob natáčení, že jsme mohli komunikovat přes whatsapp a potom jsme ten materiál, který oni točili na iPhone mohli posílat na board, měli jsme we collect, který můžu používat kdokoliv chce, ale v té době to teprve

designovaný spíš pro ty mladé profesionály, který točej v špičkový sport a potřebuji videoklip nebo něco takovýho v 4K kvalitě... Jako že můžu poslat materiál okamžitě v té kvalitě... Takže tohle byla pro ně technická škola a zajímavý pohled a taky bylo svým způsobem platformou, že oni mohli říct tu svou výpověď. Výpověď o tom velkém rozhodnutí, že zůstanou v Anglii, a že se jim podařilo zůstat. Takže tohle, myslím si, pro ně bylo velice pěkný. A myslím, že jsme všichni v dobrých vztazích a máme dobrý konekce a navzájem se podporujeme a slyšíme se občas a řešíme je prostě všechny možné kulturně nekulturní věci jako všichni normální kamarádi.

01:13:05 Jan Šolc

Dobře, dobře. Tak já tady mám další otázky, ale já myslím že mi vždycky odpovíte jo docela podobně, protože už jsme to předtím brali, tak já nevím, jestli mám vůbec říkat.

01:13:19 Mira Erdevički

Tak se zeptejte uvidíme, jestli jsme u toho už jakoby takhle musím.

01:13:22 Jan Šolc

To já bych se vás ještě zeptal, teda ještě bych se vás zeptal zpátky k těm předtím, já bych tenhle už otázky jakoby se neptal, protože mi prostě připadá, že jsme si to vlastně řekli, že byste mi už jasně odpověděla A připadá mi, že to jako nevede, nevede dál. Tak. Já to snad nějak nevím, no jak to vymyslím a jde mi o to, že já jsem se vás teda ještě chtěl zeptat 1 vy vy sledujete romský osudy lidí, který vlastně emigrovali do Anglie a vaší prioritou bylo vlastně ukazovat, jestli tomu správně rozumím, nebo na začátku? Ta původní motivace byla vlastně ukázat, že to anglické školství nebo britský školství vlastně funguje jiným způsobem a že vlastně daleko funkčnější než to, než to české. Když jde takhle o. Takhle o vlastně nějakou jakou skupinu nějakých nějakou etnickou skupinu imigrantů, prostě někde z východní Evropy.

01:14:17 Mira Erdevički

No tak, že než jsem začala točit tak máte statistiky, ke kterým máme přístup. No a vidíte, kolik dětí je tady ve školách a kolik z nich končí školu. To bylo jasné, že tady se učí dobře, protože tady většina postupuje a dokončuje základní a střední školu. Ne všichni končej na univerzitě. Ne všichni dodělávají střední školu, ale všichni podle anglického zákona dodělávají a jsou povinni chodit do školy. Pokud nepůjdete do anglické školy a to je úplně jedno, jestli jste rom nebo čech nebo Angličan... prostě 20 minut potom, když nejste ve škole, tak vám bude volat učitelka, že proč nejste ve škole a hodinu potom přijdou pro vás. Protože to tocházení do školy, je základ učení. Jestli nejste ve škole, tak jak se můžete učit? Čechách, když najdete do školy, můžou uplynout 6 měsíců, cože?

01:15:24 Jan Šolc

No to jo, to je v Česku, v Česku když.

Tak tak oni ani nemají moc nějakou pořádnou šanci to nějakým způsobem takhle, jak se to jmenuje vymáhat no, že nebudete komplikovaný, co já vím z vlastní zkušenosti vím hodně případů, kdy děti nechodí do školy. A trvá to strašně dlouho, než se vůbec něco začne díť. No. A. Dobře, dobře, nebo já mám ještě rychle ty otázky, řeknu, já si myslím, že my na ně můžete odpovídat docela rychle odpověďmi, protože jsme se o nich.

01:15:54 Mira Erdevički

Bavili ať doplňkové struktura za 15 minut oddají.

01:15:58 Jan Šolc

Protože to si myslím, že právě stáhneme, no. Err. Tak vymanili se vaši protagonisté díky natáčení nějak ze stereotypů, nebo se k nim nějakým způsobem navraceli, nebo jaký měli vztah k tomu svému sebepojetí jako skupiny a jako toho, jak je vnímá vlastně většinová česká společnost.

01:16:27 Mira Erdevički

Nebudu odpovídat na tu otázku, protože fakt myslím, že nemá na to, co nemám co odpovědět.

01:16:34 Jan Šolc

Dobře, dobře, vždyť to je v pořádku

01:16:35 Mira Erdevički

Film jste viděl, tak víte, že nic takového tam není, že jo? Nic tam, kde žili stereotypního českého neřešili, řešili prostě anglicky život prostě a anglické téma, jak se uplatnit a jak dodělat školu, jak vydělat dost tlačenice, peníze, aby prostě bylo na splacení půjčky, nebo cokoliv, tam prostě proplétek co mají každý z nich A jak dodělat tu práci, aby všichni ti lidé prostě měli ten status a zůstali tady.

01:17:09 Jan Šolc

Rozumím, rozumím, tak já tam střelím další otázku, změnil se nějak váš postoj k ke stereotypům ohledně romů po natáčení filmu?

01:17:19 Mira Erdevički

Nezměnil nijak, já nemám stereotyp.

01:17:22 Jan Šolc

Právě si říkám proto proto, když to tak vnímáte tak, že ty otázky jsou to, ale já bych je rád dojel, abych ta struktura byla uzavřená. Nedošlo jste v celém procesu závěru k. Neprošli jste, nedošli jste v celém procesu k závěru, že jsou nějaké negativní stereotypy platné?

01:17:43 Mira Erdevički

Ne, myslím, že stereotypy nejsou platné. Stereotypy jsou katastrofa pro společnost.

01:17:52 Jan Šolc

Ale to já s vámi naprosto souhlasím, ale to je nějaký taky způsob, jak jasně jdem dál. Err, změnil jsi nějak váš vztah po natočení tohoto filmu k této skupině?

01:18:08 Mira Erdevički

To je moje odpověď...Změnil ve smyslu, že jsem si najednou objevila další 700 lidí, který prostě jsou každý je jiný a každý nese jiný příběh a prostě neexistuje stereotyp.

01:18:29 Jan Šolc

Dobře, dobře. Tak pokračuju na naplnil celý proces natáčení očekávání, které s těmi vůči Romům. No.

01:18:42 Mira Erdevički

Ne. Nevím, to se musíte zeptat Romů jako co tomu říkají. Ale zatímco film měl premiéru anglicky, běžel ve všech uměleckých kinech, tak měl velice dobrý ohlas. Jako jak anglicky, tak v komunitě tak vím, že taky na Slovensku byl, takže myslím, že má docela dobrý pozitivní rezonance.

01:19:12 Jan Šolc

Dobře, dobře, tak jo. Tak to byla poslední otázka. A to je asi poslední otázka a děkuju vám moc. Já rozumím tomu, že říkáte, že jste do typy jsou špatný s těma naprosto taky souhlasím, ale ta problematika v tom je, že existují a je to fenomén, kterej existuje. A to, že jako něco špatného to ještě neznamena, že to.

01:19:32 Mira Erdevički

Neexistuje. Jako to fakt není moje práce, abych rešila tyhle stereotypy. Fakt si spíš myslím, že není nic lepšího než prostě ukázat, že prostě jsou to jenom stereotypy, že prostě bez stereotypu ta společnost bude i daleko lepší. Ale hlavně společnost bez vzdělání není dobré řešení.

01:20:03 Jan Šolc

Tak jo to já sám souhlasím, tak jo, tak doufám, že vás to nějak nenaštvalo ten rozhovor.

01:20:10 Mira Erdevički

Ne vůbec mě to nenaštvalo a doufám, že ho budete moci použít. Držím vám palce, ať vaše ta práce dopadne dobře a přeji vám všechno nejlepší

01:20:18 Jan Šolc

Tak jo já vám já vám přeju to stejný a doufám, že to zvládnete a děkuju vám za ten čas, když se to takhle večer a jsem vám moc vděčnej, že se to.

01:20:24 Mira Erdevički

Takhle.

01:20:25 Jan Šolc

Nějakou.

01:20:26 Mira Erdevički

Skutečnost, že jo. Jinak jako rychlejc a prostě jinak, ale prostě teď je ten čas nezastaví vzdělat.

01:20:34 Jan Šolc

Dobře, vždyť jo, tak já vám taky děkuju a jsem rád, že to vůbec proběhlo. Tak hezký večer. Dobrý? Díky.

Příloha 3: Rozhovor s Tomášem Kratochvílem,

26.7. 2023 online, Praha/Brno, první část

28.7. 2023 online, Terezín/Brno, druhá část

První část

00:00:00 Jan Šolc

Takže 1. Otázka: Co bylo tvou motivací k natočení tohoto filmu?

00:00:31 Tomáš Kratochvíl

Myslíš jako mého prvního o Romech?

00:00:33 Jan Šolc

Ne tohle teďka posledního. Ale potom se klidně můžeme dostat i k tomu prvotnímu.

Vlastně taková obecná motivace, filmař, proč? Proč ho zajímá tady to téma, nebo proč ho chce ukazovat?

00:00:46 Tomáš Kratochvíl

No motivací k natočení Pongo Calling bylo, že jsem potkal kamaráda, ono mi říkal, hele, bude ten Brexit, a to bude zajímavý, páč se hodně Romů, českých a slovenských bude vracet domů, nemají vyřízený papíry, a bude to jako zajímavý ve vztahu těch komunit tady, že se jim jako vrátí elity...

A já jsem si říkal „wow, to je zajímavý“, protože jim prostě ty elity chybí. A tak, že bych to měl jako sledovat od počátku, nějak, to jejich odpoutání se od Anglie a nějak jejich návrat zpátky. A s tímhle tím záměrem jsem přišel za Radimem Procházkou a dostali jsme peníze od fondu kinematografie na vývoj a mělo se to jmenovat „Roma Brexit“.

Jo. A pak se to vlastně celý změnilo, protože se ukázalo, že oni tam všichni, nebo téměř všichni, drtivá většina pracujou, takže nebyl problém si udělat buď občanství nebo ten citizenship, což je takovej přechod k tomu občanství, a žádné návrat se nekonal a ten film se potom musel přesměrovat jiným směrem. Ale jestli ses ptal na prvotní záměr, tak to byl tenhlecten.

00:01:50 Jan Šolc

Jo ale takže to bude zajímavý že jo? Ale je spousta jako jinejch věcí zajímavějch, tak proč zrovna proč zrovna Romové teda v Anglii.

00:01:56 Tomáš Kratochvíl

Jakože. Jo, protože jsem tak nějak ještě předtím, než jsem to začal studovat, to téma, tak jsem tušil, a pak se mi to potvrdilo, že je to obrovský fenomén. Trošku zase, no je to

obrovskéj fenomém. Říkám to jako v hodně rozhovorech, nikdo, nikdo mi to zatím ne, nedementoval nijak.

Jsou to fakt jako tisíce, možná desetitisíce rodin, a média se o to skoro vůbec nezajímala. Předtím to bylo, ne jako, prostě ostuda. Jenom kvůli Romům jsme neměli víza do Kanady a tak. Pak se o to úplně všichni přestali zajímat, ale ten fenomén pokračoval, byl a je významnej, je to jako velká vazba Česka, plus Slovenska do zahraničí. Ty lidi pendlují sem a tam. Je to jako emotivní, neprobádaný, zajímavý, umožňuje to vlastně Čechovi se dostat do zahraničí, jiným úhlem pohledu. Á, prostě mě na tom lákalo to, že tam byli Romové, což mě prostě baví, že tam bylo cestování, jiná země, možnost nějaký koprodukcce. A možnost nějakýho pozorování cizí země očima Čechoslováků, který ale ještě jsou jako zajímavý v něčem, Čechoslováci, tak tohle mě na tom lákalo.

00:03:34 Jan Šolc

No a když přejdeme jakoby k těm filmům obecně? Ohledně těch Romů, nebo jak když jsi říkal, že jsi začal točit Romy, tak vlastně proč, jakou jsi měl motivaci točit o Romech a ne třeba o něčem jiným?

00:03:49 Tomáš Kratochvíl

No tak hele, já jsem o Romech věděl kulový. Pocházím z vesnice z Vysočiny, chodil jsem na gympl do Bystřice nad Pernštejnem. Já jsem vlastně žádný Romy neznal, ale v naší rodině předsudky byly, klasika, prostě táta je docela magor, v tomhle, volil i Sládka, má blbý kecý, prostě od malička jsem to slýchal.

A první film, že jo to bylo, že damáci vzali koňa, maringotku a jeli hrát Shakespeara do Vandřáku a do Český lípy, rum, vodku a takhle... A já jsem to chtěl točit, že mě na tom zajímalo to divadlo. Ale tady jsem si říkal, jo, Romové, vyloučená lokalita, kůň, to bude zajímavý.

No a tam teprve jsem se jako dal do řeči s Romama, a zjistil jsem, že to jako nejsou žádný idioti, nebo hajzlové, který tě chytanou pod krkem a okradou, a až víš, že by jako furt jenom lhali a byl to hrozný... Právě naopak mě překvapilo, jak jsou to vlastně jako milý otevřený lidi, jak si s nima fajn komunikuje a přišlo mi, že si jako sednem.

A teďka jsem byl fascinovanej tím obrovským nepoměrem té pověsti a toho, co jsem slyšel od dětství a co prostě je v médiích a běžně prostě zakódovaný, že jo v jazyku a ve všem, a tou realitou, kterou se ale nikdo nedozví, protože nejde si s nima jako povídat. No a naskočil jsem na tuhle vlnu a surfoval jsem na ní mnoho let a udělal jsem si v podstatě na ní kariéru, že jo? Což to je prostě pro dokumentaristu zlatý důl, najít nějaký velkej rozpor, kterej je ale vlastně na dosah, a je úplně absurdní. Jak se ti nabízí, jak moc na dosah je, a jak zároveň je to jako vzdálený. Když jsem pak bydlel v Předlicích půl roku, tak jsem si připadal, a i ostatním jsem připadal, jako nějaký bláznivej antropolog, prostě na tichomořském ostrově

u lidojedů. A přitom jsem bydlel hodinu a čtvrt od Prahy, jo? A tak to je vlastně super, ne? To je to, co víc si může dokumentarista přát?

00:06:06 Jan Šolc

Jo, tak já mám další otázku... Jo, chtěl jsi filmem na něco poukázat něčeho dosáhnout tím filmem?

00:06:16 Tomáš Kratochvíl

Pongo Calling pořád se bavíme, jo? Jo hele, no tak, jo cokoli děláš o Romech, tak vždycky, pokud nejseš prostě nějak jako nácek s videokamerou, což ale nebejvá, tak vždycky jako chceš nějak bojovat proti tomu stupidnímu rasismu, anticiganismu a předsudkům, že jo. To je jasný. A další věc je, že mě prostě Romové baví, většinou to jsou jako vtipný lidi, jo a jejich způsob komunikace mi přijde zábavný, a cítím se mezi nimi dobře, takže to je prostě jako vždycky docela dobře strávený čas. A vím, že ty scény bejvají jako zajímavý, autentický, vtipný, a že to jako, to moje publikum, to znamená jako to Jihlavský, a tady tenhle ten okruh těch lidí, co právě rasisti nejsou, že to umí ocenit a naopak, že ty rasisty to umí nasrat, že se ve výsledku nám to vlastně kouká jako dost lidí, protože, tak to je prostě. Jdeš natočit cigána, jak si jde koupit rohlík? A ono to vždycky vzbudí obrovský ohlasy a diskuze, protože si teda ten rohlík kupoval blbě, nebo prostě o ty jsi to natočil blbě, každé je chytřej, že jo?

Takže je v tom, určitě, je v tom i nějaká jako vypočítavost, jo, že vím, že taky, že vyplňuji nějakou tu mezeru. Jednak jako nějakou tu vědeckou, antropologickou, což ten film jako malinko částečně bejt může. Samozřejmě to nenahradí, ten výzkum... Mezeru mediální, ale i mezeru v té poptávce. Protože ty menšiny prostě jakoby by měly bejt zobrazované. Kolikrát si říkám, že třeba, za 100 let, za 200 let, až se lidi budou hrabat archeologové až se budou hrabat v datech. Tak. Si budou celkem asi dobře umět představit spoustu jako skupin, jak žilo, co řešilo a tak.

Ale těch autentických pohledů na Romi jako moc, ne moc, jako nebude, a měly by bejt. A i ta televize třeba jakoby má v těch kvótách, že jo, v tom zákonu svým napsaný, že se má těm menšinám věnovat, takže ty dopředu, když si zvolíš tohle téma, tak i víš, že jakoby ta televize jako potom může mít i jako motivaci sáhnout, už proto, aby naplnila ty kvóty. To je ta vychcaná část na tom. Jo a i na tom fondu, že, to vlastně jakoby může rezonovat, protože oni si odfajfkou, že teda jo, že teda se něco dělá. Á, jo, nic víc mě nenapadá, to se vlastně to, to jsem řekl...

Jo, plus ještě pozor, ještě na tom Pištovi, na tom Pongo Calling, nebo respektive Roman Brexit, je jakoby vlastně zajímavé, i kritika českého jakoby sociálního systému, školství a tý exekuční mafie, a všeho, co tady tak máme. To mi pak postupně docházelo, jak v tý Anglii ten systém je prostě sice fakt přísnější, ale transparentnější, co se týče, prostě toho, co musíš

platit, a jak se dozvíš, že máš průser, a jak ho můžeš napravit. A to školství, který je tam prostě báječně inkluzivní narozdíl od našeho. A tak mě taky přišlo, že bude dobrý nějakým způsobem porovnávat tyhle dva systémy, ten český a britský... Což se nakonec taky nestalo, protože jsem nakonec vyprávěl trochu jiný příběh. Ale v průběhu toho uvažování o tom filmu i tohle hrálo roli.

00:09:55 Jan Šolc

Jo, hele a ještě, když přijedeme zpátky, jak ty jsi říkal, že to je ta vychcaná vychcaná, když to řekneme takhle ošklivě, jo, podle mě existuje lepší slovo pro to... Ale teď, ta vychcaná část je to, že třeba se to hodí do televize, protože tam mají nějaký zákony, ale potom je tam ještě ta druhá část, a to bude třeba nějaká ta jako hodnotová, idealistická, tvoje.

00:10:18 Tomáš Kratochvíl

A idealistická, no mě prostě sere ten rasismus, zlo, přijde mi to strašně stupidní, o to víc mě teďka sere, jak ti Romové, prostě, se naváží do Ukrajinců, to by, fakt, to by, to by člověk zaplakal na druhou stranu. To zas může přinést takovej klid do duše, že ta, že to dobro není na jedné straně, a to zlo a na druhé, že tam může jako přeskokovat. No, a je to vtipný. Ale jasně, ten idealismus je v tom, že, třeba je to taky vzdor proti tomu tátovi, že jo, kterej měl, a má, ty debilní kecy nepodložený absolutně žádnou zkušeností. A nějaký jako boj s nespravedlností, a nějaký mesiášský komplex. Protože moje rodina je částečně křesťanská, respektive máma uvěřila v Ježíše, když mi bylo 6, a snažila se mě intenzivně do toho navést, tak do mě asi taky zasela nějaký mesiášský komplex. Tak při tomhle tam roli hrát taky bude určitě.

00:11:16 Jan Šolc

Jo dobrý dobrý. Super super. No a to znamená, že vlastně, je to nějaký zachraňování, jo, nebo nějaká snaha jakoby pomoci tomu světu nebo těm Romům?

00:11:30 Tomáš Kratochvíl

Tenhle tomu světu ukázat, pojmenovat nějakou nespravedlnost a nachytat ten rasismus na švestkách, v tom, jaké stupidní a nevyargumentoval, falešnej a prolhanej. Taková nasranost jako, nasranost, na tu blbost. Nasranost. Nasraní.

00:12:01 Jan Šolc

Myslíš si, že je důležité točit filmy o Romech? Proč proč ano, proč ne?

00:12:11 Tomáš Kratochvíl

Já jsem myslím, že už jsem na ni odpověděl, ale teďka bych měl takovou aktualizaci. Já mám totiž, že už bych možná s tím i mohl seknout, abych se nějak nezačal opakovat, nebo

abych pak už nebyl nějaký jakože „odborník na Romy, dáme to Kratochvílovi, protože on tomu přece rozumí“, a já už bych mohl ztratit draj tím, že by, víš, že už bych na to nekoukal takovejma těma očima neználka, ale už bych byl takovej ten, jo tak já na to vlítnu a natočím to.. Teď zrovna mě na mě přišli z televize, že že by chtěli dělat nějaký cyklus 10 dílů, že by romská osobnost vždycky představila nějakýho svýho jako vzora, koho si váží, že bych to měl režírovat a já jsem si říkal - jo klidně, určitě bych to zvládl, udělal bych to dobře, ale už uvažuju spíš, jakože by to mělo bejt dobře zaplacený. Už hlavně chci, aby to bylo dobrej kšeft. Jinak si z toho jako nesedám na zadek. A to je možná ten moment, kdy bych měl vycouvat a už dělat jiný témata. A oni hlavně Romové měli točit o sobě, co furt tady nějaký gádžo bude dělat prostě jako kronikáře. To ideální by bylo, kdyby prostě kromě Věry Lackové, kdyby kdyby tam povstalo víc mladejch prostě šikovnejch dokumentaristů.

00:13:30 Jan Šolc

To chápu to no. Supr hele takže. Já to zkusím nějak zopáknout, jo to znamená, ty říkáš, že tě vlastně zajímal ten rozpor, kterej máš v rodině, prostě mezi tou vlastní zkušeností, že já nevím, že třeba tvůj táta prostě nějakým způsobem má to rasistické uvažování a tebe to vždycky vlastně nějakým způsobem zajímalo, protože jsi v tom viděl nějaký rozpor...?

00:13:57 Tomáš Kratochvíl

Jo neviděl, jestli znám byl, že jo... Mně to bylo celkem putna, jako táta má spoustu blbejch názorů. Ale v momentě, kdy jsem ty Romy poznal, tak mě to začalo fakt... Tak, tak jsem si z toho sedl na zadek, úplně.

00:14:09 Jan Šolc

No a dokážeš to, proč jsi si z toho sedl na zadek?

00:14:12 Tomáš Kratochvíl

No ty jo. Já jsem jel do toho Rumburku, České Lípy, Vaďáku... to bylo chvíli po těch mačetových útokách tenkrát, 2011 a já jsem tam byl 2012, a všichni mi říkali, hej, tam nechod', tam je to fakt drsný, a taxikář prostě tady nesmíš vyjít po 9 na ulici a tak, a ty seš, a teďka mi někdo volal, ty seš fakt k tomu Rumburku, neblbni. A já jsem si připadal, jako teda hrozně drsnej týpek, ne a teď jsem tam prostě přišel a tam si normálně hrajou děti a babičky popíjí kafe, a normálně se s tebou baví a všichni jsou v pohodě. Tak jsem furt hledal, kde je ten, kde to teda bude drsný jako jo? A nebylo, prostě všichni všichni byli normální a milí, v pohodě... To neříkám, abysme si jako romantizovat chudobu, to ne, ale, ale co se týče jako nějakých etnickejch specifík, tak prostě. To jakou mají pověst, a co jsem zjistil při tom jednom kontaktu, tak tam, tam mě to jako úplně fascinovalo. Kde, kde se to jako mohlo vzít, ta ta nepravda.

00:16:16 Jan Šolc

Jak si myslíš, že většinová společnost uvažuje o Romech?

00:16:30 Tomáš Kratochvíl

Prostě tak nějak. Hele, ten anticiganismus tady prostě je stovky let. A von, to prostě nejde vymazat lusknutím prstu, no jde to přebít jinejma tématama. Protože jak byly ty pochody, že jo? Začalo to 2009 Janov, pak byly 2011 Vaďák a todle a 2013 už byla celá Česká republika, a tenkrát se zdálo, že to prostě jakoby je stoupající křivka, a že to skončí nějakým strašným pogromem, nebo prostě jako občanskou válkou, nebo tak. A ejhle, přišli uprchlíci a po Romech dnes neštěkne ani pes. Pak byl klid, pak přišel covid, teďka válka na Ukrajině a prostě se se to už 10 let neřeší. Takovej dost jako drsnej návrat byl, když přijely ty romský maminy z Ukrajiny, a vlastně celá česká společnost, média, politici, šmahem je označili za podvodnice a oni museli spát na tom nádraží a pak se vrátit na tu Ukrajinu, že jo, to byl pro mě takovej důkaz, jako, že jsme nepostoupili, že to tady pořád je. Akorát ty jiný jakoby atrakce pro ten dav, to na na 10 let přikryli.

A vlastně jako je těžký o tom říkat něco, snažit se to racionalizovat, protože to jsou ty temný pudy, to jsou prostě ty iracionální emoční věci, no nějak divně zarytý. Moc to nechápu, náš kluk tříletej, nebo teďka má čtyři, chodí do romské školky. Tedy v Brně. A protože bylo těžké se dostat jinam, a my jsme spádový a věděli jsme, že je v pohodě, co jsme zjistili, a přihlásili jsme ho tam, a teď ta paní ředitelka se tomu hrozně divila, jakože bílí rodiče tam přihlašují dítě, a furt se nás opatrně ptala, jestli víme, co to je za školku, aby pak jako jsme se neděsili... a vy, jo, my to víme v pohodě... Aha, dobrý, tak jo, do té školky prostě chodí náš bílej Maxík, Romové a Vietnamec a Ukrajinec. Teďka i teda myslím, že dvě bílé děti, nějaký samoživitelky z ubytovny, ale je to prostě hustý, že ta školka patří pod základku Dvacátého-osmého října, a ona má 2 školky pod sebou, tedy ta základka a jedna je pro bílý dětičky, a jsou fakt jenom bílé, a druhá v jiné budově je pro černý, zřizovatel je jedna škola, ta je prostě normálně apartheid, tříletejch dětí. A všem to přijde normální, všem to vyhovuje, i těm romským rodičům to vyhovuje.

00:19:29 Tomáš Kratochvíl

Tak, protože ona jim to taky vlastně jako nějakým způsobem nepříjemnej, že jo, jakože oni nepotřebujou vám z vlastní zkušenosti, to je teda mimo tady tu otázku, třeba bys vlastní zkušenosti, tak oni jako my tam máme děcka děcka jsou chytrý, jako nejsem nějak jako geniální, že jo? Já nevím géniové, prostě takový ty malý americký. Představa jo, ale ale jsou to prostě chytrý děcka, jako který prostě.

Ale vždyť to znáš, to se prostě replikuje, to je kruh, že jo? Nulovej sociální kapitál, segregace a šup, a další generace a jedem jako...

00:21:05 Jan Šolc

Nicméně mě jde, já ještě zkusím říct znova tu otázku, mně jde o ten stereotyp Roma. Ještě se zeptám znova, protože možná ti říkám blbou otázkou, ale ty vlastně si tím filmem třeba nechtěla nějakým způsobem rozvíjet nějaký stereotypy nebo nějakým způsobem jako nabourávat, to, jak lidi uvažují jako nad Romama?

00:21:25 Tomáš Kratochvíl

Hele, tak jasně, že chtěl, tak Pongovi jsou středostavovská lidská rodina, nebo tak jakoby, od té working class se vyšvihli svou pracovitostí, řekl bych až workoholismem, do té, do toho středního stavu. A děcka vystudovaly univerzity a ten Štefan očividně měl taky velkej jako talent hovořit, dělat logistiku, organizovat, taky studoval vojenskou školu, že jo? Jeho žena úžasně vtipná, pracovitá...

Jasně, že mým záměrem bylo ukázat tenhle typ Romů, a nabourat ten stereotyp, protože mě hrozně sere, že se na ty Romy dívá ta většinová společnost skrz tu mřížku, že jo, vidím něco typickýho typický znak, kterej je přisuzovaný Romům, tak to jakoby vidím, a ještě o tom, v čem řeknu, že jsem to zase viděl, a že tedy je to pravda. Ale když vidím prostě Romy, který to nesplňují, tak je vlastně jako nevidím, tak je neidentifikují jako Romy.

Tak jsem si řekl, OK, udělám film, o kterým se bude psát všude - to jsou Romové, to je film o Romech. A ukážu, že takhle pracujou.

A v tý Anglii Pongovi jsou, řekněme, mezi tou elitou, v Anglii, jako jo, jim se tam daří opravdu extrémně dobře. Ale i ty ostatní rodiny, páč já jsem jich tam navštívil docela dost, když jsem hledal postavy... A vyloženě, někoho v takovém průseru, jako v českým ghettu, jsem nenašel.

Podle mě je to dané hodně tím, že v Anglii prostě není piko, nebo rozhodně ho není tolik, je ho tam překvapivě málo. A že, že jo, já jsem to říkal v různých rozhovorech, už tam se platí účty za tejdén, dostaneš výplatu za tejdén. Ten systém je transparentní vemou tě do práce, protože tam nehraje barva kůže vůbec žádnou roli, takže já jsem tam viděl spoustu příběhů napravených hříšníků.

A musím říct, že ty Pongovi jsem původně nechtěl, oni mně přišly nudný, workoholici, a ještě jsem si říkal, bude se mi vyčítat, že jsem natočil jako elita elitu, a že to zase není jakoby typický, že to nejsou typický Romové, tak jsem naopak hledal nějaký takový trošku průseráře, aby to bylo takový jako pouliční a hrozně jsem stál o jednoh z těch kluků, který mi vyprávěli hrůzný věci o svém životě v Čechách, a o tom, jak ta Anglie je srovnala do latě, což tam bylo jako docela často. Jenomže žádný z těch kluků nevykazoval takovou míru jako autenticity a otevřenosti, respektive třeba ten kluk jo, ale jeho rodina už ne, a ty Pongovi jsem si vybral kvůli tomu, že jsou opravdu jako strašně otevřený a přirozený.

00:24:17 Jan Šolc

Vybíral protagonisty podle toho nějakýho právě možného stereotypu a Roma, ty jsi říkal, no tak, měl jsem tady prvně Pongovi, že jo, ale ty vlastně nevykazují tolik toho romství, nebo to, co my si představujeme, jako to romství, což je vlastně nějaký stereotyp, že? Že že jakoby jsou průseráři, že jo?

00:24:47 Tomáš Kratochvíl

To je právě to je zajímavý – co, kterou vlastnost můžeme přisoudit etnicitě, a kterou sociálnímu postavení? No a to já jedenáct let, co točím o Romech, jsem vlastně nikdy nerozlouskl, tuhle jako otázku. Já to doteď nevím.

Takže taky mám vlastně sám předsudky a taky k tomu přistupuju nějak jako, co asi řeknou diváci a za co zas budu kritizovanej? Jasně že funguje taková autocenzura, takový uvažování, takový uvažování dopředu, takový producentský, řekněme.

V tý Anglii jsem si prostě udělal obrázek, protože jsem byl v hodně rodinách, a byl jsem i v takových průseráříčkovatejch, který dělali různý kšeftíky pro Pákistánce. Kluci se toulají po nocích a prostě blbnuli, ale furt nedělali takový jako voloviny, co tam dělá ta skupina, takzvané white trash, to jsou opravdu jako ty nejtěžší případy v tý Anglii. Tak to oni ne, to oni prostě jako čistounký todle, nějakou trávu prodají, nebo prostě jezdí autem, který nemá papíry a todleto jo, ale nic vážnějšího. No a pak jsem tam potkal víc rodin, který byly hodně jako úspěšný a bohatý. A ti Pongovi byli ale takový nejuvědomější. I že, že, že se jakoby prohlašovaly za ty Romy. A na druhou stranu třeba zase nemluvili romsky. A nebyly muzikální jo no. To si jakoby odškrtáváš, splňuje, nesplňuje, prostě fíjka, křížek...

00:26:37 Jan Šolc

Na to se tě právě zeptám, teda teďka skočil zpátky k původní otázce, kterou jsem říkal původně, jak jsme si odskočili, tak teď zas k tý původní. Co je ten romský stereotyp podle tebe? Jak jsi říkal, třeba přesně muzikální, ale ten většinovej, ne tvůj, ale ten většinovej.

00:26:55 Tomáš Kratochvíl

Většinová, česká společnost stereotyp o Romech, jo? Takže je to nějaká jako kolektivnost? Že jich je pořád hodně a vždycky jakoby k sobě tíhnou. Z, čehož vyplývá ten strach jim pronajmout byt a podobně, že jo? A pak si myslím, že je to nedůvěra v jejich jako dodržování nějakýho slova a nějakých závazků. Jo a nedochvilnost. A takový jako průserářství, což jako do velký míry platí, když se pohybuješ mezi Romama, ale tohle zrovna si jsem dost jistej, že jakoby je spíš znak sociálního vyloučení, než nějaký jako etnický příslušnosti.

00:27:44 Jan Šolc

Ale co ta většinová společnost? Ta si to třeba míchá, jako my se to snažíme rozlišit, ale oni?

00:27:49 Tomáš Kratochvíl

Myslím si, že ta muzikálnost tam určitě patří, že co Rom, to muzikant? A. No hodně, že jo ta práce, to se furt opakuje, že prostě jako nepracujou, že jsou líní, že berou sociální dávky a že, že si to umí zařídit, jsou strašně bohatý z těch sociálních dávek. A že i ti, kdo vychází vstříc a furt je někdo pozitivně diskriminuje. No to jsou ty hlavní, asi to, tak jsem slýchával vždycky.

00:28:25 Jan Šolc

Tak jo dík moc. No a teď je další otázka, myslíte si, že se Romové podle vaší zkušenosti nějak od té většinové společnosti liší? To znamená, že přesně jak jsme se třeba bavili o tý vlastně, o tý chudobě jo, nebo o těch...?

00:28:43 Tomáš Kratochvíl

No tak ona by byla lepší, kdyby se právě specifikovala na to, co si tak myslíte, že je specifický pro tu chudobu a sociální vyloučení? A co je opravdu typický pro to etnikum řekněme, který ale samo sebe ani nevidí jako jedno jednolitý etnikum, to rozdělený na Rumungri, Olachy, a pak ještě rozkastovaný, a podle rodin. Takže, je to vždycky, ten pohled, z vnějšku na tu skupinu, která není skupinou, jenom v očích těch ostatních, je skupinou. No ale dobře, když bych si tu otázku bych si teda takhle přeformuloval, tak si myslím, že ty průsery, to to dědění nulového sociálního kapitálu, to je právě ta sociální věc.

A co ale opravdu přisuzuju etnicitě, je určitéj styl komunikace, jako otevřenost, přímost, taková jako lehkost, ocenění vtipu, ocenění přímosti, ocenění, respektování takovejch jako základních starobylych pravidel pohostinnosti. A přijímání pohostinnosti, takový ty věci mezi hostitelem a hostem, který jsou... který všichni známe, akorát už je prostě nedodržujeme několik generací, tak u nich se jako dodržují. Tohle oni umí ocenit. Tím si myslím, že si je člověk může jako snadno získat. A. Co ještě, ta muzikálnost? No. Tak oni, i když třeba ti Pongovi muzikální nejsou, nebo Marek jo, ale jinak nikdo z rodiny ne. Tak oni stejně tý hudbě jako přisuzovali velkej význam a hodně poslouchali právě jako romskou hudbu. Ačkoli je zase těžký říct, co to je romská hudba, protože to jsou vždycky přejatý populární písničky z krajín, kde zrovna pobývali v danou dobu. A takže to je vlastně asi taky konstrukt nějaká, že čistě romská hudba, ale přesto oni tomu konstruktu jako dávají velký význam a poslouchají to fest, milují to.

Ty jo, co ještě? Nevím, to se nedá slovy vyjádřit. To je prostě takový, jakože přijdeš, začneš se bavit, přeskočí jiskra. Tak mezi Pepou a nějakým cikánem přeskočí jiná jiskra, než mezi gadžem, prostě jinej druh jiskry, nějaký jako oheň, nějaký jako jižanství, který je sem příjemně importovaný, do toho našeho studeného čumákovství.

00:31:43 Jan Šolc

Já jdu na další otázku, změnil jsi nějakým způsobem? Změnila se nějakým způsobem tvoje představa o Romech jako o skupině v průběhu natáčení? Já bych to asi zkusil prvně vzít na toho Ponga, a potom kdyžtak to můžeš vzít rychle obecně i po ostatních po vlastně tvé historii.

00:32:07 Tomáš Kratochvíl

Hele. Změnila, no překvapilo mě třeba, jak moc si sedli s těma Pákistáncema v tý Anglii, jo fakt, jako vtipný, oni teda vůči nim většinou byli v takový podřadný pozici, že pro ně dělali takový pomocný práce. A občas je nějaká romská holka přivdala do pákistánské rodiny, ale kompletně přijala islám a jejich tradice, a Pákistánci žádný romský tradice nezajímali, takže to nebylo úplně jako vyrovnaný vztah. Ale přesto jsem zažil hodně večerů, že se prostě sedělo, pokařovala, a náramně si rozuměli a Romům strašně chutnaly ty pákistánský jídla a já jsem se smál a říkal jsem si, ty vole, vy jste se po 1000 letech našli, tak proč jste odcházeli ,debilové, z toho Pákistánu, abyste se tady v Anglii zas dali do holportu? Oni si všichni smáli...

Tak to jsem nevěděl, to mě v tý Anglii překvapilo. Pak mě překvapilo, do jak velké míry se udržuje to Českoslováctví, celoplanetárně prostě, ty lidi jsou neustále online a pořád se koukaj na ty lajfkare, a pořád jakoby ty nový písničky, a kdo udělal jakej průser, a kdo se provinil, a kdo naopak udělal něco hezkýho, furt se jako pomlouvaj, a zároveň, ta se druží a je to opravdu taková virtuální čecho-slovácká komunita. Napříč opravdu, Novej Zéland, Austrálie, Kanada, USA, západ Evropy. Ještě tak možná trochu ten Balkán, je fakt, že třeba Romové pod Balkánem už do toho nespádají. Tam se taky ale nikdo nestěhuje, že jo? No to je tím. Čechoslováci se stěhují do těch vyspělých zemí, takže tohle mě překvapilo, jak jak to jako žije, jak je to živý, jakože se pořád, protože vlastně ta československá identita i v tom zahraničí. Jo, ale virtuálně, pozor, to je právě ten průser, že se, že je to prostě čistě jenom virtuální.

A Pišta, že jo, když se to snažil nabourat, třeba tou Bruselskou demonstrací, tak to vlastně dopadlo takovým jako roztomilým a obdivuhodným, ale vlastně fiaskem.

Protože je to strašně těžký, a možná i nemožný, přenést to z toho online prostoru do jako reálný půdy. Ale tak ono se to nedaří celosvětově, nějakou jako energii ze sítí přenést do reality, že jo, na tom není nic divnýho, tak tohle mě překvapilo.

Pak mě v tý Anglii překvapilo, jak ten systém jim opravdu jakoby sedí, to už jsem říkal, kolik těch napravených hříšníků tam bylo, a jak se jim jako dařilo, jak ty rodiny vzkvétají a derou se nahoru po tom sociálním žebříku. Že pro mě to byl důkaz opravdu tady toho, debility toho českého, nebo středoevropského, východní blok, toho nastavení, jak to máme tady, že jim to opravdu jako brání ve vzestupu, a že si tím sami hrozně ubližujeme. Ale to jsem tak nějak tušil, to mě zas tak nepřekvapilo. S tímhle jsem tam jel a vlastně si to i potvrdil, no.

A ještě co jsem se dozvěděl nového? Teď mě nic nenapadá.

00:35:22 Jan Šolc

No a máš si třeba nějakou negativní zkušenosti, jako že si třeba měl nějakou, že si třeba v něčem byl jako naivní, když ses na ně díval, a potom ses vlastně v něčem zklamal, nebo něco takového?

00:35:33 Tomáš Kratochvíl

Tak zklamanej jsem teďka, jak moc jste tady chytila ta protiukrajinská rétorika, a jak debilně moc se opakujou ty fráze, proti kterým jsme tenkrát bojovali v roce 2013 a usvědčovali jsme ty nácky v tom, že prostě jsou to argumentační fauly, tak teďka Jarda Gaži mi to prostě v Ústí, když jsem u nich byl na návštěvě, opakoval to stejný, akorát o Ukrajincích, tak to mě teda opravdu sere.

Pak mě na Romech sere míra homofobie, kterou oni možná sami považují za nějaký jako kulturní základ, za jako součást balíčku těch tradic, ale někdo už by jim to měl omlátit o držku, protože to je strašně trapný.

A možná absence jako nějaké ženské emancipace, ale to zase, na to nemám právo, to nemůže nikdo vyčítat, protože prostě v té chudobě ty rodiny zaujímají jiný strategie. No to, to by bylo nefér, to asi ta to vyškrtával, беру zpět.

No ale tu homofobii by si uvědomit mohli, že, to je fakt jako debilita velká.

00:37:12 Jan Šolc

Oni ta ženská emancipace, je velká škoda, že by jim to mohlo dost vykoupit tu komunitu, že vždycky vidím, že ty holky jsou fakt šikovný, mají to v hlavě srovnaný, ale jsou vždy branný spíš jako klučíčí majetek, tak se moc nesnaží. A kluci, když jim začne puberta, tak začnou být strašně divoký. Prostě jsou divočejší než Češi, ale to znova může bejt jako spousta jinejch věcí proč?

Ale jak vidím, tak ty kluci jsou dost často začnou bejt divoký, když to dělalo, ale začnou bejt jako.

00:37:30 Tomáš Kratochvíl

To může bejt ten oheň právě...

Částečně, jasně, že do velké míry je to prostě, když vyrůstáš prostě ve vyloučené lokalitě, tak asi budeš takovej divokej, jo, když v sobě máš vrozenej oheň jako támhle někde z Indie. Jo.

00:38:11 Jan Šolc

Super no. Jak si myslíš, že je dobré Romy zobrazovat?

00:38:59 Tomáš Kratochvíl

No hele. Tak oni lidi, který dělají něco, jako co není v pořádku, tak tě stejně k sobě úplně, nepustí si tě na tělo, protože nejsou blbí. A ty do dokumentu vždycky potřebuješ člověka, kterej je otevřenej, takže automaticky navážeš kontakt s tím, kdo ví, že jeho život může bejt zobrazenej pro ostatní. Takže to je jakoby jedno síto, který pro mě třeba osobně platí, protože já se vždycky snažím k tý postavě dostat co nejbliž a zobrazit, co nejvíc její jako každodenní přirozenost. A vždycky skončím u někoho, kdo vypadá hrozně jako pozitivně, takže automaticky vytvářím pozitivní obraz Romů.

Vždycky najdu nějakého sympaťáka, nebo rodinu sympatickou, nebo takhle. Čili to vychází z mý metody. A vlastně, nikdy se mi nepodařilo, i když třeba v tý Anglii jsem se o to trochu snažil, dostat se bliž k těm průserářům a problematizovat to, a ukázat prostě ten živel trošku, tak se mi to nepovedlo, protože se mi nepodařilo prorazit tu nedůvěru.

No, čili mi přijde takovýhle přednastavení, a když potom natáčím třeba ty Pongovi, tak já pro ten film právě naopak potřebuju, aby to nebyla jenom selanka, jak jsou úžasní, ale snažím se bejt u každýho jako konfliktu, u všeho, co skřípe, a naopak tohleto jako vyzobávám. A mám v tom rezervy.

Byly tam i témata, který se mi podaří nepodařilo zachytit. Bylo to daný hodně kvůli covidu, že jsem měl pauzu a pak už pak už bylo těžké naskočit. Mezitím se staly nějaký věci a...

Čili, ptáš se na to, jestli je tam u nějaký uvažování, co nezobrazovat? To ne jakmile už se dostanu k někomu, jakmile ta důvěra, oboustranná už začne, a já točím, tak samozřejmě potřebuji konflikt, a potřebuju to problematizovat to téma. Takže naopak hledám ty věci, který by mohly eventuelně bejt vykládaný negativně, nebo, který by mohly bejt problémový pro nikoho. To je, to je pro mě zlato, že jo, jako pro dokumentaristu.

Ale myslím si, že moje limity jsou v tom, že ty postavy mám vždycky rád, a že se hodně skamarádíme. A že nejsem natolik drsnej, a ne nejsem, vlastně nemám takovou povahu, že bych uměl jít tak jakoby po temné stránce. Abych to posunul ještě jako o level dál, abych ukázal prostě temnou stránku Jardy Gažiho, nebo temnou stránku Štefana Ponga. Takže asi tak.

Ale přitom to jako chci, jo, já bych to chtěl, protože vím, že by to ty moje filmy pozvedlo.

Kdybych si dokázal vybrat, tady bych dokázal navázat ten kontakt s někým problematičtějším, a nejen nejenom tak jako apriori sympatickým. Anebo kdybych z toho sympatického dokázal jako zobrazit i to temnější. Takže bych, že by ty filmy byly lepší jako jo, já potom toužím a vím, že to jako chci, a že by to bylo dobrý, ale nějak nějakým způsobem to tak úplně neumím.

00:42:53 Jan Šolc

No a ještě jestli jsou toho může zastavit, já mám podotázku první. Proč jsi chtěl vybrat teda ty kluky, co by mohly bejt, teda jako já nevím, jak si jak si, bohužel to slovo ty kluky. No ty průseráře, proč jsi chtěl ukazovat průseráře?

00:43:18 Tomáš Kratochvíl

Protože jsem si říkal, že by to byl zábavnější film, a že by mě to asi i víc bavilo, kdybych se vlácel trošku za nějakým průserem, a ten film by ukazoval nějaký vzlety a pády. A že by mohl jako líp ukazovat, nebo se líp zamejšlet nad tím, čím je to teda způsobený? Tu základní otázku, co je etnicita a co jsou společenské podmínky. Zároveň by to víc ukazovalo ten rozdíl mezi Anglií a Čechama.

A že by to bylo prostě jako cennější, zábavnější a divočejší, dobrodružnější. Jo a bál jsem se, že když když zvolím nějakou tu dobře situovanou rodinu, takže bude těžší najít drama a že to, že to success story bude vlastně pro mě osobně třeba jako míň cenná, než ulovit opravdu někoho v těch divokejch vodách. Jo.

00:44:20 Jan Šolc

Jasný, jasný a to je dobrý a prostě ty jsi opět zopakoval tu etnicitu versus ty sociální podmínky? Že to je vlastně pro tebe důležitý, ne? Tady to zrovna tady to najít, teda tu linku mezi tou etnicitou a těma sociálníma podmínkama?

00:44:46 Tomáš Kratochvíl

Velká otázka, skoro si říkám, co potom zbude, když prostě je jednotlivé věci...

Nebo tak, jak to zkoumám, tak čím dál víc těch věcí přisuzuju tomu prostředí, a co potom zbyde z toho romství? Jestli tam vůbec něco jako je? Jestli existuje něco jako romství?

00:45:05 Jan Šolc

Jo, to by mě právě taky strašně zajímalo. To je vlastně podle mě pro mě osobně tady teda strašně zajímavá otázka. Protože já kdybych chtěl natáčet kulky romáky z Nuslí. Tak oni jsou všichni z toho vyloučenýho prostředí.

00:45:30 Tomáš Kratochvíl

Můj praděda byl ve vězení za sociku, protože šmelil se šrotem.

Taky je to něco typického pro Romy. A čekal bys to mladej kluk, Rom, když se dozvíš, že jeho táta nebo děda prostě za nějaký podvodíčky seděl, tak tě to nepřekvapí. Ale třeba mě překvapilo, když jsem se dozvěděl, že můj praděda mlynář taky seděl asi 2 roky. Jo šmelil. V 50 nebo 60 letech, a to je neviditelný, to nevidíme, protože to není typický, nikdo by to nečekal a tak se jako o tom vlastně nemluví.

00:46:18 Jan Šolc

Rozumím ti, rozumím ti, no jasně, jasně, že ty přistupuješ jinak k tomu, když zjistíš, že byl Rom ve vězení, než přistupuješ k tomu, když byl Čech ve vězení.

00:46:28 Jan Šolc

No a že vlastně to je ta moje práce, to je ten důvod, proč se vlastně na ty věci ptám, že tady vlastně mám děti jakoby z nižší třídy, nižší, prostě z nějakých jakoby špatných vrstev, částečně segregované děti, nemají žádné kroužky, tak choděj prostě a zkoušej drogy. Přitom se jako občas zapletou do nějakého problému se zákonem. Nebo prostě, potom jim to jde hůř, protože prostě už já nebo 14 kouřej trávu prostě docela solidně. A jdeme na to, že vlastně kdybych já natočil film od těch Romech, tak jako do jaké míry přesně mám tyhle věci ukazovat, ale do jaké míry to vlastně ukazovat nemám, protože by si někdo mohl říct - ty Romové jsou prostě takovýhle od malička.

00:47:32 Tomáš Kratochvíl

A ještě jiný by to bylo, že jo? Kdybys byl, já nevím, Holanďan nebo Dán, tak to natočíš a vlastně obrovský procento lidí bude chápat, cos tím myslel a co to zobrazuje. Ale prostě tady jsme pořád ještě v bejvalém Sovětském svazu a lidi jsou, co se týče, jako sociologie, naprosto nevzdělaný. A v podstatě jim jenom děláš vodu na mlejno, že jo? To je právě ta věc, proč se tě vlastně na to celý ptám? Jako že, jestli bys mi byl schopnej vlastně předat své nějaký tady to přemejšlení, jak a do jaké míry ty věci jako ukazovat, nebo jak jsi nad tím přemejšlel, alespoň jako když třeba natáčíš Romy dlouho.

00:48:12 Tomáš Kratochvíl

Jo hele taky jako já jsem na to vždycky šel nějak od lesa. První film byl vlastně o divadelnících a o divadle v ghettu.

Druhej film byl o mně, že jsem byl v píči a potřeboval jsem se nějak dát do kupy, a zrovna cikáni mě dali do kupy hezky.

A pak jsem dělal různý jako angažovaný věci, že jo, o sociálním bydlení. Různý reportáže pro agenturu, pro sociální, jak ona se jmenuje agentura, pro sociální začleňování, se tenkrát jmenovala. Tak to by byl jako takový angažovaný přístup.

A v tý Anglii jsem si od začátku zvolil, že to bude čistě observace. Chtěl jsem si vyzkoušet tuhle tu polohu. A možná jako jsem si totiž zvolil nakonec dobře, že je to ten success story a že to je fajnová rodina, protože metodou observaci, jak říkáš, zobrazovat nějakého průseráře, tak by zase Češi akorát řekli, podívej se, v Anglii, že prej mají lepší podmínky a on tady stejně dělá píčoviny v noci po ulicích. Jo bez nějakého dalšího komentáře, čistě observační je asi potřeba opravdu jako ukazovat to hezky a Romech.

A jak přistoupit k těm klukům z Nuslí? No tyvogo. Asi bych se hlavně sám sebe ptal, jestli některej z nich má jako silnej příběh, o něco si snaží, a má nějaký překážky, který bude

překonávat. A jestli třeba mám pocit z něho, že bude fakt bojovat urputně, že třeba překoná. A další otázka je, jestli ten kluk mi tak věří, že bude otevřenější, a bude mě pouštět do svého soukromí, a jestli mám dobrou vztah s jeho rodinou a jeho blízkými, jestli mě prostě i oni budou brát? To je asi hlavní.

To je jedno, toho se neboj, to je to je zbytečný bejt z toho dopředu připosranej. Pokud ten člověk bude mít potenciál, a pokud on, a jeho okolí tě k sobě pustí blízko, tak nakonec budeš mít tolik skvělého materiálu, že ten film budeš moct poskládat deseti různými způsoby, a tohleto pak řeš s dramaturgem ve střihu, jako, ale nebuď z toho připosranej dopředu, že děláš něco špatně.

00:50:58 Jan Šolc

Jo, tak to je vlastně další otázka, na kterou jsem se chtěl zeptat to jenom my vlastně není teďka odpovídáš. Třeba jestli ty, když jsi točil takovej film, jestli si neměl strach vlastně z toho, veřejného mínění, když ukážeš nějaký takovejhle film, kde jsou Romové?

00:51:18 Tomáš Kratochvíl

To je ale vždycky. Jak jste říkal, to to vždycky bude problematický, ať to děláš takový nebo makový, tak to vždycky schytáš. A, ale tak zároveň, ty to jako chceš schytat, že jo, vždyť jako točit film, o kterým nikdo nebude mluvit, to to nemá cenu. Takže na tu otázku říkám, vždycky jsem jako byl nejistej a bál jsem se, že to udělám blbě, že to bude průser. Ale v momentě, když jsem ještě ani nezačal natáčet, tak už řešit to, do jaké míry přileju do ohně, nebo naženu vodu na mlejn těm rasistům. Jako jo, jasně. Ale neodradí tě to přece od toho začít. Stejně to rozhodnutí natočit ten film o konkrétní postavě není racionální. To je taky, to je taky prostě chemie. Přeskočíte jiskra a víš, že ten, že to bude prostě dobrá story? Ať už bude taková nebo maková, a pak najednou jako tyhleto otázky jdou stranou. Jestli tím uškodíš Romům, tak těžko můžeš uškodit Romům, když najdeš prostě strašně zajímavou postavu a ukážeš její příběh?

00:52:49 Jan Šolc

Ty jsi říkal u toho natáčení, že se tolik jako o tyhle věci nestaráš, prostě spíše nevnímáš tu situaci, jestli tomu správně rozumím... Jestli jsi nad tím přemýšlel ve střihu, jestli si třeba něco vyndával, nebo nebo, pak...?

00:53:22 Tomáš Kratochvíl

Nemám pocit, že bych něco vyndával, právě naopak. Mám pocit, že vždycky jakoby, ať jsem měl jakýhokoliv dramaturga, takže vždycky to bylo spíš uvažování - jen houšť, jo? Jednou jsem třeba točil o rodině, která má vlastně moc dětí, nezvládá je a jedno mělo jít do pastáku, a vznikala metoda rodinné konference, kdy se jako oni sejdou, a každý slíbí, že ho

nějak podpoří, a budou tam zástupci prostě OSPODu, a to dítě nakonec nejde a dostane ještě šanci, nejde do toho pastřáku.

No a já jsem si s tou rodinou opil, měl jsem tam kameramana a pak jsem se jich ptal - proč máte tolik dětí? A oni, protože to je láska, prostě, a já říkám vy prostě jako nepoužíváte kondom? A oni, né prosímtě, to je jak sprchovat se s pláštěnkou, a teď se všichni smáli a já jsem do nich fakt musel ostře jít a ptát se jich, když mají jedenáct dětí, jedno z toho je postižená holčička, nezvládaj to, prostě, ani finančně, ani časově, nic, tak proč prostě mít další a další děti? No a stejně to skončilo jako nějaký nějakou prdelí a dělali jsme si pak ze sebe srandu.

Ale vlastně mi to přijde dobrý, bejt, a to mě zase naučili cikáni, prostě bejt otevřenej a jít do toho ostře, a jako říct, o co ti jde, co máš teda v tý hlavě?

Ne, že něco mám v hlavě, ale snáším to zase to nějak naformulovat, abych neublížil, nebo jo, tak oni jsou experti na to že to úplně vycejtí. A naopak ocení, když to, co máš v hlavě, tak jde rovnou na jazyk. To mě naučili Romové, tak to je dobrý, to je dobrý.

Druhá část

00:00:01 Jan Šolc

Ano, myslíš si, že je nějaký klíč, jak je správný zobrazovat Romy ve filmu? Existuje podle tebe nějaký způsob, kterým jakoby se právě Romové zobrazovat neměli?

00:00:14 Tomáš Kratochvíl

Ty jo tak na první otázku říkám ne, protože, kdyby byl jako nějaký klíč, tak to je nuda. Ne, každej si k tomu přistoupí nějak jako po svém, a podle mě vždycky je to hlavně o tom vztahu toho filmaře a tý postavy. A každej ten vztah je vždycky jedinečnej. A co by se zobrazovat nemělo? Tak to už jsme probrali ne jakože. Na jednu stranu musíš trochu myslet na to svoje diváctvo, a kdybys byl prostě režisér a točil pro holandský publikum, tak to tak bude asi na jiný stupni vzdělanosti, co se týče sociologie, než český na druhou stranu, nesmíš se tím brzdít na začátku, jako bát se. Ve výsledku vždycky tam chceš mít to jako drama a něco, nad čím lidi řeknou wow, to je hustý, a jako aby ta tvá postava procházela nějakými zkouškami. Takže nevím, určitě na tyhle otázky se nedá odpovědět nějak generalizačně.

00:01:13 Jan Šolc

A mě jde o to teda o to český publikum jo vlastně, ale jestli si myslíš, že se to dá nějak třeba říct jakoby. Jakým film bys jakoby fakt udělat neměl. Já nevím, jakože třeba mám příklad, jak jsou takový ty Bastardi.

00:01:33 Tomáš Kratochvíl

Hele, já to neviděl, ty bastardy, ale tak co jsem slyšel, tak to je samozřejmě strašný. No na druhou stranu je to u Romů hrozně oblíbený, protože to baví, prostě to je nějak zábavný pro

ně, ale hele, dám ti já to neumím říct obecně, ale dám ti jeden příklad, v Pongo Calling jsou zobrazeny ty osady, a já jsem ji viděl poprvé v životě, a většina Čechů je taky viděla poprvé v životě, nebo jako nemají s tím tu zkušenost, takže je to jako šokující. Je to fakt strašně silnej zážitek, silnej vjem je to taková atrakce a nám to přijde v pohodě to zobrazovat, protože máme pocit, že tím, že to zobrazujeme, tak to problematizujem a nějak jakoby eventuelně třeba pomáháme k řešení toho problému, nebo to aspoň medializujeme, kdežto třeba Slováci to vidí jinak, oni říkají, hele, to už teda natáčel fakt, kde kdo, každej začínající dokumentarista jede automaticky do osad, protože tam pustíš kameru, a rovnou máš jako křiklavej silnej záběr, kterej vyvolá emoce a oni už jsou na to trochu alergický a vlastně je to sere, ale ocenili, že tady v tom filmu, to bylo vlastně udělaný očima toho Pišty, že on tam byl taky poprvé v životě stejně jako ten divák a tím, jak tam prochází, a na začátku je aktivista a chce, aby byly jako v lajfkách, ty lidi, a postupně se ztrácí, ztrácí, až je vlastně úplně v šoku a uvědomí si, že ta jeho pomoc je plivnutí do moře. Tak to vlastně ti Slováci ocenili zobrazení toho prostředí skrze postavu, která je Rom, ale z Británie, z úplně jiného prostředí, a že jsem to vlastně jakoby problematizovat novým způsobem a zobrazil novým pohledem, tak to se jim líbilo.

00:03:10 Jan Šolc

Vlastně se chci zeptat, tak tohle mi přijde úplně jak výbornej příklad, ty ty romské osady, jakoby je nějaký způsob, jakoby třeba nějaký myšlení, který ty jsi měl předtím vlastně jak to zobrazovat, jak to nezobrazovat, nebo si prostě jen točil?

00:03:33 Tomáš Kratochvíl

Je to tím, že jsem tam nikdy nebyl, tak jsem nevěděl, co čekat, protože na to jako nemůžeš bejt připravenej. No a vlastně ani v tu chvíli mě nedošlo, že že budu mít tenhle ten klíč. Já jsem točil prostě všechno, co se dělo, a ten Pišta taky jako se neustále snažil dělat ty lajfy. To je vlastně do velké míry i konstrukt ve střížně, že my jsme my jsme zvolili to vyprávění tak, že on je víc a víc v šoku, a rezignuje na tu svou úlohu toho vlogera a vlastně už se tam pak jenom potácí. My už jsme ke konci schválně, Marek Běhoun, ten stříhač, vybíral záběry, který já jsem vyhodil, protože se tam nic nedělo a pište si tam jenom motal, tak on to na konci poskládal schválně z těch záběrů. Čili, odpověď na tu otázku je, neměl jsem žádný plán, věděl jsem o tom kulový, a i teď o tom vím kulový, protože jsem tam byl prostě jakoby ve dvou osadách, dvakrát na návštěvě, a od té doby jsem tam nebyl. A ani vlastně nejsem dost vzdělanej, nejsem cinefil, nekoukám se vlastně na filmy, takže já ani neznám ty ostatní filmy o těch osadách.

00:04:39 Jan Šolc

Jo počkej, takže já to zkusím shrnout, takže ty jsi říkal, žeš to vlastně nějakým způsobem ani moc jako neřešil, že prostě jste šli točit a točili jste to, co se děje s tou vaší postavou?

00:04:48 Tomáš Kratochvíl

Jo. A kdyby šel prostě do motorkářského klubu, tak ho budu následovat do motorkářského klubu. Tady to teda bylo jakoby zapojený do toho příběhu, že je aktivista, že jo že tam posílá nějakou humanitární pomoc, takže jsem v podstatě točil Pištu, a na pozadí jeho byla osada, a on na to nějak reagoval, to byl můj klíč.

00:05:15 Jan Šolc

Dobře, já si říkám, že jo, že to je takovej příklad, to mi teďka říkal spolužák. Děti si hrají v odpadcích, tak vlastně to je nějakým způsobem jakoby docela obraz. Děti si hrajou v odpadcích tak, jako jakým způsobem to natočit, protože ty to můžeš natočit způsobem, že jakoby děti si hrajou v odpadcích, protože jsou prostě prasata, a nebo právě naopak, jakože třeba, protože tam nemají žádný jiný místo, kde by si mohli hrát, tak jsou, jakože to myslím tím tímhle tím způsobem. Jestli měl takovýhle rozhodnutí, když jsi tam byl prostě?

00:06:02 Tomáš Kratochvíl

Tak, jasně, že můj názor a moje přesvědčení je takový, že to těm lidem to nevyhovuje. Není to jejich nátura a nejsou to dobytci, ale je to prostě obří společenské průser. A to je o, tom se nemusíme bavit, to je jasný. Ale spíš přijdeš někam. Děti si hrajou v odpadcích, OK. Postavíš kameru, děláš hezkou kompozici, protisvětlo, a je to dojemné a burcující, krásný všechno... Ale stejně seš hovado, protože se koukáš jak v zoo na ně, podle mě v takovém případě, když bych teda, doopravdy mě šlo o ty děti, a ne jako druhej plán, což bylo případ toho Pišty. Ale kdyby ty děti měly bejt v prvním plánu, tak bych se asi snažil seznámit s nima s jejich rodičema, zjistit, jak se jmenujou, který to dítě má jakou zálibu, jakej talent, a pak bych se prostě koukal na to, jak se hrabou v odpadcích a ty své talenty nerozvíjí.

00:07:15 Jan Šolc

Dobře tak jo hele, tak jdem jdem skočit dál. Jo tady mám otázku, do jaké míry jste počítali s většinovým množstvím do typu v přípravě filmu?

Vypočítávání toho, jo to vypočítávání toho většinového názoru na Romy.

00:07:44 Tomáš Kratochvíl

Jo to tam už určitě máš. Hele to to to o tom jsem mluvil dost a už mě nenapadá nic, co bych k tomu řekl, vid'?

00:07:54 Jan Šolc

Supr tak jo tak jdem dál. Dál, potom tady mám výběr protagonistů, to jsme se taky bavili o tom, že si chtěl vybrat ty kluky, ale jako o tom, že si s tím nemohl dostat, tak ti vlastně nějakým způsobem skončilo tady u tohohle Pišty.

Ty jsi říkal o těch klucích, kteří jsou vlastně průseráři, že si vlastně chtěl natáčet průseráře, že protože oni vlastně nějakým způsobem naplňují tady ten většinovej stereotyp.

00:08:37 Tomáš Kratochvíl

No oni zrovna v tý Anglii by ho naplňovali, ale zároveň by bylo vidět, že i tak se jim jako daří a jsou schopný, a jsou schopný jakoby začít nějak fungovat, založit rodinu, a tak, eventuelně a dala by se pak řešit ta otázka, pokud se jim to nedaří, tak jestli už je to třeba jako jejich osobní vlastnost, nebo nějaká jako nátura toho etnika, nebo jestli přesto i v tý Anglii mají nějaké překážky? To by bylo zajímavý, no protože v Čechách vždycky skončíš na tom, že jsou tu překážky jako společenské a dál se nedostaneš.

00:09:11 Jan Šolc

Rozumím, takže vlastně ty máš Romy, co žijou v Česku? Romové v Česku jsou jako neúspěšný, protože tady ta společnost nějak nastavená. A když vlastně Roma dáš do Anglie, tak tam třeba spousta těch překážek odpadne a zjistíš, že oni vlastně si žijou dost v pohodě, a že jim to tam jde, že je to takovej pokus vlastně.

A tím vlastně ukážeš, že Česká společnost takhle funguje špatně, protože tam to třeba jako funguje, tak proč ne tady?

00:09:36 Jan Šolc

Tak tady další otázka, jsou nějaké situace, kterým se snažil při natáčení vyhnout? Vyvarovat kvůli stereotypům vlastně nějakým?

00:09:47 Tomáš Kratochvíl

Stereotypům pů. Hele přemejšlím, přemejšlím. Asi ne asi ne. Dám příklad, když jsem točil Gádža, tak jsem si v jednu večer vrátil domů a Jarda s Margitou normálně byli v takové strašně zvláštní náladě. Já si myslím, že si, že si šlehli párno, že byli někde u na návštěvě, a že jim tam nabídli, a oni si asi šlehli, byli úplně rozparáděný a Jarda začal vykládat úplně jakoby, přestal se hlídat, a začal na rovinu vykládat věci, jakože kdyby měl syna, takže ho dá studovat na práva, ale zároveň ho bude vychovávat na ulici, aby prostě znal zákony, a zároveň, aby znal tu ulici, a že by z něho vyrostl úplně super gangster, že by to tady ovládl celý, a takhle se úplně rozesnil, jo, úplně bizarně.

Já jsem ho chtěl točit a on říkal, ať ho netočím. Myslím si, že to bylo právě způsobený tím, že jakoby si byl vědom toho, že je rozpumpříkovanéj tím pikem, ale dovolil mi aspoň dělat zvukovej záznam, takže já jsem to tam pak do toho filmu použil, že jsem právě měl nějaký

děti na ulici, jak si hrajou fotbal, a do toho on mi říkal tady tyhle své vize. Vlastně jako, neměl jsem ani v tu chvíli, ani ve střížně pocit, že bych to tam jako neměl použít. Určitě to mám autorizovaný od něho, protože to zase já jako nedělám boudy na postavy.

Leda, když je to třeba fakt explicitně nácek. Jo, tak se ho prostě snažím nachytat na švestkách a pak to neautorizuju. Ale když je to prostě jakoby postava normální, tak tak to já jsem se ho pak zpětně zeptal, ale jakoby věděl jsem, že to v tom filmu chci mít a bylo fajn, že to tu postavu jako problematizuje, toho hodnýho sympatického Jardu, že tím prostě jakoby ukážu jeho mafiánskou stránku, protože ona v minulosti existovala, a já jsem se neměl úplně jak k ní dostat, kromě tedy té krátký, slabý chvíly jeho. Tak nevím, jestli ti to uspokojilo jako odpověď, ale... Když to zobecním, tak nemám vlastně asi, kdyby třeba Pongovi, nevím, porušovali nějak pravidla nebo zákon, nechali mě to natočit, a ani by jim nevadilo, že to v tom filmu zobrazím, tak já bych to v tom filmu nechal, zřejmě. Protože by bylo fajn, to jako nějak problematizovat, nebo ne? No a určitě bych to probíral s dramaturgama. Ale asi by mi přišlo fér, pokud tam není překážka, jakoby zákaz těch postav, tak by mi asi přišlo fér to zobrazit, že to tak prostě je, jako no.

00:12:45 Jan Šolc

Rozumím. Když jde o to vypočítávání toho, co ty lidem chceš zobrazovat, že je nějakým způsobem, protože to je, když jde o tady tu menšinu, tak je to nějakým způsobem trochu důležitý jako nad tím přemejšlet, tak ty jsi vlastně říkáš, že prostě, když se to týká té postavy, tak to tam dám prostě, ať se děje, co se děje. Prostě se to tý postavy jako stalo. A neřeším to víc vlastně jestli to správně chápu.

Tak hele, já přemejšlím, co ti na to mám říct, protože jedna věc je, že tady teď teoretizují a druhá věc je, že se mi zpravidla jako nedaří si k takovýmhle situacím dostat. Nemám tu trpělivost, nebo prostě tak takovou takový štěstí na postavy, nebo nejdu po tom, jak ta Třeštíková, prostě že by zobrazovala ty lidi, víš, jak jak je ona je má v takovejch jako fakt sračkách, tak já si prostě apriori vybírám do filmu lidi, o kterých vím, že my s nima bude dobře. Protože bych neměl na to, se prostě měsíce, roky crcat s někým, kdo mě sere. Nejsu Klusák jako, jo že si vyberou fakt hajzla a udělám o něm čelo celovečera. Prostě si chci jakoby to natáčení užít i nějak po lidské stránce. Takže tudíž se mi pak takovýhle dilemata zas až tolik nedějou, a já řeším naopak problém, abych ty postavy trochu jakoby sundal z piedestalu, aby ten film nebyl nudnej tím, že jsou jako prostě moc skvělý. A ty, když se mě na to zeptáš a já ti dám tuhle odpověď, tak ono to může vyznít jako nějaká obecná rada, ale vlastně to tak není, protože já jsem jenom jako třeba v jiné situaci, než ten Klusák, nebo ta Třeštíková, a vlastně de facto jsem takovýhle dilema neřešil, řešil jsem jiný dilemata, ale tohle, na co se mě ptáš? Jsem vyloženě nemusel řešit. Jo takže takže? Tak no, takže musíš tu odpověď brát s rezervou trochu.

00:15:17 Jan Šolc

Ne, to je úplně v pohodě mě právě to, co to, co, co mi říkáš, mi přijde jakoby dobrý, protože já tady mám sice jako nějakou sérii otázek, ale tak to je. Už je třeba 1 z věcí, co to, co ty mi říkáš, že to prostě nejsou úplně aplikovatelný odpovědi na všechno, prostě všechno je to nejde to prostě takhle jako jednoduše shrnout, ale tak to, co si ty říkal, mi přijde jakoby dobrý, že ty si vybíráš už jako režisér si vybíráš vlastně nějaký lidi, který jsou ti nějakým způsobem jako sympatický, aby ti s nimi bylo dobře a potom ty lidi prostě dost často nemají ty vlastnosti. Který by byly třeba nějakým způsobem jako negativní ukazovat, aby to nepoškodilo obraz Romů jako skupiny, prostě no.

Tak to je to je podle mě, to je podle mě v pohodě. To je prostě podle mě, tak já to mám taky tak jakože když si vybírám, prostě, tak zase jakože nějaká chemie, která prostě ti s někým funguje a přijde ti to lepší, natáčet toho člověka někdy funguje ta chemie, protože potom víš, že to nějak půjde a. A bude to fungovat ten film víc, protože ty lidi nebudou prostě. No nevím.

00:16:18 Tomáš Kratochvíl

Tak jo jo.

00:16:22 Jan Šolc

Dělali sociální herci něco pro to, aby se vyhnuli vlastní stereotypizaci. Bavili jste se s nimi? O tom? Vpozorovali jste něco takového?

00:17:04 Tomáš Kratochvíl

Přemejšlim, počkej. Hele teďka v tuhle chvíli mě nic nenapadá. Teď jako nějaký vtípky, že jo? Oni oni hrozně mají rádi vtípky o tom, že někdo je černej, někdo je bílej. To je jako vždycky vděčný. Co točit, co netočít, hele, určitě jsou si vědomí těch stereotypů, nejsou blbí, ví, jaký je obraz v médiích. Když jsem chodil tenkrát po Předlicích a chtěl jsem u někoho bydlet, tak většina, nebo řada lidí mě poslala do háje slušně, že prostě nechcu bejt účastný, žádnýho natáčení, byla tam nedůvěra. Proto Jarda tenkrát byl tak výjimečný tím, že řekl, no jo, jdeme točit film, budeš u mě bydlet. Že neměl ten strach z toho, že budu další prostě nějaký týpek z Primy, nebo z Novy, ktorej tam jde po senzaci. Takže oni vědomí si toho jsou jo? Ale zároveň, já mám prostě štěstí tady na ty postavy, které pak jsou přirozené a neřeší to.

Hele je to zajímavý, třeba ten Jarda Gaži. On byl fakt mafián, jo, on kšeftoval s bílým masem. Myslím tedy i měl nějaký prostě dealery pod sebou, nějaké kluby, a jeho rodina, těm se říkalo Moraváci, a kšeftovali s chudobou, jako s ubytovny a takhle. A o tom nikdy jako moc mluvit nechtěl, když jsem na to narazil, tak on třeba i malinko se rozpovídal, ale jeho žena Margita to utnula. A to mi pak i někdo, pár lidí, který jsou znalí těch předlickejch poměrů, tak mi to

pak vyčetli, že jsem točil rodinu Moraváků, a že to v tom filmu chybělo tohleto pozadí. A já jsem jako nebyl schopnej se k tomu dostat, k té minulosti, to jako to, on, a hlavně Margita to prostě jako reflektovali. Velmi přesně, že to se do toho filmu nehodí, a že pokud točíme film, kterej má rušit předsudky, tak by tady ta minulost jejich měla tam bejt zamlčená, to jako jo, no.

Ale těch Pongových zrovna tam mě člověče nic moc nenapadá. Jako Štefan taky dělal taky kšeftíky. Vydělal hodně peněz, pak to projel na automatech v 90. letech a tak, a to on mi všechno řek, akorát, já jsem to netočil na video, protože jsem věděl, že to je observační film, tak jsem si to natočil jenom jako audio, že to pak třeba zpracuju nějak jinak, a za to on se nějak nestyděl, to reflektoval jako docela otevřeně, tohleto. No, a nic jinýho mě nenapadá, člověče žádněj jinej příklad.

00:20:32 Jan Šolc

Je něco, co by si mně jako mladému nezkušenému režisérovi doporučil, abych dělal či nedělal, pokud bych chtěl točit film o Romech?

00:21:02 Tomáš Kratochvíl

Když něco dostaneš na stůl, tak to sněz. Kup si cigára a rozdávej je. Nech si vařit kafe. Oslovuj ty lidi křestním jménem, ale když je starší, tak určitě vykej a říkej, třeba pane Karle nebo paní Věro. A buď upřímněj, mluv o sobě, když se dozvídáš o nich, tak musíš taky upřímně mluvit o sobě. I o svejch slabejch stránkách, o svejch průserech, hrozně si ti to otevře cestu, když řekneš, že seš teď prostě nešťastně zamilovanej, nebo prostě máš nemanželské dítě a mrzí tě to, nebo jo. Když se otevřeš sám, tak to bude oboustranný, a začne to líp fungovat. A ještě jedna věc, já jsem si všiml, možná ten můj úspěch u nich v těch Předlicích spočíval v tom, že Romové jsou zvyklí, že gádže k nim přistupují vždycky jakoby mentorsky, víš, jakože něco je naučit, něco jim poradit, k něčemu je donutit, nebo jako je nějak vytěžit, z pozice jakoby toho silnějšiho, tý jakoby zkušenější, inteligentnější, mocensky silnější a tak. Ale já jsem tam tenkrát šel jako úplně zničenej, prostě, že mě vyhodili z práce, ze školy, žena ode mě odešla a šel jsem se tam jako dát do kupy, a to oni mají hrozně rádi, a vlastně jsou to v tom i dobrý. Do toho jsem si všiml vícekrát, že nějaký úplně zničenej gádžo přijde k cigánům, a oni ho jako podpoří a nějakou dobu mu dají u sebe azyl, a že takhle to funguje, a vlastně je to narušení právě tady té pozice, že najednou ty nejseš, ten silnější, ale ty od nich potřebuješ pomoc, poradit, naučit se něco, prostě jo ochránit. A tohle prostě? Oni mají hrozně rádi jako a jsou v tom dobří.

00:22:59 Jan Šolc

Takže jako umět umět ukazovat slabost.

00:23:04 Tomáš Kratochvíl

Jo a zároveň vtípky rozhodně dělat vtípky, dělat si srandu ze sebe. Když budeš dělat nějaký kraviny, šílenosti a ne, nebudeš prostě studenej čumák, tak to tak všechno půjde líp.

00:23:27 Jan Šolc

Pracovali jste ve střihu s možným stereotypním prezentováním Romů?

00:24:08 Tomáš Kratochvíl

Těžká otázka, těžká otázka. Ty jo, tak, asi to znáš ten proces střihu to je taková. To to je nahoru dolů jako já to mám vždycky. Takže. Točím a jakmile to začne nějak jako přibejvat ty scény, o kterých vím, že jsou dobrý, tak se dostanu do euforie. Má pocit, že to budeš skvělej film, a jak se to chýlí ke konci, tak si tak začíná mít pochyby. Pak mi to leží ve střizně, všechen ten matroš a začnu procházet, dostanu se do totální paniky, že tam toho mám málo a že to je celý úplně mimo a že to byl jako že to byla falešná sebedůvěra. Pak to, pak teda my tam začne něco vznikat, tak jsem zase v euforii z toho, že to není úplná sračka, že tam něco mám. Pak se bavím s dramaturgem dost často mívám je Honzu Gogolu a ten je prostě strašně přísněj, že jo? Oni ti to úplně sepisuje na rok bude ti do hlavy tisíc otázek a pochybností, takže se zase dostanu do deprese, že je to na hovno, a takhle to prostě jde několikrát nahoru dolů. A. Navíc třeba u toho Pongo Calling to bylo tak zběsilé hledání toho tématu. O čem to teda vlastně bude? Několikrát se nám to úplně otočilo. O čem ten film má vyjít? Že už ty jo odpoví nějakou jako jednotící odpověď, tedy na tu otázku úplně ti asi nedám.

00:25:40 Jan Šolc

To se dá ale aplikovat na veškerý filmy. Ne jen na filmy o Romech, ale jestli třeba nějaký specifikum v tom střihu, když jde filmy, ve kterejch jako vystupujou Romové. Jestli si nějakým způsobem jste třeba řešili ve střizně něco, co se týká toho, jak ty Romy vlastně vyobrazit, jakože, kromě toho, že teda se člověk snaží najít téma, nebo nějak jako, aby to drželo dohromady? A tyhle věci, který se vlastně dají aplikovat jako na všechny filmy, tak vlastně je tam ještě nějaká specifikace, prostě pro ty filmy, kde vystupují Romové prostě no. O tom romství a o ukazování Romů.

00:26:23 Tomáš Kratochvíl

Hele asi ne, asi asi jakoby nemám nějaký limity nebo nějak, něco neukazovat, aby to neuškodilo. Spíš mě prostě baví ta jinakost, takže já jsem vlastně rasista, se dá říct, protože hledám tu jinakost na těch lidech. A furt nějak jako doufám, že teda existuje, ta jinakost, založená na na tý etnicitě, nebo na té rase, čili jsem vlastně rasista. A taky mi to přijde jako málo, že bych toho v tom filmu chtěl ještě mít víc. Třeba dám příklad, v Pongo Calling je

scéna křtin, a je tam obrovské houf lidí, a každej něco říká, a je tam babička, což je úžasná postava, která v tom filmu téměř není, ona se tam jenom mihne, ale měl jsem s ní skvělejší materiál, ale pak to muselo ven, protože to odbíhalo úplně od tématu. A během těch křtin babička opakovaně říká, dokud ty děti jsou nepokřtěný, tak jim říká „židátka“. A když už jsou pokřtěný, tak jim začne říkat prostě křtěníka. A je to nějaký jako, takhle se to i na Slovensku východním jako říkalo, že jo? Je to vlastně úplně otravný v dnešní době něco takovýho říkat, je hrozný, hrozný a mě by děsně bavilo to jako v tom filmu tematizovat, ale jednak už v tu dobu jsem věděl, že babička je aut, že to je prostě naprosto periferní postava, na druhou stranu tam byla skrumáž, a já jsem musel sledovat jako Pištu a Ivetu, a ty děti, a nebyl čas se na to zaměřit, a mrzelo mě, že to tam nemůže být jako víc, protože mě to přišlo na tolik jako bizarní, a zřejmě jako prastarý, že bych to tam jako rád měl. A neměl jsem to tam nakonec. Takže taková je odpověď, jako jo, že vlastně jsou trochu úchyl na tu, na ty bizarní jinakosti, a spíš bych jich chtěl mít jako víc, než se mi daří v těch filmech.

00:28:36 Jan Šolc

Romská tematika je v českém prostředí citlivé téma, přemýšleli jste nad společenskou reakcí o na váš film jako obávali jste se nějaké reakce? Ty jsi říkal, že tě to vlastně baví nějakým způsobem na to vždycky vznikne spousta reakcí...

00:29:31 Tomáš Kratochvíl

Hele, tak blbci budou vždycky reagovat jako blbci, a navíc já vůbec nemám zálibu v debatách na sociálních sítích, nebo co se píše v takových těch komentářích a tak, mě je to srdečně jedno, dlouho jsem vlastně ani nesledoval jako svůj profil na CSFD. Teď se na to trochu dívám, protože točím o experimentální archeologii, a tam mi to přijde jako relevantní, že už vlastně mi to... Jako že je to nějaká zpětná vazba.

Ale ty filmy o sociálních tématech? A kdybys měl sledovat jako nějaké hodnocení, nebo nějaké jako převažující hlasy na sítích, tak to je úplně marný, to je jako zbytečný, to o ničem nevyovídá. Čili, co je důležitý, no tak festivaloví diváci, to jsou zase lidi, který nemusíš až tak vzdělávat většinou. Ale ta televize je dobrá, co se týká diváků, že když se tomu udělá dobrý promo, a třeba na ten Český žurnál se koukalo fakt hodně lidí, to bylo třeba víc jak půl milionu, co vidělo Gadža? A tak tam si myslím, že to třeba už mohlo nějaký dopad mít. To jako mohl být jako výraznej obraz Romů, kterej se hodně lidem vryl do paměti. A já mám dobrý pocit z toho, že jsem prostě našel toho Jardu s tou Margitou, který jsou apriori sympatáci, a že je dobře, že jsou tam i obrazy toho typicky romského, kdy on sedí doma a do půl těla nahej, a hraje na kytaru. A kdy prostě má tu svou mluvu, ten dialekt, či skáčou z romštiny do výchoňárštiny, do češtiny, že jsou prostě oba dva snědí, a přitom jako fakt sympatický, tak.

Je to spíš cit, jako citem, že když když mi ten člověk je sympatickejší, a je vtipnější a dobře se na něj dívá, tak já si myslím, že to jako vlastně stačí. Chápu, že možná su naivní, ale pak někdo třeba bude oslovený pojď, pojď na demošku, půjdem pochodovat do ghetta a je to vlastně pokus o pogrom, že jo? A někdo třeba řekne na základě toho, že viděl film o Jardovi Gažim, ne, člověče já nepůjdu, protože mu to bude blbý, protože si řekne, a vždyť on tam může bydlet třeba i takovýhle týpek, a já jako kretén mu budu řvát pod okna „bílý Čechy!“.

Takže je to vlastně primitivní, jo? Já vlastně nejsu nějak zaprvé, nejsu vzdělanější, za druhé nejsu cinefil, mě vlastně ani moc na ty filmy se zas až tak nebaví koukat, a nejsu teoretik, spíš to beru tak jako citem, a to čím si to, jak mě to jako baví. Snažím se natočit takovej film, kterej by třeba mě osobně bavil, kdybych ho viděl, jo jo?

00:32:27 Jan Šolc

Rozumím mě. Jde o to totiž, že přece když si třeba takhle, přesně když jsou nějaké ty lidi, že ti můžou přesně označit za to, že vlastně nějakým způsobem se na ty lidi díváš, třeba třeba nějakým způsobem z vrchu, nebo že to může být nějakým způsobem právě třeba jako rasistický, nebo právě naopak, že přesně podpoříš prostě ty negativní, prostě, energie, který jsou prostě ve společnosti, tak tyhle věci to prostě to tolik jako neřešíš. Ne já jsem třeba teďka točil film o točím film o problematické mládeži. Když jsem to pouštěl v Poněšicích jakoby, tak jsem měl strach, aby to nevypadalo, že přesně jako, aby mě tam někdo neosočil z toho, že tady jako zneužívám prostě děti, kterým není 18, tím, že prostě něco jako ukazují. Tak to to je takovej příklad, jakože když člověk vlastně natáčí takovouhle věc, no...

00:33:20 Tomáš Kratochvíl

No hele podle mě je to úplně jednoduchý, když když k nějakému z těch dětí najdeš cestu a zobrazíš ho tak, že ten divák se s ním bude moct na chvíli identifikovat a probudíš v něm tu empatii vůči té postavě, tak prostě nemůžeš bejt v tu chvíli označený za to, že že děláš jako špatně nebo jako škodíš tím filmem, ne?

00:33:46 Jan Šolc

Pojďme dál, mě to přijde jako dobrá odpověď, ať to dojedem.

Změnilo protagonisty nějakým způsobem natáčení filmu? Jak na ni reagovali? Err například, když jde o to vnímání sebe sama, o vnímání stereotypů, především jako.

00:34:34 Tomáš Kratochvíl

No. Hele není Jarda Gaži, během natáčení, vlastně si myslel, že tak trochu si furt myslel, že jsem jenom nějaký blázen, a že to je úplně jako mimo, a že to uvidí pět lidí. Ale potom, když to jako. Třeba v tom musíte fakt vidět úplně všichni. AZ něho se stala celebrita, takže si myslím, že pak toho jako využíval ve smyslu, že když něco potřeboval zařídit, tak to prostě

jako šlo jednodušeji, protože někam přišel a byl Jarda Gaži a každej věděl, takže se vezl jako příjemně na té vlně toho, že byl prostě nějakou dobu celebrita. A co se týče třeba Štefana, tak ten to bohužel nestihl, což mě strašně sere, a umřel dřív, než mohl, a ta jeho věc, vlastně využít tý vlny toho filmu. Ten film se promítal v europarlamentu, byla tam jeho rodina a on tam bohužel nebyl, že jo? On přitom se snažil jakoby tu otázku do toho europarlamentu procpat.

No, ale za života, já si myslím, že mu to dodávalo na vážnosti, to, že měl za zadkem neustále štáb, byť teda s malým foťákem, což je mínus, protože pořádněj štáb, to je velká kamera, že jo? Tak já jsem byl jenom s foťákem, ale zase zvukař měl velkej mikrofon a tvářili jsme se hodně profesionálně, takže ono to působilo, jako, že je ta jeho věc důležitá, a že on je důležitěj, a myslím si, že mu to jakoby pomáhalo mít nějakou autoritu. Že jakoby jsme byli takový jako nástroj pro machrování trochu, v jeho komunitě a pak je ta otázka, co třeba ten Pišta by dělal, nebo nedělal, kdybysme ho nenatáčeli, do jaký míry on třeba to všechno rozjížděl, protože věděl, že to bude zobrazený ve filmu, což se mi i pár lidí ptalo, a je to skvělá otázka, ale vlastně já není neznám odpověď, protože jsem se ho na to neptal. Jako bylo by mi to trapné se zeptat, hele Pišto, a organizoval bys Bruselskou demonstraci, kdybich o tobě nedělal film? Asi bych se styděl takovou otázku položit, takže jsem ji nepoložil a ne nevím, neumím si na to ani sám sobě odpovědět.

00:37:01 Jan Šolc

No a když jde o ty stereotypy, tak o. Pomohlo nějakým způsobem změnit to natáčení nějakých sebepojetí nebo vnímání?

Romové, nebo tady to vlastně no? Jakoby třeba proboha nějakého stereotypu?

00:37:30 Tomáš Kratochvíl

Ty jo nevím, nevím čoveče, nemám, nenapadá mě žádněj příklad, to je ta je otázka, na kterou by ses musel zeptat spíš asi těch postav.

00:37:52 Jan Šolc

Nedošli jste v celém procesu k závěru, že jsou nějaké negativní stereotypy platné?

00:38:11 Tomáš Kratochvíl

Hele, tak jasně, do určitý míry, když seš prostě v komunitě, která je vyloučená a chudá, a chudoba a vyloučení se tam replikují už jako desítky generací, a prostě mladý nemají vzory a tak, tak jasně, že je tam větší výskyt drog, jasně, že jsou tam promrhaný talenty, jasně, že jsou tam lidi, který nejsou schopný se jako uchytit v práci, a i když dostanou třeba někdy příležitost, tak ji promrhají. Jasně, že děti mluví jako dobytci a, jo, to to je prostě... Když přijdeš na místo, který je fakt jako chudý, tak na jednu stranu tě může šokovat, jak se to tam

jako potvrzuje a jak je to opravdu jako hnusný, hrozný místo, na druhou stranu se ti zase rozjasní v tom, že chudoba se nesmí romantizovat. Že když je někdo chuděj tak to neznamená, že je jako nějaký jako lepší, nebo čistší osobnost než zkaženéj bohatěj, to vůbec. Prostě když jsou lidi ve sračkách, tak se chovají hrozně, protože je to prostě třeba, ne třeba, ale je to prostě často lepší strategie pro přežití. A na druhou stranu tam zas najdeš prostě klenoty, no nejdeš tam prostě perly.

No tak třeba ten Jarda byl klenot, kterej jsem našel v Předlicích Jarda s Margitou, a takový dva lidi bych pravděpodobně jako mnohem hůř hledal na nějakých normálních sídláku. Protože to prostředí by mi jako neumožnilo takovej příměj kontakt, a takhle jako na rovinu se s někým prostě dát do holportu. Anebo, když dám ještě teda extrémnější příklad, tak to je ta, u tý slovenský osady, a tam se fakt strávil hrozně málo času, ale ty zážitky byly tak koncentrovaný, že tam byly fakt třeba jako jednotlivci nebo rodiny, o kterejch jsem si říkal, ty vole, tak to jsou fakt ale hnusáci, tyvole, úplně úchylný, fuj, tam bych ani do téhle chaty bych nevlez, prostě když ti tam malý dítě začne říkat, pojdte k nám, táta vám ukáže, jak má dlouhý péro a co s ním všechno umí. A prostě pak vidíš ty rodiče, jak vypadají? Říkáš si ty pičo vole tak to tak, od těchhle dál. A o chalupu vedla, zase potkáš babička s dědečkovou s dědečkem a koukneš se jim do očí, a vidíš prostě tak takovej jas a tak jako tak nádherný oči, že jsem si říkal, ty vole, to jsem snad v životě neviděl, jako to je úplně jako... Slzy do očí mi šli, když jsem je viděl, víš, jakože takovýhle extrém, je to, no prostě nevidáno, neslýcháno, těžko se to popisuje. Je to fakt síla.

Vždyť to je prostě základní, taková jako poučka, nebo fakt, že přijdeš do chudýho nějakýho slamu kdekoli na světě, a vždycky tam budou více početné rodiny, ve kterých bude jako domácí násilí, ve kterých budou velkou roli hrát asi nějaký jako drogy, závislosti, a který budou mít prostě strategie k přežití na hraně, nebo za hranou zákona. To je úplně jasný, kdyby ses tam narodil ty, tak nebudeš jinej.

00:42:41 Jan Šolc

Nenarazil jsi nějakým způsobem při tom natáčení zhruba má na nějakou svoji vlastní naivitu.

00:43:11 Tomáš Kratochvíl

No naivní já rozhodně jsem, vím to o sobě a je to i taková trochu moje značka, že do těch jako míst, který jsou strašně komplikovaný, tak já přijdu s nějakým jako postojem úplnýho naivky a neználka, a je to vlastně ten můj výchozí bod. Pro to dotazování se těch lidí, a pro tu orientaci v tom místě, a nějak mi to jako vychází. Ale jestli jsem na tu naivitu někdy dojel třeba, nebo takhle, takhle jsem tu tvou otázku pochopil, tak člověče ani ne. Nebo jako Jarda s Margitou třeba v těch Předlicích, oni měli hrozně rádi mě jako poučovat a varovat, abych někomu nenalítl, že jsem se jim právě zdál takovej naivní a hodnej, a nezkušenej a furt mi

říkali, jak tam ty cigáni jsou vychcaný a jak se mi někdo pověsí na paty a vymámí ze mě peníze, tak mě neustále jakoby předtím nějak se snažili chránit. Ale jako vlastně nestalo se to. Nikdy mi nikdo nic jako neukradl, nikomu jsem neskočil na špek, nenapálil mě nějak nebo. Nebo počkej přemějším, jestli jsem... Naivita, no spíš úplně z jiný stránky. Mám pocit, že třeba, když jsem vzal zakázku pro tu státní agenturu pro sociální začleňování, a slíbil jsem jim natočit asi 30 reportáží z různých oblastí a z různých míst, tak potom jsem měl třeba pocit, že jsem, že jsem se nechal zneužít jo, protože většina těch většinou u toho jsem zjistil, že to vlastně jakoby úplně moc nefunguje. A když to funguje, tak to není zásluha tý agentury, ale ty reportáže museli tak vyznít, jakože ta agentura je středobodem toho všeho, co co, co se děje, tak. Tak třeba jo, v týhle situaci jsem si fakt říkal, ty vole... A jestli jsem třeba neměl s tím jako seknout a ty peníze jim vrátit, nebo jakože příště bych už do něčeho takovýho nešel? Ale jestli tu otázku směřuješ jako k tomu pobytu mezi Romama, nebo tady v těch prostředích, tak tak asi ani. Asi ani ne.

00:45:27 Jan Šolc

Hele, já jsem si chtěl zeptat ještě na poslední věc, a co je fakt ta tvoje primární motivace? Proč to děláš vlastně celý?

00:46:26 Tomáš Kratochvíl

Dívej, já mám pocit, že už jsem ti tohle hodně řekl. Předtím, ale možná jsem neřekl jednu věc, a ona dost možná bude ta nejdůležitější. Mě totiž chybí, mě totiž připadá, že mi něco chybí, co ty Romové mají, a já se to od nich jakoby můžu učit, nebo to nějak nasávat, přijímat to od nich. A přijde mi to jako prospěšný, pro mě osobně, s nima být v kontaktu, a baví mě to. Je to zábavný a zároveň si tím i můžu vydělat peníze, takže to je super. To je možná jakoby ta hlavní moje vnitřní motivace.

00:47:04 Jan Šolc

Zkusit alespoň popsat nějaký ty věci jako fakt jednoduše prostě, co oni ti můžou dávat?

00:47:11 Tomáš Kratochvíl

Ta gadžovitos, kterou v sobě mám, protože jsem gadžo, ta spočívá v tom, že jakoby moc řeším všechno okolo, a nejdu prostě přímo, a nedokážu se tak snadno vyžvejknout, o co mi jde. Nedokážu bejt tak jako přímej, nemám v sobě tolik toho ohně, toho jejich jižního. Jsem takovej jako moc vážnej, přehnaně, a chybí mi taková lehkost. A to se jako, to je to, co nasávám.

00:48:01 Jan Šolc

Jasný chápu.

00:48:07 Tomáš Kratochvíl

Přemejšším, jak to ještě. No prostě taková jako samozřejmost přirozenost.

00:48:20 Jan Šolc

Jako nějaká autenticita? Myslíš jakoby v chování?

00:48:25 Tomáš Kratochvíl

Jo ale i v tom jako prožívání, jako jo, že tolik neřešíš, jak působíš navenek. Emoce, důležitý je, že my tady my tak jako potlačujeme ty emoce, že jo, to je pro nás typické, a to oni zas by se... Možná se můžeme v tomhle ohledu učit od sebe navzájem. My tady máme tady naproti rodinu, a tyvole, a ty jenom když se baví o tom, co budou vařit druhý den k večeři, tak nám se třesou okenní tabulky. Oni by zase mohli mít studijní pobyty v gadžovských rodinách, jak ty emoce malinko jako potlačovat. Mně teda emoce chybí, ne, neumím je, neumím je prožít, dát jim průchod. A mám je takový zakrnělý.

00:49:17 Jan Šolc

Díky za upřímnost, to je vše.

Příloha 4: Rozhovor s Petrem Kačírkiem a Tomášem Chlupem,

9.7. 2023 Brno, park Lužánky

8.7. 2023 Online, doplňující dvě otázky

9.7. 2023 Brno, park Lužánky

8.8.2023 Praha/neznamé místo, online - Doplnění struktury

00:00:13 Jan Šolc

A to je vlastně taková otázka o těch obecných věcech.

Proč si myslíte, že je důležité točit o Romech? Proč to děláte? Co vás k tomu vede? Co s tím snažíte změnit a proč?

00:00:24 Petr Kačírek

To je hodně otázek v jedné.

00:00:27 Martin Chlup

Proč je důležité točit o Romech...

00:00:30 Petr Kačírek

No, o všem je důležitý točit jako, nejenom o Romech, ale o všech lidech. Pro mě je hlavní téma člověk a takže důležitý točit úplně u všech, o majoritě, o všech minoritách, a neberu to tak, jako že Romové si zasluhují něco speciálního, v tomhle, nějakou pozornost...

00:00:59 Martin Chlup

Já to mám jako podobně jako Petr rozhodně v tom, že to téma je ten člověk. A že život dnešní v dnešní době je fakt jakoby složitější, prostě pro každého a spousta výzev je v něm schovaná. Když vidím někdy, jak složitý, je to jako pro nás. Prostě pro lidi, který mají jako fakt jako solidní výbavu, prostě od rodiny a vlastně nějaký jako harmonický, docela jakoby to zázemí a jako dobře rozdaný ty karty, a i tak je v tom prostě schovaná spousta jako fakt jakoby výzev a ty cesty jsou složité tak.

Mě vždycky jako přišlo jako super hustý a vlastně to, jak vůbec to můžou (Romové), oni to taky většinou jako nezvládají, že, jako zvládnout, prostě ti Romové s tím, jak mají rozdaný ty karty oni, takže mě to jakoby přitahovalo. Prostě se v tom nějakým způsobem, v tom jejich světě, prostě babrat a nějak to zkusit nahlídnout.

00:02:24 Jan Šolc

Já bych si tam ještě vrátil, mě jde o to, proč jste si třeba zrovna teďka jakoby vybrali dělat film o nějakých Romech. Protože to byste si mohli vybrat kohokoliv jiného, pokud je vaše téma člověk.

A ta druhá věc je, co jste se tím snažili nějakým způsobem dosáhnout nebo ukázat.

00:03:02 Martin Chlup

No tak, v životě každého tvůrce je to asi tak, že jako něco je to, o co máš zájem a druhá věc jsou věci, jak jako ti to seskládá ten život. A že k tomu máš prostě tu příležitost nějakou, jako k jiným věcem tu příležitost nemáš až tak dobrou, jako se jimi zaobírat.

Takže konkrétně jako já? Se asi s tím tématem nějak potkal trošku dřív než Petr, že když jsem po škole hledal práci, tak jsem vlastně nic začal pracovat jako video dokumentátor pro Muzeum romské kultury, což prostě tady instituce brněnská založená prostě Romama, brněnskou inteligencí romskou. A no tam jsem prostě dělal 7 let, točil pro ně prostě různé záznamy, ať už jako o kultuře, o tradicích, a vůbec o tom romskym životě. Takže si tím člověk prostě nějak vybudoval, jako to know-how, prostě fakt reálně ty Romy potkal, seznámil se s nima, nějak do toho světa prostě nahlídnul a naučil se s nimi komunikovat. Jo, takže když jsme potom prostě, když jsem potom hledal témata pro vlastní tvorbu, tak mi to k tomu nějak přirozeně vedlo. No v tom prostě pokračovat, protože zas ty věci pro to muzeum byly víceméně publicistický záležitosti. Jo, nebylo to jako nějak, řekněme, umělecky odvážnějšího, no tak to už potom zkusit něco vlastního a což byl tenhle až dokument no... Jo, takže mě to k tomu takhle přivedlo přes to muzeum.

A potom to je tady ten brněnskej život. Víš, tady je prostě silná brněnská romská komunita, která žije přímo tady, pár stovek metrů (od tohoto místa) to začíná jakoby odsud, ta oblast. Jo, tím asi vždycky bylo Brno docela výjimečný. Že ty Romové tady s náma prostě jsou a jsou snadno dosažitelný.

Není tam nikdo jinej, nejsou tam prostě Poláci, není tam, nejsou tam nevím, ze Sri Lanky lidi, jsou tam prostě zrovna Romové. No, takže když prostě se díváš okolo sebe a snažíš se najít snadno nějaký dostupný téma, chce se ti do toho, tak ti Romové se prostě nabízejí, no tady v Brně tady to tak bylo tady prostě každěj druhej brňák asi točit točil něco o Romech, že jo, jako prostě. Přece jenom, ale je tu ten *Cejl* prostě.

S čím to nějak nezlehčuju, to znamená, že to téma tady je a je důležitý. Prostě jo, tady se o to soužití nějak prostě hraje.

00:06:16 Jan Šolc

Jestli to správně chápu, že to je v místě, kde prostě jsou Romové. Je tady důležitý to soužití, a proto si vybíráte tady to téma.

Ještě chtěl zeptat právě na tu další otázku, co jste si tím filmem snažili ukázat, nebo dokázat, nebo změnit?

00:06:41 Petr Kačírek

Jako změnit? Jako nic, jako určitě, jo, takhle velký ambice já třeba nemám vůbec obecně s filmem, že?

00:06:50 Martin Chlup

Já taky ne.

00:06:50 Petr Kačírek

Kde by se dalo jako filmem něco měnit, nebo jakože já bych byl ten tvůrce, ale proto je pro mě důležitý, aby během vytváření toho filmu, aby to mělo smysl ještě jinej, než je ten film samotnej. Což u té *Miri fajty* právě bylo v tom, že jsme mohli toho Robina Striu provázet tím, že si vybudoval nebo vytvořil ten divadelní sitcom původní a potom ten film. A tím to vlastně mělo

smysl, i kdyby ten film sám o sobě nikdo neviděl. Jo, takže tam vždycky pro mě ještě musí být něco dalšího kromě toho filmu, protože to je trošku... No ty vole to už mi vůbec nedává smysl jako - točit film pro film.

00:07:50 Martin Chlup

Je to tak, že prostě jak jemu (Robin), tak těm dalším lidem, který se toho zúčastnili a v tom filmu jsou nějak zachycení, potažmo v nějaký druhý vrstvě, i celý tý komunitě, protože oni tady byli fakt známý, tak to i trochu nějakým způsobem změnilo život. Jo, kdyby to nebylo, kdyby jsme se o to prostě neposnažili, a jeho (Robina) k tomu nějakým způsobem nevedli, nebo mu s tím nepomohli a nezachycovali to u toho, tak by něco chybělo.

To, jak jemu, tak prostě i těm dalším lidem Pro nás to nebylo jenom observování něčeho, nějakých lidí, že jo? Ale prostě nějaký...

00:08:41 Petr Kačírek

No to vůbec ne...

00:08:48 Martin Chlup

...jako aktivní kroky, aktivní snaha v našich životech, společná s těma lidma, kdy jsme se dali dohromady a prostě se něco snažili zažít a vytvořit.

A tak ve více vrstvách, protože oni tvořili ty svoje věci a my jsme při tom tvořili ten svůj film a navzájem se to všechno nějakým způsobem prostě ovlivňovalo, jo? A myslím, jakože na těch pár let, co jsme na tom dělali, s nima společně, tak že se to stalo dost podstatnou součástí normálně našich životů. Že jsme k těm lidem nějaký vztah našli a oni k nám, řešili jsme je pořád, takže takovejhle nějaký aktivistický ani ne, spíš aktivní způsob tý práce skrze ten dokument.

A v tom to pro nás bylo podstatný. To byl ten náš přístup, že do toho trošku skočíš po hlavě, mezi ty romáky, nebo do té komunity, a prostě nějak se s tím musíš sám prostě popasovat taky.

Jo, protože to není jako že je ti jedno, co se tam děje, a ty to jenom nějak zachytíš, ale prostě jsi součástí toho. Takže to asi byl jakoby ten nějaký náš způsob té práce. No jo.

A to byla i ta změna. Víš, že si nemyslím, asi ani jeden z nás nemá ambice, že by to prostě měl být ten náš film, že je to, že se někde prostě teďka občas pustí nebo někde visí tak, že to bude prostě měnit něco, ale že to mělo být skrz to samotný tvoření, jo, nějaká kapka. Prostě v tom reálným světě, prostě ty změny.

00:10:38 Petr Kačírek

Jo jo...

00:10:40 Jan Šolc

No já totiž mě dávat to, aby já nevím, jestli se ptám dobře, ale mě jde vlastně o to zjistit i od vlastně od vybraných režisérů, co jsou ty jejich motivace? Proč vůbec jako pracovat s Romama? A já to vlastně nevím, jestli jste to řekli, ale já to vlastně já vím, že říkáte pořád jako

oni jsou tady, Mluvíte vlastně o průběhu, ale vlastně bych se vás na to zeptal ještě znova, jenom co je, co je ta motivace, točit o Romech, že jo?

Protože jsou tady s váma, teda je pro vás nějakým způsobem důležitý to soužití? Nebo že s těma lidma vlastně chcete něco zažívat?

00:11:40 Martin Chlup

Přinejmenším v tu dobu to tak bylo jo, to už bych taky teďka nezobecňoval do současnosti. Jo, ale v tu dobu vzniku toho filmu to tak fakt jako bylo.

00:11:44 Petr Kačírek

No jasně no.

00:11:53 Martin Chlup

Že jsme s nima něco prostě zažívat chtěli a jakoby spoluvytvářet a nějakým způsobem prostě jim pomoci se posunout se.

00:12:05 Petr Kačírek

Já třeba věřím jenom na nějakou jakoby osobní integraci, jakýkoliv menšin nebo znevýhodněných lidí do té majority. To znamená, že každý si musí vzít jednoho a toho prostě musí jakoby osobně integrovat, že nefunguje jako nic jako, nevím, ve škole, že tě šoupnout do nějaké třídy, nebo máš nějaký kroužky pro ně, ne. Musíš prostě mít svého někoho, koho chceš nějak integrovat. Musí bejt tvůj kámoš, ať tím, že to je tvůj kámoš, ty si s ním scházíš a prostě řešíš s ním něco...

00:12:45 Martin Chlup

Něco, něco, no to je důležitý, něco...

00:12:50 Petr Kačírek

Tak ho nějak můžeš prostě šoupnout nahoru. No, ale jako proč Romové jako, jako... já vím, kam míříš a můžu ti říct vole tady vymejšlet fakt jako 10 minut jako ty věci, ale, ale asi ne...

00:13:07 Martin Chlup

Jasně...

00:13:09 Jan Šolc

Třeba tady ta odpověď připadá super, jo to jenom jako vlastně dobrá odpověď na moji otázku...

00:13:13 Martin Chlup

Jo, a taky tím prostě posouváš sebe, jo, a ty prostě v určitou fázi, v určitéch fázích svého života potřebuješ prostě různé druhy posouvání. No tak to prostě je... Potřebuješ jinou v pětadvaceti, jinou ve čtyřiceti, a tak to prostě je, aby tě to je skutečně někam posouvalo. Nebo taky můžeš točit jiným způsobem, že tě to neposouvá, a to je úplně v pohodě. A posouváš se něčím jiným jako, ale pokavaď je to skrz svou tvorbu. Tak prostě... no tak v tu dobu si myslím, že jsme to oba dva měli s Petrem stejný, že to, že nás to v tom fakt někam posouvalo no, nějak vlastně i měnilo.

Prostě ti nastavujou nějaký druh zrcadla, bílí lidi by ti nastavovali jiný druh zrcadla, kdybys točil, já nevím, chirurgy někde v Motole, tak zase asi jiný, že jo, nebo jakýkoliv to téma prostě,

no tak ty si přitáhneš nějaký téma částečně vědomě, částečně nějak nevědomě a skrz ně, lidi, který v tu chvíli prostě asi jako potřebuješ, no tak pro nás to byly jako oni tady třeba tahleta partička, nebo ten Robin...

Konkrétně, jo víš (na Petra Kačírka), a mockrát jsme mu věřili (Robin), a jako už jsme byli namotivovaní a takhle, a on se potom na to vysral, na nějaký věci, že jo?

A ty seš nasranej a tak a říkáš - stojí mi to za to ty vole? Vždyť se na to můžu vyprdnout. Prostě on to zase spatlal, že jo, a tak...

00:14:42 Petr Kačírek

Jo jo...

00:14:50 Martin Chlup

A pak to promýšlíš znova, tu situaci a říkáš si - vzít to musí bejt bezpodmínečný, já to nemůžu prostě od něj očekávat, že jo? A učíš se, prostě se učíš, jo to uvádím jeden příklad jako nějakej, jo... A takhle by ses od různých lidí a od různých skupin prostě učil jako různý věci, no... a tak od nich zrovna třeba podle... Takže no, to asi pro nás prostě byla vnitřně ta potřeba, tak jsme to chtěli vnitřně to...

00:15:20 Jan Šolc

A dokážete mi popsat to jenom teď já vyskakují z toho ven a dokážete mi popsat teda, co jste potřebovali, nebo, to je ta věc - proč jste se jako potřebovali posouvat díky Romům, takhle?

00:15:32 Martin Chlup

No to je docela dobrá otázka, no...

00:15:39 Petr Kačírek

No tak, souvisí se smyslem života. Podle mě je smysl života umřít jinej, než se narodíš. Postoupit prostě nějakou vnitřní proměnu. A je tady jako nekonečně nástrojů, jak to udělat. Pro mě třeba v nějakou tu chvíli toho života to bylo tohle. Když jsem tam i jako žil, na tom Cejlu, v tom v tom ghettu, a pořád vlastně to na mě svou agresí, která je tak obrovská, já jsem na to velice citlivej, působilo to místo... a pak teda i jsem se rozhod, hehe, že to uděláme takhle. No nebo že se s tím nějak zkusím jako vyrovnat tímhle způsobem.

A já ten film zkusit prostě nějak, mít ty kámoše někam je jako posunout, a pak se od nich neodtrhnout, ne je jenom exploatovat, ale prostě bejt tu pořád pro ně, což jako se se děje. I když je to prostě náročný, jako třeba s Kristýnou, ty vole, furt mě vole atakuje, abychom jí prostě dělal věci, který si může dělat sama...

Jo a taky je důležitý, prostě si říct: Je hotovo!.. A jdu prostě dál, a už jsem se odstěhoval tam odsad', a už prostě to mám hodně přizavřený, protože jsem jako typ člověka, kterýho by to jako sežralo, kdybych tam byl.

A snažil se změnit všechny ty Romy, protože to právě nejde, skrz tu osobní integraci. A to je to téma u těch vyhořelých lidí v sociálních službách, no...

Ty (Martin Chlup) bys to chtěl říct jinak?

00:17:51 Martin Chlup

No nechtěl. Myslím jako, že jo, úplně to mám podobně a za mě je to téma. Nevím, jestli to teďka dokážu dobře vysvětlit. Je to prostě trochu složitý, jo.

Prostě to, jak být s ostatníma lidma třeba po nějakou část života, jenom teda, opravdu s nimi se potkávat, něco skutečného prožívat, něco s nima i tvořit. A zároveň ale jako se do toho emočně nějak prostě nezamotávat, my je prostě musíme s nima bejt, jo, anebo nemusíme, můžeme se na to vyprdnout a utýct jo? Ale když teda něco tě k nim táhne, nebo se rozhodneš proto, tak tak ten společnej čas s nima trávíš. Ale aby tě to nezačlo zatahovat do toho vyhoření. Anebo zase, aby ses na ně nějak třeba nezačal vyvyšovat, nebo tě to postupně prostě nějak nenasralo, nebo něco takovýho...

Tak to je prostě ohromná výzva, jak vlastně si to vnitřně seskládat, jo, aby si k tomu neměl ty emoce, zbytečně, abys na tom nelpěl, co se stane, abys nelpěl na tom, že budou nějaké pozitivní výsledky? Prostě jo. To ti potom pořád jenom prostě zklamává... A, i když uděláš kapičku v moři, tak stejně je tady oceán, těch dalších lidí, který nefungujou. Prostě jo, a i ta kapička může úplně přijít vniveč. Takže tohle si nějakým způsobem nastavit je fakt velká osobní výzva, takovýho něco prostě souvisejícího s tím, jako kam tím životem rosteš, jak se prostě proměňuješ, víš, že nějak dospíváš... Jak říkal Petr, a prostě proměňuješ se, to je kousek té cesty. No co jsme s nima, prostě to...

00:20:04 Jan Šolc

Takže vlastně, jestli tomu správně rozumím, tak vy jste se snažili vlastně o nějakou sociální práci, nějakým způsobem, jiným než s takovým tradičním?

00:20:25 Martin Chlup

No snažili, to víš, protože prostě to bylo, takovej, jakoby trochu sociální... taky asi jsme tomu tak říkali, vid' (na Petra Kačírka)?

00:20:35 Petr Kačírek

Ale, ale je blbý teda...

00:20:37 Jan Šolc

Co? Takhle to nálepkovat? Já to chápu... Ne, to je v pohodě, já dělám sociální práci a potom dělám filmy, takže...

00:20:44 Petr Kačírek

Jo jo ale... Možná, pak mě napadne nějaký lepší pojem, proto...

00:20:50 Jan Šolc

Hmm, to by bylo dobrý, no kdyby pro to byl nějakěj dobrej... To bych si, taky bych si ho zařadil do slovníku...

00:21:01 Martin Chlup

To víš, že jo... Protože prostě on, Robin, by nikdy ty věci sám nezvládnou, vždycky, když bylo potřeba, tak jsme mu jako helfli, pomohli s projektama, aby dostal peníze na to divadlo, a pak i na to natáčení. A vlastně, prostě to poštouchli zezadu, a pak jsme se rychle snažili zase

stáhnout a nechat to jakoby na nich, aby to bylo pravdivý, jako z nich a vyvíjelo se to nějak přirozeně, podle nich.

A no tak to je jasný způsob práce, jako tý sociální, že jo? Nebo jako nějaký ideální, že tam prostě musíš tam bejt co nejmíň, ale zároveň musíš dělat jakoby tu záchrannou brzdu, nějakou tu zeď, který se oni prostě nejsou schopný. Protože, nemají to v sobě, tu brzdu, nikdo je to nenaučil předtím. Jo, takže je to věčně takový nějaký š vš vššš... A ty? A to prostě jako proměňuje i tebe zevnitř, když se o tohleto snažíš? Prostě.

No a takže, ano, byl to do určitý míry sociální projekt, nebo i nějaký film, filmově-vzdělávací..., že jo? Robin se snažil udělat ten romský štáb jako nějaký filmovej, že ano? A určitě se ty lidi něco naučili. A prostě dost jim to dalo...

A nemusej z nich nutně bejt, že jo - filmaři, ale prostě, jako, posunulo je to, hele, fakt, posunulo je ty ty zážitky, mockrát překročily komfortní zónu, jo, což by bez těch projektů neměli motivaci překročit a to, že to překračování komfortní zóny je to, co ti dá pak sílu do života, když přijdou další skutečný výzvy, tak se prostě otřepeš a jdeš...

00:22:46 Petr Kačírek

No, no...

00:22:58 Martin Chlup

Jo, kdybys to předtím nepřekročil několikrát, tak prostě se stáhneš a bojíš se, a oni jsou ve strachu (Romové), že jo? Prostě všichni se často bojíme, ale oni mají prostě toho strachu, jakoby nasbíraného v sobě hodně. Protože prostě to prostředí je pro ně cizí.

No a oni prostě se boje, že prostě budou neúspěšný, jsou obklopený neúspěchem, obřím prostě vole vesmírem neúspěchu, prostě cikánskýho, a toho nepřijetí...

jo v tom moje tom můžeš jako říct, že to byl nějaký sociální projekt a nebo nějaký jako koučování, trochu, no nebo co já vím, jak tomu říct...

00:23:42 Petr Kačírek

Hm, jo jo.

Taky by se to dalo říct, i když to není úplně ono...

00:23:48 Martin Chlup

To samozřejmě není, no...

00:23:49 Petr Kačírek

O tý nekomfortní zóně, nebo v tom vystupování z té komfortní zóny, jsme museli dodržovat i my, nelze to dělat pravdivě, že pro tebe to bude pohodlné a budeš teda jenom jim říkat, jak to mají dělat. To oni vycítí? A nechtěli by to. Ale zas to nesmíš pustit tak, aby si vyhořel, aby to bylo nekomfortní. Když se na to prostě vykašleš. Takže v tom nám pomohlo udělat to jako ve dvojici, si myslím.

00:24:15 Martin Chlup

Je to stoprocentně.

00:24:18 Petr Kačírek

Což je dobrá věc, ten dialog s někým...

00:24:20 Jan Šolc

Já se vás zeptám ještě jednou, ale můžete mě klidně říct: běž do Prčic, protože už se mě ptáš po sedmé - proč jste to vlastně teda měli potřebu dělat? Už jsme si řekli pár věcí, ale třeba i vás to vlastně nějakým způsobem vychyovalo z té komfortní zóny. A máte ještě nějakou další věc? Proč jste...

00:24:36 Martin Chlup

No jo jo.

00:24:38 Petr Kačírek

No to jo.

00:24:39 Jan Šolc

... měli potřebu to dělat?

00:24:44 Petr Kačírek

Ale já nejsem takhle racionální člověk, abych si všechno dopředu pojmenovával. Já to dělám u velmi málo věcí, jo, já prostě ty věci dělám, protože ke mně přicházejí, tak na ně nějak reaguji, ale neumím na to odpovědět, vlastně jak je to a proč? Jako, dokázal bych ti intelektuálně teď tedy zpětně vymyslet nějakou odpověď? Jo, to by šlo, ale nebylo by to pravdivé, nevím.

00:25:19 Martin Chlup

Hm, spíš se to tak stalo. Víš co? Prostě, my jsme toho Robina znali, a Nika, nějakým způsobem. Prostě jsme si s nima sedli a říkali, my bychom chtěli točit nějaký romský téma, vy kluci taky taky prostě něco vymejšlíte. Rádi byste to zkusili? Tak pojďme zkusit něco prostě udělat dohromady, a na to se ti to začne prostě odvíjet, jiný věci, z který jsi vymyslel, tak se ti nezačnou odvíjet, tak se držíš té, co se ti začla odvíjet, a táhne tě to, tak jako život, dopředu... A kopí se to, a pak už nechceš zpátky, nebo máš pocit, jo, tak ty vole, to by mohl bejt nějaký úkol, kterej prostě teďka jakoby máme vyřešit a prostě dotáhnout do konce, prostě tady ten jejich projekt o tom prostě udělat ten film, a tak, a nemusíš k tomu mít ze začátku 10 000 právě těch racionálních důvodů, jo. Prostě jednoduše si tě to nějak přitáhne, nebo ty si to prostě přitáhneš.

00:26:26 Jan Šolc

Prostě vás to intuitivně přitahovalo.

00:26:29 Martin Chlup

Můžeš žít...

00:26:29 Jan Šolc

Jak vám to stouplo do života a můžeš říct?

00:26:32 Petr Kačírek

Můžeš to tak říct, no.

00:26:41 Martin Chlup

Jo tak tebe to taky takhle nějak třeba přitáhlo, že jo? Říkáš, jak prostě pracuješ v tom sociálu, tak nějak, s nějakýma šťouchama jsi si do něj dostal...

Ses do něj dostal, třeba zkusíš něco jiného, to nevyšlo, tak tam se dalo jít. Něčím tě to zaujalo, že jo? A teďka se do toho člověk potápí víc a víc. A snažíš se to prostě nějak pobrat a vlastně se s tím sám za sebe vyrovnat.

Jo, my se snažíme, každej sám za sebe, v našem životě vyrovnat s tím naším životem, a co je pak jeho součástí. Takže si řekneš hej, tak tenhle ten kus práce, to by mohl bejt způsob, jak já se s tímhle tím vyrovnám, tímhle tím tématem, si ho od žiju. Jako, když si ho odžiješ, tak ono tě pak pustí, to se jako můžeš bejt jistej. A zase prostě si pak začneš odžívat něco jiného. No mě to téma chytlo určitě, skrze tu práci v tom romském muzeu. Je to tak, že to je pro tebe výzva. Tak, někdo tam jenom přijde a jednoduše by oddělal od 8 do 4 ty povinnosti, bylo by mu to jedno, jestli vlastně točí o Romech, nebo prostě, co dělá, že jo, nebo jestli někde nemyje kastroly a prostě by si vzal peníze a odešel by. No, takhle to ale většinou lidi nemají, který dělají s Romama. Prostě takhle to nemá skoro nikdo.

Tam ti to prostě vstupuje, to je tak silný a tak složitý, to prostředí a ty osudy, tak jakoby nevyřešitelný kolikrát, a ta propast je tam tak velká, jako že se s tím nejde takhle jakoby vyrovnat, že když to prostě pochopíš a procejtíš, že to takhle je, tak prostě tě to nějak ovlivní a ty se s tím sám za sebe musíš zkusit nějak vyrovnat, abys to pak taky mohl nechat bejt a mohl jít dál. A to dělají lidi v sociálu, prostě se tím nějak prohrabávají...

00:28:55 Jan Šolc

Vy vidíte, že někdo má nějaký problém? Nějakou propast? A vy se s tím nějakým způsobem snažíte vyrovnat?

00:29:09 Martin Chlup

S tím, že je to tak holt je.

00:29:09 Jan Šolc

S tím, že s tím, že ten svět takovej, a že je tady ghetto třeba...

00:29:12 Martin Chlup

Jo, jo, jo, jo, jasně, jasně...

S tím, že jo, že se dá udělat jenom malinkej kousek, a tu většinu musíš nechat bejt a nesmíš si to prostě připouštět k sobě, s tím, že i když je na tom spousta lidí takhle blbě, tak ty si musíš najít, jak odejít domů a nechat je bejt a bejt spokojenej, prostě ve svém vlastním životě. A ten si prostě stavět. Jo, a takovýhle věci je X, co se v tobě děje.

Když se v tom prostě pohybuješ a máš nějakou úroveň vnímavosti? Jako teda jo, když nejsi úplný poleno, ale takovýhle lidi tam nejsou, tam jdou jako lidi do toho sociálu, který mají nějakou touhu vnitřní pomáhat a proměňovat svět k lepšímu.

Ty Romáci jsou jako na první pohled strašně dobrý materiál, že tam se pomáhá jako strašně snadno. Ale ty vole, to je tolik pomoci, který by prostě potřebovaly, že jo, že i kdybysme to tady teďka začali dělat všichni dohromady celá republika, ty vole, tak nevím, jestli by se něco stalo.

V každém případě ta pomoc je strašně často úplně kontraproduktivní. Jo, že ty tím zhoršuješ ve výsledku tu situaci, a to je prostě ta výzva, jak to pochopit, jakým způsobem správně pomáhat, nebo koučovat, nebo se k tomu prostě postavit sám za sebe, aby to kontraproduktivní prostě nebylo.

Protože každá věc, to je taková klasická poučka, každá věc, kterou uděláš za druhého člověka, tak ho tím oslabíš. To by mohl udělat on sám.

No, ty ale vidíš takhle, ty vole, že ty uděláš jenom takhle málo, protože ty to umíš, že jo, a už to bude vyřešené. Tak si prostě tisíckrát řekneš ty vole, tak já to radši udělám a on se bude mít líp a tak a prostě sebereš mu tu jeho moc. Tu jeho nějakou sílu, aby to udělal on sám, i když pro ně je to strašně jakoby těžký, a pro tebe prostě jednoduchý, říkám to takhle složitě kostrbatě, ale to jsou ty témata, který jsou tam prostě schované.

Jo jako složitý věci v tý sociální práci, že jo? Prostě v práci s Romákama. My jsme se snažili, jako asi nějakým způsobem ten film kolem nich motat, protože to je prostě film o nějakým romským projektu, který si měli dělat oni sami bez tý cizí pomoci, ale oni by to bez ní nedokázali. Takže my jsme tam nějak po straně to trochu koučovali, že jo? Mělo to bejt prostě pro Romy, že jo? Mělo to bejt takovej... jo, o těchletěch tématech, že jo? A to ještě oni toho měli být schopnější, vlastně spíš než ti obyčejní Romové, protože to byly prostě Romové vychovaní, prostě bílejma lidma, že jo, který jim měli dát trochu lepší ty karty, nějaký, a asi i dali, to já nechci říct, že ne. Jako víš, ty adoptivní rodiny, z kterejch byl jako Robin, David a Kristýna... takže jim už někdo pomáhal docela výrazně, jako jo.

00:32:20 Petr Kačírek

No to jo...

00:32:40 Martin Chlup

Jo já už to napadlo jo to pojmenování, jak jsme se bavili o tý sociální práci. Já to já to vnímám tak, že spíš jsme byli takoví průvodci, jakoby jo, ale ne ve smyslu průvodce, kterej bude někde na zámku, nebo na nějaký exkurzi, ale spíš když jdeš na hory a máš nějakýho toho průvodce, kterej se tam prostě vyzná, ale nevyleze tam za tebe, vyleze tam s tebou, je taky v tom nebezpečí, taky v tom nepohodlí. Ale říká ti, jako co si vzít na sebe a kudy jít, jak to udělat? Jo prostě, že když jsou tam takhle vysoký šutry a strašně chčije, tak ty vole nemůžeš tam jít v teniskách, prostě fakt ne, ale oni by si ty tenisky vzali, rozumíš? Jo, prostě.

00:33:26 Petr Kačírek

No, no, ale oni by si tenisky vzali.

00:33:30 Jan Šolc

Ale jasně, ale průvodce to dělá kvůli tomu, že dostane prostě balík peněz.

00:33:34 Petr Kačírek

Tak to máš různý ty motivace.

00:33:36 Jan Šolc

Já nevím, většinou teda, jestli to někoho baví, si dělat průvodce jenom kvůli tomu, že ho to baví, nebo co?

00:33:37 Martin Chlup

Někoho to prostě baví.

00:33:40 Petr Kačírek

No u těch vysokohorských teda myslím, že teda tam, co jsem viděl nějaký filmy a tak tam bys to fakt ty vole nemohl dělat bez toho, kdyby tě ty hory hrozně nepřitahovaly, jo, protože to je tak nebezpečný, že tam prostě můžeš volat umřít. Ale je to, jak o tom mluvil, Martin, tyvole. Ty nemůžeš ten svůj život obětovat jako někomu.

00:33:57 Martin Chlup

Jo je to tak.

No jasný, že tam s ním prostě zařveš, anebo že si ho hodíš na záda a prostě ho tam vyneseš, tak ten šerpa, jo a takhlenc, no...

A to víš, že to je trošku jak jsem to říkal, na začátku je jakoby ta fascinace tím prostě jejich životem, téma osudama.

Jo, ale ne, že by mě, já jsem to takhle. Já to tak rozhodně můžu za sebe pravdivě říct, já je prostě nelituji, já nelituju nikoho, jo, nejsou to pro mě ti ty oběti. Můžu se na ně kdykoliv, na kohokoli prostě vysrat a jít si pryč. Jo, ale nějakým způsobem... A to jsem se potřeboval taky naučit...

Nějakým způsobem mě to prostě furt, i teď, i po téhleté době, když to všechno máme za sebou, vlastně jakoby přitahuje a fascinuje - jak oni, ty vole, zvládnou ten život prostě žít a prožít nějak. A co se s nima jako stane, když prostě mají ty karty rozdaný, takhlenc a to tady tahleta fascinace...

To je ta vlastnost toho průvodce, rozumíš? Že ty, prostě si vezmeš ty lidi, i když oni to neumějí, ty to umíš, a mohl by ses na ně vyprdnout, a jít si tam sám jo, nebo někde lézt, ale jdeš tam s nima, prostě radíš jim.

00:35:22 Petr Kačírek

No a oni tě serou...

00:35:22 Martin Chlup

Jo, serou tě, prostě jak ty tvoje děti prostě, že jo... A pak máš jako vevnitř radost. Asi, když se něco nepovede, to zas nemyslím, že bys necítil ty emoce vůbec, ale nesmíš je moc cejtit, ten zármutek nad tím, když řekneš, tak to je součást jejich cesty, tak se jim to nepovedlo. Vždyť to je v pohodě, tak se jim třeba povede někdy něco jiného. Prostě, u toho já ani nebudu, no a co? Prostě já mám rád svůj život, že jo, ale můžu kus toho života věnovat tomu průvodcování.

Tady tímhle tím jejich projektem, prostě pro nás a to pozorování ten dokument, jako pozorování tý cesty, má a nějaký vrchol, kterej jako nebyl žádným vrcholkem. Jednoduše to bylo pár let prostě života, tady těchle lidí, a žádnou nějakou slávou to neskončilo, že?

Jako, pak to skončilo vlastně teda dost tragicky. Nakonec, protože to tam v tom filmu nemáme, ale to, ten Robin umřel, že jo nedávno, takže děťátko, který se mu tam narodilo, tak je sirota, že jo a, ta jeho žena je sama. On dostal nějakou brutální infekci, bakteriální, která je vlastně nějakou strašně vzácnou, to dostane jen pár lidí v celé republice, no a sežralo ho to, tak prostě, upad z toho, za tejdén hotovo jako, jo, no no no.

00:37:03 Petr Kačírek

Dobřej den jako byl hotový, ne?

00:37:10 Martin Chlup

K těm požralo jako vevnitř víš, co ledviny jo, pohlavní orgány a takhlenc, to je něco, jakoby právě přes ty pohlavní orgány. To je nějaká infekce, urologická, a prostě ti to pak otráví celý organismus a oni to nestíhají z tebe antibiotikama vyhnat tak rychle, takže ho hodili do umělého spánku, aby vůbec neumřel. Nadopovali ho těma antibiotikama.

00:37:19 Petr Kačírek

Urologická je.

00:37:34 Martin Chlup

No a, ale přitom už prostě z něj museli odřezávat kusy. A on už se potom z toho umělého spánku neprobral. Už měl mozkovou smrt, že jo, prostě během toho, takže za tejdén byl mrtvej. No to stálo asi někdy před, kdy, na jaře? Hm, takže po něm zůstal ten chlapeček, že jo? Rok a půl.

00:37:52 Petr Kačírek

Na jaře no hmm.

00:37:58 Martin Chlup

Prostě tady ten míšenej a ta jeho žena prostě sami.

A my máme takhle zachycenej, aspoň ten kus jeho života v tom filmu, no. To se už do toho filmu nedostalo. Takže no prostě nenapadá. Jako to neovlivníš, žejo?

Takže ale bylo tam spousta jinejch lidí, který žijou prostě. A něco to prostě pro ně znamenalo jo, a něco pro ně znamenala i ta Robinova smrt, tyvole, jako né že ne, jo, s ním prožili ten společnej čas a něco spolu vytvořili a ty jdou dál, a nějak prostě jsou třeba trochu jiný, než by byly bez toho víš, a my jsme tohle všechno prožili. Hmm, ano.

00:38:49 Jan Šolc

Tak já budu pokračovat dál. To byla moje první otázka, ale myslím si, že jste mě částečně odpověděli na zbytek těch otázek, takže?

Myslíte si, že je důležité točit film o Romech?

00:39:13 Petr Kačírek

Tady ty tvrdíš, že je potřeba natáčet filmy o Romech?

00:39:15 Jan Šolc

Já si myslím, že to potřeba je, no vy si to nemyslíte?

00:39:23 Petr Kačírek

Nemyslím si, že je třeba natáčet filmy o Romech, ne.

00:39:28 Martin Chlup

Ne, nemyslím si, že kdyby se nenatočil už ani jeden, tak se stane úplně kulový. Prostě to je potřeba jenom každého z nás, víš? Jestli ty ji máš Honzo, tak ses přidal do řady, už dlouhý, ale ten svět to vůbec nepotřebuje, ne?

00:39:45 Petr Kačírek

O Romech svět film nepotřebuje, to odmítám, jakýkoliv film nepotřebuje.

00:39:49 Martin Chlup

No to je prostě potřeba, jenom každého... Za nás, to je náš názor.

Prostě je to stejně dobrý, jako, ty vole, ušít fakt dobrý boty, nebo prostě, no možná je to lepší ušít ty boty. Ale zároveň jako na tom není nic špatného, dělat ten film jo, vždyť jako jasný. Prostě, dělejme ho, jo, nebo komu, kdo dostane tu příležitost? Já to ani nějak neto... Je to jedno.

00:40:22 Jan Šolc

A myslíte si teda, že na našem světě něco, co by jako co je tedy potřeba, když teda filmy ne?

00:40:34 Petr Kačírek

No tak, třeba aby člověk žil svůj život, no. A aby pak jakoby umřel jinej, než se narodí. To je celé pro mě, no.

00:40:46 Martin Chlup

Jo já myslím, že jediná potřeba... No, aby prostě každej, kdo tady je, se nebál a potkal ty správný lidi, aby ho to postupně dovedlo k tomu, že půjde jako na hranu svejch, jako nějakých možností a potenciálů v tom životě, a nebude se bát prostě těch největších úkolů, který se mi prostě nabízej a půjde... Dokavad' bude mít sílu, a někam prostě dojde. Jo a že to je život, to je podstata života, vole buňky prostě... Hmm tohle kdyby se dělo většímu a většímu množství lidí, tak věřím, že se jako bude svět proměňovat k lepšímu no. A ostatní, jsou jako konkrétnosti, že jo? Co každej má, nějak... No tak to si myslím, že je potřeba, se nebát.

00:41:55 Jan Šolc

Ted'ka mám tady další, to to se hodně týká těch stereotypů, řekněte mi, jak si myslí, že většina většinová společnost uvažuje o Romech?

Já se na to ptám kvůli tomu, že když člověk vyrábí film, kterej je o nějaký marginalizované skupině, tak předpokládá s tím, že se na to budou dívat lidi, který do toho třeba nemají takovejhle vhléd, jako on.

00:42:28 Petr Kačírek

Jo tak já říkám takovej detail, jeden ale... a to je to vnímání času, jo? Že ta většinová společnost v tom romským etniku ve vnímání času uvažuje tak, že oni dokážou žít v té přítomnosti, mít radost z toho okamžiku, z toho, co se děje a berou si tohle jako nějaký klad, který by se od nich měla vzít ta většina.

Podle mě to jakoby hodně selhává v tom, že, ti Romové, co jsem jakoby vnímal já, jsem vnímal jenom fakt části, že jo? Ale s těma, co jsem vnímal, tak oni to fakt mají to prožívání jakoby tý přítomnosti, ale oni ho mají dost absolutní, jo? To znamená, že ho nemají někde vzadu v hlavě, což, i když člověk z majority prožívá přítomnost, tak tam má pořád nějakou minulost a budoucnost zároveň.

Ale oni to tam fakt nemají, tyvole oni, když se s nima na něčem jakoby dneska domluvíš, že zejtra něco spolu budete dělat a voni zejtra v tu dobu něco prožívají, jako silného v tý přítomnosti, tak oni tam prostě nepřijdou, protože se radují z toho přítomného okamžiku.

Tohle je podle mě jeden z těch stereotypů, že Romové žijí přítomným okamžikem.

Což je pravda, ale zároveň to naprosto neumožňuje být jako plnohodnotnou součástí tý naší společnosti. Ty vole, tohle jim v tom brání jako velice.

00:44:16 Martin Chlup

No jasně no.

00:44:16 Petr Kačírek

Když chceš vole, aby jako společnost rovná se systém, jo, jakože si odjedeš za Ježovou, nebo jak se to tam jmenuje, a budeš tam žít v nějaké komunitě? Ne, ale když chceš prostě bejt jako bejt, tady vole v Brně, tak potřebuješ vnímat i minulost, i budoucnost, a nejenom tu přítomnost.

00:44:36 Jan Šolc

Ale to je to je tvůj stereotyp, ne, co co ty si myslíš?

00:44:39 Petr Kačírek

Ne, to já říkám, že tohle si myslí většinová společnost, jo a zároveň je to i můj, asi jo. Jo ale myslím si, že si to myslí i jako ti lidi z té majority.

00:44:51 Martin Chlup

No, většinová společnost asi vnímá Romy, normálně jsou nepřizpůsobiví, no. Že jsou nepoužitelný pro ten normální život takhle s náma, a je to pravda. No ty buďto jakoby můžeš, prostě nějak se to snažit ,jako v tom filmu, to prostě vyvrátit. A je směšný, a to je fakt směšný, no prostě jakoby dělat nějakou propagandu jako tý pozitivní diskriminace. A, což je prostě přesně to, co my jsme vůbec nikdy prostě dělat nechtěli. Jo a ten náš film má bejt právě jako pokus o to prostě žádnou ani pozitivní, ani negativní, prostě diskriminaci nedělat.

Pokavád' si teda myslíš, že nepřizpůsobivý jako, že to není pravda, tak vem toho jednoho člověka, jak říkal Petr a přizpůsoboval, jo hele, to je fakt hrozný to říct, přizpůsob ho, ale prostě udělej mu ten kus tý cesty po jeho způsobu, ale jo, to nemůžeš jakoby ho nějak nabílit, že?

Jo jo, aby teda se posunul dál, aby se posunul prostě do jako do toho středu tý společnosti, nebo takhle, tak tímto to jako můžeš vyvrátit, to asi jo.

00:46:15 Jan Šolc

No no a jo nebo jak se omlouvám? No ale vy jste teda do toho filmu určitě nedali nějaký věci, který by se týkaly tohodle, typu že je třeba jakože popostrčujete, a že to je vlastně nějakým způsobem jako útrapný, trošku pro vás, nebo mně připadá, že to z vás trošku cejtít, že to je

nějakým způsobem trochu útrpný. A že to vlastně v tom filmu vidět není tak, jestli jste třeba nad tady tím, jakoby přemejšleli, jestli to tam třeba chcete dávat, nebo ne, protože to mi připadá, že jakoby když se řekne nějaký stereotyp o Romech, tak přesně něco na ten způsob, jako že neumějí plánovat. Nedokážou vlastně zorganizovat něco jako složitějšího, protože nedokážou plánovat, že to prostě obsahuje tu věc... A že to vlastně v tom filmu jakoby vidět není, tak proto se vás vlastně ptám na tadyto. Protože to vlastně neukazujete úplnou pravdu, ne? Nebo mě to tak připadá.

00:47:05 Martin Chlup

Hele ale tak já si myslím, že v tom filmu s trošku jako ta útrpnost je, jo, jako toho Robinova snažení. Jo a vůbec jich všech. Sice tam není jakoby ukázaná naše útrpnost, ale tak my jsme vám prostě nechtěli být, že jo. Ale jako, to, aby tam nebyla ukázaná, tak bysme to fakt, jakoby se muselo zmanipulovat nějakým způsobem rozumíš, že on prostě natočí jako úplnou bombu. Jo prostě, a dostane se s tím prostě na ten Netflix, že jo? A tak to prostě se nestalo, že?

00:47:36 Jan Šolc

Ale mně jde jen o to, že jak jste mluvili, jak jsem z toho pochopil, co jste říkali, že vlastně pro vás není důležitý dělat nějakou jako propagandu. Když to řeknu takhle, to znamená, jako, ukazovat je nějak jinak, než to vlastně sami vnímáte? Jo, no a proto se vás vlastně ptám jenom, proč jste teda tady tu linku třeba toho, že jim takhle musíte jakoby pomáhat, jste z toho jakoby vyndali? Prostě jste si prostě řekli, no.

00:48:05 Martin Chlup

Jo no to je dobrá otázka. No já si myslím, že jsme ji tam ani nedokázali zachytit, vid'?

00:48:13 Petr Kačírek

My jsme ji nezachycovali no.

00:48:14 Martin Chlup

Již jsme ji prostě nezachycovali, no. Hele, to se taky tak nějak trošku stalo samo, víš, protože prostě my jsme asi na začátku, když jsme to nějakým způsobem začli jako mapovat, tak jsme asi třeba věřili tomu, že to prostě jako bude ten Robin zvládat prostě sám. A nebude to potřeba tolik, to pošťuchování nějaký třeba nebo tak. Nebylo to pro nás pro téma, no ta naše útrpnost, těžko bysme ještě točili ty vole sami sebe.

00:48:50 Petr Kačírek

Nechtěli jsme upozorňovat ale sami na sebe. No, ale jako rozumím, na co se ptáš.

Že to není jako úplně pravdivý obraz, a že to může bejt v něčem jako, tak jako nepravdivý v tom, že oni si to jako udělají sami, jako to divadlo a film, ale tak úplně si to jako neudělalo sami. No, to si úplně neudělali sami, ale. Pro mě v tom není jako vnitřní rozpor, vlastně. I když rozumím, že pro tebe bejt může. No ale to tak necítím. Myslím si, že kdybysme to ukázali, že jim jako pomáháme, takže vlastně tu pravdu ukážeme ještě míň. Protože tam upozorníme na sebe prostě příliš.

00:49:50 Martin Chlup

No a budto se prostě taky cejtíš hrdinou toho filmu a chceš tam být, a nebo ne. Tak prostě Tomáš Kratochvíl se cejtíl hrdinu prostě, toho Gadža, nebo něčeho, tak prostě točil o sobě, no. A taky k tomu měl ze začátku nějaký důvod a pak se to tak začalo odvíjet. Takže u nás se to taky odvinulo samo, ale no tak my jsme to tak neměli, no prostě jsme tam být nechtěli...

00:50:45 Jan Šolc

A jestli jste se snažili vlastně o to, když jste dělali ten film, tam přesně něco jako záměrně neukazovat, protože byste se třeba mohli bát toho, že když to ukážete, tak to o těch Romech bude ukazovat něco negativního.

00:51:07 Petr Kačírek

To mi připomíná Martinův koncept léčivých filmů ty vole to.

Ty to vysvětlí, vole, tvůj koncept, kterej je dobrej.

00:51:14 Martin Chlup

Já už jsem to zapomněl.

00:51:16 Petr Kačírek

No ano tak tak ten základ je, že film by neměl ubližovat. Já už víc vole nevím...

00:51:34 Martin Chlup

No jasně, tak asi si to nějak musíš prostě každou tu věc jakoby zhodnotit a říct si prostě, vždycky je to ty vole manipulace s realitou, prostě ten dokument, to je jasný, že jo jo. Každá věta prostě nese nějakou emoci, tyvole, nějakou informaci a tak. A jak moc to prostě solíš tam za sebou, tak potom prostě je silnější, nebo slabší ten ten výsledek a nějakým způsobem někam navádí. Ty vole a to víš, že tam byly věci, že jo? Z těch rozhovorů s tou Kristýnou, nebo s tím Davidem? Kdy, kdy prostě jsme si řekli, ne, tak tohle tam dávat nebudem, protože prostě to by dělalo z Davida ještě většího blba jo, než prostě tam působí. Jo a to už stačí, že je už z něj udělanej takovejhle blb, jo, prostě jo nebudeme jakoby tlačit, prostě, už by to bylo moc prostě tlačení na pilu jo.

Ale není to, že bych se toho bál vůči společnosti. Jo, že to je jako něco jako udělá, jako že to bude rasistický nebo něco takového. Ne? Já to ani nechtěl brát jako nikdy, že že vlastně jakoby to točíme jako o Romech a má tam bejt prostě...

Spíš jako to. Řešit tak moc to téma, jako Romové vůči těm bílým. A jaký teda jsou, nebo nejsou? Prostě jsme se tam potkali s těma lidma, oni nějaký prostě jsou a člověk se prostě snaží jakoby nějakým způsobem jakoby pravdivě zachytit tu jejich cestu. Takže jo, a pak je třeba, teda potřeba se jakoby nebát, ani toho, ani toho. Pokažd' ti přijde, že to je součást toho pravdivého zachycení té jejich cesty tak, tam dáš i věci, který jsou obecně považovaný, že jsou rasistický, jo, to znamená, že že prostě nevím, že tam někdo z těch hlavních hrdinů by něco prostě ukrad jo, nebo prostě, že to je prostě vožrala a jako polobezd'ák. Jo, tak to tam prostě dáš, ale ty vole, nebudeš to prostě na tom stavět, že? Jo, nebudeš prostě na tu pilu jakoby tlačit, jo, snažíš se to prostě tak nějak jako vyrovnat tak i tak. Nebo tam dát i druhý věci, který jakoby tu osobnost jako nějak dotvoří, prostě, že jo, do nějakýho jako komplexna, no.

To si myslím, že jakoby je hodně o tom prostě vyprdnout se na to, co je tady okolo, už na ten jakoby balast, na takový ten politickej sociální nános, a na to všechno, co jakoby to má na sebe navěšený, to téma, a prostě bejt jenom jako s těma lidma, víš a tohle nechat bejt a snažit se jenom prostě vnímat ty lidi a s nima něco... Ale ani ne taky ještě... a další level je ne jenom teda zachycovat, ale něco skutečného s nima jakoby zkusit prožít, protože jakoby ten prožitek to potom ukáže. On se nějak stane. Ty ho natočíš prostě. To vyvoláš a necháš se to stát. No a to potom prostě natočíš. Ano, nějak to bude působit, že jo? A to už prostě potom od toho musíš jako to, a nechat to teda bejt, prostě působit, jo my nevěděli, že jo, jak ty Robinovi projekty dopadnou prostě, jo? Nebo ty lidi v životě dál, že jo? A navíc tam nejsou žádný konce jejich jako příběhů vůbec. Prostě, ty někde dál pokračují a kdo ví, jaký budou mít vyústění?

00:55:01 Jan Šolc

A to znamená teda jestli tomu správně rozumím, tak vy mi říkáte, že když jste točil ten film, tak na tady tu rovinu jste se snažili co nejvíc jako zapomenout, na tu na tady tu rovinu typu, že se na to budou dívat nějaký diváci a můžu si to nějak přebrat nějakým způsobem, ale snažili jste se prostě jenom jakoby bejt v té situaci a prostě to jako nějak prožít a nějaký zachytit.

00:55:25 Petr Kačírek

No jo, asi to říkáš dobře, ale pak jsme samozřejmě měli stříhačku.

00:55:28 Jan Šolc

No to já mám potom dále ve stříhu.

00:55:30 Martin Chlup

A to je další věc, ale při natáčení to asi tak bylo. Já jsem chtěl říct, že při natáčení jo, jo.

00:55:41 Jan Šolc

Jo, takže mám další otázku, jak si myslíte že je dobré Romy zobrazovat?

00:55:46 Martin Chlup

Tak to už jsme tady okecávali mocně už.

00:55:58 Jan Šolc

Ted' jsme i odpovědět na další otázku, do jaké míry jste se při jste při přípravě počítal s většinovými stereotypy? Jakou roli v přípravě vašeho filmu hráli?

00:56:07 Martin Chlup

No, já bych se na ně snažil zapomenout.

00:56:09 Jan Šolc

Jak jste přistupovali k výběru protagonistů? Je něco, čeho jste se snažili vyvarovat při vybírání protagonistů? Přihlížel jste k tomu, zda vaše postavy naplňují, či nenaplňují většinový stereotypy?

00:56:21 Jan Šolc

To znamená něco na ten způsob, jako, když vy jste měli protagonisty, tak jestli náhodou se třeba nestalo to, že byste nějaký protagonisty prostě si řekli, tenhle netočitelnej, tohle točit nebudeme.

00:56:31 Petr Kačírek

Jo jo jo rozumím jo. No my jsme si prostě vybrali jenom jednoho, a to byl ten Robin, a potom už vlastně se to dělo jako jeho přičiněním.

00:56:44 Martin Chlup

Jako vybral on za nás jo. On ty lidi prostě ostatní k sobě přitáhl taky, že jo, z nějakých důvodů vědomých i nevědomých a s nima to prostě prožil ten příběh.

A to, že potom se do výsledného střihu někdo dostal málo, tak to je jasný, ale pro to je deset tisíc prostě důvodů normálních filmařských, nebyl dost zajímavý, nepovedly se nám s ním natočit prostě dobrý scény. Byly tam nějaký dramata prostě, ke kterým jsem se s kamerou nedostali, že jo, tak jsme je nenatočili, no, a mohli tam bejt, že ano, to je prostě tak, to tvoříš takovýchle věci se dějou.

No hele třeba se stalo jo.

Ne, tak něco tam bylo, že jo? Třeba jsme nejeli s Robinem, to když on měl to setkání s těma svejma, v Jihlavě, s těma svýma pravýma rodičema, jo, kde vlastně se jako odhalilo, že to, že on se prostě narodil tím, že prostě nějaký jihlavský cigoš prostě znásilnil někde v podchodu, prostě jako, prostě mladou cigošku.

A teď se to tam jelo jako řešit. On se s nima měl setkat, že jo jo, to tam je ta scéna jo. A tak to je takovej takový to dryáčnický, že jo, docela jako, ale zároveň fakt důležitý jako součást jeho životního příběhu.

Věděli jsme, že kdybysme tam jeli my dva s kamerou, takže nikdy by se to před tou kamerou, když bysme tam byli dva bílí borci, prostě neodehrálo, ty setkání takovým pravdivým způsobem, jako když tam s ním jel ten Nick. Jo, což byl prostě druhej, prostě román, že jo. Kámoš jeho, kterej to nějak natočil. Třeba sice s blbým zvukem, jo a tak, ale nějak to natočil a ty lidi mu to tam řekli, jo i ta matka i ten otec. No tak jsme tam nejeli a nešlo by to, hele, nemohli bysme tam bejt. To by nebyla žádná jako partička Romů, a on si tam sedl se svým tátou prostě, nebo s tou matkou u nich tam v kuchyni, a ona mu to vykládala, když by tam byly dva bílí borci s kamerama.

Natočeno to kámoš nějak prostě víš co jako jo, tak jo, tak o tom musíš zauvažovat taky někdy jestli prostě jo že víš, že prostě, s tím musíš prostě počítat, že by to takhle neklaplo, tak to zkusit udělat nějak prostě.

00:59:24 Jan Šolc

Jinak no jasný, což je dobrý, co jsme zčásti odpovídá na moji otázku, kdyby tam šli dva bílí borci, tak by nebyl dostatečnej prostor pro nějakou intimitu, aby se říkaly jakoby věci, který jsou opravdový, ale zároveň to neodpovídá tu mojí druhou část otázky, jestli vy jste náhodou právě jakoby třeba záměrně nevybrali něco, nějakou postavu, nebo nějakou scénu, kterou byste prostě natočit nejeli kvůli tomu, že by to mohli mít třeba mít blbý vyznění?

00:59:50 Petr Kačírek

A prosím nepamatuju.

00:59:51 Martin Chlup

Takovýho to asi ne, to asi nebylo, takovej moment asi nebyl zrovna.

01:06:04 Jan Šolc

Dělali sami sociální herci něco pro to, aby se vyhnuli vlastní stereotypizaci. Bavili jste se s nimi o tom zrovna jste něco takového?

01:06:15 Martin Chlup

Jo jo já myslím, že určitě jo.

01:06:17 Petr Kačírek

Ne, já ti rozumí, rozumím.

01:06:39 Martin Chlup

Jo jo rozumím, rozumím hele to si myslím, že snad oni se nesnažili, že jsme vždycky, jako že si nemyslím, že by tam byly nějaký jakoby situace takovýhle zmanipulovaný, že se nám myslím, že jsme jim jakoby byli blízko tím, že se tam jako, prostě jako víš, co odehrávala nějaká ta jejich činnost a práce? Prostě fakt ty situace, že jo a my jsme je prostě obsahovali, takže se při tom docela jakoby odkrývali fakt takový, jaký jsou.

Jakoby jiná věc byla, že když jsme to nějak třeba plánovali a bavili se o tom, co budeme točit a takhle víš jako s Robinem nebo tak, tak to si myslím, že je někdy, nebo s Nickem ty vole milionkrát, že jo? No Nik je takovej hodně. Víš on taky dělá v sociálu, prostě ten Robinův kamarád je tam. Není tam zas tolik v tom filmu, je tam v té závěrečný scéně s ním, kdy on mu říká s tím dítětem.

Tak tak prostě, jo, takže byly nějaký věci prostě, který oni řekli, že vlastně točit nechtěj, jo, nebo takovýmhle způsobem, že to prostě bude jako ty stereotypy potvrzovat. No, a ten to řešil hodně, my jsme tam třeba.

Ten Nick to řešil hodně, my jsme ho tam chtěli mít, kdyby to šlo, tak jako jeho osobní příběh taky, a vůbec v tom filmu nebyl, protože on to prostě.

01:07:57 Petr Kačírek

Jo to je pravda.

01:07:59 Martin Chlup

On o tom odmítal vlastně točit, jo? A odmítal o tom točit z tohohle důvodu, že nechtěl dělat tuhle romskou freakshow. Jeho prostě osobní příběh to asi řeknu. Třeba to nebude že ani v té bakalářce...

Tak je takovej, že on prostě vyrůstal jakoby v té romský ,fakt jakoby špatně sociálně prostě umístěný rodině rozvrácený. Jeho táta prostě byl v kriminále, matka prostě nezvládala výchovu a tak, a měla furt nějaký jako chlapy, domů tahala a on se normálně nevím, v kolika, jestli ve 12 ve 13 letech, sám za sebe prostě, protože fakt jako chytřej, a nějak byl napřed, před tou vlastní rodinou, rozhodl o té rodiny odejít a jít prostě do děcáku.

Jo, protože mu tam bylo tak hrozně jo, že normálně prostě od nich utekl, což je úplně anti jako romská story, protože oni vždycky většinou prostě drzej pohromadě, nikdo nikam nejde, i když

se mají fakt hrozně. Jo, i když prostě žijou hrozně, a navzájem prostě se stahují jako do toho bahna, tak on od nich fakt jako utekl a žil prostě v tom děcáku do těch 18, a prostě staral se sám o sebe, a potom šel někam studovat, a do práce a tak.

No takže jako fakt dobrá story by to mohla bejt, nějak to zase doplnit, nějak další prostě pohled tady na ten příběh, to vyrovnávání se s tou romskou identitou, no jenomže on to nechtěl točit, protože prostě nechtěl točit o své rodině, která prostě jsou jako trosky.

Jo, že by prostě to jenom byly další jako romský trosky, který by se ukazovaly někde v nějakým dokumentu.

A ono tomu tak říkal, jo to prostě bude zoo, to je zase vole cikánská zoo, kterou tady budete prostě ukazovat, tam prostě nechci, takže jsme netočili s ním.

No, takže jsme ho tam točili tak nějak, že tam byl jako s Robinem, mu jako nějaký sekundant při, víš co, vytváření vole jako divadla, a takhlenc. Ale ale není tam vůbec o něm, nic, jo? A mohlo by bejt.

01:10:06 Jan Šolc

Vy byste třeba rádi?

01:10:07 Martin Chlup

Byste jo, my bysme to chtěli, jsme to chtěli.

01:10:09 Petr Kačírek

Sám, odmítl to.

01:10:11 Jan Šolc

A to jsem chtěl říct, teda, že není úplně mimo, protože my máme třeba v tom nízkoprahu taky dítě, co se nás ptá, jak se jako dostat do dětskýho domova.

01:10:53 Martin Chlup

Jo, že to prostě ten svůj příběh nechtěl ukázat, nebo ten příběh, který svojí rodiny.

01:10:58 Petr Kačírek

No jo ale pak jsme to respektovali a on jako to uznal, a točili jsme s ním prostě dál. Ale součástí toho, co co dělá ten Robin, ne tu jeho osobní linku.

01:11:14 Martin Chlup

Takže najdou se stoprocentně jako Romové, že ti to odmítnou. A že on vždycky jako byl takovej Nick, že chtěl spíš ukazovat ty pěkný věci jako o Romech, když se něco podařilo, že jo?

01:11:28 Petr Kačírek

A taky zase hodně mluvil o tom, že to miluje ten spor s Robinem. Robin říkal, že pro Romy jsou děti na prvním místě a Nick říkal pravý opak, že mají děti kvůli prachům.

01:11:40 Martin Chlup

Jo a že na ně serou, potom kolikrát, oni je maj jako u sebe nějak doma. Jo že jo? Většinou je nevyhodí na ulici, ale nevěnujou se jim, děcka prostě někde lítaj a fetujou, že jo oni berou ty dávky. Né asi všichni, ale spousta z nich to tak má.

Hm a je to pravda? A to je taková jakoby nepěkná pravda, jo jo, před kterou se prostě Robin snažil, ty oči zavírat vždycky, a to no. A spíš jakoby se snažil hledat jako to pěkný na tý romský identitě, jako tu soudržnost a tak. A on je v tom kus lži, víš, jo?

A ale to bylo dané tím, že Robin prostě v té romské rodině nevyrostl, jo vyrostl pěstounské rodině, že jo? Takže on k tomu shlížel, jak tu k tomu něčemu jinému. On byl totální romantik, jako co se týkalo jako Romů no.

01:12:37 Petr Kačírek

Byl, byl.

01:12:39 Martin Chlup

Což je dané tím, že prostě, hmm tam nejseš. A potom se k tomu... seš někde jinde, že jo? A potom si k tomu hledáš nějak ten vztah? No tak v určitý fázi toho hledání tomu toho vztahu k tý vlastní identitě a tak. Prostě, abys vůbec měl tu motivaci, no tak máš tady tenhle romantizující pohled, jo.

01:12:57 Jan Šolc

A to znamená teda, že váš váš protagonista to nějakým způsobem dělal tady to, že vlastně se snažil hodně přemejšlet nad tím, jakým způsobem to bude jakoby vypadat, i ten Robin?

01:13:12 Martin Chlup

Dělal to, že se to snažil nějak...?

01:13:14 Petr Kačírek

Jako jaký bude jeho obraz v tom filmu? On film neřešil, on řešil to divadlo. Ne, to nám do toho až zas tak moc nekecal, a co jsme zachytili, to jsme zachytili, jo?

01:13:32 Jan Šolc

Jo to je teda škoda, že není ve filmu ve filmu víc tady. Toto by bylo zrovna fakt pěkný vidět, kdy on povídá o těch hezkejch romských vlastnostech.

01:13:40 Petr Kačírek

Jo, máme hodiny hodiny toho natočenýho.

01:13:44 Martin Chlup

Jasně jeho povídání o těch hezkejch vlastnostech. No, že on byl ten romský buditel, víš?

01:14:03 Jan Šolc

Co byste doporučili nezkušenému mladému režisérovi prostě, který bych chtěl točit o Romech? Aby co by, co by mělo, co aby dělal, nebo nedělal?

01:14:21 Martin Chlup

Hmm, tak já bych, to už jsme asi taky říkali nějak v různých jakoby těch jinejch otázkách. Já bych doporučil určitě to, aby prostě si zkusil jakoby zapomenout na ten jako stoletý nános různýho prostě toho vlastně jakoby politickýho a vztahového balastu mezi tou majoritou a minoritou, kterej tady prostě je. A je tím zaplevelenej ten mediální prostor, a všechno, a prostě to zkusil udělat znova, sám za sebe, podle toho, jakej ty seš, a prostě si nějakej ten příběh s nima prožil. To bych doporučil.

01:15:06 Martin Chlup

Pokud bys chtěl točit o nějakých klukách, zkoušel nějaký drogy. No tak, ty vole, jako hlavně bych si chtěl zodpovědět otázku, jako proč? Úplně bych se vyprndul na svý rodiče, co si o tom budou myslet, tak si budou volit ODS, ale prostě, proč to točit, jo? Ne jenom jako, že máš co, ale ale nějaký ten důvod, a to nemusí bejt nějaký... může to bejt tvoje vnitřní nějaká motivace, nebo něco takového? Jo, nemusí to bejt za mě nutně jako. Ale možná to po tobě Kubica chce. Jo, jakoby, proč by se to zrovna mělo natočit, aby to teda bylo nějaký jiný, a ten stereotyp to nepotvrzovalo.

Brát nebrat, no ne jo, nenechat si tím zaplevelit jakoby hlavu jo a pak přemejšlet tohle jo, tohle ne, protože vlastně když se na to někdo takhle bude dívat.

01:17:22 Jan Šolc

Ještě nebo já bych se spíš zeptám ještě jinak. To zkusím podat jinak. Tak, co byste doporučili sami sobě předtím, než jste začali ten film natáčet? Kromě takových praktických filmařských jakoby nějakých způsobů?

01:17:40 Petr Kačírek

Nějaká cesta tý vnitřní proměny, tak my si nemůžeme něco doporučit, co mělo bejt na začátku, protože by to nebyla ta proměna, takže to bylo úplně v pořádku, tak jak to bylo. A my si spíš můžeme jako něco říct, jako, co jsme se naučili, a ten další projekt třeba dělat s tím, ale určitě bych nic nedoporučil jako.

01:18:00 Petr Kačírek

Protože no to mi nedává smysl. No jo. Neboli tady, není žádný způsob, jak ty věci dělat správně, abych si něco doporučil svému jako mladšímu já.

01:19:31 Jan Šolc

Je nějaký konkrétní materiál, který jste z filmu odstraňovali právě kvůli možnosti, že bude podporovat negativní stereotypy?

01:19:49 Petr Kačírek

Jako není? Ne, není.

01:19:49 Martin Chlup

Hele to bude kvůli negativním stereotypům asi ne.

01:19:50 Petr Kačírek

Tam něco, co jsme, ne?

01:19:58 Jan Šolc

A vy jste povídali, že něco ve střížně jste řešili hodně?

01:20:02 Petr Kačírek

Ne, tak to to je jasný, ale tak to je klasická věc, filmařská, ještě od toho nemáš odstup, máš toho stříhače, který odstup má, který tam začne vidět něco jiného, než si myslíš, že v tom materiálu je. Ale není to tak, že my bysme něco tam nechtěli dát, aby to nevyvolávalo nějaký stereotyp.

01:21:09 Jan Šolc

Jo dobrý, tak tady je další? Neděsila vás možnost ztráty interpretace nad dílem ze strany publika? Ne vy jste říkali, že jste to neřešili.

01:21:24 Petr Kačírek

Tak to ne.

01:21:27 Martin Chlup

Hele, já se tohohle fakt nebál nikdy jako možná, že to je i taková byla, nevím. Někdy v nějakých fázích jako póza moje, a tak, víš, ale spíš bych se bál toho, že budu dělat jako tu pozitivní diskriminaci. Jo že prostě budeme dělat jako nějaký sluníčkářskej, prostě. Film nebo prostě nechtěl. A to jsme neudělali normálně.

01:21:56 Jan Šolc

Změnilo nějak vaše protagonisty natáčení filmů? Jak na něj reagovalo? Ovlivnilo to nějak jejich životy?

01:22:03 Petr Kačírek

Tenhle, o tom jsme mluvili no.

01:22:03 Martin Chlup

Že jo, no tak o tom jsme mluvili dost.

01:22:06 Petr Kačírek

A změnilo to velmi výrazně, vlastně určitě Robinův život, Nickův taky, Kristýnu velmi, Sabinu taky, možná jenom toho Štefana taky, ale Davida tam si úplně nejsem, nejsem...

01:22:22 Martin Chlup

Jo s Davidem jsme si nejsme jisti, jestli neskončí stejně tak, jak by skončil... Prostě někde vylítej na tom na tom Špilberku, víš, jako ten bezdřák.

Ale ty všechny ostatní to opravdu ovlivnilo, jo třeba u toho Štefana byl ten progres jako fakt jasnej, kdy on z takového klučíka prostě, kterej jako opovrhoval Romama, a tím pádem i tak, jakoby vlastně sám sebou, jo, tak potom mu prostě to sebevědomí fakt jako narostlo a hodně byl najednou schopnej, prostě, tu zónu prostě toho komfortu překračovat a určitě se posouval jako rychlejc tím životem dopředu. Víš, fakt dodělal tu střední, a někde je na vysoký, prostě ted'ka. Hej, třeba by tam byl stejně, tak jako tak, neříkám, jo, ale třeba taky ne. Prostě to byla součást toho příběhu a nějak ho to ovlivnilo opravdu, jo.

U tý Kristýny stoprocentně, to prostě, že jo, pak měla prostě jako fakt spoustu těch rolí, sice jako jejího druhu, jo toho, co prostě může hrát ona, ale musela se odvážit, musela si to zkusit, jo, že teda fakt jako může bejt ta herečka, prostě jo, a to se jí stalo skrz ten projekt prostě.

No a, no, to stejný Robin s tou režíí takhlenc, takže.

01:23:59 Petr Kačírek

No, ale ono je neovlivnilo to, že byly v tom filmu jo, ono je ovlivnilo to, že dělali ty věci, to divadlo. A ten sitcom filmovej.

01:24:08 Martin Chlup

Takže se potkali takhle dohromady a prožili spolu prostě ten kus toho života. Jo to, že my jsme to natočili, to nemá až zas tolik společnýho.

01:24:19 Jan Šolc

Nevníkali, to nejdůležitější byl sitcom, a vy jste tam byli jenom jako bi-produkt, vedle?

01:24:22 Martin Chlup

No obsazovali, totálně. Což jakoby považuju za klad, jasný.

01:24:32 Jan Šolc

Nedošli jste v celém procesu k závěru, že jsou nějaké negativní stereotypy platné?

01:24:42 Petr Kačírek

To jsme už věděli předtím ve, že spousta negativních stereotypů je fakt platnejch, ty jo?

01:24:43 Martin Chlup

Jo to je jasný. No tak to jsme asi říkali od začátku, ne, v těch našich odpovědích? To je dobrý.

01:25:11 Jan Šolc

Změnil se nějakým způsobem váš vztah? Přístup OK této skupině po natáčení filmu?

01:25:26 Petr Kačírek

No, no, hele prostě. Nezměnil, protože fakt nejsou homogenní. Jako to romské etnikum není homogenní. Takže ke každému jako z nich mám vztah jako zvlášť, a ne k nim jako k celku. Takže, takže pro mě se nezměnil ten vztah?

01:25:49 Martin Chlup

No a jakoby v tom, ale v tom se možná jakoby za mě teda jako, ale i to je ta ta ta pointa toho víš, že prostě, ty si můžeš říkat: Nejsou homogenní, já jsem liberál, já to vím, nejsou homogenní, prostě...

No, anebo ty vole, půjdeš, a jako fakt tu nehomogeničnost jako nějak prožiješ prostě s nima, jo? Půjdeš za tím konkrétním člověkem A B C D E, o moc víc toho nejde zvládnout prostě, a prožiješ si s nima kus toho jejich života, nějaké zkusíš opravdu prostě poznat, a tak, a prostě to opravdu jakoby prožiješ. No, a to se jakoby změnilo pro nás tím filmem, víš, že prostě jsme tam kus toho života s nima prostě prožili, a obětovali tomu ten čas a tu energii. To může bejt jako ten úkol... a ten způsob toho vyrovnání se s tím tématem, víš?

01:27:24 Petr Kačírek

Ten film je prostředek, vlastně to není cíl, no.

01:27:38 Jan Šolc

Jestli teda znova vod, řeknu tu otázku, jestli jste třeba předtím neměli v sobě nějakou naivitu, v představě ohledně Romů, která se vám prostě při tom natáčení vlastně rozbila?

01:27:51 Martin Chlup

V tu chvíli už asi ne, já teda ne, nebo prostě nevím.

01:27:57 Petr Kačírek

Naivitu? Asi ne, to bych jako řekl. Já vlastně k nim nepřistupoval jako k Romům, jako úplně jako jo, ale prostě jako k lidem. I v majoritě, nebo jako u Čechů, a máš přesně tenhle typ povah, který jsme tam měli skrze ně, jako Romy, jo?

Ale ale, takže ne. A že by ta naivita byla spojena s romstvím, tak to ne. Tak mohl jsem bejt naivní u těch jednotlivých osobností, ale to nemá co dělat s tím romstvím.

Doplňující otázky – 8.8.2023 hovor s Martinem Chlupem online.

Jan Šolc (6 otázka)

Změnila se nějak vaše představa o Romech v průběhu natáčení?

Martin Chlup

Jo? Můžeš napsat, že určitě, že prostě to byl jako dlouhý úsek nějakýho prostě společného jako života s tou partou romskou, a že prostě v něčem jsme se asi jako utvrdili, v těch svých názorech, ale to ví, že jsme zase nějaký nový věci prostě poznali, jo, prostě nějak nám to ten obrázek dokreslil.

Asi v tom, asi takový to nejzásadnější je to, že prostě takhle vymejším, hele, že každopádně ta pomoc a ta práce prostě společná s nima, takže prostě musí být bezpodmínečná, víš, jako že nemůžeš prostě to, že z toho nějaký jako výsledky jako fakt budou, musíš to dělat prostě pro tu věc samotnou a nic za to jako nechtít, jo, jestli mi rozumíš.

Uvědomili jsme si, utvrdili, že jo, že protože jsme jim prostě pomohli jakoby s hodně věcma a samozřejmě prostě dost tý energie vlastně jako potom asi jakoby přišlo univeč, a něco se vyplatilo, někomu to pomohlo tak i tak, no, a člověk nemůže očekávat prostě to, že se ty věci podaří prostě všechny tak, jak by si jako ideálně představoval.

Jan Šolc (15 otázka)

Romská tematika je v českém prostředí citlivé téma. Přemýšlel jste na společenskou reakci na váš film?

Martin Chlup

Hele, nepřemýšleli, prostě to s Petrem děláme tak takovým způsobem, myslím, že jsme to i v tom, jako v tomhle duchu nějak jakoby říkali, že se snažíme prostě v tý tvorbě až zas tak právě nevnímat tu společenskou situaci, jo, a dělat to prostě pro sebe, jak bysme to viděli rádi my, jo, a pro ty lidi, to znamená nezaujatě, jo, to znamená, ani na jednu stranu, ani prostě nějaká ta pozitivní diskriminace, ani samozřejmě prostě nechceme bejt jako rasisti, jo? Že se snažíme prostě si to odmyslet, tu společenskou situaci a ty názory, protože vždycky najdeš lidi prostě z obou dvou táborů a prostě nemá smysl se jim jakoby přizpůsobovat nebo nějak předjímat, jo, tu reakci, jo, takže jsme se snažili prostě ten film dělat tak nějak prostě nezaujatě.

Příloha 5: Rozhovor s Robinem Kvapilem

13. 7. 2023, Praha.

00:00:22 Jan Šolc

Co bylo vaší motivací k natočení tohoto filmu?

00:00:28 Robin Kvapil

Ta úvaha byla taková, že mě zajímalo to téma uprchlíků, protože už jsem točil v roce 2015 na hranici, kdy začala první migrační vlna. A pořád mě to téma nějakým způsobem fascinovalo a přišlo mi důležité, a ono se prohlubovalo, tak jak se otiskovalo do různých volebních kampaní. Třeba ta nejznámější je ta prezidentská, kde vlastně Zeman vyhrál to druhé kolo jenom s billboardem „zastavím migraci“, že jo? Takže vlastně, to téma strachu z migrantů bylo přetrvávající a bylo pořád důležité, a přemýšlel jsem, jak ho nějakým způsobem nakousnout, ale z jiné perspektivy, protože vlastně ta perspektiva tý pražský kavárny byla dejme tomu vyčerpaná.

A přišel mi Jarda Miko jako ideální nosič tohoto tématu, že on naopak není Pražská kavárna, ale je to Romák a vlastně working class, řidič kamionu, takže mi přišlo kouzelný, že můžeš mluvit o migraci, ale na půdorysu těchto zajímavých postav z úplně jiné skupiny, která hájí stejná stanoviska, ale přináší to z úplně jiné perspektivy. Takže to byl ten důvod, proč vlastně asi na to vybrat Jardu a začít to točit s polovičním Romem. On není úplně Rom, on má romského tátu, ale jeho máma je bílá. Nicméně, je to rozhodně zástupce té minority romský.

A zároveň pro mě druhá důležitá motivace byla, takže si myslím, že problém té komunity je, že jí vlastně chybí elity. A jedna z ambic toho filmu byla spoluvytvořit takovouhle romskou elitu z toho Jardy. Byl to vlastně režisérský záměr, ten film takhle stavět a strukturovat tak, aby ten Jarda, když stojí vedle těch bílejších politiků, tak z toho vyšel vlastně líp a rozumnej, což nebylo moc těžký. Protože on výborně dovede formulovat a správně přemejšlí, takže tenhle záměr si myslím, že se podařilo naplnit. Ono to částečně vycházelo z toho, když já jsem si povídal s Vachkem, protože jsme docela felili a on říkal, že chtěl kdysi udělat takovýho Jirásků pro Romy, že oni nemaj nějaký takovejhle, řekněme román, nebo možná filmový román. Asi teda vím o případě, kterej by byl určenej pro ně, aby vlastně oni měli z čeho čerpat. A tohle to je takovej, jako v menším, ale snaha o něco podobnýho. Zprostředkovat toho silnýho Roma, kterej se nebojí konfrontovat s bílou většinou a nést nějaký správný stanovisko.

00:03:33 Jan Šolc

Proč vlastně ještě to máš potřebu tohle dělat? Takhle pomáhat vlastně Romům?

00:03:40 Robin Kvapil

Správně, pomáhat, jistěže, tak proč máme dělat filmy? No to je jakoby otázka... Tak asi proto, aby to něco měnilo v to světě, ve kterém žijeme, ne? Jinak v tom nemám moc důvod se tím zabývat. Jo kromě toho, že to je zábavný, ale že to je trochu moc luxus, trávit vlastně čas jenom něčím, co je zábavný.

Taky jsou věci, který jsou taky zábavný. Jo můžeš prcat, nebo můžeš chodit do hospody, na to nemusíš zrovna dělat filmy. Tak si myslím, že když už to člověk dělá,

ono to stojí docela dost peněz a stojí to dost úsilí a času, takže by to mělo mít nějaký přesah do toho, že chceš něco, dejme tomu, nastavit tak, aby to fungovalo pro příště líp. No, takže to to si myslím, že je ten motiv.

V případě toho Mika, ke kterému se budu vztahovat toho filmu, ne jeho jako člověka, ale toho filmu, tak chceš vlastně mluvit o tom, že ta migrace je téma zneužívaný k strašení politikama, využívají ho tímto způsobem. Zároveň, jaká je ostuda, když celkem bohatá západní země není schopná pomoci 50 dětem, a vlastně ten strach je možný pro nějaký ty politiky kapitalizovat a získávat na tomto poli ty body? Zároveň chceš ukázat z toho Jardu, jak toho zástupce té minority, kterej je teda vlastně ten silnej nositel příběhu a může pak fungovat v té společnosti jako jakási elita a nositel těch názorů dál, což si myslím, že se beze zbytku podařilo.

Protože od toho filmu se o tom psalo jako téměř všude. Nám se podařilo udělat to, že o tom psaly od Romea jakoby přes Blesk, Respekt až po nějakou Forbes. To portfolio, kam Jarde nakonec se dostal a mohl ty svoje názory prezentovat, bylo ohromně široký a funguje to doted'. Takže já myslím, že se tím podařilo znova toho Jardu nakopnout tím filmem, a myslím si, že to byl záměr a jsem za to rád, že to funguje.

Třeba potom, když se dějou nějaký věci zase dál reálně, tak on najednou už je určitá autorita v rámci té komunity a může najednou poskytovat ty jiný pohled. Jak jsme se teďka bavili o tom, že třeba oni teďka se hádají mezi sebou romáci s těma Ukrajincema, tak ten Jarde vysvětluje trpělivě dovnitř té komunity, že ty pohnutky lidí, jako je Okamura nejsou tak, že chtějí pomoci románkům, ale, že naopak vytváří tuhlenctu nenávisť mezi těma dvěma skupinama, protože nakonec oni budou ti, kteří z toho budou profitovat, myslím voliči Okamury, protože budou volit ne proti Ukrajincům, ale proti Ukrajincům, a proti Romům, toho Okamuru.

Takže ten Jarde najednou může mít v pozici ty romský elity, která může dovnitř té komunity, tu věc, se snažit jim vysvětlovat a ukazovat jim tu problematičnost. Protože on ty věci, ty mechanismy, chápe.

00:06:58 Jan Šolc

To znamená, že ty máš člověka, který má podle tebe správný názory, a ty kvůli tomu, že mu dáš nějakou pozornost, tím filmem, tak on může bejt potom víc vidět, takže když něco bude říkat, tak už to bude mít větší váhu v té romské komunitě?

00:07:16 Robin Kvapil

Jo, můžeš tím filmem udělat víc věcí naráz. Jedna z těch věcí, kterou můžeš udělat, je, že aplikuješ někoho, o kom si myslíš, že je rozumnej. Potom samozřejmě o ten film samotnej působí na nějaký lidi tím, jak je udělanej, jak má nějakou emotivní konec, dojdou jim ty věci i bez toho.

Ale jakýsi produkt další tohohle snažení, je třeba etablování takovýho člověka do nějakých společenských struktur, ale tak, aby to do budoucna už bylo samostojný. Takže si myslím, že tohlenctu všechno ten film umí dokázat, a s vědomím toho, když to člověk ví, tak je dobrý podle mě to tak dělat a používat. Proto si taky myslím, že není úplně dobrý točit třeba o zmrdech, myslím dávat zbytečnej prostor nějakým obskurním kreténům. Jo, protože ty vždycky, když na ně dáš tu pozornost, tak tenhle efekt ty amplifikace ty působíš, takže může být strašně zajímavý téma pro někoho natočit, dejme tomu, neonacistu Seiberta z Mostu, kterej tam potíral nějaký

lidi v Chanově, napsal knížku Šmoulové z Chanova a k tomu sbírá, má největší sbírku klystýrů... Chápeš, je to vlastně fascinující dekadentní nesmysl. A určitě by byla velká legrace se na to dívat, ale já třeba s vědomím, svých možností časovejch bych se tomu nikdy nevěnoval, protože vlastně to, co bych taky způsobil, je, že bych toho člověka a zviditelnil a myslím si, že vlastně o tomhle je potřeba taky přemýšlet, na koho člověk tu kameru zapne, a taky je strašně důležitý přemýšlet, nakoho ji nezapne, jo?

00:09:32 Jan Šolc

A chtěl jsi teda tímto filmem na něco poukázat, něčeho dosáhnout?

00:09:38 Robin Kvapil

To jsme si asi řekli, já si myslím, že jednak... a potom samozřejmě to nejdůležitější, co ten film měl za úkol, a to se ještě nesplnilo, bylo, že se na základě toho filmu opravdu přivezou ty děti. Znova se ten proces po tý premiéře nějak nastartoval. Já jsem byl za Laurenčíkovou (pozn.: zmocněnkyně pro lidská práva ČR), Jarda byl za Laurenčíkovou, byla nějaká schůzka znova s Rakušanem (pozn.: ministr vnitra ČR), on zase všechno slíbil a stejně se do teďka zase nic nestalo, ale pořád se to ještě děje. Jo teďka, já bych měl ještě znova jet dotáčet něco do Řecka. A ještě to znova vracet do hry s takovou doktorkou, která se tam stará o ty děcka v Morii, která je kamarádka Kláry Laurenčíkové, a společně si myslím, že to nekonečným úsilím nakonec dotáhneme a pár těch dětí se sem opravdu přiveze. Já potom budu mít pocit, že ten film splnil všechno, co si vytyčil. Zatím tam tohle chybí.

00:10:32 Jan Šolc

Takže ten film si vytyčil nebo ty sis vytyčil pomoc tím filmem těm dětem?

00:10:38 Robin Kvapil

Ty děti přivést, v ideálním případě. Potom etablovat Jardu do nějakých struktur jako nějakou elitu. A udělat dobrý film, kterej sám o sobě bude fungovat a bude mít nějaký emoční a racionální sdělení pro diváka.

00:10:55 Jan Šolc

Když to ještě doplním, chtěl si třeba tím filmem taky ukazovat na nějaký obraz Romů?

00:11:03 Robin Kvapil

Ani ne, musím říct, protože u toho Jardy bych si mohl vybrat těch témat víc. Mohl bych třeba například taky vyprávět příběh romského soužití: romský rodiny a tohohle všeho. Já jsem věděl, že aby ten film fungoval, tak si musím některý linky vybrat a upřednostnit, a některý musím upozadit. Taky by to bylo zajímavý.

Touhle cestou se víc vydal film Pongo calling, který ukazuje spíš vztahovou grotesku, jako například u tý romský rodiny. Pro mě byla priorita asi opravdu ty děti a ta politika, ve smyslu struktur a uvažování o nich.

00:11:49 Jan Šolc

Myslíš si, že je důležité točit filmy o Romech?

00:11:53 Robin Kvapil

Já si myslím že točit filmy o Romech asi důležité je, protože je to dlouhodobě zanedbávaná skupina spoluobčanů, která tedy do teďka čelí nějakému rasismu. Já jsem si představoval jaký to je být cigoš. Vlastně jak co všechno člověk nezažije, když není, jakoby, víš co? Jakože když seš bílej kluk tady v Praze, tak nikdo na tebe nekouká nějak apriori přes prsty, neřekne to slovo cigoš, co já jsem řekl, jakoby nějaký hanlivé označení nějakého etnika, vlastně nic takovýho, všechno tohle odpadá. Až když se nad tím člověk zamyslí, tak si řekne, ty vole, co všechno ty lidi musí vlastně zažít. Víš?

Já jsem strašně konfliktní člověk. Kdyby se mi to dělo, jak by mě to vlastně formovalo, kdybych neustále musel se vymezovat vůči nějakým takovýmhle atakům, který by přicházely, protože by přicházely od lidí. Takže tohle všechno podle mě my jim trochu dlužíme. Takže proto si myslím, že o tom točit důležité je.

Nebo my bílí asi aby si uvědomili, že to má na Romy takovej vliv. Aby jsme jako společnost se posouvali k tomu, že jsme společnost tolerantnější, multikulturnější, což je pro nás pro všechny jenom pozitivní. V konečných důsledků, vždyť to je jasné, ne? To bychom objevovali Ameriku, kdybysme si to vysvětlovali, tam taky jezdili černoši vzadu v autobuse do šedesátých let, jako už můžou jezdit vepředu.

Tady sice nemuseli jezdit Romáci někde vzadu, ale furt se na ně v podstatě... jako tak je to nějaká metafora, prostě tak to tady furt funguje... Pořád jsme společnost rasistická a kdybychom nebyli, tak by nemohl druhé kolo prezidentské volby vyhrát člověk s heslem, že zastaví migraci. To je jenom apel na rasismus, na rasistickou a xenofobní celospolečenskou poptávku. A je to jedna věta, a funguje.

00:14:06 Jan Šolc

Takže tobě přijde dobrý filmy točit o Romech, kvůli tomu, že tím můžeš rozpouštět nějaký rasismus, který tady v té společnosti je.

00:14:23 Robin Kvapil

Jasně.

00:15:14 Jan Šolc

A jak si myslíš, že většinová společnost uvažuje o Romech?

00:15:26 Robin Kvapil

Já si myslím, že většinová společnost ve většině o Romech uvažuje tak, že jsou problém pro tu společnost. Samozřejmě se to zlepšuje a spoustu lidí to začíná vnímat jinak. A je to nějaká dlouhodobá práce, takže je vždycky super, když vyhraje nějaký zástupce týchle minority Magnesii literu, nebo se objeví na plátně v Lucerně, kde mu potom tleskají ty lidi z bílé majority. Většinově si myslím, že opravdu zatím dost... Zase se na to odvolám, jak v tom druhém kole od těch voleb... To znamená víc než 50%, tak si myslím, že to jako pořád vnímá, jako problém na základě etnika.

00:16:10 Jan Šolc

Ty vnímáš nějakou většinou stereotyp Roma?

00:16:33 Robin Kvapil

Já nevím, jako někoho, kdo krade peněženky a fetuje. Prostě to si myslím, že má a já jsem měl taky třeba tady tenhle. Krade peněženky, krade, fetuje, nemaká a žije z dávek. Ne, to si myslím, že budou nějaký základní jakoby charakteristiky. Kdyby se udělal nějaký průzkum a měly z toho vyjít nějaký čtyři nejdůležitější banality, tak si myslím... jak je taková ta soutěž, jak se trefuješ do těch míst, jakože uhádněte, když se řekne tohle, tak to si myslím, že tak nějak bylo to bylo, no...

Musím říct, že třeba já jsem taky určitě tím zatížený a třeba během toho natáčení, až mě to došlo zpětně, že absolutně jsem se nikdy nevyskytl v žádný pro mě rizikový situaci. Asi to částečně bylo tím, že jsme na ty místa, třeba do těch do těch osad, jezdili s tím Jardou a s nějakýma lidma z té komunity, ale i tak vlastně, já jsem nezažil, jako vůči sobě, třeba cokoliv, co by tyhle stereotypy naplňovalo. Mnohem hůř jsem se cítil při natáčení třeba Ortela mezi jeho fanouškama. Tam jsem se opravdu cítil mnohem intenzivněji víc nekomfortně než v nějaké romské osadě na východě Slovenska. Prostě myslím si, že ty lidi dovedou být mnohem nebezpečnější.

00:18:44 Jan Šolc

Změnila se nějak vaše představa o Romech v průběhu natáčení?

00:18:53 Robin Kvapil

Došlo mi, že oni jsou vlastně docela hrdý na tu svoji komunitu. To si myslím, že je docela dobrý a taky myslím, že docela hezky dovedou tvořit ty tradiční rodiny, o který mi se tady tak snažíme úpěnlivě, a zaklínáme se tím. Že jsou to pro ně hodnoty, které jsou pro ně mnohem důležitější, pro tu komunitu, než pro tu bílou majoritu. Jo, a to si myslím, že je třeba pěkný, to bysme se od nich mohli učit zase zpátky.

Tady tohle specifická hrdost na tu svojí kulturu. Tak to mi až přitom natáčení došlo, že to fakt existuje. A to je v něčem sympatický.

00:19:41 Jan Šolc

Měls před tím natáčením nějaký předsudky, nebo nějaký tyhle věci? Jak jsi říkal, že tě třeba překvapili?

00:19:56 Robin Kvapil

Já jsem taky nezačal přemýšlet natáčením tohoto filmu. Já jsem už předtím byl starej člověk, kterej něco už natočil a viděl, takže že bych se vyloženě na základě toho natáčení něco úplně extra nového dozvídal, tak to ne. Ono se to dělalo potom dlouho, takže jsem si mohl některý ty věci upřesňovat, prostě během toho procesu, toho natáčení.

Něčeho jsem si nového takhle všiml. Já jsem normálně ten, jak se to dá označit, jako nějaký havloid, nebo co, nebo pravdoláskař. Vždycky jsem byl člověk, kterej je pro prostě multikulturní společnost a ať jsou tam zastoupení všichni co nejlíp.

Takže že bych se něco tím natáčením úplně naučil, to ne, to já jsem moc dobře věděl, proč to chci točit a co chci. Něco fakt vysloveně jako překvapilo, že bych si řekl, jako wow, tak to prostě opravdu takhle nevybavím.

Myslím si, že to je dobrý natáčení s touhle skupinou lidí v tom, že je to vlastně celkem radost. Oni jsou výborný, teda třeba ten Jarda. V sobě má nějaký rys z té komunity. Já jsem to někde někomu říkal, že máš jakoby dva časy. Máš chronos a kairos, ten chronos říká kolik je hodin, jo 2, 3, 4, 5... a ten kairos kdy dozrávají třeshně, to se nějak špatně dá vyčíslit, jako v těch hodinách. Tak on se pohybuje jenom v tom druhym...Jo a to znamená, že nic moc se nedá naplánovat. Ty to naplánuješ, řeknete si, jak to bude, ale ono tak nikdy není, nakonec to je vždycky úplně jinak. Pro natáčení dokumentu tohle je třeba úplně fantastický, podle mě, protože to je jedna situace za druhou. A stačí, akorát se tím nenechat znervózňovat, vlastně to přijmout, jako nějaký modus operandi toho natáčení. A v ten moment je to super, protože tenhle typ lidí ti vytváří ten film. Úplně spontánně, prostě jedna situace za druhou, jenom člověk tomu musí bejt otevřenej, tomu přístupu.

00:24:50 Jan Šolc

Jak si myslíš, že je dobré Romy zobrazovat ve filmu?

00:24:59 Robin Kvapil

Ty to můžeš nějakým způsobem ovlivnit, téma věcma, který film umožňuje. To znamená, samozřejmě, že by si s tím mohl vyhrát a nějak to převracet, tady do tohodle bych se asi nerad nějak pouštěl. Já si myslím, že bohatě stačí je zobrazovat takový, jaký jsou, případně si vybrat ten režijní akcent na to, proč to vlastně chceš dělat? Protože ta úvaha na začátku, proč vlastně ten film chceš natáčet? To znamená, z mého pohledu je dobrý ukazovat je tak, že jsou dobří, ve smyslu normální součást, prostě všeho toho, co žijeme.

Nějak dál bych nad tím nepřemejšlel. Myslím si, že to je téma, jako každý jiný. To znamená, pokud už ho mám dělat, pokud se tím mám zabývat, tak to musí mít nějaký smysl a přesah pro ten film. A tak asi bych k tomu přistupoval já. Podle mě není žádný velký rozdíl mezi tématem Rom a tématem nové zdroj energie, kterej bude fungovat líp než jaderná a zajistí teplo. Obě ty věci jsou podle mě vlastně stejny, ne jako tímhle prizmatem nahlídnutý, prostě točíš o něčem, co dává smysl a může to bejt všem k užitku.

Asi tolik k tomu, a teďka si myslím, že kdybych mohl dokumentem pomoci nějakému technologickému vynálezu, tak by to dávalo zrovna takovej smysl jako pomoci nějaký minoritě k tomu, ať se zviditelňuje nějaký reprezentant z ní, kterej umí skvěle mluvit a formulovat a může být důležitou součástí veřejného prostoru a veřejné debaty.

00:27:42 Jan Šolc

Jasný, ale to už vlastně si trochu tím, jakoby odpověděl, že ti připadá dobrý zobrazovat ty Romy, který jsou třeba považuješ, že jsou dobrý nebo šikovný.

00:27:50 Robin Kvapil

Je to můj přístup, a vůbec nikomu bych ho nikdy... nepovažuju ho za nějaký univerzálně platnej. Je to výsledek mého přemejšlení o filmech, proč jima já se mám zabývat. Myslím si, že to má z mého pohledu smysl proto, protože když už se tím

tráví ten čas a stojí to velké úsilí hodně lidí, tak to má mít nějaký přesah, ideálně prostě do tohoto reálného offlineového světa. Dá se i pomocí toho filmu modifikovat realita, je to ten film jako takový nástroj. Je sám o sobě live-hack, když ho umíš podle mě vhodně používat, a pracovat s ním, tak můžeš nějaký věci měnit v realitě k lepšímu. Proto má smysl ty filmy točit.

A to můžeš na začátku už předpokládat, čeho tím chceš docílit. A já říkám kontextu toho Mika, ten úplně největší impuls, kterým stále trvá, byl dovést nakonec ty děti. To se už skoro povedlo, hned po té premiéře. Pak se to zase odsunulo, protože jakmile se ztratí mediální pozornost, tak už zase přestane fungovat ten tlak na ty lidi, který potom musí přijmout ty rozhodnutí v tom offlineu.

A to znamená, ta funkce vymyslet nový druh toho tlaku, znova to téma vracet do hry, dokud se nestane to, na čem prostě trváš, což jim v případě je: přivést nějaký ty děti, prolomit tím nějaké to tabu, že není možný ty sirotky semka prostě přivést. Protože já vím, že když jich přivezeme pět, tak už je to pak jedno. To už se potom k tomu dají přidávat nuly, anebo se to dá modifikovat na jiný. Je potřeba změnit ten precedens, takže ten film je součástí tohoto tlaku. A on osobě ob stojí, protože on taky zaznamenává tu realitu v tom, jak jsou ty politici třeba hloupí a proč to nejde.

00:29:58 Jan Šolc

Ty říkáš, že vlastně kvůli tomu, protože kdyby on byl bez štábu?

00:30:05 Robin Kvapil

Tak neexistuje, ten příběh? Tak prostě to ne, to je jako kdyby se to nestalo.

00:30:09 Jan Šolc

Protože on by neměl dostatečnou pozornost, kdyby za nim nechodili kameramani, aby ho poslouchali třeba nějaký politici, jo?

00:30:14 Robin Kvapil

Nebo je to v podstatě tak. Měl by měl by tu pozornost, kterou měl předtím, než vlastně ten film byl dokončen, která jakoby nějaká byla, ale rozhodně s tím filmem v zádech má teďka tu pozici mnohem lepší na všechno.

Bohužel myslím, že Jarda teď trochu ztratil ze zřetele to téma těch dětí a řeší nějaký svoje jiné agendy. To to je celkem jako taky vlastně fuk, protože on přemejšlí správně, takže má jako k dispozici ten arzenál té popularity a můžete využívat správně dál, jak uzná za vhodný.

00:30:55 Jan Šolc

Jak si myslíš, že je dobré zobrazovat Romy ve filmu? Ty jsi si vybral Jardu, protože vlastně nějakým způsobem má nějaký vlastnosti, který ti připadají dobrý, že je dobré ho natáčet, ale kdyby třeba hypoteticky měl jiný vlastnosti typu, alá že by bral nějaký drogy, tak ty bys ho ale už nenatáčel? Stejně by to byl Rom...

00:31:17 Robin Kvapil

Já to můžu hájit jenom ze svého nějakého pohledu. Mě by to asi nebavilo natáčet, protože si myslím, že tyhle tématy jsou nějakým způsobem zpracovaný a já

osobně bych neměl nějakou silnou motivaci se tím zabývat. Jako jo, mě baví o těch věcech přemýšlet vždycky nějak spíš v kontextu, třeba aj ty roviny, ty politiky, a podobně, ale to neznamená, že to není důležité. Jo, třeba od Třeštkové podle mě nejlepší film kterej udělala, je Katka, kterej má ten dobrej dopad v tom, že když to lidi si pustí ve 12, 13, což třeba já jsem viděl někde, tak vlastně máš nějakou představu o tom, jak můžeš dopadnout, když budeš ty tvrdý drogy nadužívat nad nějakou mez, a je to funkční, takže určitě tohle dává taky nějaký smysl.

00:32:14 Jan Šolc

Jo, já to myslel, jenom když jde o to, že jakoby Čech vidí Romy, těch Romů je já nevím celá skupina, každej má jiný vlastnosti, z těch Romů, ale mají něco společného. To, že jsou to Romové, a ty si vybereš někoho, kdo má nějaké vlastnosti. Ale Jarda, to že je třeba šikovnej, dobře umí artikulovat myšlenky, má podobný asi názory jako ty... Ale taky existují jako jiní Romové, který ty bys třeba netočil, protože by to mohlo o celý ty komunitě třeba házet špatný světlo. O to mi jde.

00:32:41 Robin Kvapil

Ale to já bych nedělal z tohoto důvodu, jak ty to říkáš. To bych nedělal proto, protože kdybych toho člověka točil, tak by to házelo špatný světlo na komunitu. Já bych netočil, protože mě to nezajímá a vlastně bych tohleto nezohlednil. Ale kdybych já zrovna konkrétně se rozhodl proto, že potřebuju natočit film o tom, jak nějaký Romák bere drogy, jak by mě bylo úplně jedno v ten moment, jaký světlo to háže na tu komunitu, protože bych se musel logicky pokusit to ukázat tak, jak to doopravdy co nejvíc podle mě je. Takže bych se tou cestou musel vydat. Ale já bych se touhle cestou nevydal, protože si myslím, že to k ničemu extra by nebylo, z mého pohledu, tak jak já si interpretuji svět, ale to neznamená, že to někdo nemá dělat.

00:33:45 Jan Šolc

To znamená, že máš nějakýho Roma, kterej dělá nějaký jiný věci, tak tebe vlastně na něm zajímá co? Na tom Mikovi?

00:34:04 Robin Kvapil

Na tom Mikovi mě primárně zaujalo to, že on je nositel správných stanovisek vůči těm dětem, vůči těm sirotkům, a vůči tomu naprosto obludným a ostudnému stanovisku majoritní český společnosti, že je možný těm dětem nepomocť. To znamená, že on je nositel toho správného narativu, to znamená, že jim naopak musíme pomocť, protože to je naše povinnost. Je to vlastně to nejvíc, co z nás dělá lidi, pomocť nějakým dětem, který přišli o rodiče a jsou v nějaký prdeli v nějakým táboře.

Takže to mě na něm zaujalo nejvíc, že je nositel toho správného stanoviska, a teďka bonus k tomuhlenctomu je, že je zástupce minority navíc, a ještě navíc zástupce working class. To znamená, že ten není nějaký intelektuál, co má Sorbonnu. Je to normální člověk, od kterého je tohleto stanovisko podle těch obecných stereotypů překvapující, a to je v ten moment, ideální postava do dokumentárního filmu.

Protože, ten film tě musí překvapit a zaujmout. Pak mají důvod ho dokoukat. Jakmile ho dokoukáš, tak třeba máš nějakou myšlenku, o čem je. Když budeš popisovat nějakou věc, která je obvious, prostředkama, který jsou obvious, tak to asi nebude moc atraktivní, takže to asi nebude fungovat.

00:35:27 Jan Šolc

Rozumím. No, já jsem právě k tomu chtěl dodat, že když mi ukazuješ Mika, tak mi to přijde, že když se dívám na celou romskou komunitu, tak mi to přijde, že se mi v

očíh celá ta romská komunita promění, protože když vidím jeho, kterej teda žije mezi těma Romama, normálně s nimi komunikuje, ale je součástí komunity. I když jsi říkal, že je napůl bílej, tak mi připadá, že je hodně asi součástí toho tý komunity, taky je zároveň jako hodně inteligentní, hodně jakoby aktivní, prostě v tom svém životě dělá taky věci, který jsou mi jako hodnotově blízky.

Tak se mi třeba, když já bych si třeba říkal, že ti Romové jsou jako takový jako zbyteční lidi, co tak jenom štrádají po ulicích, tak si najednou vlastně řeknu, hele, oni nejsou.

00:36:21 Robin Kvapil

Najednou se to hůř říká, že jo, na celou tu komunitu. Najednou se to hůř říká, když vidíš nějakýho člověka, kterej je součástí komunity, a když bys měl potom říkat tenhle paušalizující výrok, tak si na něho vzpomeneš a najednou se to nějak hůř řekne. Protože už víš, že to není pravda, protože jsi minimálně viděl jednoho, kdo tomu absolutně neodpovídá, tomuhle stereotypu. Samozřejmě stereotypy jsou píčovina. Protože vždycky je to složený z různých konkrétních lidí, a absolutně není možný používat takový označení a představovat si, že jsou nějaký platný.

00:36:47 Jan Šolc

Do jaké míry jsi při přípravě počítal s většinovými stereotypy?

00:37:16 Robin Kvapil

Počítali jsme s nima samozřejmě, to je jasný, to bylo součástí té úvahy, proč se tím zabývat na půdoryse toho Jardy. Bylo od začátku jasné, že on bude ten, který ty stereotypy rozpouštět bude, z těch důvodů, který jsem zmínil. Takže ano, byla to součást té mentální přípravy, než se rozhodneš něco opravdu natáčet, a potom tím trávit ten čas, tak si o tom přemýšlíš, a víš, že tohle bude fungovat tímhle způsobem. Takže to samozřejmě byl důvod, proč se do toho pouštět, jeden ze spoludůvodů.

Taky nebylo třeba jasný, jak bude fungovat před kamerou, ale když se s ním člověk potkal, tak já jsem s sebou vzal smlouvu a podepsali jsme to hnedka, když jsme se poprvé viděli. Protože ono bylo jasné, že on je extrovert. Měl vlastně všechny ty náležitosti, proč s ním to natáčení bude podle mě fungovat, tak bylo jasné, že on nějakým způsobem splňuje, no. To poznáš už potom na těch lidech rychle, jestli se ti bude dobře dělat, v tom, co chceš.

00:38:42 Jan Šolc

Můžeš mít jako někoho extrovertního, ale třeba někoho, kdo fakt naplňuje ten stereotyp. To znamená, že je nezaměstnanej a chodí krást, a může být taky jako extrovertní a zajímavej.

00:38:56 Robin Kvapil

Takovejch je spousta. Jako asi sám, když tam pracuješ, tak jsi takový lidi potkal, a vlastně je s nima prdel, dovedu si představit, že to může být nějakým způsobem kouzelný. Asi by to taky šlo, jako velká sranda.

00:39:19 Jan Šolc

A jak jsi přistupoval k výběru protagonistů? No tak to asi na to nemusíš odpovídat, protože ty jsi říkal už od začátku, kdy vlastně šlo o ten případ těch dětí, a nešlo tam o to, zdali je to Rom nebo nerom...

00:39:34 Robin Kvapil

Ano, přesně tak. To je spíš bonus. Ta základní úvaha v případě tohoto filmu, byla téma těch dětí, většinového postoje majoritní společnosti, protože on je zástupce minority už byl bonus. Jo, nebylo to, že bych hledal od začátku Roma, který se tím zabývá. Dokonce mě ani nenapadlo, že existuje, teda mimochodem, před tím...

Protože kdybych se vydal tou cestou, chci točit tenhle film a potřebuju nějakýho Roma, kterej to... tak by mě vlastně ani tahle úvaha nenapadla, ale to si myslím, že není důkaz nějakých stereotypů... Nebo vlastně možná jo, možná to je důkaz nějakých stereotypů, předsudků, kdyby mě někdo se zeptal, jestli takovýhle Rom existuje, asi bych řekl, že ne, spíš o tom nevím. Protože jsem v té době třeba slyšel spíš o těch Romech, který zakládali iniciativy proti těm migrantům. Je to vlastně logičtější schéma. Protože většinou ty lidi, který jsou ohrožená skupina, tak si hledají nějakou ještě ohroženější, aby se posunuli z té hierarchie o stupínek víc, mohli na ně nabit hovna a sami se tak líp etablovali. Bohužel to jako takhle funguje, no.

00:40:46 Jan Šolc

Přihlížel si k tomu, zda tvoje postavy naplňují, či nenaplňují většinový stereotyp?

00:41:07 Robin Kvapil

Stereotypy nenaplňují, proto si myslím, že je dobrý je ukazovat. Tím ten stereotyp rozpustit.

00:41:16 Jan Šolc

Jsou situace, kterým jsi se snažil při natáčení vyhnout, aby nešířili stereotypy?

00:41:34 Robin Kvapil

Ne, takovejhle druh autocenzury už v samotný střížně jo? Protože při natáčení se takhle cenzurovat, si myslím, že by bylo úplně stupidní. Když natáčíš, tak mi přijde dobrý natáčet všechno, co ti přijde zajímavý. A vlastně, potom ta selekce se děje teda v tý střížně.

Tak že bysme měli nějaký takovejhle cenzorský zásah, by jsme neukázali, třeba jak Miko nadává na někoho prostě, a měli jsme to natočený, že by to nějak poškodilo obraz komunity, to jsme vůbec určitě dělat nemuseli. Ale je pravda, že jsme taky takovejch materiálů moc natočenejch ani neměli, protože s ním tenhle druh situací moc ani nevznikal. Naopak tam je třeba ta jeho manželka, která třeba nadává na ty Romy v tom Ústí, dělá se z nich prdel, prostě je paroduje, jak mluví, tak to jsme tam nechali schválně, protože nám to přišlo jakoby dobrý. Protože tím to dělá tu věc živou, není nějaká jakoby umělá. Takže spíš naopak, to potom, když už jsme to tam v tý střížně našli, tak jsme za to spíš byli rádi.

00:43:31 Jan Šolc

Dělali něco sami sociální herci proto, aby se vyhnuli vlastní stereotypizaci? Bavili jste se s nima o tom? Vyzorovali jste něco takového?

00:44:05 Robin Kvapil

Sociální herci, ty musíš jakoby teda Mika s manželkou? Tak tam jsou samozřejmě scény, který se dotáčeli. Jo, ty víš, že třeba něco se stalo. Je to důležitý pro ten příběh. Něco si řekli doma a samozřejmě tys tam nebyl s tou kamerou v tu chvíli, kdy se to stalo, protože prostě s nima člověk není 24-7. A on bez nějaký diskuze to tam vyplyne. Ty víš, že to tam potřebuješ dotočit, aby ti fungovala ta struktura té skládačky toho příběhu. Takže ano, vlastně se dá říct, že jedna z poloh těch dvou byla, jestli teda je označit za sociální herci, ale řekněme, že na to přistoupím, že to

tak je... Tak my, když jsme nějaký ty věci dotáčeli, tak si myslím, že tam takovýchle momenty nebyly, že ta Monika tam funguje třeba výrazně živě. A vlastně celkem autenticky, protože jako kdyby pochopila ten můj záměr, že čím víc to bude opravdu, tak jak to probíhá, tak tím to bude koukatelnější a tím lepší. Jo ona je teda mimochodem podle mě výborná herečka, kdyby někdo ji obsadil do filmu, tak by neudělal chybu.

00:45:13 Jan Šolc

Jo, já se jenom sociálníma hercem se jako ty protagonisty, ne jakože hraní, ale že, nebo já myslel, že se říká postavám dokumentech, který vlastně hrajou sami sebe, sociální herci...

00:45:32 Robin Kvapil

Já jsem nevzdělanej, nevím, slyším poprvé... Ale ne, jinak si myslím, že by nešlo říct, že vlastně je ten Miko herec. Protože ta věc je koláž věcí, který jsou naprosto zpravodajský, na bázi opravdu tiskových konferencí. Pak jsou tam věci, který jsou sice udělaný tak, že někde je kamera, ale už ty lidi zapomenou, že mají porty, a už v podstatě určitě jsou mimo rámec toho natáčení, takže by ho evidovali. Pak jsou tam věci, který jsou vyloženě dotočený a inscenovaný. V některých pasážích je možný o něm mluvit jako o herci, v některých vůbec.

00:46:18 Jan Šolc

Mně jde spíš o to, jestli si z nich třeba nějakým způsobem cejtil, že jsou si vědomí nějakýho stereotypu Roma? Jestli se třeba nějakým způsobem nesnažili dělat něco pro to, aby se z toho buďto vymanili, nebo potvrdili ten stereotyp.

00:47:04 Robin Kvapil

To nejde pořád v tom dokumentu vydržet. Tohle jsem nakonec dělal, kvůli covidu, tři a půl roku. Tak potom do tý střížny neseš stovky hodin materiálu. Bohužel. Ta pozornost toho člověka, i když je před tou kamerou, tak on si za tu dobu už zvykne. A pak už jdeme bez ohledu na to, že tam ta kamera je, tak není možný, aby se pořád cenzuroval. Navíc, dokonce v určitých chvílích ani on nevěděl, jestli to mám, nebo nemám, třeba jestli to zapínám.

Takže si myslím, že byť třeba na začátku možná něco takového mohl Jarda chtít, se ukazovat v nějakým lepším světle, nebo jiným světle, tak v konečné sumě, co bylo natočenýho toho materiálu, to absolutně nebylo únosný, nebyl by tak dobrej manipulátor.

Naopak spíš myslím, že proběhla ta korekce ve stříhu tím, když jsme to skládali do příběhu, který bysme my chtěli vyprávět. Jak si myslím, že ten film taky mohl být o tom, jak se třeba někdo o něco snaží, a potom už ho to přestane zajímat, že jsme vlastně museli my mu pomoci, tomu jeho lepšímu obrazu, takže naopak, jako jestli se tam někdo dopustil nějaký takovýhle...

00:48:40 Jan Šolc

Jde mi o to, jestli vůbec tam probíhal taková věc typu, jakože přijde bílej režisér za Romem, natáčí ho, a ten Rom se snaží trochu ten svůj obraz měnit, nebo nějakým způsobem přistupovat, protože si je vědomý toho, že lidi už nějakým způsobem vnímají Romy. Jestli si něco takovýho zaznamenal, a kdybys dokázal něco takovýho popsat?

00:49:02 Robin Kvapil

Popsat ne, já si myslím že u Jardy ne. On je opravdu specifickej případ extroverta, kterej teda, buď můžeš říct, že celý jeho život je vlastně nějaká role, ale to bysme mohli říct teda o sobě všichni.

Ale v rámci týhle role, která nějakýho předstírání světu, kdo jsem, tak si neuvědomuju, že by nějaký chvíle začlenil do toho repertoáru, že navíc se snaží nezobrazovat nějaký stereotyp tak, že je Rom. Naopak, myslím si, že proto s ním bylo to na natáčení příjemný a s tou ženou, protože z toho měli prdel, a nebáli se ty věci, co je napadlo, tak říct nebo ukázat.

Ale zároveň si myslím, že to tam máš, v té skladbě těch dotazů, že je to správně, protože si myslím, že Jarda není úplně běžnej Romák. Dovedu si představit, že jakoby, u řady jinejch by tohle to bylo jako téma, nějak mnohem větší, než v tomhle případě.

Myslím si, že bych si toho dokonce hnedka všim. Myslím, že už jsem docela takhle jako v tomhle jakoby cvičeněj, že jakmile někdo začne trošku jako dělat, že je někdo jinej, než je, tak že to člověk jakoby už hnedka vidí.

A mě by to strašně jako sralo, jo? V tomhle kontextu spíš trošku švalo, že on ztratil ze zřetele to téma těch dětí jakoby, trošičku, z mého pohledu a ten film je k tomu mnohem vstřícnější v té konečný skladbě. Ale ono se v reálu, když ten film byl dokončeněj, tak vlastně to téma opravdu jakoby vymizelo, jako jo, a nebylo vůbec jistý, jestli se ho podaří tím filmem nějakým způsobem znova do toho veřejnýho prostoru etablovat. Jo, myslím si, že se to podařilo, protože těch rozhovorů byly desítky.

00:51:15 Jan Šolc

Jo je tady něco, co by si mladému nezkušenému režisérovi, jako jsem já... Je něco, co bys mi doporučil, abych dělal, či nedělal, pokud bych chtěl točit něco o Romech?

00:51:39 Robin Kvapil

No, tak není. Tak jenom to, co jsem říkala začátku. Že si myslím, že je dobrý vždycky jako na začátku přemýšlet o tom prvním, o čem chci točit, a je jedno jestli o Romech, nebo o něčem jiným.

No to je celý, to už jsem říkal, že vlastně je to jako oběť, stojí tě to jako čas, stojí to energii, stojí tě to mezilidský vztahy, a určitě to vždycky stojí nějaký peníze. Tak si myslím, že to je dobrý od začátku vědět, jako proč to člověk... Jako, co je ten záměr, no to je úplně celý, ale.

Specificky k Romům, já bych ti mohl doporučit jenom to, že když jakoby se o nich bude točit, tak že myslím, že dlužíme té komunitě to, že vlastně by to mohlo mít nějaký dobrej dopad dovnitř té komunity, prostě jo. Ale tak, fakt tě nepodezírám z toho, že seš Magnusek, takže tenhle druh rady asi nevyžiješ...

00:52:32 Jan Šolc

Jasný, dobře, dobře. No a teď to je právě ta pointa, je, že jo, protože existuje ten Magnusek, že jo? A ten point je, že se teď bavíme spolu, abychom přemýšleli a nedělali to, co dělá právě Magnusek.

00:52:55 Robin Kvapil

Chápu, já si myslím, že já si myslím, že dobrý jsou filmy Petra Václava, třeba jakoby. Tak jak je to tam? Tam vlastně jako je dobrý, že ty vidíš, že jsou to nějakým způsobem kouzelný lidi. Jo, mě opravdu víc zajímá třeba ten politickéj přesah, ale jako těch témat dobrejch je tam celá řada, určitě, jako třeba opravdu ta nějaká hrdost, prostě na tu, na tu vlastně kulturu svojí, nebo celá ta schopnost toho, semknutý tý rodiny, jo?

To jsou všechno věci, který podle mě oni mají jako skvělý a to všechno se dá jakoby ukazovat a mluvit o tom, a je to jakoby dobrý. A samozřejmě, že se dají Romáci jako ve filmovým průmyslu zkapitalizovat, tak, jak to dělá Magnusek. Naopak se po těch stereotypech svězt. A určitě je velká šance, že o tom, na to nějaký lidi třeba přijdou do kina a vlastně si můžou potvrdit ten svůj výklad světa, a naopak se v těch stereotypech ujistit, a je to vždycky jako asi příjemnější cesta, než se o sobě něco dozvídat, a než v sobě něco měnit. Ale tak zároveň proto mi točíme ty dokumenty, abysme právě ty lidi jako se pokoušeli měnit, podle mě.

00:54:08 Jan Šolc

Ještě jsem ti chtěl říct druhou věc, že ty to bereš sice jako samozřejmý, ale mě přijde, že ty hodně jakoby taky přemýšlíš o tom dopadu toho filmu, jaký bude mít dopad na nějakou širokou společnost, jo, že mi přijde, že je hodně třeba mejch kamarádů, že když něco točí, tak je vůbec nezajímá nějaký dopad na společnost, ale spíš třeba na to, co ukážou svým kamarádům. Nebo teď jsem třeba dělal rozhovor prostě s jinými režiséry, a ty vlastně zas říkali, že jim to bylo úplně jedno, jakej to bude výsledek, ale spíš, že si chtějí něco odžít, jakoby díky tomu natáčení.

Vlastně jen jsem chtěl říct, že mi přijde, že ty taky jako hodně přemýšlíš nad tím, vlastně, jaký to bude mít dopad na společnost, a že to je prostě pro tebe i nějaký politický téma. Tak jestli s tím souhlasíš?

No vlastně jo, přesně, když ty jdeš točit film o Romovi, tak už vlastně přemejšlíš nad tím dopadem, ať to třeba změní nějakou širší společnost v tom vnímání a nazírání na ty Romy.

00:54:59 Robin Kvapil

No ne, jako, zas na to už jsem podle mě moc starej, abych jako něco jenom točil pro to, abych vlastně se pobavil tím procesem. A mimochodem, to vůbec nevyklučuje zábavnost, a to, že se něco dozvíš, když od začátku máš nějaký takovejhle plán, toho doufám, že spíš znamená jenom to, že jsem schopnej vůbec nějakou jakoby komplexnější úvahu na základě výběru toho tématu, jo jakoby. Točit filmy, protože to je prdel, je pravda, ale to už mě přijde málo teda.

00:55:28 Jan Šolc

A to oni neříkali, že by to bylo kvůli tomu, že by to byla prdel, ale oni spíš říkali, že asi třeba mě mají nějaký problém, ti Romové prostě, kterej vlastně nedokážou vyřešit, a tak jako něco dělaj na nějaký osobní úrovni s nějakýma Romama, a potom nějakým způsobem se třeba přes ten problém nějak překlenou, prostě něco takovýho jako...

00:55:55 Robin Kvapil

Takový to mají jako nějakou autoterapii, jakoby? Tek to je. To je asi integrální součást vždycky toho natáčení, že samozřejmě, ne, tak jakože ten film tě mění. To je

jasný, jako když něčím strávíš prostě 3 roky, tak to na tebe vždycky nechá nějaký dopad, jako.

Pro mě třeba ten Jarda byl výbornej v tom, já jsem to měl teda vždycky rád, že ty věci se jako moc nesnažím, nesnažil jsem se nikdy svazovat třeba nějakým jako scénářem. Jako jo, že bych měl nějak dogmaticky rozmyšlený, přesně, jak to potom bude.

A vlastně pro mě bylo jako osvobozující to, jak to děsně moc funguje, ten chaos, když na sebe necháš působit od toho hlavního protagonisty, a opravdu, ty plány se diametrálně liší, to znamená, máš domluvený, že jedeš jako na 2 dny do Polska a vrátíš se po 9 dnech z Norska, kam tě někdo pašoval, prostě, během kovidu. A vlastně jako, ty na tu hru přistoupíš.

Tak to pro mě bylo jako třeba super zjištění, jako budu si to pamatovat dál, ještě o to více. Už jsem to samozřejmě tušil předtím a dneska bych to bral, fakt, jako takovou úplně základní metodu.

Že řada lidí by z toho byla hrozně jakoby nervózní? Jo, protože s sebou vlečeš třeba často ten štáb, že jo teďka něco tady ty lidi mají taky nějaký jako povinnosti musí stát tak to jako, a tady tohle, co budete dělat operativně, se mění. Musíš udržet celou tu náladu toho, že to je vlastně v pohodě a zároveň s tím necháš bavit a myslím si, že někdy se to podařilo, a někdy se to přeneslo na ty lidi, který to s tebou jakoby natáčí ten film, vlastně, že pochopili, že to je docela jako funkční přístup pro to natáčení. Nechat se prostě unést tou situací.

00:59:44 Jan Šolc

Já tady mám otázku, kterou jsem smazal, ale ta otázka byla vlastně nějaký ten rozdíl třeba u natáčení s Romama a neromama?

01:00:07 Robin Kvapil

Jednak jakoby ta míra toho, jako toho, té nevyzpytatelnosti. Ale hlavně, já si myslím, třeba že to pro natáčení jakoby s těma Romákama, že to může být třeba výhoda, protože jsou mnohem spontánnější a vlastně živější. Takže myslím, že jako filmař si touhle volbou vlastně jako uleví. Jo, v něčem si to zkomplikuje, ale dostane jako třeba zase nějakou jako dynamiku, kterou nějaký jiný skupině bys hůř hledal.

Bílá vědkyně se jako vlastně točí výrazně hůř, než jako nějaký rozfufkanej, prostě nevím, klidně, klidně klidně člověk, co prostě dává věci do zastavárny, jo, tak najednou se něco děje, asi pravděpodobně. A otázka tak teď, k čemu to je? No.

01:01:03 Jan Šolc

Stereotyp právě v tom střihu. Jestli jste teda nějak řešili něco, kdybyste třeba vyndávali ven kvůli nějakýmu...?

01:01:13 Robin Kvapil

To jsme si říkali, jen to se vůbec nestalo. Takovejhle tenhle druh jakoby cenzury v tý střihně tam rozhodně jakoby nenastal. Naopak, opravdu, spíš jsme se snažili vylepšit tu story tak, aby nám odpověď dávala líp k tomu příběhu, kterej jsme byli rozhodnutí, že prostě předáme.

01:01:29 Jan Šolc

Že to nebylo, že byste třeba nad tím jakoby nějak uvažovali z té střížně, tady to tam dávat nechceme kvůli tomu, že by to prostě podporovalo stereotypy o Romákách...

01:01:34 Robin Kvapil

No ne, ale to už se fakt opravdu podle mě říkal. Odpověděl jsem to nejlíp, jak jsem uměl a myslím si, že ani já, ani Pepa Kraj by jsme takovýhle uvažování ani nebyli schopni.

01:01:49 Jan Šolc

Romská tematika je v českém prostředí citlivé téma, přemýšleli jste nad společenskou reakcí?

01:02:07 Robin Kvapil

Mysleli, a dokonce jsme aj takovýhle třeba druh nějakých stereotypních ohlasů dostali, a jsme za to moc rádi. Nebo já jsem za to moc rád, protože kdyby to proběhlo bez toho, aniž by někdo nenapsal, že jsem kunda cigánofilní, tak bych měl podezření, jestli něco neudělal špatně.

Jo, takže se jako naštěstí tenhle druh reakci dostavil. Myslím, že aj na ČSFD jsou tam nějaký takovýhle druh reakcí, a myslím, že to je vlastně jako potvrzení toho, že jsme to udělali poctivě.

Řeknu ti hele za odměnu ještě historku. Dokonce mi došel mail, a tam bylo napsaný, na tento mail odpovězte, a to bylo v souvislosti s nějakým jinejma filmama, na tento mail odpovězte do dnešní 20 hodiny. Zaprvé, je pravda, že jste mezi lety 2015 až 2017 pašoval do české republiky dodávkou migranty? Zadruhé, uvědomujete si, že toto jednání v rozporu s předpisy České republiky? A za třetí, pamatujete si osudy některých migrantů, které se dovezli? Děkuji za vaše odpovědi? Nějaký jména se zapomněl, zástupce šéfredaktora Parlamentních listů.

Já jsem přemýšlel, jak se na to odpovídá, protože oni si vlastně vždycky napíší, jak to potřebují, že jo. Tak jsem se zamyslel, a pak jsem si vzpomněl, že mi někdo říkal, že on šuká s Ovčáčkem. Tak jsem mu odpověděl, ano, vážený pane šéfredaktore, je to pravda, vozil. Uvědomuju si, že to je v rozporu s předpisy právního řádu České republiky. A za třetí, přivezl jsem Jiřího Ovčáčka, a vzhledem k tomu, že vám kouří šulína, tak si myslím, že se integroval dobře. S pozdravem Roman Kvapil... A článek nevyšel, takže i takhle se tomu dá čelit.

01:04:55 Jan Šolc

Změnilo nějak vaše protagonisty natáčení filmu? Jak na něj reagovali?

01:05:08 Robin Kvapil

Tak já doufám, že změnilo v tom, že dostal Jarda mnohem víc prostoru, než by dostal bez toho filmu, a myslím si, že on s tím umí pracovat. Takže teďka třeba je dobrý, že když zrovna bylo třeba to s téma Ukrajincema versus Romové, tak najednou na Jardu se obrací novináři a ptají se ho o nějaký statementy k tomu, a on může to svoje přemejšlení vlastně pouštět do toho veřejného prostoru a dostal k tomu podle mě jako zase nějaký impuls. Takže doufám, že mu ten film slouží a jsem za to rád.

Stereotypy, hele, bylo rozhodně podle mě strašně super pozorovat třeba na

premiéře, že vlastně my jsme to udělali tak, že už před tím filmem tam hrála romská kapela v tom sále. Teď tam chodili ty lidi, který byli opravdu naoslovovaný hodně napříč tím spektrem, od nějakých politiků, prostě přes ty různý Romáky, samozřejmě aj jako nějakou rodinu, jenom kámoše, ale vlastně, že tam bylo podle mě dost i takových lidí, který jsou vidět a mají nějaký jakoby vliv. A bylo dobrý pozorovat, jak se to promíchá na tý premiéře, jak vlastně jak s tím filmem jakoby všichni šli jako diváci, a potom najednou spolu vytváří hnedka po tý premiéře nějaký jinej druh vazeb než třeba, kterej by byl bez toho, jakoby jo? Nechci to nějak zveličovat, ale vlastně i to jsme, o tom jsme přemýšleli, o takových věcech, kdo a koho tam vlastně dostat? Jako, kdo se má s kým vlastně potom potkat, a bylo vidět, že ti Romáci jsou šťastní, že mají vlastně svého protagonistu, kterej, když se postaví vedle Andreje Babiše a Hamáčka, tak je úplně jasný, že ten Romák je mnohem inteligentnější a kvalitnější člověk než Babiš a Hamáček. Takže vlastně to myslím, že z toho měli radost všichni. Jo, teda nejenom Romové, ale ti Romové taky.

Reakce jakoby člověk jakoby dostal, takže to je vlastně super, že je dobrý vidět někoho jako z komunity, kterej se prostě se nebojí, je schopnej nějakým způsobem, tak takovýhle reakce byla od Romů samozřejmě byla spousta.

01:09:30 Jan Šolc

Nějak jako zkusit ještě upřesnit to vlastně, když si řekneme, že mají Romové vědomí nějakýho stereotypu. I Romové sami vnímají, že jsou nějaký. Tak ty, když uděláš film, jestli si náhodou necejtíš, že třeba i ty Romové jak sami sebe vnímají, nebo pan Miko, jak se sám sebe vnímá, protože ono se taky identifikuje jako Rom, to znamená, že Romové si o sobě myslím, že Romové jsou nějaký, jestli to třeba pozměnil ten tvůj film, nějak tady vnímání na to romství? Chápeš?

01:10:16 Robin Kvapil

Tak, u Romů, jako nemůžu říct. U Jardy, jestli to změnilo? Nemyslím si.

Já si myslím, že Jarda celkem byl dost podobnej, i když jsme spolu začli točit i když jsme spolu přestali točit. Myslím si, že pro Jardu je teďka největší zkouška, vlastně ta zkouška tý už jako popularity, a v té musíš nějakým způsobem obstát sám, ale to si nemyslím, že je zkouška jakoby z romství. To je zkouška prostě z nějakýho jako vlastního zakotvení. Jo, jestli si třeba udrží tu svojí, jak to říct, naivitu, možná vlastně, se kterou jakoby vstupoval do toho problému, dál. Nebo se stane jakoby pragmatictější a mainstreamovitější, protože ho bude třeba víc bavit, dostávat ty lajky na těch sociálních sítích, a ten jakoby jo. A jak využije tu vlastně svojí popularitu? Ale to si myslím, že není fakt otázka na romství, to je otázka prostě něco jinýho.

01:11:33 Jan Šolc

Jo, a nebo ještě, nezlob se, že jsi říkal, že vlastně teď už se na něj obracej ty lidi, ale když jde jakoby o nějaký třeba věci, které se týkají Romů, jo? Protože, on se obrací na ty romský věci, vlastně, v tom mediálním prostoru. To ho vlastně změnilo tímhle způsobem, ne?

01:11:48 Robin Kvapil

No, tak oni si ho berou, jako když mu volají, aby se k něčemu vyjádřil, tak většinou jsou to věci, který se vlastně týkají ty komunity, takže rozhodně to je spolu takhle provázaný. Jo ne, nevolej ho jako, aby jim poradil s HDP, chápeš, ale. Jestli jestli to nějak změnilo, jako to natáčení jeho pohled na tu komunitu jako takovou, to si myslím, že jako vůbec ne, jo, nevím, jak by to se stalo. Určitě jako jsem si nevšiml.

01:12:20 Jan Šolc

Změnil se nějak tvůj pohled na Romy po natočení filmu?

01:12:35 Robin Kvapil

To jsme už řešili.

01:12:36 Jan Šolc

Nedošel jsi náhodou k tomu, že nějaký ty většinové stereotypy, které se týkají Romů, jsou platný?

01:13:03 Robin Kvapil

Jo. Tak ono to neznámá, že stereotyp nemůže být pravda, já to samozřejmě jako. To by bylo taky jako hrubý a nedorozumění. Kdyby vlastně člověk vstupoval do takovejhle vod a měl jako na začátku pocit, že všechny ty věci jako, jsou, jsou jsou prostě chybný.

Část toho. Teď se chci vyjádřit přesně, abych ti jako, abych to nepoškodil, ale... Záleží z jaký, záleží z jaký perspektivy nějakou věc nahlídneš. Buď se na něco můžeš dívat tak, že má někdo moc děcek, a je to problém, a nebo se na to můžeš dívat tak, že má moc děcek, a je pro něho důležitá hodnota a té rodiny, jakoby jo, a to znamená, že ten stereotyp ti může odkrývat část tý pravdy, která se týká třeba opravdu toho, kolik má kdo dětí. Takže já můžu říct, že stereotyp, že mají Romové hodně dětí, je pravdivěj, ale záleží na tu perspektivu, co se z toho jakoby vyvozují.

Jo, já z toho nevyvozuju, že to je problém. Já si myslím, že je to věc, kterou třeba bysme bysme nějakým způsobem si měli jako od nich zase vzít zpátky. Nebo jakože ta rodina je vlastně v nějakým způsobem v centru jejich jakoby zájmu a integrální důležitou součástí tý jejich jakoby sebeurčení.

Jo, zatímco my třeba stavíme na tom, jakéj máme, jako, jaký máme auto, už víc, než jakou máme rodinu, jako jo. Takže stereotypu může vycházet z nějaký statistický premisy, která je nezpochybnitelná. Ale může být interpretovaná různýma způsobama. A je potřeba bořit ty interpretace, nebo redefinovat.

Nedozvěděl jsem se, že by byla pravdivá třeba interpretace, že všichni Romové kradou. Nedozvěděl jsem se, že by byla pravdivá interpretace, že všichni Romové zneužívají sociální dávky, protože nic takového taky není pravda. Žádná věc, která se snaží v tom teda typu stereotypu tvářit se jako definitivní, nemůže být pravdivá, protože od začátku postavená na hloupejch premisách toho, že je možný něco takhle říct. Jakoby jo, je dost těžký říct něco definitivního sám o sobě, natož abys na základě něčeho takového mohl identifikovat skupinu lidí.

01:18:18 Jan Šolc

Změnil se nějak váš stav této skupině?

01:18:36 Robin Kvapil

To si myslím, že chápu to zodpověděli, ať už se na to ptal přesně na tohle.

01:18:50 Jan Šolc

Dobře, no a udělal by si dneska něco jinak, potom, co jsi dodělal ten film?

01:18:59 Robin Kvapil

Jo, strašně moc věcí jsem se naučil tím samotným natáčením err. Líp bych se za zasloužil s produkcí. Dbal bych pečlivě i příště na na tohle.

A asi, já si myslím, já považuju za velkej handicap toho filmu, že neměl koproducenta v Český televizi, protože si myslím, že to je přesně jakoby typ filmu, kterej se má na veřejnoprávní televizi odehrát. Takže já jim to teďka nějak jakoby zpětně prodám, ale určitě bych jakoby víc umanutě trval na tom, ať to v tý televizi je od začátku. A ne proto, že bych chtěl mít film v televizi, ale taky si myslím, že součást toho, co ten film má způsobit, tak že s tou televizí v zádech by to bylo jakoby silnější. Tak to jsou jakoby věci, který se opravdu netýkají tý komunity, ale nějakých jako mejch poznatků, který jsem si odnesl z toho natáčení. No. Že to je všechno jakoby součást tý přípravy a člověk z toho má bejt jakoby důslednej taky.

01:20:11 Jan Šolc

Rozumím, jako, že by to víc rezonovalo v televizi, protože televizi vidí víc lidí?

01:20:14 Robin Kvapil

No, právě takhle jednoduše, ideálně jako to mít na nějaký ještě komerční televizi. Zrovna tenhle typ filmů, ale to jako je skoro nemožný, ale ta Česká televize by měla být automatickou součástí.

01:20:26 Jan Šolc

To asi ještě zkusím teda vrátit. To je ta poslední otázka. Já jsem se chtěl zeptat, jestli si náhodou nešel do toho natáčení s nějakým, s nějakým představu, že ty Romové jsou jiný, než říkáte většinová společnost, ale ukázalo se, že ta většinová společnost, já nevím společnost, která uvažuje o Romech takhle, tak má vlastně v něčem má pravdu a ty jsi byl určitým způsobem naivní?

01:22:08 Robin Kvapil

Žádný takovýdle stereotyp se mi nepotvrdil. A ještě to možná jakoby jednou zopakuju, že si myslím, že vlastně ty stereotypy, když uděláš, když ukážeš toho, v mém případě Jardu, kterej se o něco snaží a v jeho případě je to přijetí 50 dětí, tak na základě toho jeho konání tím filmem rozpustíš řadu těch dalších stereotypů, který z toho filmu nejsou třeba úplně přímo přítomný, jenom tím prostým faktem, že člověk, kterej, dejme tomu ten film viděl, tak už hůř se mu bude říkat, Romové jsou takový, protože vždycky bude mít na paměti, že viděl něco, co na to absolutně nesedí, na takovýhle tvrzení. Takže proto si myslím, že je důležitý to dělat.

